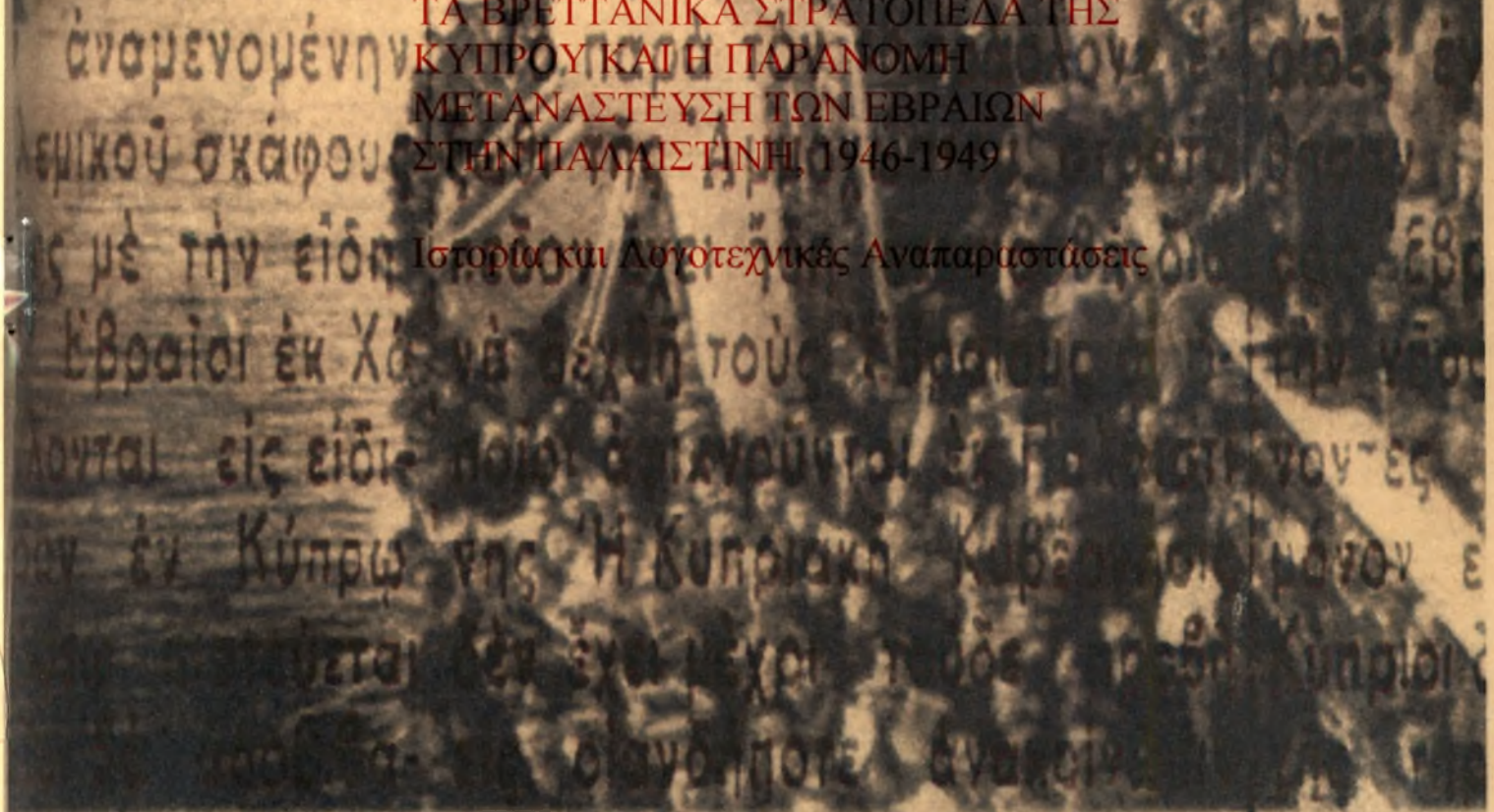

12 Αὐγούστου παρελθ. Παρασκευὴν ἔφθασεν ἡ ἀκαθ
 μοσιυγράφοι ἔκ Πόρτι-Σαΐδ τὸ 700 τόνων βραίων ε
 πρωθῆ ἀπὸ τῆς σκάφος «Ἐμπάϊαρ Ρόουτς», τὸ ἀπεκάλυ
 ν Ἄμμόχωστον ὁποῖον ἐξεφόρτωσεν ἀντίσκη ἀφιξέως
 ται ὅτι σήμερον να, σιδηρᾶς κλίνας καὶ φαρ οὐ ἀναμε
 ς Ἑβραίων προ- μακευτικά εἶδη, οἷα τοὺς α- γαί τρου
 καὶ πληροφορίαι γασμενομένους Ἑβραίους.

**ΤΑ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΤΗΣ
 ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΝΟΜΗ
 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
 ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, 1946-1949**

Ἱστορία καὶ Λογοτεχνικὲς Αναπαραστάσεις

ἀκτιὴν σήμερον. ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐγκατα ἰτες, ἐπὶ
 ἕτερον σκάφος στάσεως Ἑβραίων ἐν τῇ νήσῳ. Ἑβραίων
 ἀ φθάση εἰς Κύ · Ἐπίσημοι κύκλοι ἐν Ἄμμό- συχίας
 ἴφας. Ἀργὰ τὴν χῶστῳ ἐδῆλωσαν ὅτι ἀναμένε. Κυβερνή

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 2235/1

Ημερ. Εισ.: 22-07-2003

Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΙΑΚΑ

2003

ΔΗΜ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑΣ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑΣ
(1199083)

ΕΠΟΠΤΡΙΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ: ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ ΡΙΚΑ
ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΘΕΜΑ:

**ΤΑ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ Η
ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ, 1946-1949:**

Ιστορία και Λογοτεχνικές Αναπαραστάσεις

-ΒΟΛΟΣ 2003-

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070507

«Από τότε πού ο Χίτλερ εξαπέλυσε τον αντισημιτικό του αγώνα [...], δημιουργήθηκε για τη δυστυχισμένη φυλή του Ισραήλ αδιέξοδο φοβερό. Στην Γερμανία δεν μπορούσαν να μείνουν. Στην Παλαιστίνη δεν μπορούσαν να πάν. Κανένα άλλο κράτος της Υφηλίου δεν τους δεχόταν. Τι να κάνουν;»

Μ. Καραγάτσης, Βασίλης Λάσκος (1947)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1-2
--------------------------	-----

Εισαγωγή	3-4
-----------------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Τα ναζιστικά στρατόπεδα και η Απελευθέρωση

(α) Οι όμηροι των γερμανικών στρατοπέδων.....	5-9
---	-----

(β) Η μεταφορά των ομήρων στην Κύπρο	10-11
--	-------

2. Η μελέτη του τύπου

(α) Οι Κυπριακές Εφημερίδες, 1946-1948	12-16
--	-------

(β) Ο Τύπος ως ιστορική πηγή	20-27
------------------------------------	-------

3. Η πολιτική συγκυρία: Η Βρετανική Εντολή στην Παλαιστίνη – Η παράνομη μετανάστευση.

4. Τα στρατόπεδα της Κύπρου και η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ μέσα από τον κυπριακό τύπο:

(α) Οι συγκρούσεις στην Παλαιστίνη.....	28-39
---	-------

(β) Η ανακήρυξη του κράτους.

(γ) Οι απόηχοι του Ολοκαυτώματος.....	40-42
---------------------------------------	-------

(δ) Τι συμβαίνει μέσα στο στρατόπεδο Καραόλου;.....	43-58
---	-------

(ε) Η στάση της εκκλησίας.....	59-60
--------------------------------	-------

(στ) Η Αριστερά και οι κυπριακές οργανώσεις.....	61-63
--	-------

(ζ) Επιστολές στις κυπριακές εφημερίδες.....	64-68
--	-------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χρονολόγιο των ετών 1945-1949.....	69-73
Κατάλογος των πλοίων με εβραίους λαθρομετανάστες.....	74-76
Νόμος 15/1946.....	77-80
Αποδελτίωση του κυπριακού τύπου.....	81-95
Συνέντευξη του κου Παπαβασιλείου.....	96-101
Ευρετήριο όρων.....	102-104
Ευρετήριο ονομάτων.....	105-10

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εισαγωγή.....	107-108
1. Η Κυπριακή Λογοτεχνία του Μεσοπολέμου	109-111
(α) Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος – Τα Τρία Καρφιά (Μυθιστόρημα).....	112-117
2. Η Μεταπολεμική Κυπριακή Λογοτεχνία – Η Ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960)... ..	118-121
(α) Κώστας Μόντης – Ο Αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα.....	122-124
3. Λέων Γιώρις – Η ΕΞΟΔΟΣ	125-126
(α) ΕΞΟΔΟΣ (1958)	127-129
(β) Στρατόπεδα	130-136
(γ) Εξοδος και κινηματογραφική διασκευή	137-140
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	141-142
Ευρετήριο	143-145
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	146-147
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	148-151

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αντικείμενο της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι να μελετήσει μία πλευρά της μεταπολεμικής ιστορίας που μέχρι στιγμής δεν έχει τύχει εκτενέστερης και ουσιαστικής μελέτης.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μεγάλες ενότητες, μέσα από τις οποίες θα μελετηθεί η εικόνα των εβραίων μέσα από τον κυπριακό τύπο και τη λογοτεχνία. Η πρώτη ενότητα θα είναι μία έρευνα μέσα από τον Κυπριακό Τύπο, την χρονική περίοδο μεταφοράς μεγάλου αριθμού εβραίων στο νησί (1945-1949). Οι εφημερίδες που θα μελετηθούν είναι οι: Ανεξάρτητος, Ελευθερία, Ελεύθερος Τύπος, Εσπερινή και Δημοκράτης.

Στην ίδια ενότητα συμπεριέλαβα το θέμα της παράνομης μετανάστευσης και πώς μέσα από αυτό το γεγονός οι εβραίοι που επιθυμούσαν να πάνε στη γη των πατέρων τους, μετά την τρομακτική εμπειρία του Ολοκαυτώματος, παρεμποδίζονταν από τους άγγλους και μεταφέρονταν στην Κύπρο. Η περίοδος αυτή εισόδου εβραίων στην Παλαιστίνη χωρίς την έγκριση των βρετανικών αρχών διήρκησε από το 1945 μέχρι το 1948. Όταν η νόμιμη μετανάστευση – aliyah- απαγορεύθηκε από τη βρετανική κυβέρνηση, οι εβραίοι αναγκάστηκαν να στραφούν στην «εναλλακτική» μετανάστευση – Aliyah Beth. Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου εκκινά μία μαζική μετακίνηση εβραίων προσφύγων, επιζήσαντων του Ολοκαυτώματος από την Πολωνία, τη Σοβιετική Ένωση, την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Τσεχοσλοβακία για να οργανώσουν την πορεία τους διαμέσου της Κεντρικής και Νότιας Ευρώπης με προορισμό το Ισραήλ. Αυτή η ομαδική μετανάστευση έμεινε γνωστή ως B'riyah, διαφυγή (flight).

Η μελέτη των εφημερίδων χωρίστηκε σε επτά σημαντικά, κατά τη γνώμη μου, θέματα που θα 'πρεπε να ανιχνευθούν μέσα από αυτές ^{υπάρχει} είναι τα ακόλουθα: οι συγκρούσεις στην Παλαιστίνη, η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ, οι απόηχοι του Ολοκαυτώματος, τι συμβαίνει μέσα στο στρατόπεδο Καράολου, η στάση της εκκλησίας, η αριστερά και οι κυπριακές οργανώσεις και οι επιστολές στις κυπριακές εφημερίδες.

Εκτός από τα θέματα που αφορούσαν τα βρετανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως στην Κύπρο και αυτά που αφορούσαν την κυπριακή κοινωνία, τα γενικότερα για τους εβραίους και την Παλαιστίνη υπήρξαν άρθρα – ανταποκρίσεις, δηλαδή οι κύπριοι δημοσιογράφοι αντλούσαν τα θέματα τους από μεγάλα ειδησεογραφικά πρακτορεία όπως το Ρούτερ και το Β.Β.Σ.

Ομολογουμένως, το θέμα αυτό της εγκατάστασης 50.000 εβραίων στο νησί δεν έχει μελετηθεί επαρκώς γι' αυτό η βιβλιογραφική έκταση της εργασίας σχετικά μ' αυτό είναι ελάχιστη έως μηδαμινή. Σπουδαίος υπήρξε ο ρόλος των εφημερίδων, και αποκλειστικός, για να σχηματιστεί μια ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου – περιστατικού.

Η δεύτερη ενότητα της εργασίας αφορά την εικόνα του εβραίου μέσα από την κυπριακή λογοτεχνία την εποχή του Μεσοπολέμου μέχρι την Ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960). Έχοντας

υπόψιν τα ιστορικά δρώμενα που διαδραματίζονται στο νησί την περίοδο αυτή γίνεται ευκολότερα κατανοητή η απουσία εβραϊκής παρουσίας στη κυπριακή λογοτεχνία. Στραμμένα τα βλέμματα και η προσοχή όλων των κυπρίων είναι στη πραγματοποίηση του εθνικού πόθου για ένωση. Έμφαση θα δοθεί σε δύο συγκεκριμένους συγγραφείς, στο Νίκο Νικολαΐδη τον Κύπριο και τον Κώστα Μόντη. Μέσα από τα έργα αυτών των δύο συναντάμε παλαιότερες στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του εβραίου, ο οποίος κατασκευάζεται πάντα ως Άλλος, ως διαφορετικός από το μη – εβραίο. Είναι αναπαραστάσεις που δεν σχετίζονται με την χρονολογική περίοδο που πραγματεύεται η υπόλοιπη εργασία κι' αυτό γιατί το συγκεκριμένο γεγονός δεν έχει απασχολήσει τους λογοτέχνες, απ' όσον διαπίστωσα από την επιλεκτική μελέτη που πραγματοποίησα.

Στην ίδια ενότητα παρουσιάζεται ένα έργο που δεν ανήκει στην κυπριακή γραμματεία αλλά αναπαριστά πολύ καλά το θέμα που απασχολεί την εργασία μου και μεγάλο μέρος της αφήγησης του λαμβάνει χώρα στην Κύπρο. Αναφέρομαι στο έργο του Λέοντος Γιούρις, Η ΕΞΟΔΟΣ. Ο πρώτος τόμος του έργου αφιερώνεται στην εγκατάσταση των εβραίων στην Κύπρο, υπό την διαταγή της βρετανικής κυβέρνησης αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Η συγκεκριμένη ονομασία ΈΞΟΔΟΣ δεν έχει καμία σχέση με το πραγματικό πλοίο Exodus, το οποίο μετατράπηκε σε σύμβολο του ηρωικού αγώνα των μεταναστών απέναντι στη σκληρή και θανατική αμβλύτητα των βρετανικών αρχών. Το περιστατικό αυτό διαδραματίστηκε στη Γαλλία στις 11 Ιουλίου 1947 και διακλαδώθηκε στο Τέλ Αβίβ, Χάιφα και τέλος στην Γερμανία.

Αυτό που πρέπει να ξεκαθαριστεί είναι ότι το είδος «αποσιώπησης» που συναντάμε στην κυπριακή λογοτεχνία δεν σχετίζεται καθόλου με το ζήτημα της σιωπής που εμφανίζεται στην διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου σε σχέση με την Γενοκτονία και το Ολοκαύτωμα των εβραίων από τον Χίτλερ και τους ναζί.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1. Τα ναζιστικά στρατόπεδα και η Απελευθέρωση

(α) Οι όμηροι των γερμανικών στρατοπέδων

Με την αναγόρευση του Χίτλερ σε καγκελάριο στις 30 Ιανουαρίου 1933 ο ρατσισμός και κυρίως ο αντισημιτισμός καθιερώθηκε ως δόγμα του γερμανικού κράτους. Η εχθρότητα απέναντι στους Εβραίους είχε μακρά παράδοση στη Γερμανία όπως και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Ο εθνικοσοσιαλισμός ενσωμάτωσε την ιδεολογία των φυλετικών θεωριών και την εκμεταλλεύθηκε για να χρεώσει στην εβραϊκή μειονότητα την ευθύνη για όλες τις αποτυχίες που υπέστη η Γερμανία στο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, την ήττα, την οικονομική μιζέρια, την ανεργία.

Στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η ναζιστική γενοκτονία έχει ως στόχο την εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης και πραγματοποιήθηκε από τους δράστες με εξαιρετική μεθοδικότητα και μυστικότητα. Ελάχιστα είναι τα επίσημα έγγραφα που αναφέρονται ρητά και διεξοδικά στην απόφαση της εξόντωσης, η οποία ολοκληρωνόταν με την καύση των θυμάτων σε κρεματόρια. Η επιχείρηση της γενοκτονίας ονομάστηκε συγκαλυμμένα «τελική λύση» στη σύσκεψη του Wannsee, στις 20 Ιανουαρίου 1942³. Τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου ο Άιχμαν ενημέρωσε το Υπουργείο Εξωτερικών της Γερμανίας για το σχέδιο της μαζικής εκτόπισης των Εβραίων της δυτικής Ευρώπης: της Γαλλίας, της Ολλανδίας και του Βελγίου, και το σχέδιο τέθηκε άμεσα σε εφαρμογή.

Οι δυνατότητες διαφυγής ήταν εξαιρετικά περιορισμένες και η ένοπλη αντίσταση ήταν μία απομακρυσμένη επιλογή. Οι ηγέτες των κοινοτήτων προσπαθούσαν να κερδίσουν χρόνο με διαπραγματεύσεις ή να ελαχιστοποιήσουν τις απώλειες. Τις περισσότερες φορές αυτό δεν ήταν κατορθωτό έτσι δεν μπόρεσαν να σώσουν τις κοινότητες τους⁴.

Ο ναζισμός προετοίμασε τη δημιουργία των στρατοπέδων συγκέντρωσης με ένα πολύ καλά οργανωμένο σύστημα έχοντας ως απώτερη επιδίωξη να γίνουν αυτά τα στρατόπεδα ένα από τα μέσα για την υποδούλωση της Ευρώπης, ως επίσης και για την γερμανική εξάπλωση προς τα ανατολικά.

Ιδρύθηκαν αρχικά τρία στρατόπεδα στην περιοχή της «Γενικής Διοίκησης»: το Μπέλζεκ (Belzec), το Σομπιμπόρ (Sobibor) και η Τρεμπλίνκα (Treblinka). Σε αυτά τα τρία το σύνολο των ατόμων που δολοφονήθηκαν ξεπερνά τα 2 εκατομμύρια. Το σύμβολο της μαζικής εξόντωσης, το Άουσβιτς-Μπιρκεναου (Auschwitz-Birkenau) ιδρύθηκε στις 27 Απριλίου 1940, με απόφαση του Χίμλερ (Himmler). Διοικητής του στρατοπέδου ορίστηκε ο Ρούντολφ Ές (Rudolf Hoss). Από το

³ Η σύσκεψη λαμβάνει χώρα στα περίχωρα του Βερολίνου, σ' αυτήν απουσίαζε ο Χίμλερ και τη διοργάνωσε ο Χέιντριχ. Συζητιούνται όλες οι «τεχνικές» λεπτομέρειες της συστηματικής εξόντωσης των Εβραίων. Δεν γίνεται λόγος για στρατόπεδα συγκέντρωσης αλλά για στρατόπεδα καταναγκαστικής εργασίας.

⁴ Μπενβένιστε Ρίκα, «Η εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης», ΙΣΤΟΡΙΚΑ 158 (2002), σελ. 12-18.

Το Άουσβιτς, στρατόπεδο συγκέντρωσης στην Πολωνία, ανοίγει τον
Απρίλιο του 1940. Το σύνθημα στην πύλη γράφει: «Η δουλειά
απελευθερώνει»...

1942, είναι το βασικό κέντρο μαζικής εξόντωσης, όπου λειτουργούσαν θάλαμοι αερίων με Zyklon B (δηλητηριώδες αέριο που χρησιμοποιήθηκε για τη μαζική εξόντωση των κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, επιλέχθηκε ως το πλέον ενδεδειγμένο μέσο κι αυτό γιατί ήταν εύκολο στη μεταφορά και τη χρήση του). Δολοφονούνται καθημερινά περίπου 12.000 άνθρωποι. Από το 1940 έως τις αρχές του 1945 θανατώθηκαν στο Άουσβιτς περισσότεροι από 1.100.000.

Πληροφορίες για το στρατοπεδικό κόσμο αντλούμε και από τις αφηγήσεις επιζώντων από τη γενοκτονία του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ο κόσμος αυτός παρουσιάζεται ως ένας κόσμος που βρίσκεται στους αντίποδες του συνηθισμένου. Η παρουσία των κρεματορίων με τους καπνούς και τη σχετική μυρωδιά, και οι συνεχείς επιλογές κρατουμένων για τους θαλάμους αερίων ελαχιστοποιούσαν την ελπίδα για επιβίωση. Η όλη κατάσταση στις αφηγήσεις των επιζώντων χαρακτηρίζεται ως «παράλογη», το θεωρούν ένα ψυχολογικό μαρτύριο και το περιγράφουν ως σύγκρουση της ηθικής με το ένστικτο της επιβίωσης⁵.

Τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης αποτελούσαν ένα σύμπαν παραλογισμού, που δεν έχει καμία σχέση με ότι γνώριζαν οι όμηροι από την προηγούμενη τους ζωή, ήταν ένα σύμπαν, στο οποίο ενυπάρχει καθημερινά ο θάνατος και η απώλεια προσφιλών προσώπων.

Η εκτόπιση στα στρατόπεδα λειτούργησε σύμφωνα με ένα γραφειοκρατικό σύστημα ιεραρχίας και αυστηρών κανονισμών. Την άποψη αυτή τεκμηρίωσε για πρώτη φορά ο Raul Hilberg στο βιβλίο του «The Destruction of European Jews» (Η Καταστροφή των Ευρωπαίων Εβραίων) που εκδόθηκε το 1961 στην Αμερική. Ερεύνησε την εμπλοκή των παραδοσιακών δομών εξουσίας, όπως είναι η διοίκηση, η οικονομία, ο στρατός και το κόμμα στη μαζική δολοφονία. Έτσι, σε σειρά εργασιών του μπόρεσε να αποδείξει ότι η όλη διαδικασία της εξόντωσης είχε ένα εξόχως γραφειοκρατικό χαρακτήρα⁶.

Οι όμηροι των ναζιστικών στρατοπέδων ήταν Εβραίοι που προέρχονταν από τη Γαλλία, Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, Ουγγαρία, Ολλανδία, Πολωνία, Ιταλία, ΕΣΣΔ και από πολλά άλλα μέρη της Ευρώπης.

⁵ Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Το Ολοκαύτωμα στις Μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 19-21

⁶ Μπάμπαρα Σπέγκλερ-Αξιοπούλου, «Μεθοδολογικές σκέψεις για μια ιστορική προσέγγιση του Ολοκαυτώματος: η περίπτωση της Θεσσαλονίκης», *Σύγχρονα Θέματα*, 52-53 (1994), σελ. 85-88.

Εκτίμηση εβραϊκών απωλειών

	Πληθυσμός πριν από το Ολοκαύτωμα	Ελάχιστη εκτίμηση	Μέγιστη εκτίμηση
Αυστρία	191,000	50,000	65,500
Βέλγιο	60,000	25,000	29,000
Βοημία /Μοραβία	92,000	77,000	78,300
Δανία	8,000	60	116
Εσθονία	4,600	1,500	2,000
Γαλλία	260,000	75,000	77,000
Γερμανία	566,000	135,000	142,000
Ελλάδα	73,000	59,000	67,000
Ουγγαρία	725,000	502,000	569,00
Ιταλία	48,000	6,500	9,000
Λετονία	95,000	70,000	72,000
Λιθουανία	155,000	130,000	143,000
Λουξεμβούργο	3,500	1,000	2,000
Ολλανδία	112,000	100,000	105,000
Νορβηγία	1,700	800	800
Πολωνία	3,250,000	2,700,000	3,000,000
Ρουμανία	441,000	121,000	287,000
Σλοβακία	2,825,000	700,000	1,100,000
Γιουγκοσλαβία	68,000	56,000	65,000
Σύνολο	9,067,800	4,869,860	5,894,716

Στρατόπεδα εκτοπισμένων εβραίων (DP), 1945-1947⁷

Στρατόπεδο	Χώρα / Ζώνη	Υπολογιζόμενος αριθμός	Ημερομηνία
Babenhausen	Γερμανία / Η.Π.Α	3,350	9/46
Bad Gastein	Αυστρία / Μ.Β.	1,330	3/46
Bamberg	Γερμανία / Η.Π.Α	2,941	8/46
Bergen – Belsen	Γερμανία / Μ.Β.	10,000	11/45
Biberach	Γερμανία / Γαλλία	500	11/45
Deggendorf	Γερμανία / Η.Π.Α	1,537	10/47
Ebensee	Αυστρία / Η.Π.Α	500	7/45
Feldafing	Γερμανία / Η.Π.Α	4,000	10/46
Fohrenwald	Γερμανία / Η.Π.Α	6,000	11/45
Furth	Γερμανία / Η.Π.Α	850	12/45
Judenburg	Αυστρία / Μ.Β.	1,000	10/45
Linz	Αυστρία / Η.Π.Α	2,300	11/45
Landsberg	Γερμανία / Η.Π.Α	6,000	11/45
Leibnitz	Αυστρία / Μ.Β.	600	11/45
Leipheim	Γερμανία / Η.Π.Α	3,150	10/46
Salzburg	Αυστρία / Η.Π.Α	500	11/45
St. Ottilien	Γερμανία / Η.Π.Α	1,000	11/45
Zeilsheim	Γερμανία / Η.Π.Α	3,563	10/47

Συγκεκριμένα, ο πιο πάνω πίνακας μας δίνει μία εικόνα του αριθμού των εβραίων που βρίσκονταν στα διάφορα στρατόπεδα εκτοπισμένων προσώπων στην Γερμανία και Αυστρία. Η ημερομηνία δηλώνει το μήνα και το χρόνο απελευθέρωσης τους από αυτά, επομένως, οι μεγάλοι αριθμοί εβραίων που υπήρχαν σε αυτά θα αναζητούσαν τρόπους για να επιστρέψουν στη Γη του Ισραήλ.

Στα γερμανικά στρατόπεδα δεν ήξεραν τι τους περίμενε. Παντού στα στρατόπεδα υπήρχαν επιγραφές, που σε διάφορες γλώσσες έλεγαν: «Υγειονομικόν Κέντρο». Εξαπατούσαν τα θύματα λέγοντας τους πώς θα περάσουν από επιθεώρηση και από ντους για να ξεψειριάσουν και κατόπιν θα τους έπαιρναν στα στρατόπεδα εργασίας στο Άουσβιτς ή στα γύρω χωριά. Για τη συγκεκριμένη κατάσταση είναι δηλωτική η περιγραφή από τον επιζών Μάρκο Ναχόν στη μαρτυρία του με τίτλο «Μπίρκεναου. Το στρατόπεδο του θανάτου»⁸: «Εισερχόμεθα εις την αυλήν, ακολούθως περνούμε την θύραν του κτηρίου, άνωθεν της οποίας διαβάζω τήν λέξιν «Baden» (λουτρά). Μας οδηγούν, λοιπόν, εις το λουτρόν; Μάς εισάγουν εις μίαν μεγάλην αίθουσα, εις το

⁷ Οι δύο πιο πάνω πίνακες προέρχονται από το βιβλίο: Donald Niewyk & Francis Nicosia, *The Columbia Guide to the Holocaust*, Columbia University Press, New York 2000, σελ. 421 και 423.

⁸ Μάρκος Ναχόν, *Μπίρκεναου, Το Στρατόπεδο του Θανάτου*, Έκδοση του Ιδρύματος Έτς Άχαϊμ, Θεσσαλονίκη 1991.

υπόγειον. Τίποτε το εξαιρετικόν...Επιμένω έν τούτοις να θέλω να ανακαλύψω κάποιο μυστηριώδες μηχανήμα που να δηλώνει τον θάνατον...Είναι τόσο επινοητικοί οι Γερμανοί... Αιφνιδίως ακούγονται αυτοκίνητα, σταματούν έξω από την πόρτα και βλέπομεν να εισέρχονται είς τήν αίθουσαν γυναίκες και παιδιά και, έν συνεχεία και άλλοι και άλλοι. Είναι περίπου 250-300 άτομα... Πρέπει να βγάλουν τα ρούχα όσον το δυνατόν πιό γρήγορα... Ακολουθεί ένα πήγαινε-έλα των αυτοκινήτων πέντε ή έξι φορές. Στο τέλος ένας αξιωματικός ρωτά: «Πόσαι είναι;» – «Χίλια τετρακόσiai», του απαντούν... Υπάρχει μία πόρτα στο βάθος. Οδηγεί είς ένα διάδρομον. Επί της μίας πλευράς του διαδρόμου μία άλλη πόρτα μέ φύλλα ερμητικά. Επάνω από αυτήν είναι ένα ηλεκτρικόν ωρολόγιον και ένα είδος φεγγίτου, ο οποίος είναι κλεισμένος με ένα τζάμι πολύ χονδρό. Ένας SS ανοίγει το κιβώτιον και βγάξει δύο μπουκάλια, όμοια με τα απομονωτικά μπουκάλια θερμός. Είναι φιάλαι με ασφυξιογόνα. Ανοίγει τον φεγγίτην, ρίχνει με δύναμιν τα μπουκάλια και τον ζανακλείνει βιαστικά... Με το πέσιμο τους τά μπουκάλια συντρίβονται και προκαλούν μια εκτυρσοκρότησιν... Φωναί απελπισίας και φρικώδη ουρλιαχτά έρχονται από στιγμής είς στιγμήν δυνατότερα. Είμαι είς τήν κόλασιν; Οι τοίχοι της αιθούσης των ασφυξιογόνων τρέμουν από τα απελπισμένα χτυπήματα των έν ασφυξία ευρισκομένων ατυχών θυμάτων...»⁹

Μέσα από τις μαρτυρίες των επιζώντων, προφορικές, γραπτές ή, ακόμη και μέσα από τις κινηματογραφικές μαρτυρίες από τους συμμάχους όταν ελευθερώνουν τους φυλακισμένους, μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα το γεγονός γιατί θέλησαν οι δημιουργοί όλου αυτού του σχεδίου να καταστρέψουν κάθε ίχνος και στοιχείο του μετά την αποκάλυψη του. Η συλλογή όλων αυτών των μαρτυριών ανταποκρίνεται στην βούληση των επιζώντων να κρατηθούν στα μάτια και στη μνήμη των νεότερων η συλλογική περιπέτεια και οι προσωπικές ιστορίες. Οι μαρτυρίες αυτές είναι πολύτιμες ιστορικές πηγές.¹⁰

Μολονότι τα βρετανικά στρατόπεδα στην Κύπρο δεν είχαν καμία σχέση με τα ναζιστικά και βέβαια δεν αποσκοπούσαν στην εξόντωση των Εβραίων αποτελεί τραγική ειρωνεία ότι οι απελευθερωμένοι όμηροι βρέθηκαν και πάλι έγκλειστοι. Τα τελευταία παρουσιάζουν μία εντελώς διαφορετική μορφή και η λειτουργία τους οφείλεται στο γεγονός ότι οι πρώην όμηροι των γερμανικών στρατοπέδων θέλησαν να μεταναστεύσουν στην Παλαιστίνη. Η επιθυμία τους αυτή βρήκε ως εμπόδιο την βρετανική πολιτική, η οποία απαγόρευε οποιαδήποτε είσοδο σ' αυτή την περιοχή. Σκοπός των στρατοπέδων ήταν να ελέγξουν την παράνομη – σύμφωνα με τους νόμους των βρεττανών και το καθεστώς της Εντολής στην Παλαιστίνη – μετανάστευση στην περιοχή.

⁹ Αμπατζοπούλου, ό.π. , σελ. 85 – 105.

¹⁰ Ρίκα Μπενβένιστε, «Μνημονικοί Τόποι του Ολοκαυτώματος», Διαβάζω, 400 (1999), σελ. 126 – 131.

(β) Η μεταφορά των ομήρων στην Κύπρο

Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου πολλοί Εβραίοι έφθασαν στην Κύπρο, μεταφερόμενοι από τους βρεττανούς στα πλαίσια της απαγόρευσης να πάνε στην Παλαιστίνη, από τη Γερμανία, Αυστρία, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Ρουμανία κ.α. Ο πόλεμος κληροδότησε στη Μεγάλη Βρετανία το ζήτημα της Παλαιστίνης. Η περιοχή αυτή είχε περιέλθει υπό τον έλεγχο της Μεγάλης Βρετανίας το 1919, όταν η Κοινωνία των Εθνών της παραχώρησε την εντολή διακυβέρνησης της περιοχής μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Η απαρχή της αποικιοκρατίας συνέπεσε με την προσπάθεια των Εβραίων της Ευρώπης να δημιουργήσουν εθνικό κράτος στην Παλαιστίνη. Το μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα των Εβραίων προς την Παλαιστίνη προκάλεσε βίαιες αντιδράσεις από την τοπική Αραβική κοινότητα, ιδιαίτερα στο διάστημα από το 1936 μέχρι το 1939, που ήταν αριθμητικά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη εβραϊκή.

Η Βρετανική κυβέρνηση στη προσπάθεια της να αποτρέψει περαιτέρω επιδείνωση της πολιτικής κατάστασης στη Παλαιστίνη, μετά το 1945, αποφάσισε να κηρύξει παράνομη την πολιτική του Σιωνιστικού Κινήματος που απέβλεπε στην ενίσχυση του μεταναστευτικού ρεύματος Εβραίων από την Ευρώπη. Οι στρατιωτικοί πρότειναν τη σύλληψη όλων των Εβραίων παράνομων μεταναστών και την αναγκαστική απέλαση τους στις χώρες, από τις οποίες προέρχονταν. Η πολιτική απόφαση που ελήφθη αρχικά ήταν να κατάσχουν οι Βρεττανοί τα πλοία που μετέφεραν παράνομα Εβραίους και στη συνέχεια θα τους επέτρεπαν να εισέρχονται στη Παλαιστίνη βάση του μηνιαίου επιτρεπτού αριθμού εισόδου που καθόρισαν το 1945.

Στις 22 Ιουλίου 1946 πραγματοποιήθηκε η βομβιστική επίθεση στο ξενοδοχείο King David στην Ιερουσαλήμ, το οποίο αποτελούσε την έδρα της Βρετανικής διοίκησης και το αρχηγείο του βρετανικού στρατού στην Παλαιστίνη από την εβραϊκή οργάνωση Ιργκούν Τσβάϊ Λεουμί. Η επίθεση αυτή απετέλεσε το έναυσμα για ν' αναθεωρήσουν οι πολιτικοί την τακτική τους έναντι της παράνομης μετανάστευσης, και ακόμη, να εγκρίνουν πιο σκληρά μέτρα εναντίον της εβραϊκής δράσης και μείωση της ισχύος της εβραϊκής κοινότητας στην Παλαιστίνη.

Εξαιτίας της, ήδη, τεταμένης κατάστασης που επικρατούσε στην Παλαιστίνη και της απουσίας υποδομής για την εγκατάσταση τόσο μεγάλου αριθμού Εβραίων, η Βρετανική κυβέρνηση καταφεύγει στη λύση ανάγκης στις 13 Αυγούστου 1946, η οποία φέρει την ονομασία «Επιχείρηση Ιγκλόυ». Η λύση αυτή επέβαλλε σύλληψη των παράνομων μεταναστών και τον εκτοπισμό τους σε ειδικά στρατόπεδα κρατήσεως στην Κύπρο (Καράολος και Ξυλοτύμπου). Στο διάστημα μεταξύ του Αυγούστου του 1946 μέχρι τις 10 Φεβρουαρίου 1949, που έκλεισαν τα στρατόπεδα, μεταφέρθηκαν στην Κύπρο 52 χιλιάδες, περίπου, Εβραίοι «παράνομοι» μετανάστες, αριθμός που αντιστοιχούσε στο 8% του πληθυσμού της Κύπρου.

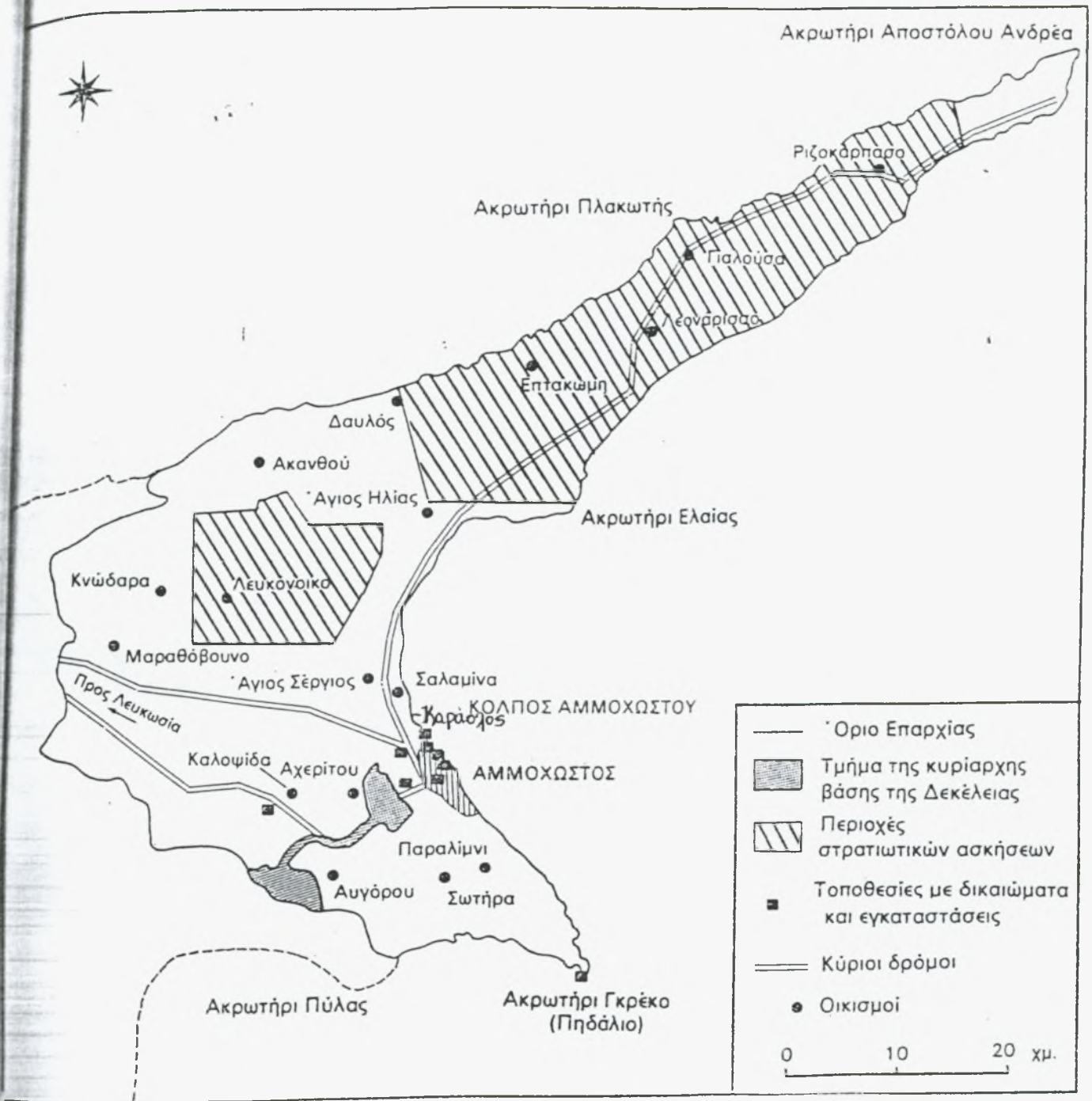
Στις 13 Αυγούστου 1946 θεσπίζεται νόμος¹¹ για την κράτηση των παράνομων μεταναστών, αυτός δημοσιεύεται την επομένη στον κυπριακό τύπο με τις αναγκαίες διευκρινίσεις : «*Προνοών δια την κράτησιν παράνομων μεταναστών εις ωρισμένας περιοχάς της Νήσου. «Παράνομος Μετανάστης» σημαίνει, κατά τόν Νόμον οιονδήποτε πρόσωπον, προτιθέμενον να εισέλθη εις την Παλαιστίνη κατά παράβασιν του περί μεταναστεύσεως εις την Παλαιστίνη Διατάγματος του 1941, ή οιονδήποτε άλλου τροποποιητικού Διατάγματος. Ο Κυβερνήτης δύναται να εκδίδη διατάγματα κρατήσεως, εις καθοριζόμενον τόπον, οιονδήποτε παρανόμου μετανάστου, τόν οποίον θα μετέφερεν εις την Νήσον οιαδήποτε ναυτική, στρατιωτική ή αεροπορική Αρχή. Το διάταγμα κρατήσεως δύναται να προνοή, όπως ο παράνομος μετανάστης απομακρύνεται, διά της βίας έν ανάγκη, έκ του πλοίου ή του αεροπλάνου, διά του οποίου μετεφέρθη εις Κύπρον. Μέχρι της τοιαύτης απομακρύνσεως, ο τοιούτος μετανάστης, δύναται να τεθή υπό κράτησιν επί του πλοίου ή του αεροπλάνου. Οι κανονισμοί, οι οποίοι θα διέπουν τήν έν Κύπρω κράτησιν των παράνομων Εβραίων μεταναστών θα εκδίδωνται ή εγκρίνωνται υπό του Κυβερνήτου.»*

«Εάν οιονδήποτε πρόσωπον κρατούμενον δυνάμει των προνοιών τού παρόντος νόμου δραπετεύση ή αποπειράται να δραπετεύση είναι ένοχον αδικήματος εναντίον του νόμου τούτου και υπόκειται εις φυλάκισιν ουχί πέραν των τριών ετών ή εις πρόστιμον μη υπερβαίνον τας 100 λίρας ή εις αμφότερα»¹².

Στη συνέχεια της εργασίας θα μελετηθούν διεξοδικότερα τα ερωτήματα που αφορούν τα επεισόδια και τις συγκρούσεις στην Παλαιστίνη μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου μέχρι την ανακήρυξη του Ισραήλ ως ανεξάρτητου κράτους. Επίσης, θα παρουσιάσω πώς μέσα από την πολιτική που ακολούθησε η Βρετανία σχετικά με την παράνομη μετανάστευση επηρεάστηκε η Κύπρος, τις συνθήκες διαβίωσης στα βρεττανικά στρατόπεδα και τη στάση του κυπριακού λαού απέναντι σ' αυτή την νέα κατάσταση πραγμάτων.

¹¹ Ολόκληρος ο νόμος της Βρετανικής Νομοθεσίας (15/1946) παρατίθεται στο Παράρτημα.

¹² Ελευθερία, 14 Αυγούστου 1946.

Βρετανικά δικαιώματα στην Αμμόχωστο¹

¹ Ο χάρτης προέρχεται από τη Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια στο λήμμα Αμμόχωστος

2. Η μελέτη του Τύπου

(α) Οι Κυπριακές Εφημερίδες της εποχής.

Βασική πηγή της ερευνάς μου είναι οι εφημερίδες της περιόδου που εξετάζω, και κατ'επέκτασιν τα γεγονότα σύμφωνα με τους συσχετισμούς και τα κρατούντα της εποχής εκείνης. Ο Κυπριακός Τύπος έχει συμπληρώσει σήμερα 120 χρόνια ζωής, χαρακτηρίζεται όχι μόνο από πλούσια και δημιουργική παρουσία αλλά και από αγωνιστική παράδοση και εντυπωσιακή εξέλιξη.

Ο ρόλος των πρώτων κυπριακών εφημερίδων ήταν πολύ σημαντικός στη διαμόρφωση κοινής γνώμης και στη κινητοποίηση των μαζών για άσκηση πίεσης και επιρροής προς την Αγγλική Διοίκηση της Κύπρου.

Για τον Κυπριακό Τύπο, την ιστορία και εξέλιξη του, καθώς και για τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές επιρροές και επιδράσεις του στην κυπριακή κοινωνία, ελάχιστες εργασίες δημοσιεύτηκαν, οι περισσότερες σύντομες, μη συστηματικές και, επομένως μη επιστημονικές¹³.

Η δική μου μελέτη εστιάζεται σε πέντε εφημερίδες και πραγματεύεται την περίοδο όπου πραγματοποιείται η μαζική μεταφορά Εβραίων στα αγγλικά στρατόπεδα του Καράολου και της Ξυλοτύμπου. Οι εφημερίδες είναι οι ακόλουθες:

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ	(1.1.1946-31.12.1947)
ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ	(2.7.1946-29.6.1947)
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ	(2.1.1947-28.6.1947)
ΕΣΠΕΡΙΝΗ	(2.1.1946-31.12.1947)
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ	(1.1.1945-31.6.1949)

¹³ Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *Οι Πρώτες Κυπριακές Εφημερίδες και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου*, Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης Intercollege, Λευκωσία – Κύπρος 1994, σελ. 25.

Ανεξάρτητος

Στις 20 Νοεμβρίου 1938 κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στη Λευκωσία η εβδομαδιαία εφημερίδα Ανεξάρτητος, Εφημερίς Πολιτικής και Κοινωνικής Πρωτοπορείας. Ιδιοκτήτης και διευθυντής σύνταξης ήταν ο Λύσανδρος Μ. Τσιμίλλης. Η εφημερίδα ήταν τετρασέλιδη και εκτυπωνόταν σε μεγάλο μέγεθος (57x42 εκ.) και επτάστηλο σχήμα (πλάτος στήλης 51/2 εκ) στο τυπογραφείο «Κόσμος» του πρωτεργάτη και σκαπανέα της κυπριακής τυπογραφείας Γίαννη Χ. Κυριακίδη.

Υστερα απο την κυκλοφορία των δύο πρώτων φύλλων (20 και 27 Νοεμβρίου 1938), η εφημερίδα άλλαξε μέγεθος, σχήμα (μικρότερο μέγεθος και πεντάστηλη) και έγινε καθημερινή. Κατά καιρούς, όμως, εναλλάσσονταν στα δύο πιο πάνω σχήματα εξαιτίας, φαίνεται, δυσκολιών στην εξεύρεση τυπογραφικού χάρτη. Από το φύλλο αρ. 13 στις 11.12.1938 παρουσιάζεται ως αρχισυντάκτης της εφημερίδας ο ποιητής Λευτέρης Γιαννίδης που δημοσιεύει άρθρα και λογοτεχνικά του κείμενα.

Η εφημερίδα δίνει στην ειδησεογραφία της έκταση στα προπολεμικά γεγονότα της Ευρώπης και ιδιαίτερα στη στάση που κράτησε κατά την διάρκεια του πολέμου η ναζιστική Γερμανία. Αρθρογραφεί, επίσης, σθεναρά εναντίον της βρετανικής διοίκησης του νησιού και υπεραμύνεται των δικαιωμάτων των αγροτών και των εργατών.

Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η εφημερίδα αλλάζει σχήμα (γίνεται 9 στήλη), μετατρέπεται οριστικά σε εβδομαδιαία, τοποθετείται ιδεολογικά στην αριστερά και εκτυπώνεται στα τυπογραφεία «Ζαβαλλή», ενώ έχει σταθερά σαν διευθυντή της τον Λύσανδρο Τσιμίλλη. Με τη μορφή αυτή και το ίδιο σχήμα η εφημερίδα συνεχίζει να εκδίδεται μέχρι τις 27 Δεκεμβρίου 1954, αφού κυκλοφόρησε 4378 φύλλα και είχε 16 χρόνια ζωής.

Στις 31 Οκτωβρίου 1974 μετά τα τραγικά γεγονότα του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής, η εφημερίδα επανεκδίδεται ως εβδομαδιαία με εντελώς νέο σχήμα, νέα διεύθυνση και νέους πολιτικούς προσανατολισμούς.

Δημοκράτης

Πρωινή καθημερινή εφημερίδα, όργανο της κεντρικής επιτροπής του Ανορθωτικού Κόμματος Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ), που κυκλοφόρησε το πρώτο φύλλο τον Οκτώβριο του 1946. Διευθυντής και υπεύθυνος ήταν ο Φίφης Ιωάννου και αρχισυντάκτης ο Εζεκίας Παπαϊωάννου. Αργότερα υπεύθυνος διευθυντής έγινε ο Μίνως Περδίας, αλλά οι πιο πάνω αναφερόμενοι συνέχισαν να είναι οι κύριοι επώνυμοι αρθρογράφοι της εφημερίδας.

Ήταν μεγάλου μεγέθους εφημερίδα (62x46 εκ.), εννιάστηλη και ασπρόμαυρη. Σε κατοπινές

εκδόσεις το κόκκινο χρώμα εμφανιζόταν περιοδικά στην προμετωπίδα και σε κύριους τίτλους της πρώτης σελίδας. Στο πρώτο χρόνο της έκδοσης της ήταν δισέλιδη (ένα φύλλο), αργότερα έγινε τετρασέλιδη, αλλά επανήλθε στο δισέλιδο με τετρασέλιδα τις Κυριακές. Χαρακτηριζόταν από τη μαχητική της αρθρογραφία εναντίον της αποικιακής κυβέρνησης, της Βρετανίας και της Αμερικής, και των άλλων «ιμπεριαλιστικών δυνάμεων». Ιδιαίτερα αγωνιστική ήταν η σχολιογραφία και η αρθρογραφία της στη διεκδίκηση των αιτημάτων του εργαζόμενου λαού.

Υπερασπιζόταν με σθένος και υποστήριζε φανατικά τους αγώνες και τις εκδηλώσεις του κυπριακού ελληνισμού για Ένωση με την Ελλάδα. Υποστήριζε, επίσης, τις αντάρτικες κομμουνιστικές δυνάμεις (ΕΑΜ – ΕΛΑΣ) στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο.

Λόγω της μαχητικής αρθρογραφίας της εφημερίδας και της οξείας αντιπαράθεσης της προς την αποικιακή κυβέρνηση, αλλά και τις δεξιές δυνάμεις του τόπου, κατηγορήθηκε για ποινικά αδικήματα ή για παραβίαση της ανελεύθερης νομοθεσίας για τον Τύπο. Έτσι, με απόφαση του δικαστηρίου η κυκλοφορία της εφημερίδας απαγορεύτηκε για τρεις μήνες στις 24 Μαρτίου του 1949, με την κατηγορία ότι στις 4 του ίδιου μήνα δημοσίευσε άρθρο στασιαστικού περιεχομένου με τίτλο «Συμπαιγνία». Μέχρι τότε ο «Δημοκράτης» κυκλοφόρησε στα δυόμισι χρόνια ζωής του 712 φύλλα.

Στις 3 Απριλίου 1949, η εφημερίδα στην ουσία επανεκδόθηκε με το τίτλο «Νέος Δημοκράτης», με την ίδια ακριβώς μορφή, το ίδιο σχήμα και την ίδια πολιτική τοποθέτηση.

Ελεύθερος Τύπος

Με τον τίτλο αυτό κυκλοφόρησε το 1946 από τον Θαλή Παπαδόπουλο καθημερινή απογευματινή εφημερίδα. Η δεύτερη περίοδος της εφημερίδας (από τον αριθμό 60) αρχίζει με το φύλλο της Πέμπτης, 2.1.1947. Είχε μέγεθος (58x32 εκ.), σχήμα εξάστηλο και ήταν δισέλιδος (μονόφυλλος).

Παρά το γεγονός ότι η εφημερίδα ήταν δισέλιδη, με τα πυκνά, μικρά της στοιχεία κάλυπτε πληθώρα θεμάτων ειδησεογραφικών, τοπικών και διεθνών, καθώς και λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών.

Αργότερα γίνεται εβδομαδιαία εφημερίδα (κάθε Δευτέρα) στο ίδιο μέγεθος και σχήμα, αλλά τετρασέλιδη. Την εφημερίδα εκδίδει η εκδοτική εταιρεία «Εργασία Λτδ» με διευθυντή και υπεύθυνο, σύμφωνα με το Νόμο για τον Τύπο, τον Θαλή Παπαδόπουλο.

Η εφημερίδα ανέστειλε την έκδοσή της στις 25 Αυγούστου 1950, αφού κυκλοφόρησε 729 φύλλα.

Εσπερινή

Καθημερινή απογευματινή εφημερίδα που κυκλοφόρησε το πρώτο της φύλλο στη Λευκωσία στις 8.2.1937. Ιδιοκτήτης και διευθυντής συντάξεως ήταν ο πρωτοπόρος και πρωτεργάτης της κυπριακής δημοσιογραφίας Νίκος Χρ. Παττίγης¹⁴. Εκτυπωνόταν στο τυπογραφείο «Κόσμος», σε μέγεθος 53x37,5 εκ., ήταν εξάστηλη και οκτασέλιδη.

Η «Εσπερινή» απετέλεσε σημαντική έκδοση και εκδοτικό γεγονός για την εποχή εκείνη, αν ληφθούν υπόψη οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν τότε, ιδιαίτερα, τα περιοριστικά μέτρα που εφαρμόστηκαν από τις αποικιακές αρχές την περίοδο εκείνη, που είναι γνωστή ως Παλμεροκρατία¹⁵. Η εφημερίδα είχε πλούσια αρθρογραφία και ειδησεογραφία για τοπικά και διεθνή θέματα, ήταν αντικειμενική και προσεκτική, όσον αφορά το εθνικό θέμα.

Στη διάρκεια των εννέα χρόνων της ζωής της άλλαξε μορφές και σχήματα, μεταπηδώντας από μικρότερα ολιγοσέλιδα σε μεγάλα πολυσέλιδα σχήματα, ανάλογα με την οικονομική της ευχέρεια.

Ελευθερία

Η έκδοση στην Λευκωσία της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Ελευθερία» στις 14.5.1906 απετέλεσε όχι μόνο δημοσιογραφικό, αλλά και ιστορικό γεγονός με εθνικές προεκτάσεις. Διευθυντής και ιδιοκτήτης της εφημερίδας και του τυπογραφείου που την εξέδιδε ήταν ο Κύρος Θ. Σταυρινίδης, που διετέλεσε προηγουμένως προϊστάμενος του τυπογραφείου που εξέδιδε την εφημερίδα «Φωνή της Κύπρου». Αυτοί πλαισιώνονταν από μία πληθώρα άλλων διακεκριμένων λογίων και δικηγόρων της εποχής, όπως ο Νεοπτόλεμος Πασχαλής, ο Νεοκλής Κυριαζής, ο Αντώνης Τριανταφυλλίδης και άλλοι. Με τους έγκυρους συνεργάτες της και με μία πλειάδα ανταποκριτών από τις άλλες κυπριακές πόλεις και το εξωτερικό, η εφημερίδα κατόρθωσε σύντομα να επιβληθεί και να θεωρείται η πιο έγκυρη και ενημερωμένη κυπριακή εφημερίδα με μεγάλο, για τα δεδομένα της εποχής εκείνης, αναγνωστικό κοινό. Απέφυγε την ανάμειξη της στα κομματικά ζητήματα της εποχής.

Η «Ελευθερία» είχε μεγάλο μέγεθος (62x45 εκ.) που το διατήρησε μέχρι τέλους, σχήμα

¹⁴ Νίκος Χρ. Παττίγης: Γεννήθηκε στη Λάρνακα το 1908 και πέθανε το 1974. Φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Πρότυπο Γυμνάσιο Αθηνών, στη Δημοσιογραφική Σχολή της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών και στο Πανεπιστήμιο της ελληνικής πρωτεύουσας. Ακολούθησε το δημοσιογραφικό επάγγελμα από νεαρή ηλικία και εργάστηκε σε ημερήσιες αθηναϊκές εφημερίδες. Το 1932 εξέδωσε στη Λευκωσία τη πρώτη καθημερινή εφημερίδα με τίτλο Ημερήσια Νέα. Τον ίδιο χρόνο εξέδωσε και την εφημερίδα Καθημερινά Φύλλα. Το 1933 εξέδωσε τον Ημερήσιο Τηλέγραφο και δύο χρόνια αργότερα την πρώτη απογευματινή εφημερίδα με τίτλο Εσπερινή.

¹⁵ Παλμεροκρατία: Με τον όρο αυτό είναι γνωστό το διάστημα εννέα ακριβώς χρόνων της νεότερης ιστορίας της Κύπρου, που χαρακτηρίζεται από τα σκληρότερα της περιόδου της αγγλικής κατοχής (1878 – 1960). Το χρονικό διάστημα της Παλαμεροκρατίας αρχίζει από τα τέλη του Οκτωβρίου 1931 και τελειώνει στα τέλη Οκτωβρίου 1940. Ο όρος προήλθε από το όνομα του κυβερνήτη της Κύπρου sir Herbert Richmond Palmer και στις συνειδήσεις του λαού της Κύπρου ταυτίστηκε με την στυγνή δικτατορία.

εξάστηλο(πλάτος στήλης 61/2), που αργότερα έγινε οκτάστηλο και, τελικά, εννεάστηλο (πλάτος στήλης 4εκ.). Ξεκίνησε ως τετρασέλιδη για να γίνει αργότερα εξασέλιδη, οκτασέλιδη και, κάποτε, πολυσέλιδη.

Ξεχώριζε για τη σοβαρότητα, τη συντηρητικότητα και το στυλ της, για την πλούσια αρθρογραφία, σχολιογραφία και ειδησεογραφία της, για τις πλούσιες λογοτεχνικές, καλλιτεχνικές, λαογραφικές, ιστορικές και επιστημονικές της στήλες. Απ' αυτές παρέλασαν τα κυριότερα ονόματα της πολιτικής, πνευματικής, καλλιτεχνικής και επιστημονικής ζωής της Κύπρου για 70 περίπου χρόνια. Τα περιεχόμενα της εφημερίδας αποτελούν πολύτιμη ιστορική πηγή για την πρόσφατη ιστορία της Κύπρου.

Ξεκίνησε ως εβδομαδιαία στις 14.5.1906, έγινε δισεβδομαδιαία (Τετάρτη και Σάββατο), στις 3.1.1923 έγινε καθημερινή (έξι ημέρες την εβδομάδα), στις 1.1.1938 και από τις 15.4.1940 κυκλοφορούσε και κάθε Δευτέρα. Αργότερα ανέστειλε την έκδοση της Δευτέρας.

Όταν ο Κύρος Θ. Σταυρινίδης απεβίωσε το 1931, ανέλαβε τη διεύθυνση της ο Δημοσθένης Θ. Σταυρινίδης, ο οποίος διευθύνει την εφημερίδα μέχρι το θάνατο του το 1957. Έπειτα, τη διεύθυνση ανέλαβαν η θυγατέρα του Μηλίτσα Σταυρινίδη-Καρουάνα και ο σύζυγος της Γ. Καρουάνας, ενώ τη διεύθυνση της συντάξεως ανέλαβε ο Γεώργιος Χατζηνικολάου.

Η τελευταία έκδοση της εφημερίδας ήταν την Κυριακή 14.7.1974, αφού έζησε σχεδόν 69 χρόνια και κυκλοφόρησε 14.063 φύλλα. Η διεύθυνση πήρε την οδυνηρή απόφαση να αναστείλει την έκδοση της για καθαρά δεοντολογικούς λόγους, μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος τη Δευτέρα 15 Ιουλίου 1974, αρνούμενη να συνεχίσει την έκδοση της «Ελευθερίας» κάτω από συνθήκες λογοκρισίας. Από τότε η εφημερίδα δεν έχει επανεκδοθεί.

(β) Ο Τύπος ως ιστορική πηγή

Βασικό ερώτημα στο πρώτο μέρος της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι ο τρόπος με τον οποίο ο Κυπριακός Τύπος καλύπτει, αποδίδει, αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει τα συμβαίνοντα στην Κύπρο, την χρονική περίοδο 1946-1949 σε σχέση πάντα με τα στρατόπεδα Καράολου και Ξυλοτύμπου. Την συγκεκριμένη περίοδο παρατηρείται η μεταφορά Εβραίων πρόσφατα απελευθερωμένων από τα ναζιστικά στρατόπεδα στο νησί, το οποίο βρίσκεται υπό βρετανική κυριαρχία. Η μεταφορά πραγματοποιείται στα πλαίσια της παράνομης μετανάστευσης στη Παλαιστίνη. Οι Εβραίοι επιθυμούν να δημιουργήσουν το δικό τους εθνικό κράτος, γεγονός που βρίσκει αντίθετους τους Βρετανούς εξαιτίας των συμφερόντων τους, τα οποία διακυβεύονται στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Η Αγγλοκρατία αρχίζει για την Κύπρο στις 12 Ιουλίου 1878, η συμφωνία για τη μεταβίβαση έγινε στα παρασκήνια του Συνεδρίου του Βερολίνου με τη «Σύμβαση Αμυντικής Συμμαχίας μεταξύ Αγγλίας και Τουρκίας» γνωστή ως Συνθήκη της Κύπρου¹⁶. Οι Άγγλοι θεώρησαν την Συνθήκη επιτυχία διότι έβλεπαν την Κύπρο ως σημαντικό σταθμό για την προώθηση των συμφερόντων τους, της επιρροής τους, ακόμη και της κυριαρχίας τους στη Μέση Ανατολή. Διέβλεπαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί ως βάση για το αγγλικό ναυτικό. Απόδειξη το γεγονός ότι ο Λόρδος Μπήκονσφηντ αναφερόταν πάντοτε στην απόκτηση της Κύπρου με τις πιο γλαφυρές και ρομαντικές περιγραφές, σε σημείωμα του προς τη βασίλισσα Βικτόρια το 1878 την περιγράφει σαν «κλειδί της Δυτικής Ασίας»¹⁷.

Όταν στην Ευρώπη ο ναζισμός και ο φασισμός έπαιρναν απειλητικές διαστάσεις, η Κύπρος βρισκόταν κάτω από το ανελεύθερο καθεστώς της αγγλικής κυριαρχίας. Δεν ήταν λίγες οι φορές που η χιτλερική προπαγάνδα εκμεταλλεύτηκε το ζήτημα της Κύπρου, επανειλημμένες φορές οι Γερμανοί αναφέρονταν στο Κυπριακό και έδιναν υποσχέσεις για την Ένωση. Ακόμη, υποσχέθηκαν στην Ελλάδα να της δώσουν την Κύπρο εάν κρατούσε στάση ουδετερότητας κατά τη διάρκεια του πολέμου¹⁸.

Η Αγγλική Διοίκηση του Νησιού ασκούσε πίεση και έλεγχο στη κοινή γνώμη, σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Οι πρώτες Κυπριακές εφημερίδες κάνουν την εμφάνιση τους κατά την περίοδο μεταβίβασης της κυριαρχίας της Κύπρου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στη Μεγάλη Βρετανία. Η παραχώρηση αυτή ανοίγει το κεφάλαιο του Ελληνικού Κυπριακού Τύπου¹⁹.

Λέγεται, ότι ο Τύπος μίας χώρας αποτελεί καθρέφτη του πολιτικού, κοινωνικού, πολιτισμικού

¹⁶ Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, ό.π., σελ.30 – 31.

¹⁷ Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, ό.π., σελ. 30.

¹⁸ Κάτια Χατζηδημητρίου, Ιστορία της Κύπρου, Λευκωσία 1987, σελ. 274 – 310.

¹⁹ Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, ό.π., σελ. 22.

επιπέδου και της δημιουργικής πνοής ενός λαού. Η κοινή γνώμη αποτελεί μία ηχώ του Τύπου, καθρεφτίζεται αλλά και διαμορφώνεται συγχρόνως από τις εφημερίδες. Με αυτό το συλλογισμό θα προσπαθήσω να παρουσιάσω την κοινή γνώμη της Κύπρου μέσα από τον Τύπο. Υλικό ζωντανό και «ομιλούν», υλικό που εγκλείει μία δυναμική, η οποία έχει ως άμεσο αποτέλεσμα κάθε νέα ανάγνωση να γεννά νέα ερωτήματα ή να επαναδιατυπώνει όσα ήδη έχουν τεθεί, διευρύνοντας τον προβληματισμό του ερευνητή και τα συμπεράσματα του²⁰.

Μέσα από τον Τύπο μίας δεδομένης εποχής προβάλλουν τα θέματα που απασχολούν την κοινή γνώμη τη δεδομένη εκείνη στιγμή, οι πολιτικές συζητήσεις, οι μέριμνες, οι ανησυχίες αλλά και οι βαθύτερες νοοτροπίες μίας συγκεκριμένης κοινωνίας, στην προκειμένη περίπτωση της κυπριακής κοινωνίας στο διάστημα μεταξύ 1946-1949. Πώς αυτή η κοινωνία αντιμετώπισε τη μεταφορά Εβραίων μεταναστών στο νησί και ποιους αντίκτυπους είχε αυτή η μεταφορά;

Ανάμεσα στον Τύπο και τη κοινή γνώμη υπάρχει μία αμφίδρομη σχέση. Αυτό συμβαίνει γιατί ο Τύπος δεν είναι μόνο ο εκφραστής και ο καθρέφτης της κοινής γνώμης, αλλά είναι ταυτοχρόνως, και ο καθοδηγητής ή διαμορφωτής της. Από τη μία πλευρά, η κοινή γνώμη επηρεάζει τα γραφόμενα στον Τύπο με τις εκδηλώσεις, τις απόψεις, τη συμπεριφορά και τις δραστηριότητες της, από την άλλη ο Τύπος μέσα από τη σχολιογραφία και αρθρογραφία του πληροφορεί, καθοδηγεί και διαμορφώνει την κοινή γνώμη ώστε να είναι σε θέση να ασκεί έλεγχο στους κυβερνώντες²¹.

Το μοντέλο, όμως αυτό, της αμφίδρομης σχέσης Τύπου και κοινής γνώμης δεν θα πρέπει να λαμβάνεται πάντοτε ως βέβαιο και απόλυτο, κι' αυτό γιατί επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Η κοινή γνώμη δεν είναι κάτι το αμετάβλητο και το μονολιθικό. Δεν αποτελεί την συγκεκριμένη έκφραση ή γνώμη όλου του κοινού αλλά τη γνώμη, στάση ή άποψη μίας ομάδας ανθρώπων με κοινά ενδιαφέροντα ή συμφέροντα.

Ο Τύπος ως πηγή ιστορίας πρέπει να θεωρηθεί τόσο ως αντικείμενο, αλλά και ως υποκείμενο. Αν το δεχθούμε ως υποκείμενο θα αναγκαστεί να μιλήσει ξανά ή να μιλήσει διαφορετικά, δεν θα παραμείνει σιωπηλός αλλά θα ξαναβγει στην επιφάνεια και θα αναλυθεί. Η ανάλυση μέσω του Τύπου αποτελεί μία «δεύτερη ανάγνωση», κατά τη διάρκεια της οποίας, οφείλουμε να λαμβάνουμε υπόψη μας τον περίγυρο της εποχής που μελετούμε κι όχι αυτόν που έχουμε ανασυστήσει a posteriori. Η αναζήτηση των γνωμών, στάσεων και απόψεων των ομάδων και ατόμων της εποχής, μέσω των δημοσιευμάτων του Τύπου, πρέπει να γίνεται με βάση και το τι γνώριζαν πραγματικά και όχι μόνο με βάση το τι γνωρίζουμε εμείς σήμερα. Θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας ότι το γνωστό σήμερα παρελθόν μπορεί να αποτελούσε εν μέρει άγνωστο μέλλον²².

²⁰ Νάση Μπαλάτ, *Ο Ελληνικός Εμφύλιος (1946 – 1949), Μέσα από τον Γαλλικό Τύπο*, Οδυσσεάς 1993.

²¹ Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *ό.π.*, σελ 11 – 26.

²² Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *ό.π.*, σελ.22.

Σύμφωνα με τη Νάση Μπαλτά λαμβάνουμε τη κοινή γνώμη ως ένα σχήμα με τρία επίπεδα: το πρώτο είναι εκείνο της άμεσα εκφραζόμενης γνώμης, αυτής που προκαλείται από τα γεγονότα της επικαιρότητας και έχει σχέση με την ατμόσφαιρα της εποχής. Το δεύτερο επίπεδο είναι εκείνο της ιδεολογίας, είτε ως δόγμα, ως οργανωμένο σύνολο ιδεών, είτε ως ένα χαλαρό σύνολο πεποιθήσεων διάχυτων ή ασαφών. Τελευταίο επίπεδο είναι εκείνο των σταθερών δομών, του χώρου των νοητικών-ψυχικών συμπεριφορών, όπου αναμειγνύονται και δεδομένα του ασυνειδήτου. Αυτό είναι σε θέση να καθορίζει, σε μεγάλο βαθμό, την ιδέα που ένας λαός ή μία κοινωνική ομάδα έχει για τον κόσμο ή για μία δεδομένη ιστορική στιγμή²³.

Ο Τύπος χρειάζεται ειδική προσεκτική και μεθοδολογική προσέγγιση. Η αξία της πηγής έγκειται στο ποιοτικό μέγεθος, στην τήρηση αυστηρών κανόνων που είναι κανόνες της ιστορικής έρευνας: η συγκριτική και κριτική ανάλυση των δημοσιευμάτων, η διαρκής κριτική επαγρύπνηση που επιβάλλει η ιδιομορφία του δημοσιογραφικού λόγου και η άσκηση στην ανάγνωση του συγκεκαλυμμένου λόγου (του λόγου που μπορούμε να διακρίνουμε πίσω και ανάμεσα στις γραμμές).

²³ Μπαλτά, ό.π. , σελ 29 -33.

3. Η πολιτική συγκυρία: Η Βρετανική Εντολή στην Παλαιστίνη – Η παράνομη μετανάστευση

«Το δράμα μιάς Φυλής»²⁴

Πώς γίνεται η Λαθραία Μετανάστευσις Εβραίων

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, Αύγουστος

Ο ανταποκριτής Αγγλικής εφημερίδος εξηγεί εις μίαν σειράν ανταποκρίσεων του απο την Παλαιστίνη τόν τρόπον της παρανόμου μεταναστεύσεως των Εβραίων εις την Παλαιστίνη.

«Κατόπιν υπομονητικών, γράφει, ερευνών επί μήνας συνέλεξα πληροφορίας από αυθεντικές πηγάς, διά των οποίων αποδεικνύεται ότι πρόκειται περί μιάς τρομακτικής οργανώσεως. Η ενέργεια αυτή έχει δύο όψεις : η μία είναι το δέλεαρ των δολλαρίων διά την βοήθειαν της διαφυγής των Εβραίων της Ευρώπης εις Παλαιστίνη. Η άλλη όψις είναι οι Εβραίοι, θύματα του Χίτλερ κατά τόν πόλεμον και τώρα θύματα ανθρώπων, οι οποίοι εμπορεύονται τήν δυστυχίαν των... Η παράνομος ναύλωσις πλοίων δέν είναι τό έργον έντιμων εφοπλιστών. Οι εφοπλισται των παραφορτωμένων αυτών μακάβριων σαπιοκάραβων ενδιαφέρονται μόνον διά τά χρήματα και όχι διά την παράνομον μετανάστευσιν κι όταν η επιχείρησις γίνη πολύ δύσκολος θα στραφούν πρός άλλην εξίσου σκοτεινήν αλλά πλέον επικερδή τοιαύτην. Πολλά από τα πλοία αυτά πλέουν υπό την σημαίαν του Παναμά ή της Ονδούρας..... Οι άνδρες που αγοράζουν και διοργανώνουν τα πλοία αυτά διά τους Εβραίους, τα υπερφορτώνουν κατά τρόπον επικίνδυνον χωρίς να λαμβάνουν υπ' όψιν τήν χωήν των επιβατών και χωρίς να φοβούνται τόν νόμον...».

Το πιο πάνω απόσπασμα από κυριακή εφημερίδα παρουσίαζε την μία όψη της παράνομης μετανάστευσης όπως προβάλλεται από την οπτική ενός βρεττανού μελετητή, ο οποίος θεωρεί άδικη τη συμπεριφορά των εβραίων απέναντι στους βρεττανούς στρατιώτες «οι βρεττανοί στρατιώται επιδεικνύουν κλασσικήν υπομονήν όταν όμως έχει κανείς να σώσει έναν άνδρα από πνιγμόν – και πολλοί έχουν σωθεί, έχει δώσει δύναμιν και τόν έχει περιποιηθή, είναι κάπως σκληρόν να δέχεται ως ανταμοιβήν διά τους κόπους του μία μαχαιριάν στην πλάτην...». Θεωρεί ότι η παράνομη μετανάστευση δεν γίνεται προς όφελος των εβραίων και κατηγορεί τους οργανωτές της ως κερδοσκόπους και εκμεταλλευτές. Ταυτόχρονα θέλει να εξυμνήσει τους άγγλους στρατιώτες αλλά και να επιδείξει συμπαραστάση προς το πρόσωπο των απλών εβραίων, οι οποίοι πέφτουν θύματα των ίδιων των εβραϊκών οργανώσεων που επιβλέπουν την παράνομη μετανάστευση.

Η όλη ιστορία σχετικά με την παράνομη μετανάστευση ξεκινά αρκετά ενωρίτερα, από την εποχή του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία εποφθαλμιούσαν

²⁴ Εσπερινή, 3 Σεπτεμβρίου 1947.

την Παλαιστίνη και επέβαλλαν με τις συμφωνίες Σάϊκς – Πικό (Μάιος 1916) τις αρχές της μελλοντικής διεθνοποίησης. Την περίοδο αυτή η Βρετανία επεδίωκε να εκμεταλλευθεί τον αραβικό εθνικισμό εναντίον των Τούρκων, έτσι αρχίζει διαπραγματεύσεις με τους Άραβες ώστε να εκδηλωθεί μία εξέγερση των Αράβων εναντίον των Τούρκων, και σε αντάλλαγμα αυτή θα υποστήριζε τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου αραβικού κράτους. Στις 2 Νοεμβρίου 1917, η Μεγάλη Βρετανία ανέλαβε νέες δεσμεύσεις αυτή τη φορά προς το κίνημα του Σιωνισμού, με τη *διακήρυξη Μπάλφουρ*. Με αυτή της την κίνηση η Βρετανία αναλάμβανε διπλή υποχρέωση σχετικά με τη μετανάστευση Εβραίων στην Παλαιστίνη. Η πρώτη προερχόταν από αυτήν την διακήρυξη, η οποία έλεγε: «*Η Μεγαλειότητα Κυβέρνηση βλέπει με εύνοια την εγκαθίδρυση στην Παλαιστίνη μίας εθνικής εστίας για τον εβραϊκό λαό...*»²⁵ Η άλλη υποχρέωση προερχόταν από την ανακωχή που υπέγραψε στις 30 Οκτωβρίου με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, σύμφωνα με αυτήν η Παλαιστίνη καταλαμβάνεται από τον βρετανικό στρατό.

Η διακήρυξη Μπάλφουρ και η υπαγωγή της Παλαιστίνης στο καθεστώς της Εντολής προκάλεσαν την αντίδραση των Αράβων. Από τον Απρίλιο του 1920 έως τον Μάιο του 1921, σημειώθηκαν αλυσιδωτές πράξεις βίας εναντίον των Εβραίων. Το 1921, δημιουργήθηκε από το σιωνιστικό κίνημα μία οργάνωση αυτοάμυνας, η Χαγκάνα. Μπροστά στην αναταραχή που όλο και περισσότερο μεγάλωνε, η βρετανική κυβέρνηση υπενθύμισε ότι στόχος της δεν ήταν «*η μετατροπή ολόκληρης της Παλαιστίνης σε εθνική εστία των Εβραίων*» αλλά η δημιουργία μίας εθνικής εστίας των Εβραίων στην Παλαιστίνη.

Στο Συνέδριο του Σάν Ρέμο το 1922, η Παλαιστίνη παραχωρείται στη Μεγάλη Βρετανία σύμφωνα με την Εντολή σχετικά με το σύνδεσμο των Εθνών (Mandates Committee of the League of Nations). Η διατύπωση της απόφασης συμπεριλάμβανε την υπόσχεση να εγκαθιδρυθεί εβραϊκή οντότητα στη Παλαιστίνη, καθώς επίσης, εγγυούταν τα δικαιώματα των Αράβων κατοίκων. Από τα πιο πάνω γίνεται κατανοητό ότι η Αυτού Μεγαλειότητος Κυβέρνηση αναλάμβανε την ευθύνη για τη διεύρυνση της εβραϊκής κοινότητας στην Παλαιστίνη, επομένως, αυτόματα αυτό σήμαινε ότι επιτρεπόταν η εβραϊκή μετανάστευση.

Ιδιαίτερη προσοχή στο παλαιστινιακό ζήτημα θα δοθεί όταν θα αναλάβει ως Γραμματέας των Αποικιών, ο Malcolm MacDonald. Σε ένα από τα έγγραφα του σχετικά με τη βρετανική πολιτική στην Παλαιστίνη εξέφρασε την άποψη του ότι η χώρα δεν πρέπει να γίνει εβραϊκό κράτος, αλλά ούτε και αποκλειστικά αραβικό. Δεν πρέπει να υπάρξει διαμελισμός αλλά εγκαθίδρυση αυτόνομων θεσμών και απλά, η χώρα να γίνει ανεξάρτητο κράτος με μία αραβική πλειοψηφία.

Ο MacDonald υποστήριζε την άποψη για ένα ανώτατο όριο στην μετανάστευση, το οποίο θα κρατούσε τους Εβραίους σε ένα συμφωνημένο ποσοστό του πληθυσμού. Προτείνει ότι δεν θα έπρεπε να επιτραπεί στους Εβραίους να ξεπεράσουν το 35%-40% του συνολικού πληθυσμού μέσα στα επόμενα 10 χρόνια. Η συνεχιζόμενη αύξηση τους θα συνεπαγόταν ότι οι Εβραίοι θα

²⁵ Εσπερινή, ό.π.

γίνονταν η πλειοψηφία της Παλαιστίνης.

Το 1939 η Βρετανία, δημόσια πλέον, εγκατέλειψε την πιθανότητα μιας εβραϊκής ανεξαρτησίας. Παρά τη σοβαρή κατάσταση των εβραίων προσφύγων στην Ευρώπη, των οποίων ο αριθμός είχε αυξηθεί μετά τη ναζιστική προσάρτηση της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας, η Βρετανία εξεδήλωσε τη νέα περιοριστική της πολιτική. Το Μάιο του ίδιου χρόνου, δημοσιεύεται από μέρους των βρεττανών η Λευκή Βίβλος, η οποία περιελάμβανε τρεις ουσιαστικούς όρους: 1) για διάστημα 5 ετών η εβραϊκή μετανάστευση θα περιοριζόταν σε 15000 άτομα ετησίως, 2) η αγορά γαιών θα ήταν περιορισμένη, ακόμη και απαγορευμένη, σε ένα μεγάλο μέρος της παλαιστινιακής επικράτειας και 3) θα ιδρύοταν παλαιστινιακό κράτος σε δέκα χρόνια. Η Λευκή Βίβλος στάθηκε η αφορμή για ν' αντιδράσει το σιωνιστικό κίνημα, το οποίο κινητοποίησε ένα δίκτυο λαθραίας μετανάστευσης.

Ουσιαστικά, η παράνομη μετανάστευση ξεκίνησε πριν από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο με την πρώτη Λευκή Βίβλο του Churchill το 1922, οι βρεττανοί τότε περιόρισαν την είσοδο των εβραίων στην υπό εντολή τους Παλαιστίνη και έβαλαν όριο στην έκδοση μεταναστευτικών πιστοποιητικών (visa).

Η παράνομη μετανάστευση στα εβραϊκά λέγεται *ha' aralah*, αυτή πραγματοποιείται παράλληλα με τη νόμιμη μετανάστευση (σε περιορισμένους αριθμούς), η οποία επιτρεπόταν από τους βρεττανούς. Οι βρεττανοί ελέγχουν τον αριθμό των νόμιμων μεταναστών με την έκδοση περιορισμένου αριθμού μεταναστευτικών πιστοποιητικών (γνωστά στα εβραϊκά ως *certificatim*)²⁶. Το κυριότερο συστατικό για την όσο καλύτερη επιτυχία της διαδικασίας ήταν η οργάνωση *Mossad Le Aliyah Bet*.

Μέσω αυτής της οργάνωσης 115.000 εβραίοι βρήκαν τον δρόμο της επιστροφής για την Παλαιστίνη. Όπως, ανέφερα πιο πάνω, η οργανωμένη παράνομη είσοδος προσφύγων από την Ευρώπη προς την Παλαιστίνη ξεκίνησε γύρω στο 1922 - 1934. Κάτω από το συναίσθημα αντιπάθειας που ένιωθαν οι εβραίοι για την βρεττανική κυβέρνηση και έχοντας ν' αντιμετωπίσουν την εχθρότητα, η Χαγκάνα αποφάσισε να θέσει σε λειτουργία μία παράνομη επιχείρηση. Η οργάνωση, η εκπαίδευση, η απόκτηση προμηθειών, όλα γίνονταν στα κρυφά. Τα μέλη που θα πραγματοποιούσαν αυτές τις επιχειρήσεις ήταν προετοιμασμένα για κάθε είδους βασανιστήρια σε περίπτωση σύλληψης.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η βρεττανική κυβέρνηση υποστήριξε την πολιτική περιορισμού του αριθμού των μεταναστών που θα τους επιτρεπόταν να εισέλθουν στην χώρα. Ο αριθμός των πιστοποιητικών μετανάστευσης που εκδίδονταν για τους εβραίους ήταν πολύ χαμηλός σε σύγκριση με τον αριθμό των αιτήσεων.

Η οργάνωση της προήλθε από μία πρωτοποριακή κίνηση στη Πολωνία, η οποία καθιερώθηκε από τη *Hagana* και τη *Histadrut*, ως αποτέλεσμα της προσωπικής πρωτοβουλίας των: Berl

Katznelson, Yitzhak Tabenkin και Eliahu Golomb, οι οποίοι υπήρξαν από τους πιο ενεργητικούς αρχηγούς του Σιωνιστικού εργατικού κόμματος.

Έως ότου ξεσπάσει ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, την 1η Σεπτεμβρίου 1939, 50 πλοία είχαν σαλπάρει από την Ευρώπη και κατευθύνθηκαν προς την Παλαιστίνη, μεταφέροντας 20.478 παράνομους μετανάστες. Στη διάρκεια του πολέμου, η σιωνιστική κίνηση ήθελε να παίζει όσο περισσότερο γινόταν ενεργητικό ρόλο στον αγώνα κατά του ναζισμού και των συμμάχων του. Ακόμη, δεν ήθελε να εγκαταλείψει τις εβραϊκές προσπάθειες, οι οποίες αποσκοπούσαν στο να εμποδίσουν τους εβραίους από το να παγιδευτούν στα δίκτυα του ναζισμού. Ο *David Ben-Gurion* ήταν από τους πρώτους που διατύπωσε τη σιωνιστική πολιτική: «Θα πολεμήσουμε τη Λευκή Βίβλο σαν να μην υπάρχει πόλεμος και θα πολεμήσουμε τον Χίτλερ σαν να μην υπάρχει η Λευκή Βίβλος.»²⁷

Η Mossad σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες πολέμου, συνέχισε ν'αναζητά τρόπους ώστε να μεταφέρει εβραίους από την Ευρώπη, να τους επιστρατεύσει για τη διάσωση και τη μετανάστευση τους. Στήριξε τις ελπίδες της στη Κωνσταντινούπολη, η οποία βρισκόταν κοντύτερα στο σημείο δράσης: τα βαλκανικά κράτη ήταν η καλύτερη τοποθεσία ώστε να οργανωθεί η παράνομη μετανάστευση, εξαιτίας της πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε στα πρώτα χρόνια του πολέμου και, ακόμη, επειδή μέχρι τα τέλη του 1944 είχαν ήδη απελευθερωθεί. Στο διάστημα από το Σεπτέμβριο του 1939 μέχρι τον Αύγουστο του 1944, 26 πλοία σάλπαραν από τα βαλκανικά λιμάνια με 16.797 παράνομους μετανάστες.

Για να έχει επιτυχία αυτό το μεγάλο σχέδιο την περίοδο που η Ευρώπη διανύει ένα πόλεμο έπρεπε να βρεθεί λύση σε τρία προβλήματα:

- 1) στην εξουσιοδότηση, ποιος, δηλαδή θα αποφασίσει την πολιτική που θ'ακολουθηθεί στη μετανάστευση, ποιος θα την επιβλέπει και θα την φέρει εις πέρας,
- 2) στο χαρακτήρα του αγώνα κατά των βρεττανών, πώς θα τους αντιμετωπίσουν,
- 3) στη χρηματοδότηση της επιχείρησης, πώς θα γίνεται η προμήθεια των πλοίων, η επιστράτευση του πληρώματος, ο εξοπλισμός των πλοίων και η απόπλευση τους. Όλα αυτά απαιτούσαν υψηλά χρηματικά ποσά, τα οποία την συγκεκριμένη χρονική στιγμή ήταν αδύνατον να βρεθούν.

Η βρεττανική πολιτική στη Παλαιστίνη δεν μπορεί να εκληφθεί ως ένα απομονωμένο πρόβλημα. Αποτελεί μέρος ολόκληρης της βρεττανικής πολιτικής στη Μέση Ανατολή. Τα

²⁶ Από την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.jajz-ed.org.ol/100/act/38zion.html>.

²⁷ Ze'ev Venia Hadari, *Second Exodus, The Full Story of Jewish Illegal Immigration to Palestine, 1945 - 1948*, Vallentine Mitchell, 1991, σελ. 5.

βρετανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή είναι ζωτικής σημασίας και συνοψίζονται σε τρία: επικοινωνίες, πετρέλαιο, στρατηγικές βάσεις. Η βρετανική πολιτική, από παλιά, θεωρούσε ότι τα συμφέροντα της Βρετανίας θα ήταν πιά ασφαλισμένα αν κέρδιζαν την καλή θέληση των Αράβων, «δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μετά τον πόλεμο θα πραγματοποιηθούν πολλές αλλαγές κι όχι όλες προς όφελος δικό μας. Τόσο οι αμερικάνοι όσο και οι ρώσοι έχουν αρχίσει τώρα να δείχνουν ενδιαφέρον για την περιοχή αυτή... Αν χάσουμε την εύνοια των αράβων, οι αμερικάνοι και οι ρώσοι θα επωφεληθούν από τα λάθη μάς.»²⁸

Τον μήνα που τελειώνει ο πόλεμος ο Weizmann έγραψε στον Churchill αναφέροντας του ότι αυτή η κατάσταση με τους εβραίους έχει γίνει ανυπόφορη. Του ζήτησε ν' ανακαλέσει τη Λευκή Βίβλο, ν' ανοίξει τις πύλες του Ισραήλ και να διακηρύξει το εβραϊκό κράτος. Η έκκληση δελήφθηκε σοβαρά υπόψη και η πολιτική της Λευκής Βίβλου συνέχισε να υφίσταται.

Την ίδια περίοδο, δύο από τους κυριότερους πρωταγωνιστές αυτού του έργου αποχώρησαν από τη σκηνή. Ο πρόεδρος Ρούσβελντ πέθανε στις 12 Απριλίου, και αντικαταστάθηκε από τον πρωθυπουργό Harry Truman. Στη Βρετανία πραγματοποιήθηκαν εκλογές στις 5 Ιουλίου, ο Winston Churchill, ο ήρωας της νίκης κατά του Χίτλερ, κερδίστηκε από τον Clement Attlee, αρχηγό του εργατικού κόμματος. Έτσι, τον Αύγουστο του 1945, σχηματίστηκε η Εργατική Κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Attlee και Υπουργό Εξωτερικών τον Ernest Bevin.

Η νέα κυβέρνηση ολοκλήρωσε έναν απολογισμό της μεγάλης πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης κι' αυτής που συνδέεται με την Παλαιστίνη. Όπως έπραξαν οι προκάτοχοι της συμφώνησε ότι η πρόταση για διαμελισμό της Παλαιστίνης κινδύνευε να καταστρέψει τις σχέσεις της με τον αραβικό κόσμο. Φοβόταν ότι μία τυχόν άμεση σιωνιστική επίλυση θα έκανε τον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο να στραφεί εναντίον της.

Ταυτόχρονα, έπρεπε ν' αντιμετωπιστεί κι ένα "δεύτερο μέτωπο" στο παλαιστινιακό ζήτημα, το οποίο συνίστατο από το ζήτημα σχετικά με τα εκτοπισμένα πρόσωπα (DP) και τις δραστηριότητες της *Bricha* και της παράνομης μετανάστευσης. Οι βρεττανοί επιτάχυναν τις προσπάθειες τους στην Ευρώπη ώστε να σταματήσουν αυτή την εβραϊκή δραστηριότητα. Στις 5 Δεκεμβρίου 1945, οι βρετανικές στρατιωτικές αρχές στη δυτική Ευρώπη εξέδωσαν εντολή απαγόρευσης εισόδου εβραίων προσφύγων στη βρετανική ζώνη κατοχής στη Γερμανία και Αυστρία.

Οι αμερικανικές αρχές, απ' την άλλη, ανακοίνωσαν την προθυμία τους να προστατέψουν τους εβραίους πρόσφυγες από την Ανατολική Ευρώπη στις δικές τους περιοχές κατοχής. Την ίδια στιγμή η Βρετανία παρακάλεσε οκτώ χώρες, τις ακόλουθες: Γαλλία, Ιταλία, Ρουμανία, ΕΣΣΔ,

²⁸ Η σχετική δήλωση προέρχεται από το υπόμνημα που προετοίμασε το Υπουργείο Εξωτερικών για το Γραφείο Πολέμου έπειτα από παράκληση του Anthony Eden, γραμματέας εξωτερικών. Η ημερομηνία παράδοσης του υπομνήματος είναι στις 10 Απριλίου 1945.

Τσεχοσλοβακία, Πολωνία, Βέλγιο και Ολλανδία, να σταματήσουν την αναχώρηση παράνομων μεταναστών από τα λιμάνια τους.

Στις 12 Οκτωβρίου 1945 πραγματοποιήθηκε μία συνεδρία με την προσωυμία “απόρρητο μυστικό” (top secret), η οποία συγκαλέστηκε στο Γραφείο Αποικιών, με τη συμμετοχή αντιπροσώπων του Υπουργείου Εξωτερικών, του Ναυαρχείου και του Γραφείου Πολέμου. Τα πρακτικά της συνεδρίας έλεγαν ότι συζητήθηκαν τα στάδια για να σταματήσει η παράνομη μετανάστευση από τη Μεσόγειο προς την Παλαιστίνη. Μέχρι στιγμής η εισροή των παράνομων μεταναστών βρίσκεται σε μικρό επίπεδο αλλά αναμένεται ν’ αυξηθεί. Συζήτησαν τρεις τρόπους που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να σταματήσει αυτή η μετακίνηση: να σταματήσει είτε από τα λιμάνια επιβίβασης, είτε από τα διεθνή ύδατα, είτε από τα παλαιστινιακά τοπικά ύδατα. Το 1945, τα περισσότερα μεταναστευτικά πλοία αναχωρούσαν από την Ιταλία, γι’ αυτό το λόγο η Βρετανία άρχισε να ασκεί πιέσεις προς την ιταλική κυβέρνηση να τα παρεμποδίσει. Γεγονός που θ’ αποδειχθεί μη πραγματοποιήσιμο και μη εφαρμόσιμο.

Η βρετανική κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη μ’ ένα πρόβλημα, το οποίο με την πάροδο των ετών αποδεικνύεται όλο και πιο δυσεπίλυτο. Η κυβέρνηση του Λονδίνου λαμβάνει τακτικά αναφορές προερχόμενες από την πρεσβεία της στη Παλαιστίνη. Μία από αυτές αναφέρει την όλο και αυξανόμενη έκρηξη βίας στην περιοχή: *«Πιστεύω ότι είναι επιβεβλημένο να εμποδίσουμε περαιτέρω αφίξεις εβραίων παράνομων μεταναστών. Οι Άραβες βρίσκονται, τώρα, σε κακή διάθεση... Περαιτέρω αφίξεις... θα μπορούσαν να έχουν ως αποτέλεσμα αραβικά ξεσπάσματα και τη δημιουργία εξαιρετικά σημαντικών καταστάσεων. Είναι σχεδόν αδύνατον οι υπάρχουσες δυνάμεις εδώ να μπορέσουν ν’ αντιμετωπίσουν συγχρόνως τόσο την αραβική όσο και την εβραϊκή βία... Προτείνω ότι θα ‘πρεπε τα παράνομα μεταναστευτικά πλοία να επιστρέφονται στα λιμάνια από τα οποία αναχώρησαν εκτός από αυτά που προέρχονταν από τα Βαλκάνια. Σ’ αυτή τη περίπτωση, θα μπορούσαν να μεταφέρονται στη Τρίπολη ή στην Κύπρο...»²⁹*

Το Υπουργικό Συμβούλιο συζήτησε επανειλημμένα τρόπους προς αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης. Αποφασίστηκε να εξουδετερωθεί το πρόβλημα εν τη γενέσει του παρεμποδίζοντας τα πλοία από το να σαλπάρουν με διπλωματικούς όρους. Ο ναύαρχος του Γενικού Επιτελείου πρότεινε μία πολιτική, σύμφωνα με την οποία θα ανακόπτονται τα μεταναστευτικά πλοία στο πέλαγος και θα μεταφέρονται στην Κύπρο.

Σε συνομιλίες που έγιναν τον Απρίλιο του 1946 για ανέρευση τρόπων για παρεμπόδιση της παράνομης μετανάστευσης, οι ανώτεροι του Υπουργείου Εξωτερικών μέμφονταν τους στρατιώτες της εβραϊκής Ταξιαρχίας και απαιτούσαν την άμεση αποστράτευση αυτών των μονάδων. Ανάλογες κατηγορίες εξαπέλυσαν και κατά των μελών της UNRRA. Στις συνομιλίες προτάθηκε η άποψη ότι θα έπρεπε τα πλοία που μετέφεραν μετανάστες να κατασχεθούν και ότι,

ακόμη, θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν δακρυγόνα αέρια κατά των παρανόμων.

Στο διάστημα μεταξύ Ιουλίου – Αύγουστου 1946, το Υπουργικό Συμβούλιο συζήτησε το θέμα σε ένα καινούργιο κύκλο συνομιλιών. Σε μία από αυτές ο Γραμματέας Αποικιών ανέφερε ότι 2500 παράνομοι κατακρατούνται, ήδη, στην Παλαιστίνη, οι περισσότεροι στο στρατόπεδο συγκεντρώσεως Athlit. Συνέχισε ότι άλλοι παράνομοι, οι οποίοι αναχώρησαν από το ρουμανικό λιμάνι της Κωνσταντίας, πιθανόν να μεταφερθούν στην Κύπρο. Η μετατόπιση της στρατηγικής της βρετανικής κυβέρνησης λαμβάνει χώρα στις 12 Αυγούστου 1946, όταν οι απελάσεις στην Κύπρο με το κωδικοποιημένο όνομα «Επιχείρηση Ιγκλου», τίθενται σε εφαρμογή.

Το Υπουργικό Συμβούλιο, ακόμη αποδέχθηκε μία λειτουργική πολιτική, όπως μπορεί να ειπωθεί από τα ακόλουθα αποσπάσματα από το μνημόνιο με τίτλο «Παράνομη μετανάστευση, Σύλληψη και Αλλαγή πορείας των πλοίων στα διεθνή ύδατα», το οποίο προετοιμάστηκε από τον ανώτερο ναύαρχο για μελέτη από το Υπουργικό Συμβούλιο: «Όταν το Ναυτικό λαμβάνει πληροφορίες για πλοίο, το οποίο υποπτεύεται ότι μεταφέρει παράνομους μετανάστες στην Παλαιστίνη, ή μέχρι τώρα αντίδραση ήταν να έρχεται σ' επαφή μ' αυτό στα διεθνή ύδατα, να ελέγχει την αξιοπιστία του, να γίνεται η σκιά του μέχρι να φτάσει στα τοπικά παλαιστινιακά ύδατα και, τότε, να το συλλάβει πριν πλησιάσει το λιμάνι. Πρόσφατα αυτή η διαδικασία έγινε αρκετά δύσκολη για τους ακόλουθους λόγους:

- 1) γρηγορότερα και μεγαλύτερα πλοία χρησιμοποιούνται για την μετακίνηση,
- 2) οι εβραίοι έγιναν περισσότερο εξολοθρευτικοί και υστερικοί,
- 3) ο αριθμός των πλοίων άρχισε να αυξάνεται κι αυτό γιατί οι εβραίοι επιθυμούσαν να καταστήσουν το έργο της περιπόλου αρκετά δύσκολο και να καταστρέψουν το συμβιβασμό μεταφοράς τους στην Κύπρο.

Ο επιβιβασμός και η σύλληψη ενός πλοίου πραγματοποιείται από ένα επανδρωμένο και αποφασιστικό πλήρωμα, και πάντοτε η επιχείρηση ήταν παρακινδυνευμένη. Περισσότερο περίπλοκο ήταν το καθήκον του καπετάνιου του αγγλικού ναυτικού να πλησιάσει το μεταναστευτικό πλοίο χωρίς να καταστραφούν τα δύο πλοία και, πιθανόν, να χαθούν ζωές. Αν το ανακαπτόμενο πλοίο δεν μπορεί να ευθυγραμιστεί, η εναλλακτική λύση είναι ν' ανοίξουν πύρ κατά την πλώρη του μεταναστευτικού μεταγωγικού.

Το 1947, η Mossad μετέφερε 22 παράνομα μεταναστευτικά πλοία στη Παλαιστίνη. Οι βρετανοί ανταπάντησαν αμέσως. Ζήτησαν από τις ευρωπαϊκές χώρες να παρεμποδίσουν τα πλοία από το να φεύγουν από τις ακτές τους, για ακόμη μία φορά, και συνέστησαν έντονα στις εταιρείες πετρελαίου να αρνούνται να τους παραχωρούν καύσιμα. Ζήτησαν από την UNRRA να μην προμηθεύει φαγητό στους πρόσφυγες που μετακινούνται από τη Γερμανία προς τα λιμάνια της Ιταλίας, Ρουμανίας και Γιουγκοσλαβίας. Όμως, η Ρουμανία και η Γιουγκοσλαβία αποδείχθηκαν αναξιόπιστες.

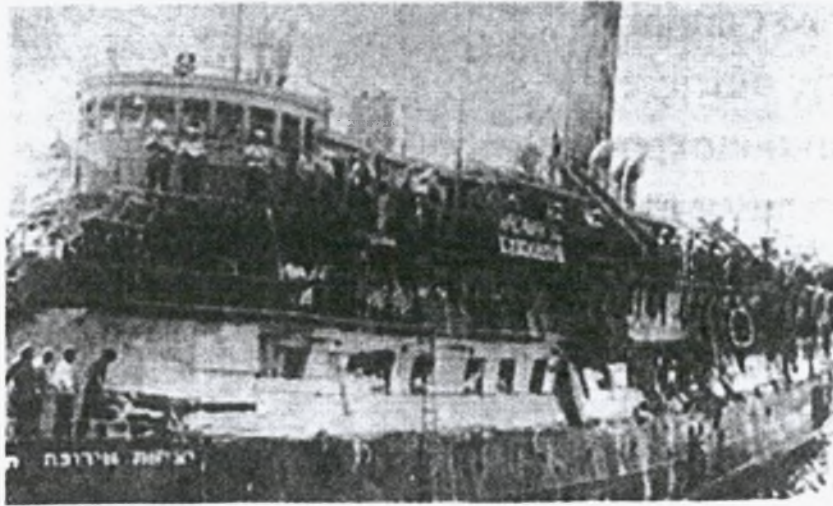
²⁹ Ze'ev Venia Hadari, ό.π., σελ. 80

Η όλη επιχείρηση της παράνομης μετανάστευσης από τη θάλασσα ακολουθεί κάποιους μηχανισμούς. Στη διάρκεια των ετών από το 1945 έως το 1948, περίπου 70.000 εβραίοι επιζώντες πραγματοποίησαν την μεγάλη απόδραση (flight) στην προσπάθεια τους να φτάσουν στη Γη του Ισραήλ μέσω θαλάσσης. Οι περισσότεροι συλλαμβάνονταν από το Βασιλικό Ναυτικό και διοχετεύονταν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης στην Κύπρο.

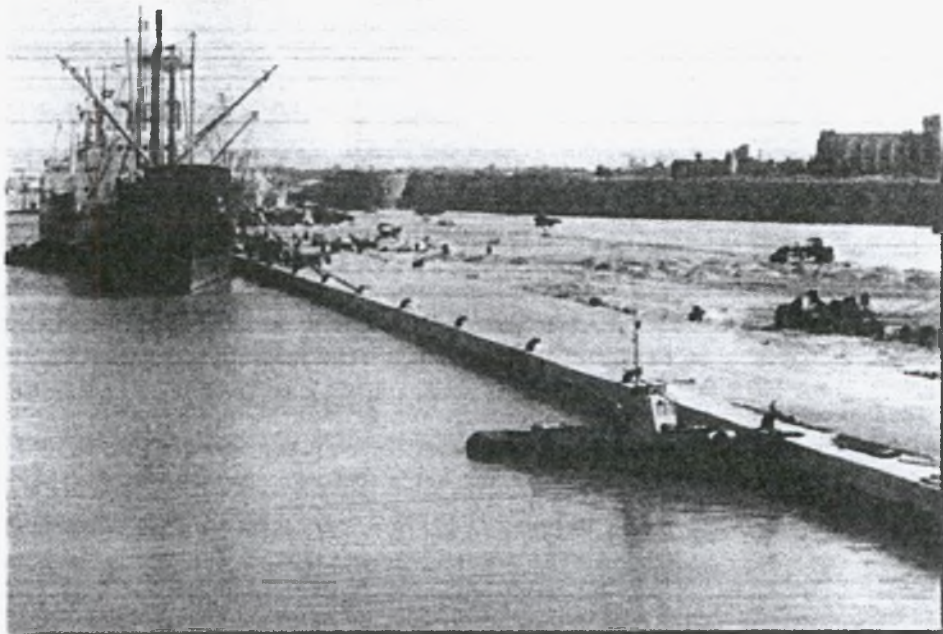
Όταν η νόμιμη μετανάστευση – *aliyah* – απαγορεύθηκε από τη βρετανική κυβέρνηση, οι εβραίοι αναγκάστηκαν να στραφούν στην «εναλλακτική» μετανάστευση – *Aliyah Beth*. Με το τέλος του πολέμου, το 1945, το έδαφος προετοιμάστηκε από την Brihah (flight) στη Πολωνία, Σλοβακία, Ρουμανία, σ' αυτές τις χώρες οι πρόσφυγες επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν στην Παλαιστίνη. Όταν αποδείχθηκε αδύνατον να πλεύσουν από την Ρουμανία, με τη βοήθεια εβραίων στρατιωτών από το Ισραήλ και από την εβραϊκή Ταξιαρχία, η οποία ανήκε στον αγγλικό στρατό, άρχισαν να μεταφέρονται εβραίοι στις όχθες της Ιταλίας. Εδώ οργανώνονται σε ομάδες και μεταφέρονται σε πόλεις κοντά στα ιταλικά λιμάνια, όπου ανέμεναν μία ευκαιρία ώστε να περάσουν απέναντι. Η παράνομη μεταφορά ολοκληρωνόταν με διάφορους τρόπους: πλαστογραφημένα έγγραφα, δωροδοκία, συνεννόηση με τις αρχές και του τοπικούς υπαλλήλους. Η ροή των προσφύγων διοχετευόταν στην Ουγγαρία, Γιουγκοσλαβία και Ιταλία. Από την Πολωνία, οι πρόσφυγες μετακινούνται προς την Σλοβακία στην Αυστρία κι από κει στην Ιταλία.

Μετά την ολοκλήρωση της πρώτης φυγής και την συγκέντρωση σ' ένα λιμάνι τους περίμενε μία δεύτερη φυγή, αυτή τη φορά της θαλάσσιας οδύσσειας, η οποία συμπεριλάμβανε κινδύνους και δοκιμασίες, παρ'όλες τις προσπάθειες των διοργανωτών ώστε να μην υποφέρουν οι επιβάτες των πλοίων. Οι συνθήκες πάνω στα πλοία ήταν άθλιες – οι κουκέτες του πλοίου όριζαν στους επιβάτες να μην ξεπερνούν σε ύψος τα 1,5 μέτρα, διάφορα επίπεδα χτίζονταν το ένα πάνω στο άλλο. Οι συνθήκες υγιεινής ήταν, σχεδόν, ανυπόφορες, το φαγητό και το νερό ήταν περιορισμένα. Κάτω από τέτοιες συνθήκες οι παράνομοι μετανάστες ξεκινούσαν για ένα ταξίδι, το οποίο μπορούσε να διαρκέσει είτε μερικές μέρες είτε μερικές εβδομάδες.

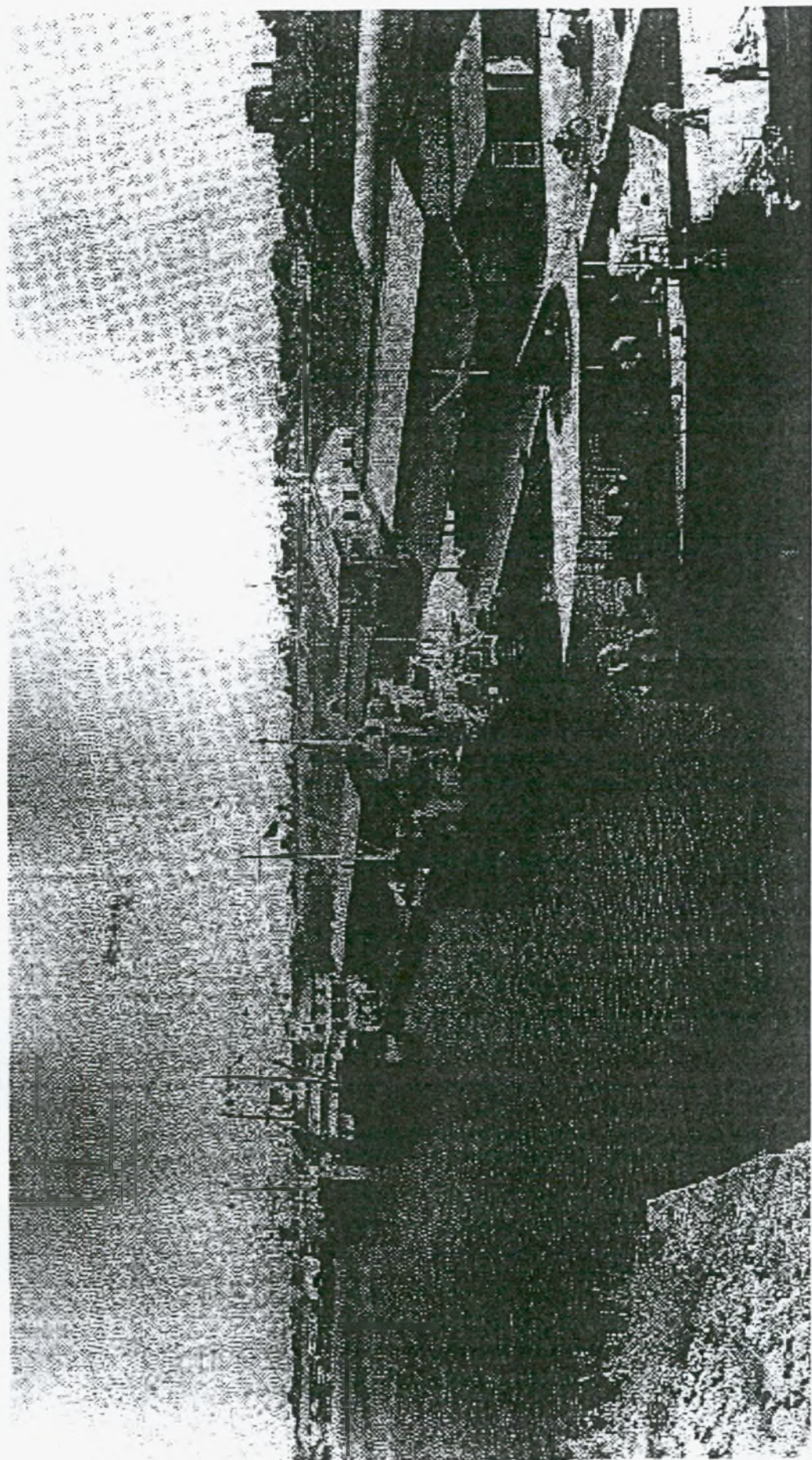
Ακολουθεί το φωτογραφικό μέρος της εργασίας με φωτογραφίες που βρήκα από το ένθετο ΧΡΟΝΙΚΟ της κυπριακής εφημερίδας ΠΟΛΙΤΗΣ (2002), από το βιβλίο της Ze' en Venia Hadari, *Second Exodus* και από το λογοτεχνικό βιβλίο της Ruth Gruber, *Raquela*. Οι φωτογραφίες δείχνουν τα πλοία που μετέφεραν τους παράνομους μετανάστες και το στρατόπεδο Καράολου.

1. Άφιξη εβραίων λαθρομεταναστών στην Αμμόχωστο

2. Το λιμάνι της Αμμοχώστου στο οποίο έφθαναν τα πλοία με τους Εβραίους μετανάστες.

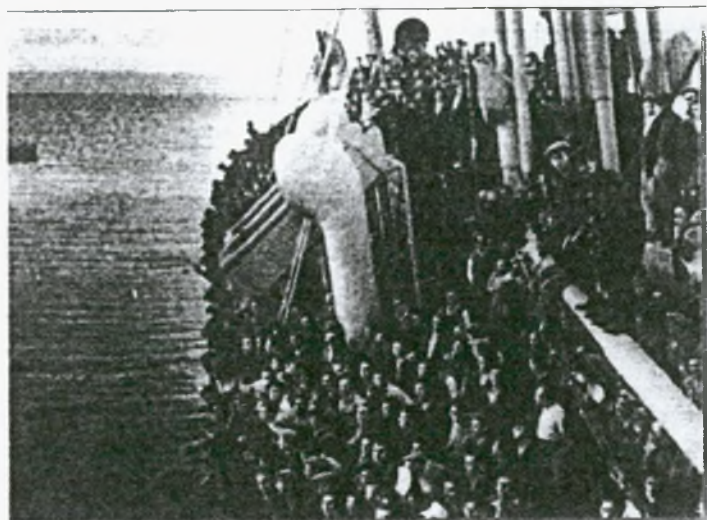
4. Το έμβλημα του εβραϊκού στρατοπέδου στην Κύπρο

5. Επίσκεψη στο στρατόπεδο 55 στον Καράολο το Νοέμβριο του 1947.
Διακρίνεται η πρωθυπουργός του Ισραήλ Γκόλντα Μείρ.

6. Εβραίοι μετανάστες σε πλοίο έξω από τη Χάϊφα το καλοκαίρι του 1946. Το πανό προειδοποιεί να μην επιτεθούν στο άοπλο πλοίο.

7 και 8. Εβραίοι επιβιβάζονται στο πλοίο και μεταφέρονται από τη Χάϊφα στην Κύπρο.

9. Απο τη μεταφορά Εβραίων λαθρομεταναστών στην Κύπρο. Διακρίνεται πάνω στο πλοίο ένα πανό που γράφει «Haganah Exodus 1947»

10. Εβραίοι κατά την διάρκεια της αποβίβασης τους στην Κύπρο.

11. Απο το στρατόπεδο κρατήσεως στο Καράολο.

12-14. Εικόνες εβραίων μεταναστών παρμένες στην κατασκήνωση τους στον Καράολο, κατά τις πρώτες μέρες του εκτοπισμού τους.

15. Απο τα εγκαίνια εκστρατείας με σκοπό την προώθηση κινητοποποιήσεων. Η φωτογραφία είναι από την τοποθεσία Καράολος στις 29 Φεβρουαρίου 1948.

των παιδιών του Ισραήλ.

16-17. Απο τις διαδηλώσεις των Εβραίων στο εσωτερικό του στρατοπέδου.

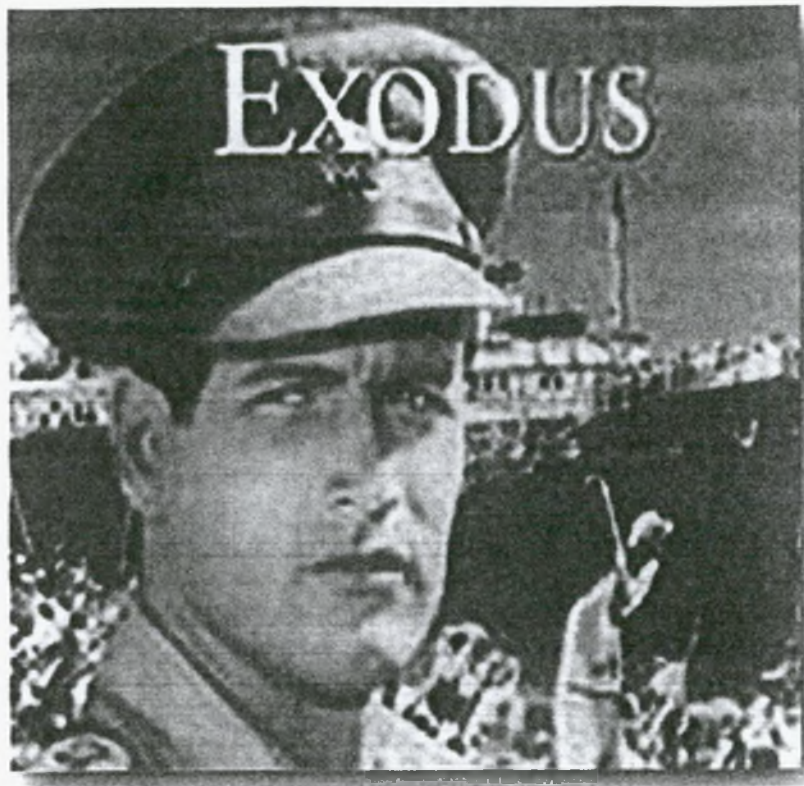
18.Χώρος διαβίωσης μικρών παιδιών στον Καράολο.

19.Φροντίδα παιδιών στο στρατόπεδο.

20.Ταυτότητα κρατουμένου στα στρατόπεδα.

21. Απο το μυθιστόρημα «Έξοδος», το οποίο έχει μεταφερθεί στο κινηματογράφο με πρωταγωνιστή τον Paul Newman

22. Αρχιεπίσκοπος Λεόντιος

23 και 24 : Άφιξη εβραίων στο λιμάνι της Χάϊφας.

25. Φωτογραφία του στρατοπέδου Καράολου απο την προσωπική συλλογή της Ruth Gruber, η οποία βρέθηκε στην Κύπρο όταν έγραφε τη βιογραφία της νοσοκόμας Raquela. Συνήθιζε να λέει ότι το στρατόπεδο θύμιζε έρημο με άμμο. Οι πρόσφυγες, επιζώντες του Ολοκαυτώματος, ζούσαν σε αντίσκηνα και σιδερένιες παράγκες, οι οποίες κατακλύζονταν από ζέστη το καλοκαίρι και κρύο το χειμώνα.

26. Μία τυπική μέρα στην Κύπρο. Το ξυπόλυτο κορίτσι κάθεται στο κρεβάτι του έξω απο μία σιδερένια τέντα. Η μητέρα του είναι εξουθενωμένη από το πλύσιμο στο χέρι. Ruth Gruber.

27. Η Κύπρος, σύμφωνα με την Ruth Gruber, ήταν μία φυλακή για τους επιζήσαντες του Ολοκαυτώματος, των οποίων το μοναδικό έγκλημα ήταν ότι ήθελαν να πάνε στο σπίτι τους, στη Γή του Ισραήλ.

20. Immigrant ship *Shivat Zion* which sailed from Algeria, July 1947

21. Immigrant ship *Yod Dalet Halalei Geshet Haziv* at Haifa, July 1947

Μερικά απο τα μεταναστευτικά πλοία που έφτασαν στην Κύπρο μεταφερόμενα εβραίους παράνομους μετανάστες. Απο το βιβλίο της Ze'ev Venia Hadari.

14 & 15. Immigrant ship *Exodus 1947*

Απο το βιβλίο της Ze'ev Venia Hadari, **SECOND EXODUS**, The full story of Jewish Illegal immigration to Palestine, 1945-1948.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΑΚΤΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΝ

ρυνείας κ.κ. Μακάριος, το Έθναρχικόν Συμμάχια της συνεδρίας θά τας της Πρεσβείας, το περιεχόμενον του τη ζήτηται όμως δι τοιοτον όποιον έλαβε το Κυματος εν τη Έλληνική

ΟΙ ΑΠΕΦΑΣΙΣΑΝ ΥΝ ΣΥΝΤΕΒΗΝΙΑΝ

πυνεκροτήθη εις το ολικών υπαλλήλων, ή των κυβ. υπαλλήλων, διὰ το ζήτημα της νίαν βάσει του σχετιή αντιπροσωπεύθησαν

λόεδρος του Συνδέσμου τής διὰ μακρών τούς 2211

ΕΡΓΑΤΙΚΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ ΕΙΣ ΜΑΛΑΙΑΝ

Μυστικάι άποθήκαι όπλων

ΚΟΥΑΛΑ ΑΟΥΜΠΟΥΡ 2 (Ρ.). — Η άδυναμία της Μαλαίας άνεκαλύψε χθές έξωθεν της Κουάλα Λουμπούρ επί ενός βοτιού ύψους 1000 μέτρων μεγάλην άποθήκην όπλων. Πιστεύεται ότι αλλητη έχρησιμοποείται υπό των Ντακοτών, οι όποιοι έτοιμοκράτουσ μεγάλας περιόχας και είναι υπεύθυνοι δια τής παρούσας έργασιών ταρχος εν Μαλαια. Εις πότην άνευρέθησαν 300 τυφέκια διαφόρων τύπων και μεγάλοι ποσότητες πυρομαχικών.

Εις την βόρειον Μαλαίαν, όπου έσπείλησαν Ισχυροί άστυνομικοί έπασιόντες, έλαβον χώραν χθές νεαι συγκρούσεις μεταξύ Ένδων άργατικών των φυτειών καουτσουκ και της άδυναμίας. Πολλά πρόμαστα έτραυματίσθησαν. Αι ταραχαί έσυνεχίζονται καθ' όλην την ήμεραν.

ΤΙΜΑΡΙΟΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑΡΧΑΙ

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΑΙ ΕΚΗΡΥΞΑΝ ΤΟΝ "ΠΟΛΕΜΟΝ" ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΕΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

Έπιθέσεις και άνατινάξεις επί μετώπου 80 μιλίων — Έκρηύχθη ό στρατιωτικός νόμος

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ, 2 (Ρ). — Οι Έβραίοι τρομοκράται έπλήξαν φές εις πλείστα σημεία επί μετώπου 80 μιλίων εν Παλαιστίνη. Η πρώτη επίθεση των έγινε εις τός 3 μμ έναντίον της λέχης αξιωματικών εν Ιερουσαλήμ. Έφονεύθησαν και αυτήν 16 πρόσωπα και έτραυματίσθησαν 12. Έτερα 3 πρόσωπα πιστεύεται ότι έτάφησαν όπιδ τά ίερίδια.

Περί την 10ην νυκτερινήν οι τρομοκράται έπικετέθησαν δι' όλων έναντίον του Βρετανικού στρατιωτικού καταυλισμού εις Χατέρα. Κατά την ίδίαν περίου σιγμήν ηνοιξαν πύρ έναντίον του άδυναμικού σταθμού εις Ραχοβαθ. Έτίροι επίθεσις δι' όλων ένηργήθη έναντίον Βρετανικού στρατιωτικού καταυλισμού εις Κράα.

Εις Χαίφα οι τρομοκράται διενήργησαν επί της επίθεσις. Έσημειώθησαν 5 έκρήξεις εις την περιοχήν του λιμένος. Άγγέλλεται ότι α' ζενζινοποθήκαι άναρλέγυνται. Οι τρομοκράται άνετίναξαν διάφορα όχηματα του Βρετανικού ναυτικού. Εις έτερον σημειον δύο Βρετανοί στρατιώται έφονεύθησαν και δύο έτραυματίσθησαν όταν το αυτοκίνητόν των, του όποιου έπέβαινον άνετινάχθη υπό νύκτες. Η Ίργκούν Σβάι, Λεοθμι άνήγγειλεν άργότερον ότι ή έκταραία αυτή άποτελεί την άναρχίαν του πολέμου και γίνεται ως αντίποινον δια τόν έκταραισμόν Έβραίων υπό των Άγγλων. Ούδέν άλυρόν, άνέφερε, θά προοισίη τούς Βρετανούς από τούς στρατιώταις μας.

Άναμένεται από σιγμής εις σιγμήν σπανόαία άνακοίνωσις της Παλαιστινιακής Κυβερνήσεως

ΤΡΙΤΗ, 2 ΙΟΥΛΙΟΥ 1946

Εσπερινή

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΠΕΙΛΟΥΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΥΠΑΚΟΗΣ

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ, 2 Ιουλίου (Ρέουτερ) — Το Έβραϊκόν Έθνικόν Συμβούλιον ήπειλησε φές ότι θά έξαπολύση καθ' όλην την Παλαιστίνη έκστρατείαν πολιτικής άνυπακοής, εάν ή Βρετανική Κυβέρνησις της χώρας δέν άπολύση τά μέλη του Έβραϊκού Πρακτορείου, τά όποια έχει συλλάβη από τριών ήμερών.

— Ο Βρετανικός στρατός και ή Αστυνομία ήρεύνησαν κατά τās τρεις τελευταίας ήμέρας 25 Έβραϊκούς συνοικισμούς και έθρεσαν υπό κράτησιν 2,659 άνδρας και 59 γυναίκας προς διεξαγωγήν περαιτέρω έρευνών. Τέσσαρες Έβραίοι έφονεύθησαν κατά το διάστημα αυτό και 80 έτραυματίσθησαν.

— Άνεκαλύφθη πλησίον της Χαίφα μεγάλη ύπόγειος άποθήκη πυρομαχικών. Η άποθήκη περιείχε χιλιάδας πυρομαχικών, έκατοντάδας χειροβομβίδων, μικρά όπλα και όλμους.

— Από στρατόπεδον συγκεντρώσεως Έβραίων έδραπέτευσαν δι' ύπονόμων 55 έξ αούτων, οι όποιοι όμως έπανεσυνελέφθησαν άργότερον.

4. Τα στρατόπεδα της Κύπρου και η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ μέσα από τον κυπριακό τύπο:

(α) *Οι συγκρούσεις στην Παλαιστίνη.*

(β) *Η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ.*

Εκκινώ την μελέτη μου για τις εφημερίδες της εποχής με μία γενική αναφορά στις ειδήσεις που σχετίζονται με τις συγκρούσεις στην Παλαιστίνη, για τις ειδήσεις που έφταναν στα αυτιά του Κυπριακού λαού όσον αφορά το δράμα που περνούσε ο εβραϊκός λαός. Αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου αρχίζει ένας μαραθώνιος για ν' αποκτήσουν οι Εβραίοι το δικό τους εθνικό κράτος. Αρχίζει μία πορεία διεργασιών έκ μέρους των Άγγλων και Αμερικανών για σύσταση επιτροπής, η οποία θα ερευνήσει το Εβραϊκό ζήτημα: « Θα υπολογισθή ο αριθμός των έν Ευρώπη Εβραίων, οίτινες επιθυμούν να μεταναστεύσουν εις την Παλαιστίνη. Η Βρετανική Κυβέρνησις δέν δέχεται τήν άποψιν, ότι οι Εβραίοι πρέπει να εκδιωχθούν έκ της Ευρώπης και να εγκατασταθούν άπαντες εις την Παλαιστίνη. Πρέπει να δοθή εις αυτούς η ευκαιρία να συνεργασθούν εις την ανασυγκρότησιν της Ευρώπης. »³⁰

Η Μεγάλη Βρετανία αναλαμβάνει ένα εξαιρετικά βαρύ έργο στην Παλαιστίνη κι αυτό γιατί μετά το τέλος του πολέμου κληρονόμησε το ζήτημα της Παλαιστίνης. Τα συμφέροντα της έκλειναν προς μη επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος και επέβαλλαν να υποστηρίξουν τους Άραβες που τα δέκα εκατομμύρια τετραγωνικά τους μέτρα ήταν πλούσια σε πετρέλαιο και, επίσης, η Διώρυγα του Σουέζ ήταν ζωτικής σημασίας για την Αυτοκρατορία. Ο Άγγλος Υπουργός των Εξωτερικών κος Μπέβιν δήλωσε ότι: « Η Μ. Βρετανία δέν συμφωνεί εις τον αποκλεισμό των Εβραίων έκ της Ευρώπης, δια την ανοικοδόμησιν της οποίας θα ηδύναντο να διαδραματίσουν μέγαν ρόλον. Οι Εβραίοι, όμως, δέν πρέπει να τονίζουν υπέρ το δέον, ότι αποτελούν τόν περιούσιον λαόν. Η Διακήρυξις του Μπάλφουρ ήτο μονόπλευρος. Οι Βρεττανοί και οι Αμερικάνοι υποστηρικταί της δηλώσεως εκείνης δέν έλαβον τότε υπ' όψιν τούς Άραβας. Η μονόπλευρος πολιτική επί του προβλήματος πρέπει να εγκαταλειφθή. Δέν θα ήτο ορθόν να επωμισθούν ολόκληρον το βάρος του Εβραϊκού προβλήματος οι Άραβες. »³¹

Στο συγκεκριμένο της άρθρο η Ελευθερία αναφέρεται στην βρετανική εφημερίδα «Times», η οποία υποστηρίζει ότι οι δηλώσεις του κου Μπέβιν αποτελούν ένα αξιοσημείωτο βήμα προς τη λύση του Εβραϊκού ζητήματος. Τόσο οι Εβραίοι όσο και οι Άραβες έχουν δικαιώματα, τα οποία πρέπει οι Κυβερνήσεις της Μ. Βρετανίας και Αμερικής να σεβαστούν.

Όπως όμως συμβαίνει, συνήθως, σε εμπόλεμες καταστάσεις, τα λόγια του κου Μπέβιν

³⁰ Ελευθερία, 14 Φεβρουαρίου 1945.

παρέμειναν στις επίσημες συνελεύσεις. Στις 16 Νοεμβρίου 1945, η Ελευθερία αναφέρεται σε αιματηρές ταραχές στο Τέλ Αβίβ της Παλαιστίνης: «Τα βρετανικά αεραγήματα της 6ης μεραρχίας ενισχύθησαν, ηναγκάστησαν δέ να ανοίξουν πυρ την πρωϊαν της σήμερον εναντίον Εβραίων διαδήλωτών, τρεις των οποίων εφονεύθησαν, οκτώ δέ ετραυματίστησαν.» Στην συνέχεια αναφέρει ότι «επεβλήθη κατ' οίκον περιορισμός εις την Τέλ Αβίβ. Αί χθεσιναί ταραχαί επηκολούθησαν τεράστιαν Εβραϊκήν διαδήλωσιν, συγκροτείθησαν έξωθε της πόλεως. Μετά την διαδήλωσιν χιλιάδες Εβραίων εξεχύθησαν εις την πόλιν, λιθοβολούντες στρατιωτικά οχήματα και λεηλατούντες αποθήκας και πυρπολούντες κυβερνητικά κτίρια. Αστυνομική δύναμις ωπλισμένη με ράβδους διενήργησεν έξ εφόδους κατά των διαδηλωτών, τους οποίους όμως δέν κατόρθωσε να διαλύση. Εκλήθησαν ακολούθως αεραγήματα της 6ης Βρετανικής μεραρχίας, τα οποία αποκατέστησαν την τάξιν με 16 πυροβολισμούς. Χθές εφονεύθησαν δύο νεαροί Εβραίοι και ετραυματίστησαν 50. Πέντε Βρετανοί στρατιώται και δέκα Εβραίοι αστυνομικοί ετραυματίστησαν.»³²

Οι πληροφορίες που λαμβάνουν οι Κύπριοι δημοσιογράφοι προέρχονται από τα ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία, είναι έγκυρες κι' αυτό γιατί βρίσκονται σε άμεση επαφή με τα ξένα πρακτορεία Ρόϋτερ και Β.Β.С. Προσπαθούν να μεταδίδουν τις ειδήσεις όσο πιο αποστασιοποιημένα μπορούν, κι αυτό γιατί δέν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Κύπρος είναι μία αποικία, η λογοκρισία και ο έλεγχος δέν παραλείπονται, κυρίως όταν οι ειδήσεις αφορούν τη χώρα που κυριαρχεί.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1945 δημοσιεύεται η συνέντευξη εκπροσώπου της «Χαγκάνα», η μεγαλύτερη εκ των Εβραϊκών οργανώσεων αντίστασης στη Παλαιστίνη. Η συνέντευξη δίνεται στον ανταποκριτή του Ρόϋτερ στην Ιερουσαλήμ κο Χαϊγκ Νίκολσον. Αυτή πραγματοποιείται με πάσα μυστικότητα, ο δημοσιογράφος δέν βλέπει τον εκπρόσωπο, ο οποίος κρύβεται πίσω από ένα παραπέτασμα: «Εφ' όσον είμεθα υποχρεωμένοι ν' αναλάβωμεν στρατιωτικάς επιχειρήσεις, θα πράξωμεν πάν το δυνατόν διά να μή χύσωμεν ανθρώπινον αίμα. Ταυτοχρόνως και δεδομένου, ότι απολέσαμεν έξ εκατομμύρια συμπατριωτών μας διαρκούντος του πολέμου, δυνατόν να φθάσωμεν εις σημείον κατά το οποίον θα είμεθα διατεθειμένοι να θυσιάσωμεν τας ζωάς μας διά να καταπολεμήσωμεν την πολιτικήν, ήτις μας καταδικάζει εις «ζωντανόν θάνατον». Εάν αι Αρχαί επιβάλουν διά της βίας την πολιτικήν αυτήν θα είμεθα έτοιμοι να θυσιάσωμεν όχι οκτακόσιους, όχι οκτώ χιλιάδας αλλ' οιονδήποτε αριθμόν ανθρώπινων υπάρξεων.»³³

Οι δηλώσεις του εκπροσώπου της οργάνωσης δείχνουν ξεκάθαρα την αποφασιστικότητα των εβραϊκών ενόπλων οργανώσεων να αντιταχθούν στους βρετανούς. Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης κηρύττουν τον πόλεμο κατά των Βρετανικών Αρχών, σε σχετικό άρθρο του ο Ανεξάρτητος στις

³¹ Ελευθερία, 15 Φεβρουαρίου 1945.

³² Ελευθερία, 16 Νοεμβρίου 1945.

³³ Ελευθερία, 6 Δεκεμβρίου 1945.

7 Φεβρουαρίου 1946 αναφέρει ότι η Εβραϊκή Οργάνωση «Μαχητές της Ελευθερίας του Ισραήλ» εξέδωσε φυλλάδια, στα οποία υπάρχουν τέσσερα σημεία κηρύξεως πολέμου κατά των βρετανικών αρχών της Παλαιστίνης. Η συγκεκριμένη οργάνωση λέει ότι θα αγωνιστεί για την μετανάστευση των Εβραίων στη Παλαιστίνη, θα επιτίθεται συνεχώς στις ένοπλες βρετανικές δυνάμεις στη χώρα, θα τιμωρούν «τους βρεττανούς καταπιεστές» και θα οργανώσουν την πολιτική ανυπακοή στη χώρα τους.

Ο Γραμματέας του Εβραϊκού Πρακτορείου της Παλαιστίνης κος Μωϋσής Σέροκ δηλώνει ότι η κωλυσιεργία της Αγγλοαμερικανικής Επιτροπής θα οδηγήσει στην εξάντληση της υπομονής τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Παλαιστίνη και ότι αυτή η ένταση θα λάβει επικίνδυνες διαστάσεις. Γεγονός είναι ότι «*οι Άραβες ηγείται, οι οποίοι συνεδρίασαν εν Κάϊρω φέρονται ως αποφασίσαντες ότι εάν επιτραπεί η μετανάστευσις 100.000 Εβραίων εις την Παλαιστίνην, οι Άραβες θα προβούν εις αντίποινα. Ουδείς Άραβ θα παραστή ανάγκη να εγκαταλείψη την Παλαιστίνην προς εξοικονόμησιν χώρου διά τας 100.000 Εβραίων. Ουδεμία Αραβική οικία θα εκκενωθή και ουδείς Άραβ θα χάση την εργασίαν του. Η όλη διαδικασία της μεταναστεύσεως όχι μόνον δέν θα είναι αναίμακτος, αλλά καί δέν θα επιφέρη αποιαδήποτε κοινωνικάς ή οικονομικάς προστριβάς εις τον Αραβικόν πληθυσμόν. Δι' ημάς η μετανάστευσις αποτελεί απλώς σταθμόν προς την δημιουργίαν Εβραϊκού Κράτους.*»³⁴ Ζητούν να εγκαθιδρύνουν δική τους κυβέρνηση στην Παλαιστίνη γιατί «*αι υποσχέσεις της Μεγάλης Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών ήσαν «κενάι λέξεις» και εν τέλει τονίζεται σε ειδοποιήσεις που τοιχοκολλούνται στο Τέλ Αβίβ από μέρους της οργάνωσης Ιργκούν Τσβαί Λεουμί ότι «ο αγών αυτός υπέρ ζωής ή θανάτου αποτελεί την τελευταία μόνη ελπίδα διά τους Εβραίους.*»³⁵

Σε σχετικό άρθρο της Ελευθερίας στις 24 Ιουλίου 1946 γίνεται αναφορά στην ανατίναξη του ξενοδοχείου King David, αναφέρονται οι αριθμοί των απωλειών, 99 νεκροί ή ελλείποντες και 51 τραυματίες. Αναφέρεται στο άρθρο ότι «*οι τοποθετήσαντες την βόμβαν, έκ της οποίας ανετινάχθη η δυτική πτέρυξ του ξενοδοχείου είναι Εβραίοι, ανήκοντες εις μίας των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων, την «Ιργκούν Τσβαί Λεουμί» ή την «Χαγκάνα». Ο Βρεττανός Πρωθυπουργός κος Αττλή χαρακτήρισε αυτή την πράξη ως «βάνανσον και βάρβαρον έγκλημα» και «παράλογον πράξιν τρομοκρατίας», πρόσθεσε ότι το έγκλημα αυτό «είναι το απαισιώτερον έξ όσων διεπράχθησαν εν Παλαιστίνη κατά τους τελευταίους μήνας.*»³⁶

Η ανατίναξη του ξενοδοχείου προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από πλευράς Βρεττανών, Αράβων και Εβραίων. Σε δηλώσεις του ο κος Αττλή αναφέρει ότι η Κυβέρνηση του «δέν θα παρασυρθη υπό πράξεων βίας εις την εξεύρεσιν δίκαιας και τελικής λύσεως του Παλαιστινιακού προβλήματος». Στο ίδιο άρθρο το Εβραϊκό Κοινοτικό Συμβούλιο της Ιερουσαλήμ καλεί τους

³⁴ Ελευθερία, 4 Ιουνίου 1946.

³⁵ Εσπερινή, 11 Ιουνίου 1946.

³⁶ Ελευθερία, 24 Ιουλίου 1946.

Εβραίους να τηρήσουν επτάωρο πένθος για τα θύματα της ανατινάξεως. Ο Δρ. Βαΐζμαν, Πρόεδρος του Εβραϊκού Συμβουλίου, καταδίκασε το έγκλημα, το ίδιο έπραξε και ο Πρόεδρος της Ανώτατης Αραβικής Επιτροπής.

Σχετικά με το περιστατικό ο Πρόεδρος των Η.Π.Α, Χάρυ Τρούμαν (Harry Truman), δήλωσε «*ότι τοιαύται τρομοκρατικά ενέργειαι δέν θα προαγάγουν, αλλ' αντιθέτως θα παρακωλύσουν τήν προσπάθεια εξευρέσεως ειρηνικής λύσεως του προβλήματος της Παλαιστίνης*»³⁷.

Σταδιακά ξεκαθαρίζει το τοπίο, ο Κυπριακός λαός ήταν ενήμερος των διεθνών και παγκόσμιων γεγονότων, δεν παρέμενε κλεισμένος στο καβούκι του, ήταν πληροφορημένος. Η Βρετανία επιδιώκει να διατηρήσει καλές σχέσεις τόσο προς το Εβραϊκό στοιχείο όσο και προς τον Αραβικό κόσμο. Είναι ξεκάθαρο, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ότι υπήρχαν ουσιαστικά συμφέροντα στη Παλαιστίνη, στο λιμάνι της Χαΐφας καταλήγει ο μακρύς αγωγός των πετρελαίων της Μουσούλης. Το πετρέλαιο αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πηγές πλούτου, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στις πολεμικές επιχειρήσεις και θεωρείται σπουδαίος παράγοντας εν καιρώ ειρήνης και πολέμου.

Στις 2 Αυγούστου του ίδιου χρόνου πληροφορείται το κυπριακό αναγνωστικό κοινό για συλλήψεις Εβραίων στην Παλαιστίνη «*συνελήφθησαν εις Τέλ Αβίβ 664 πρόσωπα. Επίσημον ανακοινωθέν αναφέρει ότι μεταξύ των συλληφθέντων υπάρχουν πολλοί εναντίον των οποίων υπάρχει υποψία ότι είναι επικίνδυνοι τρομοκράται, οι οποίοι κατεζητούντο υπό της αστυνομίας διά συνενοχήν εις φόνους, σαμποτάζ*»³⁸. Το ίδιο ανακοινωθέν προσθέτει ότι ανακαλύφθηκαν και πολλές ποσότητες όλμων, οβιδών, πολεμοφοδίων και περιστρόφων μέσα στο υπόγειο ενός σχολείου στο κέντρο τού Τέλ Αβίβ.

Το βρετανικό στρατιωτικό Αρχηγείο της Παλαιστίνης επιβεβαιώνει λίγες μέρες αργότερα ότι 200 Εβραίοι κατέφεραν το βράδυ της 15ης Αυγούστου να αποβιβασθούν λαθραία στην ακτή κοντά στα παλαιά ρωμαϊκά ανάκτορα της εποχής του Νέρωνα. Η τοποθεσία αυτή βρίσκεται στο μέσο της οδού Τέλ Αβίβ και Χαΐφας. Η προσπάθεια αυτή είναι η πρώτη που στοχεύει στη διάσπαση του βρετανικού αποκλεισμού της Παλαιστίνης από τους μετανάστες.

Εκτοτε, το θέμα της μετανάστευσης στην Παλαιστίνη αναδεικνύεται σε βασική διεκδίκηση των εβραϊκών οργανώσεων που μάχονται τους Άγγλους. Η παράνομη μετανάστευση είναι γεγονός. Θα μπορούσε ο τίτλος αυτός της Εσπερινής να γίνει πραγματικότητα; Θα μπορούσαν οι Εβραίοι της Παλαιστίνης να εξαπολύσουν γενική επίθεση κατά των Άγγλων; Ο ειδικός ανταποκριτής της αγγλικής εφημερίδας «Daily Graphic» μεταδίδει ότι «*εξ εγγράφων ευρισκομένων ήδη εις την κατοχήν της «Ιντέλλιτζενς Σέρβις» αποκαλύπτεται ότι άπαισαι αι εβραϊκαί ομάδες αντιστάσεως και τρομοκρατών εν Παλαιστίνη πρόκειται να εξαπολύσουν σήμερον καθ' όλην την χώραν γενικήν επίθεσιν.*» Ο ίδιος ανταποκριτής συνεχίζει μεταδίδοντας ότι «*από της 8ης πρωινής ώρας της χθες*

³⁷ Ελευθερία, 25 Ιουλίου 1946.

³⁸ Ανεξάρτητος, 2 Αυγούστου 1946.

τά έν Παλαιστίνη ευρισκόμενα βρεττανικά στρατεύματα, ανερχόμενα είς 50.000 ανδρών, ωρίσκοντο έν επιφυλακή, διπλασίασαν τας φρουράς είς άπαντα τα δημόσια καταστήματα και τους αστυνομικούς σταθμούς. Άπαντες οι Βρεττανοί αξιωματικοί είχον συγκληθή την πρωϊαν χθες είς ειδικάς συσκέψεις, κατά τας οποίας έλαβον πλήρη γνώσιν των λεπτομερειών των τρομοκρατικών Εβραϊκών σχεδίων. Το παράφρον σχέδιον των Εβραίων δυνατόν να κινητοποιήση σήμεραν ολόκληρον την δύναμιν του Βρεττανικού στρατού έν Παλαιστίνη διά να σώση την ζωήν των Αγγλών και να διατηρήση την τάξιν»³⁹

Η κατάσταση στη Παλαιστίνη χειροτερεύει. Η Εβραϊκή παράνομη οργάνωση «Στέρν» εκδίδει φυλλάδια, στα οποία επισύρει την προσοχή των Βρεττανικών Αρχών ότι θα ληφθούν αντίποινα εναντίον τους. Η καταδίκη 18 νεαρών Εβραίων σε θάνατο με την κατηγορία ότι είναι ένοχοι για την πραγματοποίηση τρομοκρατικής επίθεσης στα σιδηροδρομικά εργαστήρια της Χάιφας ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων. Αναφέρουν στα φυλλάδα ότι «Αγγλικόν αίμα θα ρεύση είς την Παλαιστίνην και οφείλουν να έχουν τούτο ύπ' όψιν των οι Βρεττανοί.»⁴⁰

Αυτό που διακήρρυταν πρίν μήνες οι Εβραίοι έρχονται να το πραγματοποιήσουν στις 18 Σεπτεμβρίου 1946: Τα Εβραϊκά Δημοτικά και Κοινοτικά Συμβούλια της Παλαιστίνης «προέβησαν σήμεραν είς την πρώτην εκδήλωσιν της πολιτικής ανυπακοής. Ως πρώτον μέτρον ελήφθη υπό των έν λόγω Εβραϊκών Συμβουλίων η απόφασις όπως χορηγηθή έκ των εσόδων αυτών 1 εκατομ λιρών Αγγλίας προς ενίσχυσιν της Εβραϊκής μεταναστευτικής κινήσεως.»⁴¹ Μέλημα των Εβραϊκών Δημοτικών και Κοινοτικών Συμβουλίων είναι να υποβοηθήσουν τη μετανάστευση με όποια μέσα μπορούν, θεμιτά ή αθέμιτα.

Ο αγώνας που ξεκινούν οι Εβραίοι είναι μεγάλης σημασίας γι' αυτούς, είναι πρόθυμοι αυτοί την φορά να πολεμήσουν και να πεθάνουν. Αυτή τη φορά θα αντιταχθούν στον εχθρό ακόμη κι αν αυτό σημαίνει πώς θα τα βάλουν με μία μεγάλη δύναμη. Οι εξελίξεις στο Παλαιστινιακό ζήτημα είναι ραγδαίες. Ο Κυπριακός λαός πληροφορείται από την Ελευθερία στις 21 Νοεμβρίου 1946, ότι ένα μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής του Εβραϊκού Πρακτορείου και αρχηγός, όπως πιστεύεται, της «Χαγκάνα» σε δηλώσεις του επιβεβαιώνει ότι «η Χαγκάνα δέν είναι οργάνωσις αποτελούσα τμήμα της Εβραϊκής κοινότητος, αλλά αυτή αύτη η Εβραϊκή κοινότης, οργανωμένη διά σκοπούς αμόνης.» Συνεχίζει ότι «η Ιργκούν Τσβαί Λεουμί» και η «Στέρν» είναι ετερόφρονες παράγοντες της κοινότητος.» Παρατηρείται μία διαφωνία μεταξύ των εβραϊκών στρατιωτικών οργανώσεων στην Παλαιστίνη, το να βρεθούν σε κατάσταση διχασμού είναι το μόνο που δεν χρειάζονταν την συγκεκριμένη χρονική περίοδο οι Εβραίοι. Δηλαδή υπάρχει αντίθεση ανάμεσα στο κύριο σώμα της εβραϊκής αντίστασης και στις εξτρεμιστικές οργανώσεις Ιργκούν Τσβαί Λεουμί και Στέρν. Το ίδιο άρθρο συνεχίζει ότι η Χαγκάνα δεν χρησιμοποιεί βία, συμμορφώνεται

³⁹ Εσπερινή, 19 Αυγούστου 1946.

⁴⁰ Ανεξάρτητος, 22 Αυγούστου 1946.

⁴¹ Ανεξάρτητος, 19 Σεπτεμβρίου 1946.

προς τις ηθικές αρχές του Ιουδαϊσμού και την Όγδοη Εντολή «Ου φονεύσεις». Το αντίστοιχο δεν παρατηρείται με τις άλλες δύο οργανώσεις, οι οποίες πιστεύουν ότι η εβραϊκή εθνική απελευθέρωση θα επιτευχθεί μόνο με τη χρησιμοποίηση βίας. Για τις δύο πιο πάνω οργανώσεις το συγκεκριμένο μέλος λέει: «ότι η εβραϊκή κοινότης όχι μόνον καταδικάζει τις μεθόδους τών δύο τούτων ομάδων, αλλά και αρνείται εις αυτάς το δικαίωμα υπάρξεως.»⁴²

Σε άρθρα του δύο συνεχόμενες μέρες ο Ανεξάρτητος πληροφορεί το κοινό ότι οι Εβραίοι μετανάστες αψηφούν τους κινδύνους, οι εβραϊκές οργανώσεις δηλώνουν ότι η μετανάστευση στην Παλαιστίνη θα συνεχιστεί παρά τους υφιστάμενους κινδύνους.⁴³ Μία αποτυχή προσπάθεια μίας ομάδας Εβραίων να εισέλθει παράνομα στην Παλαιστίνη οδήγησε στην βύθιση του συγκεκριμένου πλοίου, στο οποίο επέβαιναν. Οι επιζώντες ναυαγοί που βρέθηκαν στη νήσο Συρίνα ζητούν να μεταφερθούν όλοι ανεξαιρέτως στην Παλαιστίνη, δηλαδή να μην γίνει διαλογή και να μεταφερθούν μόνο τα γυναικόπαιδα και οι ασθενείς.⁴⁴

Η κατάσταση στην Παλαιστίνη σιγοβράζει, λαμβάνονται έκτακτα μέτρα στην Ιερουσαλήμ «ετοποθετήθησαν συρματοπλέγματα εις τας κυριώτερας έκ των οδών της Ιερουσαλήμ, αι οποίαι συνδέουν την πόλιν μετά των τριών ζωνών ασφαλείας. Βρεττανοί στρατιώται, φέροντες αυτόματα όπλα εξησκούν σήμερον αυστηρόν έλεγχον απί των όλων των πολιτών. Η κυκλοφορία εις την πόλιν, συνεπεία των ως άνω ληφθέντων μέτρων, κατέστη δύσκολος. Οι Βρεττανοί υπήκοοι διετάχθησαν όπως διαμένουν εις τας καθορισθείσας ζώνας ασφαλείας.»⁴⁵ Η ώρα για την εγκαθίδρυση Εβραϊκής Κυβέρνησης και η δημιουργία εβραϊκού στρατού έφθασε, οι εβραίοι διακηρύττουν ότι δεν θα παραδοθούν. Η μόνη τους ελπίδα είναι ο αγώνας και η προβολή αντίστασης.⁴⁶ Προφητικά θ' αποδειχθούν, επίσης, τα λόγια του μέλους της Εκτελεστικής Επιτροπής του Εβραϊκού Πρακτορείου που, ήδη, έχω αναφέρει πιο πάνω την 21η Νοεμβρίου 1946, σχετικά με την Εβραϊκή Τρομοκρατική Οργάνωση «*Ιργκουν Σβάϊ Λεουμί*». Σε άρθρο της η Ελευθερία στις 3 Μαρτίου 1947 αναφέρεται στη βομβιστική επίθεση στη λέσχη βρεττανών αξιωματικών στην Ιερουσαλήμ, την οποία ανέλαβαν τα μέλη της συγκεκριμένης οργάνωσης. Σε ανακοίνωση προς τους δημοσιογράφους στο Τέλ Αβίβ η οργάνωση αναφέρει: «*Η επίθεσις απετελεί εκδίκησιν κατά των Βρεττανών διά την απέλασιν των συμπατριωτών μας. Ουδέν φρούριον θα δυνηθή να προστατεύση τους Βρεττανούς από τους στρατιώτας μας. Ο πόλεμος αρχίζει.*»⁴⁷

Στο ίδιο άρθρο γίνεται αναφορά στον στρατιωτικό νόμο που επιβάλλεται στο μεγαλύτερο τμήμα της Ιερουσαλήμ, στο Τέλ Αβίβ και σε δύο άλλες παράκτιες πόλεις της Παλαιστίνης. Από την στιγμή που απορρίφθηκε από τους Εβραίους η Βρεττανική πρόταση για συνεργασία ώστε να

⁴² Ελευθερία, 21 Νοεμβρίου 1946.

⁴³ Ανεξάρτητος, 11 Δεκεμβρίου 1946.

⁴⁴ Ανεξάρτητος, 12 Δεκεμβρίου 1946.

⁴⁵ Ανεξάρτητος, 9 Φεβρουαρίου 1947.

⁴⁶ Εσπερινή, 10 Φεβρουαρίου 1947.

⁴⁷ Ελευθερία, 3 Μαρτίου 1947.

παταχθεί η τρομοκρατία, σημειώθηκαν 48 βιαιοπραγίες. Στην περιοχή όπου επιβλήθηκε ο στρατιωτικός νόμος διαμένουν 200.000 Εβραίοι. Απαγορεύθηκε η τηλεφωνική και τηλεγραφική συγκοινωνία, καθώς και η κίνηση οχημάτων σ' αυτήν την περιοχή. Στρατιωτικά οχήματα περιπολούσαν στις συγκεκριμένες περιοχές και είχαν διαταγές να πυροβολούν επί τόπου όσους παραβαίνουν τον κατ'οίκον περιορισμό.

Τα ιστορικά γεγονότα είναι προφανές ότι κυλάνε γρήγορα έτσι η κάθε μέρα μπορεί να θεωρηθεί ως ιστορική στιγμή. Οι εξελίξεις στη Παλαιστίνη είναι ραγδαίες σε άρθρο της Εσπερινής στις 8 Απριλίου 1947 υπάρχει η υπόθεση ότι πρόκειται να υποβληθεί στον Ο.Η.Ε. σχέδιο με τα εξής 8 σημεία: «1) Δημιουργίαν έν Παλαιστίνη δύο επαρχιών Εβραϊκής και Αραβικής, 2) Σύστασιν τριμερούς κεντρικής κυβερνήσεως εις Ιερουσαλήμ, 3) Χωρισμόν της Ιερουσαλήμ εις τρία διαμερίσματα, Εβραϊκόν, Αραβικόν και συνοικίαν μικρότερας εκτάσεως διά την χριστιανικήν μειονότητα, 4) Μετανάστευσιν 100.000 Εβραίων εις την εκχωρηθήσαν εις αυτούς επαρχίαν, 5) Άδειαν έκ μέρους της τριμερούς κεντρικής κυβερνήσεως διά την μετανάστευσιν Εβραίων πέραν του ανωτέρω αριθμού, 6) Οι Άραβες θα δώσουν επαρκείς εγγυήσεις εις τας Εβραϊκάς μειονότητας, αι οποίαι ευρίσκονται επί Αραβικόν εδάφους, 7) Οι Εβραίοι οφείλουν να δώσουν τας αυτάς εγγυήσεις διά τας Αραβικάς μειονότητας, αι οποίαι μένουν εις την επαρχίαν των, 8) Τα Εβραϊκά καθιδρύματα, τα οποία ευρίσκονται εις Αραβικόν μέρος θα διατηρήσουν τας εκτάσεις, τας οποίας θα έχουν κατά την ημέραν, καθ' ήν θα δημοσιευθή επισήμως το σχέδιον τούτο.»⁴⁸

Η απόφαση ώστε να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους αρχίζει να υλοποιείται στις 16 Απριλίου 1947, όπου σε άρθρο του ο Ανεξάρτητος μας πληροφορεί ότι έγινε απόπειρα να ανατιναχθεί το κτίριο του Βρετανικού Υπουργείου των Αποικιών στο Λονδίνο. Η απόπειρα έγινε από Εβραίους τρομοκράτες και τοποθετήθηκε χειροβομβίδα εντός του κτιρίου. Οι αστυνομικές έρευνες έδειξαν ότι η βόμβα ανεφλέγη αλλά άγνωστο πώς δεν εξερράγη. Την ίδια μέρα στην Ιερουσαλήμ εκτελέστηκαν 4 Εβραίοι τρομοκράτες, οι οποίοι είχαν καταδικαστεί σε θάνατο από βρετανικό στρατοδικείο στην Παλαιστίνη. Αυτοί ήταν οι πρώτοι τρομοκράτες, των οποίων η θανατική καταδίκη εκτελέστηκε, το γεγονός αυτό προκάλεσε μία τεταμένη κατάσταση σε ολόκληρη την Παλαιστίνη. «Υπο των στρατιωτικών Αρχών επεβλήθη κέρφιου διά τους 600 χιλιάδας Εβραίους της Παλαιστίνης. Ουδέν όχημα εκτός των στρατιωτικών και αστυνομικών επιτρέπεται να κυκλοφορούν εις τας οδούς καθ' όλην την χώραν μετά τήν δύσιν του ηλίου.»⁴⁹

Οι εβραϊκές τρομοκρατικές οργανώσεις προβαίνουν σε πράξεις που θέτουν ολόκληρο το έθνος σε κίνδυνο, οκτώ νεαροί εβραίοι τρομοκράτες επιτέθηκαν στις 4 Αυγούστου εναντίον της Βρετανικής Τράπεζας στη Χαΐφα με αποτέλεσμα να τραυματίσουν το διευθυντή της και να σκοτώσουν ένα άλλο ανώτερο υπάλληλο. Οι νεαροί διέφυγαν αφού πήραν και ένα χρηματικό

⁴⁸ Εσπερινή, 8 Απριλίου 1947.

⁴⁹ Ανεξάρτητος, 17 Απριλίου 1947.

ποσό μαζί τους. Την επίθεση ανέλαβε η «Ιργκουν Τσβάϊ Λεούμι», η οποία προειδοποίησε ότι επτά βρεττανοί στρατιώτες θα οδηγηθούν στην αγχόνη στο πλαίσιο των εβραϊκών αντιποιόνων.⁵⁰

Στις 11 Οκτωβρίου 1947 πληροφορούμαστε από την Ελευθερία, ότι τα Αραβικά κράτη αποφάσισαν να προστατεύσουν την Παλαιστίνη από την «Εβραϊκή απειλή». Ο Γενικός Γραμματέας του Αραβικού Συνδέσμου δήλωσε ότι έλαβε την υποστήριξη από μέρους πρώην αξιωματικών του Βρετανικού στρατού και της Αεροπορίας, ότι θα πολεμήσουν στο πλευρό τους. Στη δήλωση αυτή έρχεται να απαντήσει το Εβραϊκό Πρακτορείο του Λονδίνου, το οποίο τονίζει ότι «εάν οι Άραβες μεταχειρισθούν βίαν προς κατάληψιν της Παλαιστίνης, οι Εβραίοι τόσον της Παλαιστίνης, όσον και ολόκληρου του κόσμου θα υπερασπίσουν εαυτούς.»⁵¹ Την ίδια άποψη συμμαρίζεται η Εβραϊκή Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης στο Παρίσι, το Εβραϊκό Πρακτορείο στη Νέα Υόρκη πιστεύει ότι η απόφαση των αραβικών κρατών σκοπεύει στην άσκηση πίεσης προς τα Ηνωμένα Έθνη.

Η μεγάλη σύρραξη δεν αργεί να έρθει όταν η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το σχέδιο διχοτόμησης της Παλαιστίνης. Σύμφωνα με το σχέδιο η Παλαιστίνη θα διχοτομηθεί σε δύο κράτη, το εβραϊκό και το αραβικό, και ότι η αποχώρηση των βρεττανών θα συμπληρωθεί μέχρι τη 1η Αυγούστου 1948. Στο άρθρο της στις 2 Δεκεμβρίου 1947 η Ελευθερία παρουσιάζει τις αντιδράσεις που δέχθηκε αυτή η απόφαση παγκόσμια. Στη Φιλαδέλφεια, ο Δρ. Χαϊμ Βάϊσμαν, αρχηγός της Βρετανικής Σιωνιστικής Ομοσπονδίας μιλώντας σε μία συνέλευση είτε ότι οι Εβραίοι της Παλαιστίνης μπορούν να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους εναντίον οποιασδήποτε επίθεσης και είναι έτοιμοι να αναλάβουν τον κυβερνητικό μηχανισμό. Στην Ιερουσαλήμ η κατάσταση είναι έκρυθμη, τέσσερις Εβραίοι δολοφονήθηκαν στην Αραβική πόλη Ράμλι και άλλοι πέντε βρήκαν τον θάνατο σε αραβικές επιθέσεις εναντίον εβραϊκών λεωφορείων στη Παλαιστίνη.

Η απόφαση για διαμελισμό χαροποίησε τους εβραίους, οι οποίοι «εόρτασαν έν έξαλλω ενθουσιασμό τήν απόφασιν περί διχοτομήσεως της Παλαιστίνης.»⁵² Από την άλλη, η Ανώτατη Αραβική Επιτροπή διέταξε τριήμερη παναπεργία κι αυτό γιατί η απόφαση του Ο.Η.Ε για διχοτόμηση την βρίσκει αντίθετη. Επίσης, διέταξε μπουκοτάζ κατά των Εβραίων «απεφάσισεν ωσαύτως να πληροφορήση τον Υπατον Αρμοστήν Παλαιστίνης, ότι θεωρεί την Βρεττανίαν ως αποκλειστικώς υπεύθυνον διά την διχοτόμησιν εφ' όσον η Βρεττανία ηρνηθή να παραδώσει είς τα Αραβικά γειτονικά Κράτη. Η στάσις της δυνατόν να οδηγήση είς διακοπήν τών σχέσεων των Αραβικών Κρατών μετά της Βρεττανίας.»⁵³

Η Εβραϊκή τρομοκρατική Οργάνωση «Ιργκούν Σβάϊ Λεούμι» διακηρύττει ότι θα πολεμήσει για την απελευθέρωση ολόκληρης της Παλαιστίνης, προσθέτει ότι η διχοτόμηση είναι παράνομη και

⁵⁰ Ανεξάρτητος, 5 Αυγούστου 1947.

⁵¹ Ελευθερία, 11 Οκτωβρίου 1947.

⁵² Ελευθερία, 2 Δεκεμβρίου 1947.

ότι οι υπογραφές των αντιπροσώπων του εβραϊκού πρακτορείου δεν εκφράζουν ούτε δεσμεύουν τον Εβραϊκό λαό.

Στο Κάιρο, ο Γενικός Γραμματέας του Παναραβικού Συνδέσμου δηλώνει ότι αυτή η απόφαση θα αναφλέξει την Μέση Ανατολή. Οι Άραβες είναι ικανοί για κάθε θυσία.

Στη Βαγδάτη, ο πρωθυπουργός του Ιράκ σε δηλώσεις του αναφέρεται σε απίστευτες σφαγές που θα είναι απόρροια της απόφασης του Ο.Η.Ε. περί διχοτόμησης.

Στο Λονδίνο, ο διευθυντής του Αραβικού Γραφείου στη Βρετανία, Μουσά Βέης δήλωσε ότι τα Ηνωμένα Έθνη είναι αυτά που κατέστησαν αναπόφευκτο τον πόλεμο μεταξύ Αράβων και Εβραίων.

Αυτές είναι μερικές από τις αντιδράσεις που δέχθηκε η απόφαση, παγκόσμια ,όμως, όπου ζουν Άραβες και Μουσουλμάνοι διατείνονται ότι θα παρεμποδίσουν την εφαρμογή του σχεδίου με κάθε μέσο.

Σχετική αντίδραση παρατηρήθηκε και στα στρατόπεδα που διέμεναν Εβραίοι στην Κύπρο, η απόφαση αντιμετωπίστηκε από αυτούς με μεγάλη ικανοποίηση. *“Αι 18 χιλιάδες των έν Αμμοχώστω κρατουμένων εβραίων έψαλλαν τον εθνικόν ύμνον. Οι εβραίοι ελπίζουν ότι κατόπιν της ληφθείσης αποφάσεως θα δυνηθούν συντόμως να επανέλθουν εις την πατρίδα των.”*⁵⁴

Δύο μέρες μετά το άρθρο αυτό στις 4 Δεκεμβρίου 1947 η Ελευθερία σε πρωτοσέλιδο μεταφέρει την εμπόλεμη κατάσταση που επικρατεί στην Παλαιστίνη. Οι Εβραίοι και οι Άραβες πολεμούν με πολυβόλα κα χειροβομβίδες. *“Δέκα χιλιάδες ανδρών και γυναικών, μελών της “Χαγκάνα”, ήτις αποτελεί εισέτι παράνομον εβραϊκήν αμυντικήν δύναμιν, φέρουν όπλα, παρά τους απαγορευτικούς κανονισμούς. Είς την Ιόππην Αραβικόν πλήθος, εξοπλισμένον με ράβδους και λίθους, επετέθη εναντίον εβραϊκού κέντρου, οι Άραβες όμως διεσκορπίσθησαν, όταν ερρίφθη χειροβομβίς εναντίον των.”*⁵⁵

Στην Αίγυπτο, επίσης, αρχίζουν να χειροτερεύουν τα πράγματα, στο Κάιρο δημοσιεύθηκε σε εφημερίδες ένα μανιφέστο, το οποίο καλεί *“τους υιούς του Αραβικού κόσμου και του Ισλάμ να θυσιάσουν την ζωή και τα υπάρχοντα των.”* Το μανιφέστο εκδίδεται από το Συμβούλιο των Θεολόγων του Πανεπιστημίου Άλ-Αζάρ και απαιτεί από τους Άραβες όπως *“καταδιώξουν τους εισβολείς και απίστους από την ιεράν κιβωτόν του Ισλάμ, την Παλαιστίνη.”* Συνεχίζοντας λέει ότι μέχρι τώρα οι αγώνες γίνονταν με λόγους και συνομιλίες, από δω και πέρα όμως, υπάρχει άλλος τρόπος για να σώσουν την ελευθερία τους, τη δικαιοσύνη τους και να υπερασπιστούν το μέλλον των παιδιών και των εγγονιών τους. Υπάρχει ο ιερός πόλεμος εν ονόματι του Αλλάχ. Το μανιφέστο παροτρύνει όλους να πολεμήσουν και να είναι έτοιμοι να θυσιάσουν τις ζωές τους και τα υπάρχοντα τους. Οποιοσδήποτε αρνηθεί να συμπράξει σ' αυτό το πόλεμο θα εκθέσει τον

⁵³ Ελευθερία, ό.π.

⁵⁴ Εσπερινή, 1 Δεκεμβρίου 1947.

⁵⁵ Ελευθερία, 4 Δεκεμβρίου 1947.

εαυτό του στην οργή του Θεού. Τα πράγματα φαίνεται ότι οδηγούν ανεπιστρεπτί σε πόλεμο, όσο κι αν δηλώνει ο Υπουργός των Αποικιών κός Κρήητς Τζόουνς ότι η Βρετανία είναι αποφασισμένη να λάβει μέτρα προς διατήρηση της τάξης στην Παλαιστίνη.⁵⁶

Με τον καινούργιο χρόνο πληροφορούμαστε ότι το Εβραϊκό Πρακτορείο θα ζητήσει από τα Ηνωμένα Έθνη εξουσιοδότηση για ν'αγοράσει όπλα και εξαρτήσεις για τις εβραϊκές αμυντικές δυνάμεις. Επίσης, θα ζητήσει όπως τα Ηνωμένα Έθνη δημιουργήσουν διεθνή εθνοφρουρά για την Παλαιστίνη.⁵⁷ Ακόμη, απευθύνει στο Συμβούλιο Ασφαλείας έκκληση, με την οποία ζητούσε τη λήψη μέτρων σύμφωνα με το άρθρο 7 του Καταστατικού Χάρτη "*εναντίον Αραβικής συνωμοσίας, αποσκοπούσης εις τήν διά της βίας εξουδετέρωσιν της διά την Παλαιστίνην απόφάσεως της Ο.Η.Ε.*". Στο ίδιο υπόμνημα το Εβραϊκό πρακτορείο παραθέτει γεγονότα για ν'αποδείξει ότι ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών παραβιάζεται από τα επτά Έθνη του Αραβικού κόσμου.⁵⁸

Στις 15 Μαΐου 1948 έχουμε την ίδρυση του Ισραήλ μετά την διχοτόμηση της Παλαιστίνης από τα Ηνωμένα Έθνη. Ήταν το πρώτο εβραϊκό κράτος που δημιουργήθηκε μετά από μια περίοδο διασποράς των Ιουδαίων, η οποία κράτησε 2000 περίπου χρόνια. Πρώτος πρωθυπουργός του νεοσύστατου εβραϊκού κράτους ήταν ο Νταβίντ Μπέν - Γκουριόν, ο οποίος είχε πρωτοστατήσει στον αγώνα για την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Παρ' ότι έχει ανακηρυχθεί το κράτος του Ισραήλ στις 15 Μαΐου 1948, σε άρθρο της η Ελευθερία πληροφορεί 4 μέρες μετά για μάχες μέσα στην αρχαία Ιερουσαλήμ, οι συγκρούσεις συνεχίζονται ανάμεσα σε εβραίους και άραβες. Σε ανακοινωθέν της η "Χαγκάνα" αναφέρει ότι οι δυνάμεις της πραγματοποιούν σφοδρές μάχες με τις δυνάμεις της "Αραβικής Λεγεώνας" στις στενές οδούς και τις παρόδους της αρχαίας Ιερουσαλήμ. Στην συνέχεια του ίδιου ανακοινωθέν η "Χαγκάνα" αναφέρει ότι ο στρατός του Ισραήλ απελευθέρωσε τους 1300 εβραίους στρατιώτες που βρίσκονταν εντός της πολιορκούμενης περιτειχισμένης αρχαίας πόλης. Στην συνέχεια του άρθρου πληροφορούμαστε την αλλαγή πολιτικής τακτικής της Βρετανικής κυβέρνησης, η οποία αρχίζει να μελετά την υποβληθείσα αίτηση εκ μέρους του νέου Εβραϊκού κράτους για αναγνώριση του. "*Βεβαιούται όμως υπό των καλώς πληροφορημένων κύκλων, ότι δέν θα αναγνώριση τούτο, ενόσω η κατάστασις έν Παλαιστίνη είναι ρευστή.*"⁵⁹

Η κατάσταση στην Παλαιστίνη κρίνεται ως απειλητική για την ειρήνη, Αμερική και Ρωσία τάσσονται υπέρ της αποστολής διεθνούς δύναμης εκεί ώστε να παρεμποδιστεί η συνέχιση των εχθροπραξιών. Την ίδια μέρα, καθώς οι μεγάλες δυνάμεις συνεδριάζουν για την Παλαιστίνη, η Εβραϊκή συνοικία της παλαιάς Ιερουσαλήμ παραδίνεται στην Αραβική Λεγεώνα.⁶⁰

⁵⁶ Ελευθερία, ό.π.

⁵⁷ Ελευθερία, 13 Ιανουαρίου 1948.

⁵⁸ Ελευθερία, 5 Φεβρουαρίου 1948.

⁵⁹ Ελευθερία, 20 Μαΐου 1948.

⁶⁰ Ελευθερία, 29 Μαΐου 1948.

Οι Εβραίοι συνεχίζουν να απειλούν με μεγάλες επιχειρήσεις, επίσημος εκπρόσωπος του Κράτους του Ισραήλ δήλωσε τα ακόλουθα: "Εάν μέχρι σήμερα την εσπέραν οι Άραβες δέν συμμορφωθούν προς τήν διαταγήν της Ο.Η.Ε. περί καταπαύσεως του πυρούς, θα επιφυλάζωμεν εἰς σαυτούς το δικαίωμα πλήρους ἐλευθερίας διά τήν ἀνάληψιν μεγάλης κλίμακος επιχειρήσεων. Αντί να ριψοκινδυνεύσωμεν χάνοντες χρόνον, ἀπεφασίσαμεν να διακυνδυνεύσωμεν τήν ζωήν του λαού μας. Θα εκδικηθώμεν ὁμως."⁶¹ Σε όλα τα μέτωπα της Παλαιστίνης συνεχίζονται οι μάχες, οι αεροπορικές επιθέσεις και οι βομβαρδισμοί στρατιωτικών εγκαταστάσεων. Η βρετανική κυβέρνηση απαγόρευσε την εξαγωγή οποιασδήποτε φύσεως όπλων στη Μέση Ανατολή.

Στις 10 Ιουλίου το αεροδρόμιο της Λύδδας καταλαμβάνεται από τους Εβραίους. Το αεροδρόμιο αυτό θεωρείται το μεγαλύτερο και πλέον συγχρονισμένο της Παλαιστίνης. Στο ανακοινωθέν του το εβραϊκό στρατηγείο αναφέρει ότι κυριεύθηκαν οκτώ θωρακισμένα αραβικά αυτοκίνητα, σκοτώθηκαν 300 άραβες και άλλοι 200 συνελήφθησαν. Στο ίδιο άρθρο της Ελευθερίας επίσημος εκπρόσωπος του βρετανικού Υπουργείου των Εξωτερικών δηλώνει ότι η Μεγάλη Βρετανία θα συνεχίσει την απαγόρευση εξαγωγής στρατιωτικών ειδών στις αραβικές χώρες και το περιορισμό των μάχιμων εβραίων κρατούμενων στην Κύπρο, μέχρι να εκδοθεί η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.⁶²

Λίγο μετά την ολοκλήρωση του έντονου αυτού χρόνου για το Ισραήλ παρατηρείται μία αραβοεβραϊκή συμφωνία για ν' ανοιχθεί ο δρόμος προς την Βηθλεέμ, η οποία βρισκόταν σε αραβικά χέρια. Η συμφωνία θα διευκολύνει τους χριστιανούς να εκτελέσουν την χριστουγεννιάτικη προσκυνηματική τους επίσκεψη στη γενέτειρα του Χριστού. "Η προς την Βηθλεέμ οδός ελέγχεται ἐν μέρει υπό των Εβραίων και ἐν μέρει υπό των Αράβων. Γίνεται ἀντιληπτόν, ὅτι οι Εβραίοι συνεφώνησαν, ὅπως τα λεωφορεία, τα οποία θα ταξιδεύουν ἐκ της Ιερουσαλήμ εἰς τήν Βηθλεέμ, οδηγῶνται υπό Χριστιανῶν. Αἱ Αραβοεβραϊκαί συνομιλίαι διεξήχθησαν υπό τη πρωτοβουλία παρατηρητῶν των Ηνωμένων Ἐθνῶν."⁶³

Οι εχθροπραξίες μεταξύ Εβραίων και Αιγυπτίων θα διακοπούν στις 7 Ιανουαρίου 1949 λόγω της συμφωνίας που επιτεύχθηκε μεταξύ τους. Ταυτόχρονα οι προσπάθειες για έναρξη συνομιλιών ανακωχής αναπτέρωσαν τις ελπίδες για σύναψη πραγματικής ειρήνης.⁶⁴ Την επόμενη μέρα παρατηρήθηκε απώλεια πέντε βρετανικών αεροπλάνων, τα οποία πετούσαν πάνω από το Αιγυπτιακό έδαφος από μέρους εβραϊκών καταδιωκτικών. Το συγκεκριμένο άρθρο της Ελευθερίας αναφέρει ότι «τέσσαρα Σπίτφάϊαρς και ἐν αεροπλάνον τύπου «Τέμπεσε» δὲν επέστρεψαν ἐκ χθεσινῆς ἀναγνωριστικῆς ἀποστολῆς των ἐντός της περιοχῆς των Αιγυπτιακῶν συνόρων. Το ανακοινωθέν προσθέτει, ὅτι τα αεροπλάνα εἶχον λάβει ἀωστηράς οδηγίας, ὅπως μη

⁶¹ Ελευθερία, 4 Ιουνίου 1948.

⁶² Ελευθερία, 11 Ιουλίου 1948.

⁶³ Ελευθερία, 14 Δεκεμβρίου 1948.

⁶⁴ Ελευθερία, 8 Ιανουαρίου 1949.

διαβούν τα σύνορα και μη πετάζουν υπέρ το έδαφος της Παλαιστίνης»⁶⁵ Οι πτήσεις των αεροπλάνων ήταν αναγνωριστικές γιατί ήθελαν να εξακριβώσουν το βάθος της εβραϊκής εισβολής στο αιγυπτιακό έδαφος, σε μία απ' αυτές τις πτήσεις υπέστησαν επίθεση τα τέσσερα Σπίτφαϊαρς και δεν επέστρεψαν. Εκπρόσωπος της Εβραϊκής Κυβέρνησης δήλωσε ότι «υπό των Εβραϊκών αντιαεροπορικών κατερρίφθησαν δυο Σπίτφαϊαρς της Ράφ, τα οποία εξετελούν αναγνωρίσεις υπεράνω της ερήμου Νέγκεβ, με πλήρη οπλισμόν. Είς εκ των Βρεττανών αεροπόρων ηχμαλιώτισθη. Το έτερον των αεροπλάνων απετρεφρώθη.»⁶⁶

Η σύσκεψη για την σύναψη ανακωχής μεταξύ Αιγυπτίων και Εβραίων πραγματοποιείται στη Ρόδο, η εβραϊκή αντιπροσωπεία έφθασε με επικεφαλής τον κο Σιλουά του Εβραϊκού Υπουργείου Εξωτερικών ενώ της αιγυπτιακής αντιπροσωπείας ηγούνται δύο Συνταγματάρχες με νομικό σύμβουλο τον Δρα Άχμετ Μούσα.⁶⁷ Οι συνομιλίες μεταξύ των θα φτάσουν σε αδιέξοδο, επίμαχο σημείο των συνομιλιών είναι η περιοχή της ερήμου Νεγκέβ, νότια της Παλαιστίνης. Το σημείο αυτό προκάλεσε αδιέξοδο, «η υπό των Αιγυπτίων κατεχόμενη λωρίς της Γάζης, δια την οποίαν λέγεται, ότι οι Αίγυπτιοι επρότειναν, όπως τεθή υπό την κηδεμονίαν της Ο.Η.Ε. και την οποίαν οι Αιγύπτιοι αρνούνται να εκκενώσουν ως ζητούν οι Εβραίοι. Την διαφωνίαν αυτήν οι ενταύθα παρατηρηταί χαρακτηρίζουν ως την «μάχην δια την Γάζαν.»

Συνοψίζοντας την πρώτη φάση της ανάλυσης των κυπριακών εφημερίδων παρατηρείται ότι, κυρίως στην Ελευθερία, παρακολουθούμε τα γεγονότα από το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου έως την ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ με περισσότερες ανταποκρίσεις και ρεπορτάζ. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχουμε μόνο αναμετάδοση των ξένων πρακτορείων αλλά και σε ότι αφορά τα στρατόπεδα θα υπάρχει αρθρογραφία και σχολιασμός της παραμονής των εβραίων στο νησί από κύπριου δημοσιογράφους αλλά και από απλούς πολίτες μέσω επιστολών που στέλνουν στις εφημερίδες.

⁶⁵ Ελευθερία, 9 Ιανουαρίου 1949.

⁶⁶ Ελευθερία, ό.π.

⁶⁷ Ελευθερία, 13 Ιανουαρίου 1949.

γ) Οι Απόηχοι του Ολοκαυτώματος.

Ο όρος Ολοκαύτωμα δεν χρησιμοποιήθηκε από την αρχή για τη ναζιστική γενοκτονία. Η εβραϊκή γλώσσα διέθετε λέξεις, προερχόμενες από τη Βίβλο, οι οποίες μπορούσαν να αποδώσουν αυτή την καταστροφή και εξολόθρευση των εβραίων. Το 1940, εβραίοι συγγραφείς της Ανατολικής Ευρώπης χρησιμοποίησαν τον όρο «churban», ο οποίος παρέπεμπε στην καταστροφή του δεύτερου Ναού και τη συνακόλουθη διασπορά των Εβραίων. Μετά την αποδοκιμασία που δέχθηκε ο όρος από τους σιωνιστές του Εργατικού Κόμματος της Παλαιστίνης, υιοθετήθηκε ο όρος «Shoah», που στα εβραϊκά σημαίνει «καταστροφή». Τον όρο «Holocaust», στα αγγλικά τον χρησιμοποίησαν αγγλόφωνοι συγγραφείς και ιστορικοί μετά το 1957.⁶⁸ Ο όρος μεταφράζει στα αγγλικά την ελληνική λέξη «ολοκαύτωμα», που αποδίδει το εβραϊκό «oia», δηλαδή προσφορά θυσίας δια της πυράς.

Ο όρος αυτός σήμερα έχει καθιερωθεί και χρησιμοποιείται κατ' αναλογία ευρύτερα για μεγάλες καταστροφές. Παρά τη γενοκτονία των Αρμενίων στην αρχή του αιώνα και παρά την ύπαρξη πολλών άλλων παλαιότερων γενοκτονιών, το Ολοκαύτωμα των εβραίων δεν είχε προηγούμενο. Κατάφεραν στην διάρκεια του οι Γερμανοί να εξολοθρεύσουν 6 εκατομμύρια εβραίους και, αν δεν είχαν ηττηθεί, θα είχαν εξοντώσει πολλά εκατομμύρια ακόμα. Το Ολοκαύτωμα υπήρξε το καθοριστικό χαρακτηριστικό της γερμανικής πολιτικής κουλτούρας κατά τη ναζιστική περίοδο. Αποτέλεσε την καθοριστική έκφραση του ναζισμού αλλά όχι μόνο αυτού. Αποτέλεσε, επίσης, χαρακτηριστικό γνώρισμα της γερμανικής κοινωνίας κατά τη διάρκεια της ναζιστικής περιόδου. Κανένας τομέας της γερμανικής κοινωνίας δεν έμεινε ανεπηρέαστος από την αντι-εβραϊκή πολιτική: από την οικονομία ως την κοινωνική ζωή, την πολιτική, τον πολιτισμό και από τους αγελαδοτρόφους μέχρι τους έμπορους, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους δικηγόρους, τους γιατρούς, τους καθηγητές, κ.α. Ουσιαστικά, το γεγονός αυτό σημάδευε εκτός από την ιστορία των Εβραίων και την ιστορία των Γερμανών.⁶⁹

Τους απόηχους αυτού του γεγονότος προσπάθησα να ανιχνεύσω μέσα στις κυπριακές εφημερίδες, στοιχεία αυτού κατάφερα να βρω στην Ελευθερία, η οποία στο φύλλο της στις 28 Νοεμβρίου 1945 αναφέρεται στη δίκη της Νυρεμβέργης. Όπως δημοσιεύει από ειδήσεις του Ρόυτερ «το Διασυμμαχικό Δικαστήριο ήκουσε σήμερα δραματικά λεπτομέρειας περί των συνθηκών, υπό τας οποίας το ήμισυ του έξ 80.000 εβραϊκού πληθυσμού της Βίλνας εφονεύθη, του ετέρου ημίσεος εγκλεισθέντος εις γκέττος. Τας λεπτομέρειας ταύτας αφηγήθη ο Εβραίος συγγραφεύς

⁶⁸ Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Η Γραφή και η Βάσανος, Ζητήματα Λογοτεχνικής Αναπαράστασης*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2000, σελ. 183.

⁶⁹ Ντάνιελ Τζόνα Γκολντχάγκεν, *Πρόθυμοι Δήμιοι: Οι Εκτελεστές του Χίτλερ. Οι καθημερινοί Γερμανοί και το Ολοκαύτωμα*, Terzo Books, 1998.

Αβραάμ Σουγκέβερ, όστις επέζησε διειτούς περιορισμού του είς γκέτο. Ούτος κατέθεσε, σύν άλλοις, ότι το τέκνον του εφρονεύθη υπό ειδικού Γερμανικού εκτελεστικού αποσπάσματος.»⁷⁰

Τα ανήκουστα γερμανικά εγκλήματα δεν μπορούν πια να συγκαλυφθούν, όλα βγαίνουν στην επιφάνεια, «οι γερμανοί εχρησιμοποίουν επίσης ειδικούς κύνας, διά την καταδίωξιν και ανέρουσιν κρυπτόμενων εβραίων. Ο Ραββίνος της πόλεως υπεχρεώθη να περιφέρεται γυμνός περίξ εορταστικής πυρκαϊάς. Όταν οι Γερμανοί είχον εγκαταλείψη την Βίλναν δέν είχον απομείνη είς αώτην, παρά 600 εβραίοι.»⁷¹ Στην συνέχεια η πολωνίδα συγγραφέας Σεβερίνα Σαμπολεβέσα «ήτις είχε παραμείνη επί 2,5 έτη είς το στρατόπεδον Άουσβιτς κατέπληξε τους 21 κατηγορουμένους, στραφείσα πρός αυτούς διά να τους υποβάλη την ακόλουθον ερώτησιν: «Πού είναι τα παιδιά του Άουσβιτς;» Η μάρτυς κατέθεσεν ότι αναρίθμητα παιδιά ενεκλείοντο είς θαλάμους δηλητηριωδών αερίων και άλλα ερρίπτοντο ζωντανά εντός κλιβάνων. «Μόνον» κατέληξεν η μάρτυς «από τας εκατοντάδας των παιδικών αμαζών και τους σορούς των ενδυμάτων των που ευρίσκοντο παρά τους κλιβάνους και τους θαλάμους των δηλητηριωδών, έκ των οποίων ηκούοντο οι κrawγαί των αποθνησκόντων, ηδύνατο τις να υπολογίξη τόν αριθμόν των δολοφονουμένων παιδιών.»⁷²

Η 27η Νοεμβρίου ήταν η έκτη μέρα συνεδρίασης για τη δίκη των ναζιστικών εγκληματιών. Ο κος Άλντερμαν ήταν ο αμερικάνος αντι-εισαγγελέας κι αυτός που υπέβαλε στο δικαστήριο τον τεράστιο χάρτη των ναζιστικών επιδρομών, «ο χάρτης δεικνύει κεφαλήν λύκου αντιπροσωπεύοντος την Γερμανίαν και καταβροχθίζοντος πρώτον την Αυστριάν, είτα δέ την Τσεχοσλοβακίαν και την Πολωνίαν.» Ο κος Άλντερμαν «ανέγνωσε μακρά περικοπάς έκ Γερμανικού βιβλίου, κυκλοφορήσαντος μυστικώς τω 1937 και περιγράφοντας την ανοικοδόμησιν του Γερμανικού Ναυτικού. Είς επιστολήν του πρός τον Έσς, γραφείσαν τόν Οκτώβριο του 1932, ο Χίτλερ περιέγραφε σχέδιον μετατροπής της Γερμανικής πολιτικής αεροπορίας είς πολεμικήν.»⁷³

Τα αφάνταστα μαρτύρια και όργια στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως παρουσιάζονται στις 31 Ιανουαρίου με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες, «ο μάρτυς Τζάκομο Βέμπαρ κατέθεσεν, ότι ο πρώην Σοσιαλιστής Δημοκράτης Υπουργός Χέιλμαν ενεκλείσθη είς διαμέρισμα κυνών και υποχρεώθη να λείχη των πρωκτόν ενός Γερμανικού κυνός. Ο ίδιος μάρτυς κατέθεσεν, ότι κληρικοί ωδηγούντο είς τα αποχωρητήρια και είς την διαταγήν «κρύψατε τας κεφαλάς σας», εβύθιζον ταύτας ολοτελώς εντός των περιπτωμάτων. Όσοι δέν συνεμορφούντο πρός την διαταγήν, επλήττοντο διά σιδηράς ράβδους και επηκολούθει ραγδαία βύθισις κεφαλών εντός των περιπτωμάτων.»⁷⁴

Στη συγκεκριμένη μέρα της δίκης των ναζιστικών εγκληματιών δόθηκαν στη δημοσιότητα, λεπτομέρειες σχετικά με τρομερούς θρησκευτικούς διωγμούς από το γάλλο ιερέα Τζοζέφ Τύλ: «Είς το στρατόπεδον Μπούχενβαλντ, είπεν ούτος, η θρησκεία είχε πολλούς εχθρούς ακόμη και είς

⁷⁰ Ελευθερία, 28 Νοεμβρίου 1945.

⁷¹ Ελευθερία, ό.π.

⁷² Ελευθερία, ό.π.

⁷³ Ελευθερία, ό.π.

⁷⁴ Ελευθερία, 31 Ιανουαρίου 1946.

γὰς τάξεις των πολιτικῶν κρατουμένων, οἱ οἱ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας κατεπολέμουν πᾶσαν
θρησκευτικὴν ἐκδήλωσιν. Εἰς τὸ στρατόπεδον Αὐσβιτς κατεπέμφθησαν πάντες ὅσοι ἐστρεφε τὴν σκέψιν
πρὸς τὸν Θεόν, Ἱεραὶ Συνόψεις καὶ βιβλία προσευχῶν ἐχρησιμοποιούντο ὡς χάρτης τουαλέτας. Τα
αμφία των ἱερέων μετεβάλλοντο εἰς γυναικείας ἐνδύμασιν.»⁷⁵

⁷⁵ Ἐλευθερία, ὁ.π.

(δ) Τι συμβαίνει μέσα στο στρατόπεδο Καράολου;

Το στρατόπεδο του Καράολου υπήρξε το πρώτο που ανήγειραν οι βρεττανοί στο νησί για να μεταφέρουν τους Εβραίους, ώστε να αποτρέψουν την είσοδο τους στην Παλαιστίνη. Βρίσκεται τρία περίπου μίλια βόρεια της Αμμοχώστου. Οι εφημερίδες που μελετώ αφιερώνουν ολόκληρα πρωτοσέλιδα σχετικά με το στρατόπεδο, επίσης, στέλνουν δημοσιογράφους στο εσωτερικό του για να καλύπτουν διάφορες ανταποκρίσεις.

Το μέρος αυτό της μελέτης θα στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό στο Τύπο, μέσα από αυτόν θα δούμε σε μικρογραφία τη ζωή των εβραίων στο εσωτερικό των στρατοπέδων, τι λένε οι ίδιοι, για τα επεισόδια που παρατηρήθηκαν και για τις απεργίες πείνας που κατά καιρούς περιέρχονταν.

Η συζήτηση σχετικά με την εγκατάσταση χιλιάδων εβραίων ξεκινά στις εφημερίδες στις 16 Μαΐου 1946 με την Ελευθερία. Ο Υπουργός των Αποικιών κος Χώλλ δήλωσε στις 15 Μαΐου στη Βουλή των Κοινοτήτων ότι οι συνθήκες που επικρατούν στην Κύπρο δεν επιτρέπουν την μετανάστευση, οποιαδήποτε μορφή κι αν έχει, στο νησί.⁷⁶

Μέχρι τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου ούτε οι ίδιοι οι Σιωνιστικοί κύκλοι δεν γνώριζαν για σχέδιο που αφορούσε τη μεταφορά εβραίων στην Κύπρο. Εβραίος εκπρόσωπος δήλωσε ότι «*το σχέδιον θα επαυξήση ασφαλώς τήν έντασιν επί του Παλαιστινιακού ζητήματος.*»⁷⁷ Έτσι φτάνουμε στις 9 Αυγούστου, όπου σχετικό άρθρο πληροφορεί τις προετοιμασίες του αγγλικού στρατού για να υποδεχθεί την πρώτη ομάδα των εβραίων προσφύγων «*βρεττανικό τάγμα ελαφρού πεζικού κατεσκήνωσεν εις Δεκέλειαν. Η πρώτη ομάς εκ 500 παράνομων Εβραίων μεταναστών αναμένεται ότι θα φθάση εις Κύπρον κατά την προσεχή Δευτέρα.*» Στο ίδιο άρθρο διαφαίνεται η πρόθεση των Άγγλων να μὴν κατασκευάσουν άλλα στρατόπεδα συγκεντρώσεως εκτός από αυτό της Αμμοχώστου, γεγονός που στην συνέχεια θα διαψευθεί.⁷⁸

Η μεγάλη αποβίβαση ξεκινά στις 12 Αυγούστου, με έντονα γράμματα η Εσπερινή γράφει ότι «*ο αριθμός των μεταφερθησομένων εις Κύπρον εβραίων θα είναι απεριόριστος. Εν Αμμόχωστω πιστεύεται ότι οι Εβραίοι θα αποβιβασθούν εις την ακτήν σήμερον. Εν τω μεταξύ έτερον σκάφος αναμένεται να φθάση εις Κύπρον εκ Χαΐφας. Το παρά τόν «Καράολον» έξωθι της Αμμοχώστου στρατόπεδον έχει ήδη ετοιμασθή διά να δεχθή τους Εβραίους οι οποίοι αφικνούνται εκ*

⁷⁶ Ελευθερία, 16 Μαΐου 1946.

⁷⁷ Ελευθερία, 9 Αυγούστου 1946.

⁷⁸ Εσπερινή, 9 Αυγούστου 1946.

*Παλαιστίνης. Η Κυπριακή Κυβέρνησις δέν έχει μέχρι τούδε προβή είς οϊανδήποτε ανακρίνωσιν επί του ζητήματος της εγκαταστάσεως Εβραίων έν τη νήσω.»*⁷⁹

Το λιμάνι της Αμμοχώστου αποκλείστηκε για τους πολίτες και πραγματοποιούνται εντατικές προετοιμασίες για την είσοδο των εβραίων στο νησί. Δόθηκαν διαταγές όπως μην επιτραπεί στο κοινό η είσοδος στα αναμενόμενα πλοία, τα οποία μεταφέρουν εβραίους.⁸⁰

Τις επόμενες μέρες αρχίζει να ξεκαθαρίζει το τοπίο της εγκατάστασης, δημοσιεύεται ο Νόμος για την κράτηση στην Κύπρο εβραίων μεταναστών. Στον νόμο, τον οποίο έχω αναφέρει και πιο πάνω, ξεκαθαρίζεται ο όρος «παράνομος μετανάστης», σημαίνει «οϊονδήποτε πρόσωπον προτιθέμενον να εισέλθη είς την Παλαιστίνην κατά παράβασιν του περί μεταναστεύσεως είς την Παλαιστίνην Διατάγματος του 1941 ή οϊουνδήποτε άλλου τροποποιητικού Διατάγματος.»⁸¹ Ο νόμος αποτελεί προσωρινό μέτρο, θα παραμείνει σε ισχύ μέχρι την παραμονή στην Κύπρο οποιουδήποτε από τους παράνομους εβραίους μετανάστες, οι οποίοι θα τελούν διαρκώς υπό στρατιωτική εποπτεία και σε κανένα από αυτούς δέν θα επιτραπεί να γίνει κάτοικος Κύπρου.

Στις 15 Αυγούστου 1946 αποβιβάστηκαν οι πρώτοι εβραίοι λαθρομετανάστες, τα πλοία που τους μετέφεραν ήταν το «Εμπάιαρ Χέϋγουντ» και το «Εμπάιαρ Ράϊβαλ», τα οποία έφεραν και τα δύο την βρετανική σημαία, «οι έπ' αυτών Εβραίοι μετανάσται ήσαν εντοπισμένοι επί της πρώρας τών πλοίων και περιεζώνοντον υπό σειράς συρματοπλεγμάτων, άτινα έφθανον μέχρι της ιδιαίτερας καμπίνας του πλοιάρχου.» Ο ανταποκριτής της Ελευθερίας περιγράφει τους ανθρώπους που είδε: «διεκρίναμεν δέ αρκετάς δεκάδας, ιδίως παιδίων, πλείστα των οποίων δέν έφερον χιτώνας. Μερικαί γυναίκες έφερον ενδυμασίας λουτρού, άλλαι δέ κοντά παντελονάκια(σόρτζ).»⁸² Όλοι φαινότουσαν καταβεβλημένοι από την περιπέτεια τους αυτό όμως δέν τους εμπόδισε από το να συνεχίσουν τις διαμαρτυρίες εκδηλώνοντας την άρνηση τους να αποβιβασθούν από τα πλοία, επιμένοντας να μεταφερθούν στην Παλαιστίνη. Η αποβίβαση τους γίνεται την επόμενη μέρα το πρωί, το τμήμα της πόλης από το λιμάνι στο Καράολο ήταν στρατοκρατούμενο, τοποθετήθηκαν κατά τόπους ένοπλοι στρατιώτες, μικρά τάνκς, τεθωρακισμένα αυτοκίνητα και μικροί πομποί ασυρμάτου.

Προτεραιότητα στην αποβίβαση είχαν τα γυναικόπαιδα, μεταφέρονταν από τα πλοία μέσα σε μικρά αποβατικά σκάφη τύπου «Z» μέχρι να φθάσουν στην αποβάθρα. Εκεί τους περίμεναν

⁷⁹ Εσπερινή, 12 Αυγούστου 1946.

⁸⁰ Εσπερινή, 13 Αυγούστου 1946.

⁸¹ Ελευθερία, 14 Αυγούστου 1946.

⁸² Ελευθερία, 16 Αυγούστου 1946.

φορτηγά αυτοκίνητα, τα οποία οδηγούνται από κύπριους, δίπλα τους πάντα καθόταν ένας βρετανός στρατιώτης, ο οποίος κρατούσε οπλοπολυβόλο. Οι νεότεροι από τους εβραίους κατά την αποβίβαση φώναζαν: «*Παλαιστίνη, όχι Κύπρο. Θέλουμε την Παλαιστίνη*». Για να κάνουν πιο τρανταχτή την επιθυμία τους να μην κλειστούν ξανά σε στρατόπεδα, επιδείκνυαν τις σφραγίδες, τις οποίες τους είχαν χαράξει στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως τον αριθμό τους, ο οποίος θα μείνει ανεξίτηλος και θα τους θυμίζει πάντοτε το μαρτύριο που πέρασαν.

Την επόμενη μέρα ανταποκριτές των εφημερίδων επισκέφθηκαν το στρατόπεδο αλλά τους απαγορεύθηκε η είσοδος. Από όσο μπορούσαν όμως να διακρίνουν κατάλαβαν ότι οι εσώκλειστοι εβραίοι φαίνονταν ήρεμοι, πολλοί απ' αυτούς κυκλοφορούσαν χωρίς ρούχα μόνο με κοντά παντελονάκια.⁸³

Στις 16 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε δημοσιογραφική σύσκεψη στο ξενοδοχείο «Σαβού», όπου παραβρέθηκαν ο Βοηθός Αποικιακός Γραμματέας κος Κ.Π. Ντόναλντ, υπεύθυνος για την ευημερία του εβραϊκού στρατοπέδου, ο Διευθυντής του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών κος Άλαν και οι ταγματάρχες κύριοι Μέρροου και Γκάνν. Η όλη σύσκεψη είχε ως θέμα της την προσωρινή εγκατάσταση εβραίων παράνομων μεταναστών στην Κύπρο. Πληροφορούν τους δημοσιογράφους ότι τα μεταναστευτικά πλοία, στα οποία επιβαίνουν οι εβραίοι που μεταφέρονται στην Κύπρο παρακολουθούνταν και ανακόπτονταν από βρετανικά πολεμικά σε απόσταση τριών μιλίων από τις ακτές της Παλαιστίνης. Προσθέτουν ότι στο μέν «Εμπάιαρ Ράϊβαλ» βρίσκονταν 448 άνδρες και 303 γυναίκες, στο δε «Εμπάιαρ Χέϋγγουντ» αντίστοιχα 210 άνδρες, 148 γυναίκες και 177 παιδιά. Από όλους αυτούς οι 60 ήταν ασθενείς, από αυτούς οι 20 ήταν σοβαρά και διαμετακομίστηκαν στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο της Λευκωσίας.

Το άρθρο αυτό δίνει πολλές πληροφορίες για το εσωτερικό του στρατοπέδου μέσα από άτομα που βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με αυτό. Σε ερώτηση ο κος Ντόναλντ αναφέρει ότι γίνονται διευθετήσεις όπως στο στρατόπεδο διαμένουν σε κάθε σκηνή 8 μέχρι 15 πρόσωπα, μέλη της ίδια οικογένειας ή άτομα που έχουν κάποια συγγένεια.

Σε ερώτηση δημοσιογράφου ποια θα είναι η πολιτική της Κυβέρνησης απέναντι στους εβραίους, η απάντηση που δόθηκε ήταν ότι θα κρατήσει τους παράνομους αυτούς μετανάστες στην Κύπρο μέχρι να βρεθεί για αυτούς μέρος σε άλλη χώρα και ότι τα φαγητά τους θα προέρχονται από τα αποθέματα του στρατού, δεν θα γίνει τίποτα εις βάρος του κυπριακού λαού. Για τα παιδιά ηλικίας κάτω των εννέα ετών θα υπάρχει ειδική τροφή.

⁸³ Ελευθερία, ό.π.

Σχετικά με το στρατόπεδο είπαν ότι επεκτείνεται και φρουρείται αυστηρά και σε κανέναν δέν θα επιτραπεί να το πλησιάσει, επίσης αποκάλυψαν ότι πολύ σύντομα θα φτάσουν στην Κύπρο και άλλοι εβραίοι, ο αριθμός αυτών θα ξεπεράσει τις 10.000 και θα επιτραπεί στους δημοσιογράφους να καλύψουν την αποβίβαση τους.

Στο ίδιο άρθρο ο κος Ντόναλντ προσφωνεί έκ μέρους της Αποικιακής Κυβέρνησης τους εβραίους μετανάστες ως ακολούθως: *«Έλαβον οδηγίας νά σας απευθύνω ολίγας λέξεις έκ μέρους της Κυβερνήσεως Κύπρου διά την στέγην, η οποία ητοιμάσθη διά σας. Πάς όστις γνωρίζει τάς δυσχερείας των εκτοπισμένων έν τη Κεντρική Ευρώπη προσώπων και τα δεινά της φυλής σας δέν δύναται παρά να τρέφει συμπάθειαν πρός υμάς. Η Κυβέρνησις Κύπρου και αι Στρατιωτικάί Αρχαί επιθυμούν μεγάλως όπως καταστή όσον το δυνατόν άνετος η έν Κύπρω προσωρινή παραμονή σας, διότι όλοι αντίλαμβάνεσθε, ότι θα παραμείνετε ενταύθα μόνον μέχρις ότου καταστούν δυνατά διευθετήσεις διά το οριστικόν σας μέλλον. Οι πόροι μας όμως είναι περιορισμένοι, η προειδοποιήσις δέ περί της ενταύθα αφίξεως σας υπήρξε τόσον βραχεία, ώστε να καθίσταται φυσικώς αδύνατον δι' ημάς να πράξωμεν πάν ό,τι θα επιθυμούμεν.»* Συνεχίζει τονίζοντας *«οφείλω να καταστήσω σαφές, ότι παράλειψις συμμορφώσεως πρός τους Νόμους και τους Κανονισμούς θα συνεπήγετο τάς υπό του Νόμου προνοούμενας ποινάς. Ελπίζω έν τούτοις, ότι ουδέποτε θα παραστή ανάγκη είς τον Διοικητήν Ταγματάρχη Γκάνν, όπως επιβάλη οιασδήποτε ποινάς, καί ότι θα εκτελήτε τάς οδηγίας του και θα συνεργασθήτε μετ' αυτού κατά τόν πληρέστατον τόν δυνατόν βαθμόν.»*⁸⁴

Στις 18 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η δεύτερη δημοσιογραφική διάσκεψη στο ίδιο ξενοδοχείο στην Αμμόχωστο όπου παραβρέθηκε ο κος Κ.Ντόναλντ, ο οποίος είπε ότι η εβραϊκή κοινότητα στην Κύπρο απέστειλε μεγάλο δέμα γεμάτο με διάφορα γλυκίσματα για τα μικρά παιδιά. Δεν πληροφορούμαστε μόνο από τις εφημερίδες ότι ο κυπριακός λαός βοήθησε τους εβραίους, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Στην συνέντευξη που μου παραχώρησε ο κος Παπαβασιλείου, ο οποίος διετέλεσε δημοτικός σύμβουλος Αμμοχώστου την συγκεκριμένη χρονική περίοδο που μελετώ στην εργασία μου, αναφέρει σχετικά ότι *«ο μόνος τόπος που τους υποδέχθηκε έστω φυλακισμένους και τους πρόσφερε μία βοήθεια είμαστε εμείς οι έλληνες της Κύπρου, οι Κύπριοι, γιατί ούτε οι Τούρκοι δέν είχαν αντιδράσει τότε... η Αμμόχωστος, η πόλη και η επαρχία, με τις αγροτικές οργανώσεις και τις διάφορες οργανώσεις της εποχής είχαν «στήσει» πόδι*

⁸⁴ Ελευθερία, 17 Αυγούστου 1946.

αναντίον των Εγγλέζων, θα έλεγα, με διάφορες κινητοποιήσεις, διαμαρτυρίες, με άρθρα στις εφημερίδες, με επιστολές στην Αγγλία.»

Βέβαια, ήταν φυσικό ότι θα εμφανίζονταν προβλήματα κι αυτό γιατί δέν θα υπέμεναν τόσο εύκολα οι εβραίοι τον εγκλεισμό τους ξανά σε στρατόπεδα. Ο κος Παπαβασιλείου μου ανέφερε ότι «είδα άνθρωπο που πήγαινε στο σπίτι του και υπό τις διαταγές κάποιου βρισκόταν σε ένα στρατόπεδο, ήταν φυσικό αυτός ο άνθρωπος να είναι εξαγριωμένος». Το μόνο που μπορούσε να τους ηρεμήσει ήταν οι επιτροπές που είχαν, αυτές τους διαβεβαίωναν ότι αγωνίζονται για να φύγουν από αυτά τα στρατόπεδα.

Η Ελευθερία στις 19 Αυγούστου ξεκινά το πρωτοσέλιδο της ως ακολούθως: «Απροσδόκητα δραματικά γεγονότα, κατά τα οποία ηπειλήθη προς στιγμήν αιματοχυσία, διετάραζαν κατά την 10:30 π.μ. ώραν της χθές τήν ατμόσφαιραν του παρά τήν Αμμόχωστον Εβραϊκού προσφυγικού στρατοπέδου. Τα γεγονότα, τα οποία συνέπεσαν μέ επίσκεψιν κυπρίων και ξένων δημοσιογράφων, εξετυλίχθησαν με κεραυνοβόλον ταχύτητα καί υπό τάς ακολούθους συνθήκας: Οι δημοσιογράφοι κατέφθασαν πρό του στρατοπέδου περί την 10.10 π.μ. Εντός του στρατοπέδου ανάμενον οι φωτορεπόρτερς, οι οποίοι ελάμβανον διαφόρους φωτογραφίας. Γαλήνη εβασίλευε, τίποτε δέ δέν προσιώνιζε την επερχόμενην καταγίδα. Περί την 10.30 π.μ. οι αντιπροσώποι του τύπου εισήλθον είς το στρατόπεδον, συνοδευόμενοι υπό του κου Ντόναλντ, Λειτουργού επί της ευημερίας των κρατουμένων Εβραίων προσφύγων. Δέν παρήλθον παρά ολίγα λεπτά, οπότε μία βίαια διαδήλωσις συνεκροτείτο υπό των κρατομένων γυναικών, ανδρών και παιδιών. Οι διαδηλωταί, με επικεφαλής την εθνικήν εβριϊκήν σημαίαν, κατηρθύνθησαν προς τήν κυρίαν πύλην του στρατοπέδου, φέροντες ράβδους και κραυγάζοντες «Παλαιστίνη! Παλαιστίνη!»⁸⁵

Μόλις οι δημοσιογράφοι μπήκαν στο στρατόπεδο περικυκλώθηκαν από πλήθος μεταναστών. Μέρος από το συγκεντρωμένο πλήθος όρμησε προς την κύρια πύλη του στρατοπέδου και κατάφερε, σχεδόν, να την παραβιάσει. Η στρατιωτική φρουρά που βρισκόταν στην πύλη αναγκάστηκε να καταφύγει στα όπλα και να ανοίξει πυρ πάνω απο τα κεφάλια των μεταναστών. Στην συνέχεια κάλεσαν την πολιτική αστυνομία για βοήθεια και μέχρι τις 11.20 π.μ. αποκαταστάθηκε η ηρεμία. Η όλη αναταραχή έγινε γιατί οι μετανάστες ήθελαν να έρθουν σε επαφή με τους δημοσιογράφους ώστε να διαμαρτυρηθούν γιατί δεν τους επετράπη να αποβιβασθούν στην Παλαιστίνη. Μετά τη αποκατάσταση της ηρεμίας οι μετανάστες πολιόρκησαν τους δημοσιογράφους για να τους εκδηλώσουν τον πόνο τους, αφηγούνται τις

⁸⁵ Ελευθερία, 19 Αυγούστου 1946.

αφάνταστες κακουχίες τους και περιπέτειες τους. Ένας Ελληνοεβραίος αναφέρθηκε στο εθνικό ζήτημα της Κύπρου, η οποία «παλαίει διά τα ίδια ιδανικά, διά τα οποία αγωνίζονται και οι Εβραίοι» και πρόσθεσε: «Δέν θα μείνωμεν εδώ εις την Κύπρον. Ζήτημα εγκαταστάσεως Εβραίων εις την Κύπρο δέν τίθεται καί τονίσατε τούτο εις τους συμπατριώτας σας.». Οι Ελληνοεβραίοι υπολογίζονται σε αρκετές χιλιάδες, πολλοί από αυτούς βρίσκονταν στο στρατόπεδο του Νταχάου και είχαν πολεμήσει στο Αλβανικό μέτωπο. Ο Ελληνοεβραίος που μίλησε προηγουμένως συνέχισε λέγοντας ότι «ο φλογερός μας πόθος είναι να εγκατασταθώμεν εις την γήν των προγόνων μας. Είναι δικαίωμα μας. Είναι δικαίωμα, το οποίον μάς παρέχει η κληρονομιά των πατέρων μας και η θυσία 6,5 εκατομμυρίων εβραίων έν Ευρώπη.» Συνεχίζει κατακρίνοντας τις βρετανικές αρχές και αναφέρει την επτάωρη «μάχη» που είχαν στο λιμάνι της Χαΐφας με τα αγγλικά στρατεύματα στην διάρκεια της μεταφοράς τους στα ιστιοφόρα που θα τους μετέφεραν στην Κύπρο «τα βρετανικά πολεμικά εχρησιμοποίησαν τούς καταβρεκτήρας των, πρὸς τό τέλος δέ της «μάχης» εχρησιμοποιήθησαν υπό των Άγγλῶν και δακρυγόνοι βόμβαι. Οι κρατούμενοι ημόνοντο διά φιάλων και άλλων προχείρων αντικειμένων, εις το τέλος όμως ενέδωσαν, φεισθέντες των βρεφών των, των οποίων η ζωή διέτρεξεν κίνδυνον. Μία είναι η θέλησις μας, μία είναι η απόφασις μας. Θα μεταβώμεν εις την Παλαιστίνην. Δέν θα παραμείνωμεν εις την Κύπρον. Η θα εγκατασταθώμεν εις την ιεράν μάς γήν ή θ' απωθάνωμεν. Μέση λύσις δέν υπάρχει Εδώ υποφέρομεν. Αι υποσχέσεις, τας οποίας μάς έδωσαν, δέν επραγματοποιήθησαν.»⁸⁶

Τα παράπονα αυτά οι δημοσιογράφοι τα άκουγαν για δύο σχεδόν ώρες, όπως μας πληροφορεί ο συντάκτης της εφημερίδας Ανεξάρτητος, σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες, στα Γαλλικά, στα Γερμανικά, Ουγγρικά, Τσεχοσλοβάκικα, Πολωνικά, Ελληνικά και εβραϊκά. Όλοι ήθελαν να δοθεί προσοχή στα παράπονα τους, στο πόνο τους, να ακουστεί η αγωνία τους είτε ήταν παιδιά είτε γυναίκες είτε άντρες. Χαρακτηριστικό αυτής της επιθυμίας ήταν το ακόλουθο περιστατικό που περιγράφει ο ανταποκριτής της ίδιας εφημερίδας: «μία εβραία απο την Πολωνία διεβίβασε σ' ένα από τους συναδέλφους μιά σημείωση για να τήν στείλη στην οικογένεια της στην Βαρσοβία. Αυτό καί μόνο ήταν αρκετό να ενθαρύνη όλους τους άλλους πρόσφυγες για να ετοιμάσουν αμέσως σύντομα τηλεγραφήματα, μηνύματα κι επιστολές για αποστολή τους στο εξωτερικό.»⁸⁷

⁸⁶ Ελευθερία, 19 Αυγούστου 1946.

⁸⁷ Ανεξάρτητος, 20 Αυγούστου 1946.

Μετά τα γεγονότα σε έκτακτο παράρτημα της Εφημερίδας της Κυβέρνησης δημοσιεύθηκε νόμος τροποποιητικός του αρχικού σχετικά με την κράτηση εβραίων μεταναστών. Οι τροποποιήσεις είναι οι ακόλουθες: «Είς περίπτωσιν απόπειρας οιονδήποτε των κρατουμένων ν' αποδράση, ο υπεύθυνος αξιωματικός ή φρουρός δύναται επί τη βάσει οδηγιών, εκδοθεισών υπό του Κυβερνήτου, να κάμη χρήσιν πυροβόλου όπλου διά να παρεμποδίση τοιαύτην απόδρασιν. Ο τοιούτος αξιωματικός ή φρουρός δέν θα υπόκειται είς οιανδήποτε δικαστικήν δίωξιν είς περίπτωσιν, κατά την οποίαν θα προεκάλειν βλάβην ή και θάνατον είς τον αποπειρώμενον νά αποδράση κρατούμενον.

Εάν είς οιονδήποτε τόπον κρατήσεως, παράνομοι μετανάσται συγκεντρωθούν μέ πρόθεσιν να εκτελέσουν κοινόν σκοπόν, καί συμπεριφερθούν κατά τρόπον, όστις θα παρείχεν είς τα υπεύθυνα πρόσωπα εύλογον υπόνοιαν, ότι οι τοιούτοι παράνομοι μετανάσται, δυνατόν, εάν δέν διαλυθούν, να παραβιάσουν τήν ειρήνην ή να προκαλέσουν άλλους όπως παραβιάσουν την ειρήνην τα υπεύθυνα πρόσωπα δύναται να καλέσουν τους τοιούτους υπεύθυνους μετανάστας, όπως διαλυθούν ειρηνικώς. Εάν ούτοι αρνηθούν νά συμμορφωθούν, τα υπεύθυνα πρόσωπα θα έχουν το δικαίωμα νά πράξουν πάν το αναγκαίον διά την διάλυσιν των παρανόμων μεταναστών, είς περίπτωσιν δέ αντιστάσεως τούτων, τα υπεύθυνα πρόσωπα θα δύναται να μετέλθουν τήν αναγκαίαν βίαν, συμπεριλαμβανομένης καί της χρησιμοποιήσεως πυροβόλων όπλων, προς εξουδετέρωσιν της τοιαύτης αντιστάσεως. Είς περίπτωσιν βλάβης ή θανάτου παρανόμων μεταναστών έκ της χρήσεως των μέτρων τούτων, τα υπεύθυνα πρόσωπα δέν θα υπόκεινται είς οιανδήποτε δικαστικήν δίωξιν.»⁸⁸

Η άφιξη των Εβραίων στην Κύπρο με την πάροδο του καιρού πληθαίνει, στις 19 Αυγούστου αποβιβάστηκαν στην Αμμόχωστο 784 Εβραίοι, 542 άνδρες, 237 γυναίκες και 5 παιδιά. Κατά την αποβίβαση τους δεν υπήρξαν ταραχές, απλά αρκετοί απ' αυτούς φώναζαν «θέλομεν να πάμε εις την Παλαιστίνη» και έψαλλαν εβραϊκά εθνικά άσματα. Η μεταφορά τους ήταν η ίδια όπως συνέβαινε κάθε φορά που πήγαιναν εβραίους στο στρατόπεδο. Σ' αυτήν την αποβίβαση οι βρεττανοί επέτρεψαν στους δημοσιογράφους να παρακολουθούν, κι ακόμη, να επιθεωρήσουν το ατμόπλοιο «Εμπάιαρ Ράϊβαλ», το οποίο τους μετέφερε. Το διαμέρισμα που διέμεναν «περιεφράσσετο υπό συρματοπλεγμάτων και διηρείτο εις χωριστούς χώρους διά τας γυναίκας και τους άνδρας. Είς το κήτος του πλοίου διέμενον επίσης Εβραίοι. Επί των τοιχωμάτων του κήτους υπήρχον Βρεττανικαί σημαίαι φέρουσαι τον αγκυλωτόν σταυρόν και Εβραϊκά συνθήματα γραμμένα εις την Αγγλικήν και την Εβραϊκήν.» Μερικά απ' αυτά που αναγράφονταν ήταν τα ακόλουθα:

⁸⁸ Ελευθερία, 20 Αυγούστου 1946.

«Δεν είμεθα οι τελευταίοι. Περισσότεροι ακόμη έρχονται και ο Μπέβιν δεν θα μπορέση να ανακόψη», «Κάτω η Λευκή Βίβλος», «Ο Ατλήη είναι σαν τον Χίτλερ», «Οι Άγγλοι στρατιώται είναι οι καλύτεροι του κόσμου αλλά όταν θα έλθη η μαύρη μέρα της Αυτοκρατορίας, να ενθυμηθήτε τι εκάματε στους Εβραίους, διότι δεν υπάρχει μέγα Έθνος, το οποίον ηδίκησεν άλλον λαόν και δεν ετιμωρήθη από τον Θεόν».⁸⁹

Στην συνέχεια του ίδιου άρθρου ο ανταποκριτής της εφημερίδας επιστρέφει στη ταραχή της προηγούμενης μέρας που σημειώθηκε μέσα στο στρατόπεδο, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την άμεση επαφή των δημοσιογράφων με τους εβραίους μετανάστες. Ανάμεσα στα άτομα που συνομίλησαν ήταν πολλοί ελληνοεβραίοι, όπως προανέφερα, ένας από αυτούς έφερε μπροστά τους το ανήλικο παιδί του, το οποίο γεννήθηκε σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως στη Γερμανία, «έτρεφε την ελπίδα, ότι (μετά το τέλος του πολέμου) επί τέλους το τέκνον του θα έζη ελεύθερον, κατά κακήν του μοίραν ευρίσκεται εκ νέου εις στρατόπεδον».⁹⁰

Προτού συνεχίσω με τη μελέτη των εφημερίδων μου θεωρώ σημαντικό σ' αυτό το σημείο ν' αναφέρω ότι ο κος Παπαβασιλείου με πληροφόρησε ότι στη διάρκεια της παραμονής εβραίων στο νησί γεννήθηκαν 1919 παιδιά, «συγκεκριμένα η κυβέρνηση μας διά του πρέσβη μας στο Ισραήλ πριν 2 χρόνια είχε οργανώσει στο Ισραήλ μια μεγάλη συγκέντρωση μέσω των εφημερίδων και καλούνταν όλα τα εβραίοπουλα που είχαν γεννηθεί στην Κύπρο σε συνεδρίαση για να γίνει ένα είδος εκδήλωσης. Από τα 1919 παιδιά μαζεύτηκαν 1000, αγόρια και κορίτσια και η κυβέρνηση μας τους έδωσε πιστοποιητικό γεννήσεως... Αυτά τα 1919 παιδιά, τα κυπριόπουλα σύμφωνα με το νόμο, γεννήθηκαν εδώ και δικαιούνταν να απαιτήσουν κυπριακή ιθαγένεια».

Επειτα από αυτή τη σημαντική παρένθεση, ο ανταποκριτής της Ελευθερίας αναφέρεται σε έναν φοιτητή της Γεωπονικής Σχολής Λάρισας, αυτός λέει ότι στη διάρκεια της γερμανικής κατοχής στην Ελλάδα προστάτευσε άγγλους στρατιώτες. Το ίδιο αναφέρει ακόμη ένας ελληνοεβραίος, ο οποίος έκρυψε δύο βρεττανούς στρατιώτες στη Νεάπολη της Θεσσαλονίκης. Τα λόγια τους κρύβουν το παράπονο που έχουν κι' αυτό γιατί οι άγγλοι ανταποδίδουν την διάσωση τους κλείνοντας τους σε στρατόπεδα αποτρέποντας τους από το να εισέλθουν στη Παλαιστίνη. Απόδειξη της επιθυμίας τους είναι η απάντηση στην ερώτηση που τους έκανε ο δημοσιογράφος: «διατί δεν επιθυμούν να επανέλθουν εις Ελλάδα, εφ' όσον κατάγονται εκείθεν; Οι Ελληνοεβραίοι διεκήρυξαν ότι είναι υπερήφανοι, διότι φέρουν την Ελληνικήν υπηκοότητα. Ως Έλληνες την

⁸⁹ Ελευθερία, 20 Αυγούστου 1946.

⁹⁰ Ελευθερία, ό.π.

καταγωγήν, είπον, έχον ακμαίον το ηθικόν, το οποίον δεν κατώρθωσαν να λυγίσουν τα Γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως, αλλά θ'αγωνισθούν αδιαφορόντες προς τας θυσιάς των, όπως επανέλθουν εἰς Παλαιστίνην, την γῆν των πατέρων των.»⁹¹

Στις 28 Αυγούστου η Ελευθερία μας πληροφορεί για την αποβίβαση 601 Εβραίων και τη μεταφορά τους στο Καραόλο, η νέα αποστολή περιλαμβάνει ένα ελληνοεβραίο και οι υπόλοιποι προέρχονται από τη Πολωνία, τη Τσεχοσλοβακία και τη Γερμανία. Η υποδοχή των νέων αφιχθέντων πραγματοποιήθηκε μέσα σε συγκίνηση και δάκρυα από τους ομοφύλους τους.

Την προηγούμενη μέρα είχε πραγματοποιηθεί δημοσιογραφική σύσκεψη στο ξενοδοχείο «Σαβού», όπου ο επικεφαλής για την ευημερία των Εβραίων κος Σπέργουεϋ αποκάλυψε ότι ο κος Charles Passmann, εκπρόσωπος της Αμερικάνικης Φιλανθρωπικής Οργάνωσης «*American Joint Distribution Committee*» έδειξε ενδιαφέρον για την ευημερία των εβραίων κρατούμενων στην Κύπρο. Ο ίδιος ο κος Passmann δήλωσε ότι «σκοπός της Οργανώσεως μας είναι να παράσχωμεν εἰς τους Εβραίους όλα τα μέσα ανακουφίσεως, ώστε να μη αισθάνονται, ότι ευρίσκονται εἰς στρατόπεδα, πράγμα, όπερ είναι πολύ τρομερόν ιδίως διά τους ἐν Κύπρω, οἵτινες είναι εντοπισμένοι τόσον εγγύς της πατρίδος των. Το σχέδιον μας προνοεῖ διά συμπληρωματικήν τροφήν, ἐπένδυσιν, ἐκπαίδευσιν, ἰατρικήν περίθαλψιν, ἀναψυχήν και ἐν γένει διά την δημιουργία ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἶδους αυτοκυβερνήσεως.»⁹² Πράγματι σε ανακοίνωση που εξεδώθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου ο κος Passmann θα έφτανε στην Κύπρο την επόμενη και θα έφερνε προμήθειες για τους εβραίους που διαμένουν στα στρατόπεδα της Κύπρου. Η ανακοίνωση έλεγε ότι «το πρώτον φορτίον των προμηθειών τούτων θα ἀπαρτίζεται κυρίως ἐξ ἰατρικῶν προμηθειῶν και υλικῶν σχολικῶν βιβλίων και συναφῶν εἰδῶν, καθῶς και θρησκευτικῶν χρωστικῶν. Θα περιλαμβάνεται ἐπίσης εἰς τούτου μεγάλης ποσότης ματισμοῦ, ἐσωρούχων, ὑποκαμίσων και κοντῶν πανταλονακίων δι' ἄνδρας και γυναίκας.»⁹³

Μια νέα επίσκεψη δημοσιογράφων στο στρατόπεδο Καραόλου θα πραγματοποιηθεί στις 8 Σεπτεμβρίου, σ' αυτήν οι βρεττανικές αρχές δεν εμπόδισαν τους εβραίους από του να εκφράσουν πᾶσι αισθάνονται στους δημοσιογράφους. Ένας από τους αρχηγούς των Εβραίων με το όνομα Ίτσα Πόσνα πήρε το λόγο και είπε τα ακόλουθα: «*Η Μεγάλη Βρετανία, μία εκ των τεσσάρων μεγάλων δυνάμεων, η οποία διαλαλεί καθημερινῶς τὰς ἐλευθέριας του ἀτόμου και ἡτίς υπέγραψε πρώτη τον χάρτην του ἀτλαντικῶν, μας ἔριξε μέσα εἰς ἕνα στρατόπεδον περιτρυγισμένον με*

⁹¹ Ελευθερία, ό.π.

⁹² Ελευθερία, 28 Αυγούστου 1946.

⁹³ Ελευθερία, 7 Σεπτεμβρίου 1946.

συρματοπλέγματα, και φρουρούς πού μας θυμίζουν τες μαύρες εκείνες ημέρες που ζούσαμε μέσα είς Γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως.»⁹⁴

Στη συνέχεια ο Πρόεδρος της Επιτροπής του στρατοπέδου κος Κοέν εκφράζει παράπονα για την ανεπάρκεια και την μη καλή ποιότητα τροφής λέει σχετικά «μας παρέχονται υποσχέσεις αι οποίαι δεν εκπληρώνονται, η προμήθεια ύδατος είναι δυσχερείς, το οποίον μεταφέρεται είς ανεπαρκείς ποσότητας δι' αυτοκινήτων. Αί ιατρικάί προμήθειαι δεν εβελτιώθησαν και δεν υπάρχει περιθαλψίς διά τους ασθενείς. Το σαπούνιν το οποίον μας δίδετε δεν είναι επαρκείς διά την καθόλου καθαριότητα μας.»⁹⁵

Μετά τη συνομιλία τους με τους ηγέτες του στρατοπέδου, οι δημοσιογράφοι είχαν την ευκαιρία να διαπιστώσουν και οι ίδιοι τις συνθήκες μέσα στις οποίες ζούσαν οι εβραίοι. Διαπίστωσαν ότι τα συρματοπλέγματα πυκνώθηκαν, σε πρόχειρες εστίες παρακολούθησαν εβραίους να καβουρδίζουν μελιτζάνες και εβραίες νοικοκυρές παραπονέθηκαν ότι το πρόγευμα τους αποτελείτο από μικρή ποσότητα μαργαρίνης, ζάχαρη και λίγο ψωμί, το γεύμα τους ήταν λίγο βραστό ρύζι και λίγα σταφύλια, τέλος το δείπνο ήταν ένα πιάτο πατάτες και κρέας.

Στη διάρκεια της περιδιάβασης τους συναντούν μπροστά τους ένα συγκεντρωμένο πλήθος εβραίων στην κεντρική πλατεία του στρατοπέδου, «ευθύς αμέσως συνεκροτήθη πρόχειρος διαδήλωσις με επί κεφαλής την εβραϊκήν σημαίαν. Οι διαδηλωταί έψαλαν τον Εβραϊκόν ύμνον και ακολούθως εκραύαζον «Παλαιστίνη!», «Τι είδους ελευθερία είναι αυτή;», «Αυτή είναι η αμοιβή μας διά το 1,5 εκατομμύριον Εβραίων που επολέμησαν;», «Θα πάμε στην Παλαιστίνη». Πέντε μητέρες ετοποθέτησαν τα βρέφη των μέσα εις χάρτινα κιβώτια με επιγραφάς αναφερομένας εις τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, εις τα οποία εγεννήθησαν τα βρέφη. Μεταξύ των στρατοπέδων τούτων εμνημονεύετο και η Κύπρος. Εν μικρόν παιδί επεδείκνυε σύνθημα αναφέρον: «Είμαι ο υπ' αριθμόν 1 εχθρός της Βρετανίας.»⁹⁶

Την ίδια μέρα σε ένα άλλο μέρος του νησιού στη Λάρνακα, περίπου 1400 Γερμανοί αιχμάλωτοι απασχολούνται στη Δεκέλεια και σε ένα φυτώριο κοντά στη Ξυλοτύμπου για την ανέγερση στρατοπέδων για την εγκατάσταση εβραίων μεταναστών. Το γεγονός αυτό εξόργισε τους εβραίους, οι οποίοι φώναζαν ότι «δεν θέλουμε για ακόμη μία φορά οι Γερμανοί να μας κτίζουν στρατόπεδα.»⁹⁷

⁹⁴ Ανεξάρτητος, 9 Σεπτεμβρίου 1946.

⁹⁵ Ελευθερία, 9 Σεπτεμβρίου 1946.

⁹⁶ Ελευθερία, ό.π.

⁹⁷ Ελευθερία, ό.π.

Και πράγματι στις 6 Δεκεμβρίου η εφημερίδα Ανεξάρτητος αναφέρεται σε επίσκεψη αντιπροσώπων του Τύπου στο στρατόπεδο Ξυλοτύμπου «το στρατόπεδο τούτον, το οποίον περιβάλλεται διά διπλής σειράς συρματοπλεγμάτων κείται εντός δάσους με θέαν προς την θάλασσαν και αποτελείται εκ πέντε «κοινοτήτων», εις εκάστην των οποίων δύναται να εγκατασταθούν δύο χιλιάδες πρόσωπα... Η ανέγερσις του στρατοπέδου ήρχισεν την 23^{ην} Σεπτεμβρίου και τώρα είναι έτοιμη η πρώτη «κοινότης» εις την οποίαν θα εγκατασταθούν μέχρι του τέλους της εβδομάδας αι πρώται 2000 λαθρομετανάσται. Μέχρι τέλους του έτους θα εγκατασταθούν περί τας 5 ως 6 χιλιάδες και περί το τέλος Ιανουαρίου 1947 το στρατόπεδον θα είναι έτοιμον να στεγάσῃ δέκα χιλιάδες Εβραίων μεταναστών. Δια την ανέγερσιν του στρατοπέδου απασχολούνται 3500 Κύπριοι εργάται και 800 Γερμανοί αιχμάλωτοι.»⁹⁸

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα άτομα αυτά είναι δυστυχημένα, άθλια και αξιολύπητα, που τα τσάκισαν οι ταλαιπωρίες, οι κακουχίες, η απαντοχή, η πικρία και η απογοήτευση. Επομένως, ήταν απολύτως δικαιολογημένες οι οποιεσδήποτε εξάρσεις και επεισόδια που κατακαιρούς προκαλούσαν. Η Ελευθερία στο φύλλο της στις 14 Μαρτίου 1947 αναφέρει ότι «τη παρελθούσα Τετάρτη δύο Εβραίοι, αποπειραθέντες να δραπετεύσουν εκ του στρατοπέδου Ξυλοτύμπου, συνελήφθησαν και παρεδόθησαν εις την πολιτικήν Αστυνομία.»⁹⁹ Την ίδια μέρα πιο αργά το βράδυ, ο Δημοκράτης μας πληροφορεί ότι στο ίδιο στρατόπεδο παρατηρήθηκε άγρια συμπλοκή μεταξύ των εβραίων λαθρομεταναστών και των άγγλων στρατιωτικών υπό τις ακόλουθες συνθήκες: « Κατά την συνήθη επικοινωνίαν των Εβραίων των δύο συνοικισμών του «στρατοπέδου», καθ' ήν ανοίγουν αι θύραι και αφήνονται ελεύθεροι επί ολίγην ώραν να έλθουν εις επαφήν, οι Εβραίοι εστάθησαν εις το μέσον του δρόμου, ο οποίος χωρίζει τους συνοικισμούς, και ηρνήθησαν να εισέλθουν εις αυτούς. Κατόπιν τούτου, Άγγλοι στρατιώται, φρουρούντες το στρατόπεδον, περιεκύκλωσαν με συρματοπλέγματα τους Εβραίους, μετ' ολίγον δε ωπλισμένοι στρατιώται επιβαίνοντες τάνκς έφθασαν επί τόπου και ώρμησαν εναντίον των Εβραίων, οι οποίοι μόλις τους είδον άρχισαν να τους χειροκροτούν ειρηνικώς. Εξαναγκασθέντες να εισέλθουν εις τους συνοικισμούς των εξέσπασαν εις λιθοβολισμούς εναντίον των Άγγλων, οι οποίοι διά να τους διασκορπίσουν έρριψαν δακρυγόνους βόμβας. Οι Εβραίοι, εν τούτοις, ωρμούσαν προς τάς βόμβας, τάς ήρπαζον από το μέρος όπου έπιπτον και τάς έρριπτον κατά των Άγγλων.»¹⁰⁰ Σε επίσημη ανακοίνωση που δημοσιεύει η ίδια εφημερίδα την επομένη μέρα επιβεβαιώνεται ότι

⁹⁸ Ανεξάρτητος, 6 Δεκεμβρίου 1946.

⁹⁹ Ελευθερία, 14 Μαρτίου 1947.

¹⁰⁰ Δημοκράτης, 13 Μαρτίου 1947.

τραυματίστηκε ένας Άγγλος και πέντε Εβραίοι, εκ των οποίων οι δύο σοβαρά. Η ίδια ανακοίνωση συνεχίζει ότι τραυματίστηκαν γιατί άγγλοι στρατιώτες πυροβόλησαν εναντίον εβραίων λαθρομεταναστών που έφτασαν τους 200 «κατόπιν επανειλημμένης προειδοποίησεως.»¹⁰¹

Από τις εφημερίδες της εποχής θεωρήθηκε ως σημαντικό περιστατικό η έκρηξη βόμβας κατά βρετανικού πλοίου στην Αμμόχωστο από εβραίους. Ανακοίνωση του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών αναφέρει ότι το πρωί της 2ας Απριλίου «σαμποταριστής προεκάλεσε την έκρηξιν μικρού βλήματος εις την πρύμνην του πλοίου «Ocean Vigour»¹⁰², με το οποίο επρόκειτο ν'αναχωρήσουν από την Κύπρο 750 Εβραίοι σύμφωνα με την αναλογία Μαρτίου- Απριλίου για τη μεταφορά τους στην Παλαιστίνη. Υπάρχει η εκδοχή ότι η ωρολογιακή βόμβα τοποθετήθηκε από εβραίους, οι οποίοι πλησίασαν το σκάφος με βάρκα. Το προηγούμενο βράδυ ένας εβραίος και μία εβραία νοίκιασαν μία βάρκα από ένα κύπριο ψαρά στη παραλία της «Γλώσσας» με σκοπό να κάνουν ρομαντικό ταξίδι και να επιστρέψουν τη βάρκα τα μεσάνυκτα. Παρόλ' αυτά οι δύο εβραίοι δεν επέστρεψαν τη βάρκα, η οποία βρέθηκε εγκαταλελειμμένη στη παραλία δίπλα από το στρατόπεδο του Καράολου και μέσα σ' αυτήν βρέθηκε ένα περίστροφο. Για το συγκεκριμένο περιστατικό συνέλαβαν τρεις εβραίους λαθρομετανάστες, οι οποίοι έκαναν μπάνιο στη παραλία της Αμμοχώστου. Αργότερα συνέλαβαν ακόμη ένα εβραίο λαθρομετανάστη, ο οποίος βρισκόταν σε μία οικία κοντά στη παραλία Ακταίων, σχεδόν ημίγυμνος.¹⁰³

Αιματηρά γεγονότα συνέβησαν, επίσης, στις 19 Απριλίου, όπου δολοφονήθηκε ένας εβραίος και τραυματίστηκαν άλλοι έξι. Από το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών εξεδώθηκε η ακόλουθη ανακοίνωση : « Την πρωϊαν την σήμερον(χθες) μερικοί των παρανόμων μεταναστών, οι οποίοι θα μεταφέροντο εις Παλαιστίνην σύμφωνα με το σύστημα quota (καθιερωθέν σύστημα αναλογίας) ηρνήθησαν να μετακινηθούν, εκτός εάν ήθελεν αυξηθή ο αριθμός των προοριζομένων δια την Παλαιστίνην. Κατόπιν της αρνήσεως ων ταύτης συνεκροτήθησαν διαδηλώσεις εις το στρατόπεδον Καράολου. Οι Εβραίοι λαθρομετανάσται επιρπόλησαν εγκαταστάσεις του στρατοπέδου και απειράθησαν να εκβιάσουν έξοδον. Η φρουρά ηναγκάσθη να πυροβολήση με αποτέλεσμα τον θάνατον ενός μετανάστου και τον τραυματισμόν άλλων 6. Η φρουρά δεν υπεστη απώλειας.»¹⁰⁴

¹⁰¹ Δημοκράτης, 14 Μαρτίου 1947.

¹⁰² Ελευθερία, 3 Απριλίου 1947.

¹⁰³ Ελευθερία, 3 Απριλίου 1947, Δημοκράτης, 3 Απριλίου 1947, Ανεξάρτητος, 3 Απριλίου 1947.

¹⁰⁴ Ελευθερία, 19 Απριλίου 1947, Ανεξάρτητος, 19 Απριλίου 1947.

Πρέπει να επισημάνω, στο πλαίσιο της αναφοράς για τα επεισόδια, ότι σε άρθρο της η Ελευθερία γράφει για μια συμπλοκή Εβραίων και Γερμανών «μικρά μάχη διά λίθων διεξήχθη χθες μεταξύ εβραίων του στρατοπέδου της Ξυλοτύμπου και Γερμανών αιχμαλώτων, οι οποίοι είχαν μεταφερθή εις Κύπρον τον Σεπτέμβριον του παρελθόντος έτους διά την οικοδόμησιν των ρηθέντων στρατοπέδων.»¹⁰⁵

Μέσα από όλα τα άρθρα που συγκέντρωσα σχετικά με το στρατόπεδο του Καραόλου, ένα από τα πολλά συμπεράσματα που κατάφερα να συναγάγω είναι ότι η κατάσταση των κρατουμένων εβραίων μεταναστών ήταν άθλια και αξιολύπητη. Το 99% αυτών –άνδρες, γυναίκες και παιδιά– ήταν γυμνοί, τα ενδύματα τους ήταν ελάχιστα, η τροφή όπως προανέφερα αθλιεστάτη και ανεπαρκής. Η όλη κατάσταση τους άφηνε μία επιλογή, να κηρύττουν, κατά διαστήματα, απεργία πείνας ως ένδειξη διαμαρτυρίας «για την παρούσαν κατάστασης και διά την μη ικανοποίησιν αξιώσεων των περί αυξήσεως του αριθμού των εις Παλαιστίνην δικαιουμένων να μεταφερθούν Εβραίων.»¹⁰⁶ Η συγκεκριμένη απεργία πείνας συνεχίστηκε μέχρι τις 22 Απριλίου όπου «όλοι οι εν τοις στρατοπέδοις Καραόλου και Ξυλοτύμβου Εβραίοι λαθρομετανάσται, πλην εκείνων, οι οποίοι είχαν αφιχθή προσφάτως, συνεχίζουν την αποχήν από τροφής. Πολλοί Εβραίοι ελιποθύμησαν χθες συνεπεία εξαντλήσεως. Δεν εγνωσθη εάν της απεργίας πείνης μετέχουν και οι Εβραίοπαιδες. Η κατάσταση των θηλαζόντων βρεφών είναι σοβαρή, συνεπεία της μειώσεως του μητρικού γάλακτος, εφ' όσον όλαι ανεξαιρέτως αι Εβραίοι απέχουν από τροφής.»¹⁰⁷ Διακόπηκε την επόμενη μέρα έπειτα από συνάντηση της Κεντρικής Επιτροπής των κρατουμένων Εβραίων με τον Διευθυντή της American Joint Distribution Committee στην Κύπρο και με μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής του Εβραϊκού Πρακτορείου. Στην συνέχεια, έγιναν διευθετήσεις για την μεταφορά τροφίμων στα δύο στρατόπεδα, δεδομένου ότι όλες οι προηγούμενες προσφορές φαγητών απορρίφθηκαν από τους κρατουμένους, επομένως τα στρατόπεδα ήταν άδεια από τρόφιμα.¹⁰⁸

Για αντίστοιχη απεργία μας πληροφορεί η εφημερίδα Ανεξάρτητος στις 8 Ιουλίου, όπου οι περίπου 10.000 εβραίοι κρατούμενοι στο στρατόπεδο Δεκέλειας κήρυξαν 24ωρή αποχή από την τροφή ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τις συνθήκες που επικρατούσαν σ' αυτό.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Ελευθερία, 11 Σεπτεμβρίου 1947.

¹⁰⁶ Ελευθερία, 20 Απριλίου 1947.

¹⁰⁷ Ελευθερία, 22 Απριλίου 1947.

¹⁰⁸ Ελευθερία, 23 Απριλίου 1947.

Τον επόμενο χρόνο τα λιγιστά άρθρα που δημοσιεύονται σχετικά με τα βρετανικά στρατόπεδα κράτησης εβραίων στη Κύπρο αφορούν την εκκαθάριση τους και την αποστολή των κρατουμένων στο νεοϊδρυθέν κράτος τους. Λίγο ενωρίτερα από το Μάιο, στις 3 Ιανουαρίου συνέχισαν να φτάνουν στην Κύπρο εβραίοι και αυτή τη φορά ήταν ο πίο μεγάλος αριθμός από άλλες φορές, «κατά τηλεγραφήματα τού έν Λευκωσία ανταποκριτού του Ρέουτερ, διά των ατμοπλοίων «Πάν Κρήσεντ» και «Πάν Γιόρκ» μετεφέρθησαν χθές είς Αμμόχωστον της Κύπρου 15.300 περίπου Εβραίοι λαθρομετανάσται. Τα ρηθέντα σκάφη, τα οποία είχαν ανακοπή υπό βρετανικών ναυτικών μονάδων είς την Μεσόγειον, συνώδευσαν μέχρι του λιμένος Αμμοχώστου επτά Βρετανικά πολεμικά, έξ ών πέντε αντιτορπιλλικά καί δύο καταδρομικά. Μεταξύ των λαθρομεταναστών περιλαμβάνοντο 4000 Εβραίων ηλικίας κάτω των 17 ετών. Διαρκούντος του ταξιδιού εγεννήθησαν έξ βρέφη, εννέα δέ Εβραίοι είναι ετοιμόγεννοι. Τους λαθρομετανάστες συνώδευον 55 ιατροί. Αι Στρατιωτικάί Αρχαί εδήλωσαν, ότι η οργάνωσις επί των σκαφών ήτο θαυμάσια.»¹¹⁰ Στις 15 Φεβρουαρίου 1948 η Κυβέρνηση της Παλαιστίνης «εχορήγησεν έκτακτον άδειαν εισόδου είς την χώραν ταύτην όλων των εν Κύπρω ορφανών εβραιοπαίδων, ηλικίας μέχρι 18 ετών, και των οποίων ο αριθμός ανέρχεται είς 4000... Το γεγονός τούτο θεωρείται ως το πρώτον βήμα προς εκκαθάρισιν των εν Κύπρω Εβραϊκών στρατοπέδων. Το έργον της εκκαθαρίσεως δεν φαίνεται, εν πάση περιπτώσει, ότι θα αχθή είς πέρας την 15^{ην} Μαΐου, ημέραν εγκαταλείψεως της επί της Παλαιστίνης Βρετανικής εντολής.»¹¹¹

Η κωλυσιεργία, ακόμη μία φορά, από μέρους της Βρετανικής κυβέρνησης ενδέχεται να προκαλέσει ταραχές στα εβραϊκά στρατόπεδα στην Κύπρο αν δεν επιτραπεί η ομαδική επάνοδος των εβραίων στην Παλαιστίνη μετά την 15^{ην} Μαΐου, όπου και λήγει η Βρετανική Εντολή. Οι κρατούμενοι εβραίοι στην Κύπρο ανέρχονται σε 28.000, είναι πεπεισμένοι ότι ο τερματισμός της Εντολής συνεπάγεται και ακύρωση της Νομοθεσίας.¹¹² Έτσι αναγκάζεται το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών να εκδώσει την ακόλουθη επίσημη ανακοίνωση ότι «το Εβραϊκό Πρακτορείον προβαίνει εις διευθετήσεις δια την μετανάστευσιν έκ Κύπρου – μετά τον τερματισμόν της Βρετανικής Εντολής επί της Παλαιστίνης την 15^{ην} Μαΐου- των Εβραίων, των κρατουμένων εις τα στρατόπεδα λαθρομεταναστών. Ευθύς ως και οπόταν το Εβραϊκόν Πρακτορείον δυνηθή να διευθετήση το ζήτημα της μεταφοράς των, όλοι οι λαθρομετανάσται θα είναι ελεύθεροι να

¹⁰⁹ Ανεξάρτητος, 8 Ιουλίου 1947.

¹¹⁰ Ελευθερία, 3 Ιανουαρίου 1948

¹¹¹ Ελευθερία, 15 Φεβρουαρίου 1948.

¹¹² Ελευθερία, 5 Μαΐου 1948.

εγκαταλείψουν την Νήσον. Μέχρις ότου όμως το Εβραϊκόν Πρακτορείον εξεύρη τα μεταφορικά μέσα, θα παραστή ανάγκη, όπως οι εν λόγω Εβραίοι παραμείνουν εις τα στρατόπεδα, εις τα οποία ευρίσκονται σήμερα, όπου θα εξακολουθήσουν να κρατούνται συμφώνως προς τους περι-
περιορισμούς (των λαθρομεταναστών) Νόμους των ετών 1946-1948. Επιθυμία της Κυβερνήσεως Κύπρου, είναι όπως τα στρατόπεδα εκκενωθούν όσον το δυνατόν ταχύτερον. Τιοιουτοτρόπως, προς τον σκοπόν όπως επιτευχθή τούτο, η Κυβέρνησις Κύπρου επληροφόρησεν ήδη το Εβραϊκόν Πρακτορείον, ότι είναι διατεθειμένη να αποδώση τα δύο πλοία, τα ηγκυροβολημένα εις Μπογάζι, εις τους ιδιοκτήτας των.»¹¹³ Τα δύο πλοία που αναφέρονται στην ανακοίνωση είναι τα ατμόπλοια «Πάν Υόρκ» και «Πάν Κρήσεντ», επρόκειτο, όπως με πληροφόρησε ο κος Παπαβασιλείου για «πολυτελέστατα βαπόρια όπως το *Queen Elizabeth* και *Queen Mary*, και χωρούσαν 3000 ανθρώπους.»

Στις 15 Μαΐου τα πιο πάνω πλοία αφέθηκαν ελεύθερα από τη κυβέρνηση της Κύπρου ως αποτέλεσμα της συμφωνίας που είχαν με το Εβραϊκό Πρακτορείο «*δια ταύτης τα ρηθέντα πλοία θα εχρησιμοποιούντο δια την μεταφορά των εν Κύπρω κρατουμένων Εβραίων εις αναλογίαν 10.000 τουλάχιστον κατά μήνα. Έκτοτε και μέχρι της ανακοινώσεως περί της προταθείσης ανακωχής, ουδέν κώλυμα παρενεβλήθη εις τας ενέργειας των Εβραϊκών Αρχών, όπως διευθετήσουν τά της εκκενώσεως των κρατουμένων. Αντιθέτως, η Κυβέρνησις της Κύπρου διηκούλυνε διαφοροτρόπως το έργον των Εβραϊκών Αρχών, αι οποίαι, έν τούτοις, δεν εχρησιμοποίησαν τα πλοία διά διάφορους λόγους.*»¹¹⁴ Αυτή ήταν η ανακοίνωση που εξέδωσε το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών απ' την άλλη η Κεντρική Επιτροπή των κρατουμένων Εβραίων στα στρατόπεδα Καραόλου και Ξυλοτύμπου σε προκήρυξη τους, η οποία απευθυνόταν στον κυπριακό λαό καταγγέλλουν τις βρετανικές αρχές του νησιού και την παρακώλυση της αναχώρησης τους στη Παλαιστίνη: «*ενώ οι βρετανικαί Αρχαί της Κύπρου, ανήγγειλαν επισήμως, ότι μετά την λήξιν της επί της Παλαιστίνης Βρετανικής Εντολής, την 15^{ην} Μαΐου, θα απηλευθέρωναν τους κρατουμένους, και προς τον σκοπόν τούτον άφησαν ελεύθερα και τα δύο σκάφη, αρνούνται σήμερα να επιτρέψουν την αναχώρησιν των κρατουμένων. Όταν εβεβαιώθησαν ότι η προσωρινή Κυβέρνησις του Ισραήλ θα εχρειάζετο ολίγον χρόνον διά να επιτύχη την ασφαλή μεταφοράν των κρατουμένων, από την Κύπρον εις την Παλαιστίνην, ανήγγειλαν την παρελθούσαν*

¹¹³ Ελευθερία, 13 Μαΐου 1948.

¹¹⁴ Ελευθερία, 5 Ιουνίου 1948.

αβδομάδα, ότι διά την καθυστέρησιν της μεταφοράς των μεταναστών έκ της νήσου πταίουν μόνον αι Εβραϊκαί Αρχαί.»¹¹⁵

Στις 8 Ιουλίου πληροφορούμαστε για την παλιννόστηση 4100 Εβραίων λαθρομεταναστών, τα δύο πλοία συνοδεύονταν από γαλλικά πολεμικά, τα οποία έφεραν τα διακριτικά σήματα του Ο.Η.Ε και είχαν φτάσει τις δύο προηγούμενες μέρες στη Παλαιστίνη.¹¹⁶ Η αναχώρηση τους θα συνεχιστεί όλο τον Ιούλιο, τα άτομα όμως που θα μεταφέρονταν έπρεπε να μην ήταν στρατεύσιμοι γι' αυτό το λόγο στην αναχώρηση που πραγματοποιήθηκε στις 21 Ιουλίου από τους 1400 που θα επιβιβάζονταν στο «Πάν Κρέσεντ» *«οι 586 εκρίθησαν υπό των Στρατιωτικών Αρχών ως στρατεύσιμοι, και παρά τας διαμαρτυρίας των, μετηνέχθησαν και πάλιν είς τα στρατόπεδα των.»¹¹⁷*

¹¹⁵ Ελευθερία, 5 Ιουνίου 1948.

¹¹⁶ Ελευθερία, 8 Ιουλίου 1948.

¹¹⁷ Ελευθερία, 22 Ιουλίου 1948.

(ε) Η στάση της εκκλησίας

Η Κυπριακή Εκκλησία αντέδρασε στην μεταφορά Εβραίων στα βρετανικά στρατόπεδα στην Κύπρο κι αυτό που την ανησυχούσε ιδιαίτερα ήταν η μη διασαφήνιση των στόχων των βρεττανών αμέσως μετά την μεταφορά των πρώτων εβραίων παράνομων μεταναστών στο νησί. Η Εκκλησία ζήτησε από την βρεττανική αποικιακή διοίκηση του νησιού όπως αποφύγει την μαζική μεταφορά Εβραίων στην Κύπρο, που θα έχει ως στόχο την μόνιμη εγκατάσταση τους στο νησί.

Συγκεκριμένα στο άρθρο της στις 17 Αυγούστου 1946, η Ελευθερία δημοσιεύει τις δηλώσεις του Πανιερώτατου Τοποτηρητή και Εθνάρχη κ. Λεοντίου, που έχουν ως ακολούθως: «*Η Κύπρος ανήκει δικαιοματικώς εις την Ελλάδα και αναμένει μέχρι τέλους του Συνεδρίου Ειρήνης, όπως αι Κυβερνήσεις Ελλάδος και Βρετανίας, εις ιδιαίτερας συσκέψεις εν Παρισίοις, συνυπογράψουν την ένωσιν της Κύπρου μετά της Ελλάδος... Η Κύπρος είναι Ελληνική γή και προώρισται να δεχθή Έλληνας γεωργούς, αμπελουργούς, μεταλλειολόγους και άλλους ειδικούς των μεταλλείων και έν γενει Έλληνας αδελφούς επιχειρηματίας, οι οποίοι, μετά των αδελφών των Κυπρίων ιθαγενών, θα αναπτύξουν την τρομερά παρημελημένην Κύπρον, της οποίας, τοιουτοτρόπως, θα κατοικηθώσι τα ακατοίκητα μέρη και θα ευημερήση η Νήσος μας και θα ωφεληθή το Έθνος μας. Αι Κυπριακαί ακατοίκητοι εκτάσεις χρειάζονται διά τους Έλληνας και ουχί διά τους Εβραίους. Οι Εβραίοι έχουν πατρίδα την Παλαιστίνην και η Αγγλία οφείλει το ταχύτερον να τους μεταφέρει εκεί, πράγμα, το οποίον ασφαλώς και οι ίδιοι επιθυμούν. Η Εθναρχία Κύπρου φρονεί, ότι επ' ουδενί λόγω επιτρέπεται να σταθμεύουν οι Εβραίοι έν Κύπρω πέραν του ενός μηνός, όπερ είναι αρκετόν διάστημα διά να γίνωνται διευθετήσεις περί μεταφοράς των εις Παλαιστίνην».*

Αυτό που ανησυχούσε την Εκκλησία ήταν η αλλοίωση του δημογραφικού χαρακτήρα σε βάρος του ελληνικού στοιχείου του νησιού, καθώς, επίσης και η σταδιακή δημιουργία μίας νέας μειονότητας στην Κύπρο. Εντυπωσιακό είναι ότι δεν γίνεται αναφορά στα βάσανα που έχουν περάσει οι πρόσφυγες και, γενικά, καμία εκδήλωση συμπαράστασης προς αυτούς. Τα συγκεκριμένα αισθήματα συνάντησα μόνο στη συνέντευξη που μου έδωσε ο κος Παπαβασιλείου «*τους συμπεριφερόμασταν με το καλύτερο τρόπο και στο πρόσωπο του κυπριακού ελληνισμού οι εβραίοι πρόσφυγες έβλεπαν κάποια λύτρωση γι' αυτό μιλούσαν με τα καλύτερα λόγια*». Συνεχίζει λέγοντας ότι «*σ' όλες τις κοινωνίες διερώτονταν πώς είναι δυνατόν οι άνθρωποι αυτοί, οι οποίοι*

έχουν γλιτώσει από τα μαρτύρια των Γερμανών και που πολέμησαν για ν'αντεπεξέλθουν στη μανία των ναζιδων, να τους βάζετε μέσα στα στρατόπεδα. Αυτό είναι απίστευτο».

(στ) Η Αριστερά και οι κυπριακές οργανώσεις

Το ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού) και η ΠΕΟ (Παγκύπρια Εργατική Οργάνωση) επέδειξαν από την αρχή την αντίθεση τους σχετικά με τη δημιουργία των στρατοπέδων κράτησης Εβραίων. Οι βρετανικές αρχές επέμεναν ότι η στάση του ΑΚΕΛ ήταν συγκυριακή και επιδίωξη του ήταν να χρησιμοποιήσει το ζήτημα των εβραϊκών στρατοπέδων και να τα συνδέσει με την εσωτερική αντιβρετανική του δράση.

Στις 13 Αυγούστου 1946, η Εσπερινή μας πληροφορεί ότι η ΠΕΚ (Παναγροτική Ένωση Κύπρου) απέστειλε υπόμνημα στον Αποικιακό Γραμματέα σχετικά με το ζήτημα εισόδου Εβραίων στην Κύπρο «η ΠΕΚ ετάχθη ομοφώνως εναντίον της εισόδου εν Κύπρω οιονδήποτε αριθμού Εβραίων, ή άλλων ξένων, είτε διά μόνιμον είτε δια προσωρινήν εγκατάστασιν των, υποβάλλει δέ τό παρόν υπόμνημα προς τήν Κυβέρνησιν καί απαιτεί διά τούτο τήν υπ' αυτής απαγόρευσιν εισόδου εν Κύπρω οιονδήποτε Εβραίων ή άλλων ξένων, καθώς καί την άμεσον απομάκρυνσιν τών πιθανώς εισελθόντων εν Κύπρω Εβραίων».¹¹⁸

Στις 27 Αυγούστου στην εφημερίδα Ανεξάρτητος, δημοσιεύθηκε το ανακοινωθέν που εξέδωσε το Γενικό Συμβούλιο της ΠΕΟ αναφέροντας ότι «1) το Γενικό Συμβούλιο της ΠΕΟ πρώτα απ' όλα επιθυμεί να διακηρύξει ότι η Κυπριακή Εργατική Τάξη δέν τρέφει αισθήματα αντισημιτικά, γιατί οι Κύπριοι εργάτες ουδέποτε υπήρξαν αντισημίτες, 2) η Κυπριακή Εργατική Τάξη θεωρεί άστοχη την απόφαση της Βρετανικής Κυβέρνησης όπως εγκαταστήση προσωρινά τους Εβραίους μετανάστες στην Πατρίδα μας και δέν μπορεί παρά να εκφράσει την αποδοκιμασίαν και τήν διαμαρτυρίαν της για το διάβημα τούτο της Βρετανικής Κυβέρνησης».¹¹⁹

Η ΠΕΟ διακηρύττει ότι θ'αντιταχθεί σε κάθε σκέψη που θα σχετίζεται με την μόνιμη εγκατάσταση των Εβραίων στην Κύπρο. Την απόφαση της αυτή τήν στηρίζει στο γεγονός ότι η εγκατάσταση αυτή γινόταν χωρίς να ρωτηθεί ο κυπριακό λαός και, ακόμη, παρά την θέληση των ίδιων των μεταναστών. Τέλος, υποστηρίζει ότι η εγκατάσταση θα επηρεάσει δυσμενώς την επισιτιστική κατάσταση του νησιού είς βάρος του κυπριακού λαού.

Σχετικά με τον επισιτισμό και το τιμάρημο η ΠΕΟ απέστειλε ακόμη ένα υπόμνημα προς την Κυβέρνηση στις 28 Σεπτεμβρίου όπου ζητά να τύχει άμεσης προσοχής το γεγονός ότι «ο βιωτικός τιμάρημος καλπάζει προς νέα ύψη, φρονούμεν ότι στην αύξηση συνέτεινε και συντέινει σε μεγάλο βαθμό η μεταφορά και εγκατάσταση στην Κύπρο μεγάλου αριθμού Εβραίων

¹¹⁸ Εσπερινή, 13 Αυγούστου 1946.

¹¹⁹ Ανεξάρτητος, 27 Αυγούστου 1946.

μεταναστών. Η συνέχιση αυτής της κακής κατάστασης θα 'χει θλιβερά και καταστρεπτικά αποτελέσματα για την εργατική τάξη και τον υπόλοιπο λαό της Πατρίδας μας, γι' αυτό φρονούμε ότι η Κυβέρνηση οφείλει να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη διόρθωση της».¹²⁰ Με τη σειρά της προτείνει κάποια σημεία που έπρεπε να τύχουν ιδιαίτερης προσοχής από την Κυβέρνηση, όπως το να σταματήσει αμέσως κάθε μεταφορά εβραίων μεταναστών στην Κύπρο και, ακόμη, να μεταφερθούν το γρηγορότερο εκτός Κύπρου όλοι οι μέχρι σήμερα μεταφερθέντες εβραίοι στο νησί.

Η ανησυχία όλων προερχόταν στο ότι η άφιξη του μεγάλου αριθμού εβραίων θα έπληττε την κυπριακή οικονομία και κάτ' επέκτασιν αυτό θα είχε ως αντίκτυπο να χρεωθεί το βάρος της φτώχειας ο κυπριακός λαός.

Όσον αφορά το βιωτικό τιμάρημο σχετικό είναι το υπόμνημα που δόθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο της Αμμοχώστου προς τον Αποικιακό Γραμματέα. Στο υπόμνημα εκφράζεται, για ακόμη μία φορά, το απότομο άλμα του βιωτικού τιμάρημου "λόγω της καταναλώσεως μεγάλων ποσοτήτων τροφίμων και ιματισμού υπ' αυτών, 2) Η κατάσταση αυτή προκαλεί μεγάλην δυσφορίαν μεταξύ όλων των κατοίκων της πόλεως μας, οι οποίοι αντιμετωπίζουν τεραστίας δυσκολίας εις την προμήθειαν τροφίμων και ιδίως φθαρτών ειδών, των οποίων αί ποσότητες αι διαθέσιμαί εις την Δημοτικήν Αγοράν είναι πολύ μικραί αί δέ τιμαί των εξαιρετικώς υψηλαί"¹²¹

Αυτό όμως που δεν γινόταν αντιληπτό την εποχή αυτή ήταν, ότι μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου οι επιπτώσεις του θα επηρέαζαν χώρες, οι οποίες μπορεί να μὴν είχαν αναμειχθεί ενεργά σ' αυτόν. Οι ανακατατάξεις που ακολούθησαν τον πόλεμο αυτό σε παγκόσμια κλίμακα και η ανακήρυξη πολλών αποικιών σε ανεξάρτητα κράτη επέφεραν ουσιαστικές αλλαγές στον κόσμο και μετέβαλαν σημαντικά τη στάση της ανθρωπότητας απέναντι στις σύγχρονες πολιτικές εξελίξεις και τα ουσιώδη θέματα οικονομικής ανάπτυξης.

Σημαντική υπήρξε η ανακάλυψη αποθεμάτων πετρελαίου στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Μεσογείου. Η Μεσόγειος αναδεικνύεται σε σημαντική περιοχή και επιστρέφει, ξανά, στο επίκεντρο των διεθνών πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων.

Αυτές οι νέες εξελίξεις άρχισαν αργά, αλλά σταθερά να επηρεάζουν και την Κύπρο με συνεχώς αυξανόμενο ρυθμό. Τα αποτελέσματα των επιδράσεων αυτών, αν και ουσιαστικά, δεν ήταν άμεσα και εμφανή, κι αυτό γιατί η Κύπρος κάτω από τον πολύχρονο αποικιακό ζυγό παρέμεινε μία καθυστερημένη και υποανάπτυκτη οικονομικά αποικία. Διέθετε τα τυπικά γνωρίσματα της αποικιοκρατικής καταπίεσης και εκμετάλλευσης: αγροτική οικονομία με

¹²⁰ Ανεξάρτητος, 28 Σεπτεμβρίου 1946.

¹²¹ Ανεξάρτητος, 14 Σεπτεμβρίου 1946.

μισοφεουδαρχικές σχέσεις παραγωγής, ασήμαντη ελαφρά βιομηχανία και μόνιμο καθεστώς οικονομικής εξαθλίωσης για τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της.

Μέσα σε συνθήκες αποικιοκρατικής εξάρτησης, εκμετάλλευσης και έλλειψης οποιασδήποτε πολιτικής για την προστασία και ανάπτυξη της εγχώριας παραγωγής δέν ήταν δυνατόν να γίνεται λόγος για σοβαρές επενδύσεις και την ανάπτυξη ντόπιου βιομηχανικού κεφαλαίου. Η βιομηχανία της Κύπρου περιοριζόταν σε ολιγάριθμες επιχειρήσεις που ήταν ,κυρίως, μικρά εργοστάσια και εργαστήρια οινοπνευματωδών προϊόντων, μύρας, καπνού, δερμάτων.

Σκοπός αυτής της μεγάλης παρένθεσης που πραγματοποίησα ήταν να κάνω περισσότερο ξεκάθαρο ότι σε όλη την περίοδο της Βρετανικής κατοχής ήταν ιδιαίτερα δύσκολα για τους Κυπρίους και η οικονομική ανάπτυξη πολύ αργή. Η οικονομία παρέμεινε βασικά γεωργική και μόνο μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο σημειώνει αισθητή ανάπτυξη. Στο διάστημα των δεκαετιών 1940-1960, περίοδος στην οποία πραγματοποιείται η άφιξη των εβραίων, παρατηρείται οικονομική ανάπτυξη. Η τελευταία οφειλόταν στις βρετανικές δαπάνες, σε διεθνείς επενδύσεις, στην εκμετάλλευση μεταλλείων και στον τουρισμό.¹²²

¹²² The Development of the Cypriot Economy, From the prehistoric period to the present day. Editors: V. Karageorghi, D. Michaelides, Printed by Lithographica, Nicosia 1996, Πανεπιστήμιο Κύπρου και Τράπεζα Κύπρου, σελ. 218-230.

10 Επιστολές στις κυπριακές εφημερίδες

Αναγνώστες εξέφρασαν τις ανησυχίες τους σχετικά ναρίς στην πρόθεση των Άγγλων να εγκαταστήσουν, προσωρινώς, εβραίους μετανάστες στο νησί. Μόλις άρχισε να γίνεται γνωστή η πρόθεση της βρετανικής κυβέρνησης υπήρξαν αντιδράσεις, οι οποίες δημοσιοποιούνται στις εφημερίδες της εποχής. Πίστευαν ότι πρόκειται για πολύ καλά καμουφλαρισμένο σχέδιο μόνιμης εγκατάστασης Εβραίων στο νησί. Η αφορμή δόθηκε από ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 1946, στη αγγλόφωνη εφημερίδα που εκδίδεται στην Κύπρο «Cyprus Mail», στο οποίο ο επιστολογράφος εισηγείται την εγκατάσταση στην Κύπρο αμέσως 500 χιλιάδων εβραίων. Η εισήγηση ξεσήκωσε την αντίδραση δύο κύριων αρθρογράφων, ο ένας αποστέλλει την επιστολή του στην Ελευθερία και ο άλλος στην Εσπερινή.

Ο ανώνυμος αρθρογράφος της Ελευθερίας αναφέρεται στα αισθήματα του κυπριακού λαού, ο οποίος ποθεί και εύχεται την ένωση με την Ελλάδα. Υποστηρίζει ότι, ο εθνολογικός χαρακτήρας της νήσου δεν μεταβλήθηκε ούτε μεταλλάχθηκε παρ' όλα τα κατακτητικά φύλλα, τα οποία πέρασαν, προκάλεσαν διωγμούς και προσπάθησαν ν' αλλοιώσουν τη φυσιογνωμία του γηγενούς πληθυσμού.

Συνεχίζει λέγοντας ότι *«τον διάπυρον αυτόν πόθον του βλέπει σήμερον ο Κυπριακός λαός να προσεγγίξη ολοέν προς την πραγματοποίησιν. Και δέν βλέπει τούτον έν όνειρω ώς ίσως συνέβαινεν άλλοτε. Σήμερον βλέπει με ανοικτούς οφθαλμούς την πραγματοποίησιν του πόθου του»*.¹²³ Τον πόθο αυτό ο αρθρογράφος αναφέρει ότι κάποιοι δεν μπορούν να τον αντιληφθούν και συνηγορούν στη εγκατάσταση μισού εκατομμυρίου εβραίων στην Κύπρο *« ένας τοιούτος απληροφόρητος άνθρωπος, διά να μη ειπώμεν τίποτε άλλο, είναι ο επιστολογράφος της εφημερίδας, κρυπτόμενος υπό τα στοιχεία A.J.M.B »*.¹²⁴

Χαρακτηρίζει τους Κύπριους «οκνηρούς» και τους κατηγορεί ότι δεν κατάφεραν τόσους αιώνες ν' αναπτύξουν οικονομικά και βιομηχανικά το νησί. Απάντηση σ' αυτό το επιχείρημα του θα του δώσει ο κος Αντώνης Γεωργιάδου, στην επιστολή του που δημοσιεύτηκε στην Εσπερινή στις 5 Μαρτίου, *« η αιτία της καθυστερήσεως δέν πέφτει πάνω στον άτυχο κυπριακό λαό. Ένας αμερόληπτος παρατηρητής, άν δέν είναι εξαιρετικά επιπόλαιος, δέν θα δυσκολευθή να βρή τους λόγους που έχουν εμποδίση τον Κυπριακόν λαόν να σημειώση τον γρήγορο ρυθμό προόδου, που μπορούσε να σημειώση μέσα στες κυπριακές πλουτοπαραγωγικές πηγές. Η δουλεία είναι εκείνη πού σκοτώνει τες δυναμικότητες του κυπριακού λαού να εκμεταλλευθή τες πλουτοπαραγωγικές*

¹²³ Ελευθερία, 28 Φεβρουαρίου 1946.

συνθήκες της νήσου, και τον εμποδίζει να συγχρονίση την Κυπριακή ζωή προς τον πλουτισμό που παρατηρείται σήμερα στην Αμερική και την Ευρώπη. Και εκείνο που θα εισηγείτο ένας καλός και ανιδιοτελής παρατηρητής είναι να παραχωρηθή ελευθερία στον Κυπριακό λαό, οπότε ασφαλώς θα επακολουθούσε ένα καλπαστικό ανέβασμα προς την πρόοδο τη γεωργική, βιομηχανική, ναυτιλιακή, εμπορική και κάθε άλλης μορφής πρόοδο, αντί να εισηγείται την εδώ εγκατάστασι χιλιάδων Εβραίων».¹²⁵

Και οι δύο αρθρογράφοι αναγνωρίζουν ότι οι εβραίοι έχουν περάσει πολλά και βρίσκονται σε άθλια κατάσταση αλλά θέλουν να καταστήσουν σαφές ότι «η Κύπρος επ' ουδενί λόγω δύναται ν'αποβή Ιουδαϊκή εστία».¹²⁶ «Η Κύπρος δέν είναι ανοικτή χώρα για καταφύγιο στον καθένα. Λυπούμεθα που, όσο κι άν συμπαθούμε ειλικρινά τους περιπλανώμενους Εβραίους, δέν θα δεχτούμε ποτέ τήν εγκατάστασι των ή άλλων ξένων στη γήν μας γιατί την χρειαζόμαστε για τον εαυτόν μας».¹²⁷

Είναι ξεκάθαρο, διαβάζοντας στο σύνολο τους τα άρθρα, ότι οι αρθρογράφοι δέν αρνούνται να συνεναιίσουν σε οποιαδήποτε ξένα εποικιστικά σχέδια τη στιγμή που προέχει η υλοποίηση του εθνικού τους στόχου. Δηλώνουν ότι επιθυμούν ο εποικισμός που θα πραγματοποιηθεί να συμπεριλαμβάνει τ' αδέλφια τους τους έλληνες.

Με την πάροδο του χρόνου οι ειδήσεις, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, πλήθαιναν σχετικά με την επιβίβαση «παράνομων μεταναστών» εβραίων στα κυπριακά λιμάνια. Ο κυπριακός λαός πληροφορείται από τα ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία τα σχετικά με τις επιβιβάσεις κι αυτό γιατί η τότε αποικιακή βρετανική κυβέρνηση δεν προέβαινε σε καμία ανακοίνωση. Σε άρθρο της Ελευθερία στις 10 Αυγούστου 1946, μπορούμε ν'αντιληφθούμε ότι οι κύπριοι ήταν καλά πληροφορημένοι σχετικά με τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, δέν ήταν αποκομμένοι από τα διεθνή γεγονότα και τον υπόλοιπο κόσμο. Γνώριζαν πολύ καλά το δράμα που πέρασαν οι εβραίοι, «πρό του πολέμου ο Ναζισμός είχεν επιδοθή είς πολιτικήν συστηματικής εξοντώσεως του έν Γερμανία Εβραϊκού στοιχείου. Υπό το ανόητον επιχείρημα του δόγματος της καθαραιμίας και της υπεροχής της Αρίας Φυλής, το οποίον δέν έπαυε να προπαγανδίζει το Χιτλερικόν καθεστώς... Κατά την διάρκειαν του πολέμου ο εξοντωτικός διωγμός έφθασεν είς τό κατακόρυφον είς τās χώρας του Άξονος καί των

¹²⁴ Ελευθερία, ό.π.

¹²⁵ Εσπερινή, 5 Μαρτίου 1946.

¹²⁶ Ελευθερία, 28 Φεβρουαρίου 1946.

¹²⁷ Εσπερινή, 5 Μαρτίου 1946.

δορυφόρων του. Πλείστα στρατόπεδα ιδρύθησαν, δια να περιλάβουν τους διωκόμενους και αφάνταστοι εἰς θηριωδίαν και φρικαλεότητα υπήρξαν αι μεθόδοι διὰ των οποίων εκατοντάδες χιλιάδων Εβραίων υπεβάλλοντο εἰς θάνατον».¹²⁸

Οι απορίες του απλού λαού δέν θα πάψουν να διατυπώνονται αφού κανείς δέν τους διαψεύδει τους φόβους τους κι' ούτε απαντά στα ερωτήματα τους. Στις 16 Αυγούστου, η Ελευθερία δημοσιεύει μία επιστολή, η οποία είναι υπογεγραμμένη με το επίθετο «Γηγγενής». Σ' αυτήν εκφράζονται απορίες που ενδιαφέρουν άμεσα τους κυπρίους: « 1) Επί πόσον καιρόν θα διαμείνουν ἐν Κύπρω οι «παράνομοι μετανάσται»; , 2) Πόσος θα είναι ο ολικός αριθμός των Εβραίων που θα φιλοξενήση η Κύπρος, εώς ότου διευθετηθή το Παλαιστινιακόν ζήτημα; , 3) Πότε προβλέπεται ότι θα διευθετηθή το ζήτημα αυτό (δηλαδή πότε θα καταλήξουν εἰς μίαν οριστικήν συμφωνίαν οι Εβραίοι με τους Άραβες και η Αγγλία με την Αμερική) και 4) Εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν τα πλείστα ἐκ των εφοδίων αυτών θα τα παρέχει η Κύπρος, εάν και ποία μέτρα ελήφθησαν διὰ την αντιμετώπισην τόσον της ἐπάρκειας του γηγγενούς λαού της Κύπρου, όσον καί της διατηρήσεως του βιωτικῆς τιμαρίθμου εἰς το σημερινόν, τουλάχιστον, επίπεδο;»¹²⁹.

Η τελευταία απορία του αυτό-αποκαλούμενου γηγγενή θα απαντηθεί σε άρθρο της ίδιας εφημερίδας στις 22 Αυγούστου με τον τίτλο «Αἰ εἰς ιματισμός ἀνάγκαι των Εβραίων θα καλυφθούν ἐκ των Κυπριακῶν αποθεμάτων». Ἄν και στην αρχή αποφασίστηκε απο το Γραφείο του Ελεγκτοῦ Προμηθειῶν της Αποικιακῆς Κυβέρνησης ότι ο εφοδιασμός σε ρούχα των παράνομων Εβραίων μεταναστῶν θα καλυφθεῖ από τις κυβερνητικές αποθήκες εντούτοις στη συνέχεια ο αυξημένος αριθμός τους ἀνάγκασε τη κυβέρνηση να ζητήσει από υφασματοπώλες, οι οποίοι διαθέτουν πλεονάσματα σε εἶδη ιματισμοῦ «να πωλήσουν ταῦτα διὰ διανομήν εἰς τους Εβραίους πρόσφυγας»¹³⁰.

Ακόμη ένα σημείο, στο οποίο ο κυπριακός λαός συνείσφερε σημαντικά στο να βοηθήσει τους εβραίους, αποδεικνύεται στις πληροφορίες που μου ἔδωσε ο κος Παπαβασιλείου, ότι ο Δήμος Αμμοχώστου ἦταν πάντοτε αρωγός, ηθικά τουλάχιστον.

Μεγάλη ἐμψύχωση στους κρατούμενους των στρατοπέδων δόθηκε από την επίσκεψη της κας Γκόλντα Μείρ, μετέπειτα πρωθυπουργοῦ του Ισραήλ, η οποία ἦταν υπεύθυνη στο Jews Agency Immigration Department στο τμήμα της μεταφοράς των Εβραίων προσφύγων. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης της συζήτησε με τις διάφορες επιτροπές και ἔδωσε μεγάλη ἐνθάρρυνση

¹²⁸ Ελευθερία, 10 Αυγούστου 1946.

¹²⁹ Ελευθερία, 16 Αυγούστου 1946.

¹³⁰ Ελευθερία, 22 Αυγούστου 1946.

στους εβραίους πρόσφυγες. Πρώτο μέλημα της ήταν να βοηθήσει το μεγάλο αριθμό παιδιών που κρατούνταν στα στρατόπεδα της Κύπρου, το 1947 που επισκέφθηκε αυτοπροσώπως τα στρατόπεδα υπήρχαν περίπου 40.000 Εβραίοι. Κάθε μήνα με μεγάλη ακρίβεια, οι Βρεττανοί επέτρεπαν ακριβώς σε 1500 εβραίους να εγκατασταθούν στη Παλαιστίνη: 750 από την Ευρώπη και 750 από τα στρατόπεδα της Κύπρου. Η πολιτική αυτή λειτουργούσε έχοντας ως αρχή το ότι «οι πρώτοι που μπήκαν είναι οι πρώτοι που φεύγουν», το σύνθημα αυτό συνεπαγόταν ότι, αναπόφευκτα, πολλά μικρά παιδιά ήταν υποχρεωμένα να ζήσουν κάτω από αντίξοες συνθήκες για μήνες. Συνεχίζοντας η Μέϊρ, λέει, ότι το γεγονός αυτό προκάλεσε ανησυχία στους γιατρούς των στρατοπέδων με αποτέλεσμα μια αντιπροσωπεία τους να την επισκεφθεί στο γραφείο της στην Ιερουσαλήμ. «Δεν μπορούμε να αναλάβουμε οποιαδήποτε άλλη ευθύνη για την υγεία των μικρών παιδιών εάν παραμείνουν στα στρατόπεδα για περισσότερο από ένα χειμώνα», με ενημέρωσαν. Έτσι, άρχισα τις διαπραγματεύσεις με τη βρετανική Παλαιστινιακή κυβέρνηση. Αυτό που εισηγήθηκα ήταν ένα σχέδιο που θα επέτρεπε στις κρατούμενες οικογένειες με παιδί κάτω του ενός έτους να φεύγουν από την Κύπρο χωρίς επιστροφή και να αντικαθίστανται ο αριθμός τους από άλλους κρατούμενους». Με αυτή την τακτική, συνεχίζει η Μέϊρ, αποσκοπούσε στο να πείσει τους κρατούμενους να δημιουργήσουν ένα σύστημα προτεραιοτήτων. «Το επόμενο βήμα ήταν να πάω η ίδια στην Κύπρο και να μιλήσω με τους κρατούμενους. Οι φίλοι μου με προειδοποίησαν ότι ποτέ δεν ακούνε οι κρατούμενοι. Το μόνο που θα καταφέρεις είναι να βρεθείς μπροστά σε μπελάδες. Το μόνο πράγμα που ζητούν επίμονα αυτοί οι άνθρωποι είναι να φύγουν από την Κύπρο και τώρα εσύ θέλεις να τους ζητήσεις να συμφωνήσουν στο να φύγουν νωρίτερα κάποιοι που είναι στα στρατόπεδα λιγότερες μέρες από αυτούς ενώ ισχύει η αρχή «οι πρώτοι που μπήκαν είναι οι πρώτοι που φεύγουν;» Εγώ, όμως, δεν το έβλεπα με την ίδια ματιά, θεωρούσα ότι το ελάχιστο που έχω να κάνω είναι να προσπαθήσω και γι' αυτό πήγα.

Όταν έφτασα στην Κύπρο ζήτησα την άδεια από τους βρεττανούς αξιωματούχους να περιοδεύσω στα στρατόπεδα... Τα στρατόπεδα ήταν πολύ καταπιεστικά και καταθλιπτικά απ' ότι τα περίμενα, κατά κάποιο τρόπο, χειρότερα από τα στρατόπεδα για τους κρατούμενους στη Γερμανία που ελέγχονταν από τις αμερικάνικες αρχές. Έμοιαζαν σαν φυλακές με υπερυψωμένες σκοπιές σε κάθε γωνιά, πάνω στην άμμο, χωρίς ίχνος πρασίνου ούτε μέσα ούτε έξω. Δεν υπήρχε αρκετό πόσιμο νερό, και ακόμη λιγότερο για μπάνιο, παρόλο που ήταν ζέστη. Αν και τα στρατόπεδα βρίσκονταν πάνω στην παραλία, σε κανένα από τους κρατούμενους δεν επιτρεπόταν το κολύμπι, και

περνούσαν το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας τους καθισμένοι κάτω από τις πρόχειρες τέντες, οι οποίες το μόνο που τους πρόσφεραν ήταν προστασία από τον ήλιο.

Καθώς περπατούσα μέσα στα στρατόπεδα οι κρατούμενοι με περικύκλωσαν και με καλοσώρισαν, δύο μικρά κορίτσια μου προσέφεραν μία χάρτινη ανθοδέσμη λουλουδιών. Πραγματικά συγκινητικό, γιατί πιθανόν, αυτά τα ορίτσια να' χουν ξεχάσει πώς μοιάζουν τα αληθινά λουλούδια.

Στην συνέχεια πραγματοποιήθηκε μία συνέλευση στην οποία εξηγούσα το σκοπό της επισκέψεως μου, υπό την παρουσία μίας επιτροπής που εκπροσωπούσε όλους του κρατούμενους. Έπειτα ακολούθησε μια ανοιχτή συζήτηση, στην οποία παρευρέθηκαν πολλοί κρατούμενοι, τους επισήμανα την συμπαράστασή μου και ότι αντιλαμβάνομαι το συναίσθημα τους ότι κανείς δεν θα ήθελε να παραμείνει για πολύ καιρό ακόμη στην Κύπρο, αλλά μέχρι να έρθει αυτή η στιγμή χρειαζόμουνα τη σύμπραξή τους ώστε να σωθούν τα παιδιά. Οι υποστηρικτές της Ιργκούν Τσβαί Λεουμί στα στρατόπεδα αντέδρασαν έντονα με την συμφωνία που πραγματοποίησα με τους βρεττανούς. Φώναζαν «όλα ή τίποτα».¹³¹

¹³¹ *My Life by Golda Meir*, Steimatzky's Agency Ltd, Jerusalem, Tel Aviv, 1975, σελ. 164 – 168.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χρονολόγιο των ετών 1946 – 1949

Τα σπουδαιότερα γεγονότα στην Ευρώπη, διεθνείς σχέσεις και χρονολόγιο αφίξεων εβραίων στην Κύπρο.

<u>ΕΤΟΣ</u>	<u>ΕΥΡΩΠΗ-ΔΙΕΘΝΕΙΣ</u> <u>ΣΧΕΣΕΙΣ</u>	<u>ΚΥΠΡΟΣ</u> (αφίξεις εβραίων με βάση τις κυπριακές εφημερίδες)
1946 Μάρτιος	5: Λόγος του Τσιώρτσιλ στο Φούλτον	
Απρίλιος	23: Συνομιλίες της κυβέρνησης του Λονδίνου για ανεύρεση τρόπων παρεμπόδισης της παράνομης μετανάστευσης. 30: Ο πρόεδρος Τρούμαν εκφράζει την ευχαρίστηση του που η πρόταση του για εγκατάσταση 100.000 εβραίων στην Παλαιστίνη έγινε αποδεκτή από την Αγγλό-Αμερικανική επιτροπή διερεύνησης.	
Μάιος	1: Ο Βρετανός πρωθυπουργός Clement Attlee αναφέρει ότι είναι αδύνατη η απορρόφηση τέτοιου μεγάλου αριθμού.	16: Υπάρχει σχέδιο εγκατάστασης εβραίων στην Κύπρο;
Ιούνιος	17: Η Χαγκανά εξαπολύει μεγάλων εκτάσεων δραστηριότητες. Η Παλμάχα ανατινάζει γέφυρες και σιδηροτροχιές, αποκόβοντας τη Παλαιστίνη από τους γείτονες της.	
Ιούλιος	22: Η Ιργκούν ανατινάζει το ξενοδοχείο King David στην Ιερουσαλήμ, όπου στεγάζονταν τα γραφεία της υπό Εντολή	

	Κυβέρνηση.	
Αύγουστος	12: Τίθεται σε εφαρμογή το σχέδιο απέλασης εβραίων στην Κύπρο με το κωδικοποιημένο όνομα «Επιχείρηση Τγκλου»	12: Φθάνει το πρώτο φορτίο εβραίων. 13: Δημοσιεύεται Νόμος για την εγκατάσταση εβραίων. 14: Ο Νόμος 15/1946. 16: Αποβιβάστηκαν οι πρώτοι εβραίοι λαθρομετανάστες. 18: Σοβαρές ταραχές στο στρατόπεδο του «Καράολου». 19: Αποβιβάστηκαν στην Αμμόχωστο 780 εβραίοι (542 άνδρες, 237 γυναίκες και 5 παιδιά). 27: Αποβίβαση 650 εβραίων. 28: Αποβίβαση 601 εβραίων λαθρομεταναστών (370 άνδρες, 220 γυναίκες, 11 παιδιά).
Σεπτέμβριος		5: 978 εβραίοι (615 άνδρες, 360 γυναίκες, 3 παιδιά) 7: Προμήθειες στους παράνομους εβραίους μετανάστες (ιατρικές, σχολικές, κ.α) 8: Επίσκεψη δημοσιογράφων στο στρατόπεδο Καράολου. 24: Νέα αποστολή εβραίων μεταναστών, 589.
Οκτώβριος	1: Έκδοση της απόφασης στη δίκη της Νυρεμβέργης. 4: Ο πρόεδρος Τρούμαν	23: 811 εβραίοι λαθρομετανάστες

	<p>διακηρύσσει την υποστήριξη του σε μία μαζική εβραϊκή μετανάστευση στην Παλαιστίνη.</p> <p>15: Λήξη των εργασιών της Συνδιάσκεψης Ειρήνης.</p>	
Νοέμβριος		<p>1: 1280 εβραίοι λαθρομετανάστες.</p> <p>3: Επεισόδια κατά την αποβίβαση 1300 περίπου λαθρομεταναστών.</p> <p>16: 24ώρη απεργία πείνας των εβραίων λαθρομεταναστών.</p> <p>24: Αντιπροσωπεία του Τμήματος Μεταναστεύσεων της Κυβέρνησης της Παλαιστίνης</p>
Δεκέμβριος	<p>11: Συμφωνία Η.Π.Α.-Μ.Βρετανίας για την Παλαιστίνη.</p>	<p>1: 3854 εβραίοι λαθρομετανάστες.</p> <p>6: Ανέγερση του χειμερινού στρατοπέδου των εβραίων λαθρομεταναστών.</p> <p>14: 744 εβραίοι μετανάστες.</p> <p>29: 750 εβραίοι θα μεταφερθούν στην Παλαιστίνη.</p>
1947 Ιανουάριος	<p>1: Συγχώνευση του βρετανικού και αμερικανικού τομέα στη Γερμανία.</p>	
Φεβρουάριος	<p>10: Υπογραφή στο Παρίσι των συνθηκών ειρήνης με τις χώρες τέως δορυφόρους του Άξονα.</p> <p>12: Ο Μπέβιν ανακοινώνει ότι οι Μ. Βρετανία προτίθεται να επιστρέψει την Εντολή στα Ηνωμένα</p>	<p>9: Αναχωρούν 1100 εβραίοι λαθρομετανάστες.</p> <p>11: Αφίχθησαν 650 εβραίοι (417 άνδρες, 213 γυναίκες, 21 παιδιά).</p> <p>18: 800 λαθρομετανάστες.</p>

	Έθνη, κάνοντας τον οργανισμό υπεύθυνο να βρεί λύση στο παλαιστινιακό πρόβλημα.	
<u>Μάρτιος</u>		6: Αφίχθησαν 860 εβραίοι λαθρομετανάστες (430 άνδρες, 406 γυναίκες, 24 παιδιά). 10: 604 εβραίοι λαθρομετανάστες (379 άνδρες, 197 γυναίκες, 28 παιδιά). 14: 700 λαθρομετανάστες.
Απρίλιος		1: 1600 εβραίοι λαθρομετανάστες στο στρατόπεδο Ξυλοτύμπου. 2: Σαμποτάζ επί βρετανικού σκάφους στην Αμμόχωστο. 16: 2000 εβραίοι λαθρομετανάστες στην Ξυλοτύμπου. 18: 1600 εβραίοι στην Ξυλοτύμπου / Αιματηρά γεγονότα στο στρατόπεδο του Καράολου. 19: Απεργία πείνας κηρύττουν οι εβραίοι του Καράολου.
Μάιος		
Ιούνιος		
Ιούλιος	Επεισόδιο του ΕΞΟΔΟΣ	29: 800 εβραίοι λαθρομετανάστες μεταφέρθηκαν στο Καράολο. 30: 222 εβραίοι λαθρομετανάστες (166 άνδρες, 54 γυναίκες, 2 παιδιά).
Αύγουστος		
Σεπτέμβριος	16: Ο Δρ. Chaim Weizmann μιλά στα Ηνωμένα Έθνη ως εκπρόσωπος του εβραϊκού λαού.	

Νοέμβριος		
Δεκέμβριος	<p>Το περιστατικό με τα Pans, τα 2 μεγάλα μεταναστευτικά πλοία, τα οποία σάλπαραν από τη Burgas μεταφέροντας 15,260 μετανάστες από τη Βουλγαρία και οδηγούνται στην Κύπρο.</p> <p>11: Η βρετανική κυβέρνηση διαβεβαιώνει τα Ηνωμένα Έθνη ότι η Εντολή στην Παλαιστίνη θα τερματιστεί 15 Μαΐου 1948.</p> <p>15: Αποτυχία της Συνδιάσκεψης των «τεσσάρων» για το γερμανικό ζήτημα</p>	
1948 Φεβρουάριος		<p>15: Αρχίζει η εκκαθάριση των εβραϊκών στρατοπέδων.</p> <p>21: Άφιξη 691 εβραίων λαθρομεταναστών (398 άνδρες, 178 γυναίκες, 115 παιδιά)</p>
Μάρτιος	17: Υπογραφή της Συνθήκης των Βρυξελλών.	
Απρίλιο		
Μάιος	14: Ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ.	
Ιούνιος		17: Παλινόστηση των εβραίων.
Ιούλιος		<p>3: Αρχίζει η μεταφορά εβραίων από την Κύπρο.</p> <p>22: Αναχώρηση 824 μη στρατεύσιμων εβραίων λαθρομεταναστών.</p>

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΛΟΙΩΝ ΜΕ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Απο τον πίο κάτω κατάλογο πλοίων, αναφέρονται κατά σειρά το όνομα του πλοίου, η χώρα αναχώρησης, η ημερομηνία άφιξης στην Κύπρο και ο αριθμός των επιβατών. Ο κατάλογος βρίσκεται στα Σιωνιστικά Αρχεία στην Ιερουσαλήμ. Η πηγή είναι το βιβλίο SECOND EXODUS, The Full Story of Jewish Illegal Immigration to Palestine 1945 – 1948 της Ze'ev Venia Hadari. Αντίστοιχο κατάλογο συνάντησα στο περιοδικό ΧΡΟΝΙΚΟ που διανέμεται από την εφημερίδα ΠΟΛΙΤΗΣ. Το συγκεκριμένο ένθετο κυκλοφόρησε το 2002 αλλά επέλεξα να παρουσιάσω τον κατάλογο μέσα από το βιβλίο αυτό κι' αυτό γιατί, κατά τη γνώμη μου, θεώρησα ως πιο έγκυρη πηγή και πιο κοντά στο φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης.

1. Yagur, Γαλλία, 14/8/1946, 754.
2. Henrietta Szold, Ελλάδα, 14/8/1946, 543.
3. Katriel Yaffe, Ιταλία, 18/8/1946, 604.
4. Kaf-Gimel Yordei Hasira, Ιταλία, 18/8/1946, 790.
5. Arba Hiruyiot, Ιταλία, 4/9/1946, 1024.
6. Palmach, 23/9/1946, 611.
7. Bracha Fuld, Ιταλία, 22/10/1946, 806.
8. Latrun, Γαλλία, 2/11/1946, 1275.
9. Knesset Israel, Γιουγκοσλαβία, 26/11/1946, 3845.
10. Rafiah, Γιουγκοσλαβία, 26/11/1946, 785.
11. Lanegen, Γαλλία, 17/2/1947, 643.
12. Hama'apil Ha'almoni, Γαλλία, 17/2/1947, 796.
13. Haim Arlosoroff, Σουηδία, 28/2/1947, 1348.
14. Ben Hecht, Γαλλία, 10/3/1947, 626.
15. Shabtai Lozinsky, Ιταλία, 13/3/1947, 823.
16. Moledet, Γαλλία, 30/3/1947, 1563.
17. Theodor Herzl, Γαλλία, 15/4/1947, 2641.
18. Shear Yishuv, Ιταλία, 23/4/1947, 768.
19. Hatikva, 17/5/1947, 1414.
20. Mordet Hageetaot, Ιταλία, 25/5/1947, 1457.
21. Yehuda Halevi, Αλγερία, 31/5/1947, 460.
22. Shivat Zion, Αλγερία, 28/7/1947, 411.
23. Yod Dalet Halalei Gesher-haziv, Ιταλία, 28/7/1947, 685.
24. Af-Al-Pi - Chen, Ιταλία, 29/9/1947, 434.

25. Geula, Βουλγαρία, 2/10/1947, 2664.
26. Medinat Hayehudim, Βουλγαρία, 2/10/1947, 1388.
27. Kedma, Ιταλία, 16/11/1947, 794.
28. Lo- Taffhidunu, Ιταλία, 24/12/1947, 850.
29. Kaf-tet b'november, Γαλλία, 29/12/1947, 680.
30. Azmout (Pan Crescent), Βουλγαρία, 1/1/1948, 7612.
31. Kibbutz Galuyot (Pan York), Βουλγαρία, 1/1/1948, 15,557.
32. Lamed-Hei Giborei Kfar Etzion, Ιταλία, 1/2/1948, 274.
33. Yerushalayim Hanetzura, Ιταλία, 12/2/1948, 670.
34. Lakomemiut, Γαλλία, 20/2/1948, 699.
35. Bonim Velochamim, Γιουγκοσλαβία, 28/2/1948, 1002.
36. Yehiam, Ιταλία, 28/2/1948, 767.
37. Tirat Zvi, Ιταλία, 28/3/1948, 798.
38. Mishmar, Haemek, Γαλλία, 12/4/1948, 781.
39. Nachshon, Γαλλία, 24/4/1948, 1533.

ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΙΧΘΕΝΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ: 52,221.

Μία προσεκτική ματιά στο χρονολόγιο των αφίξεων εβραίων προσφύγων με βάση τις πέντε κυριακές εφημερίδες που είχα στη διάθεση μου και μελέτησα στην εργασία μου και στο κατάλογο των πλοίων, ο οποίος προέρχεται από τα Σιωνιστικά Αρχεία, θα μας παρουσιάσει ένα πλήθος αντιθέσεων ή αποκλίσεων στους αριθμούς των επιβατών. Δεν συγκλίνουν όλες οι ημερομηνίες αφίξεων αλλά και εκείνες οι ελάχιστες που ταυτίζονται έχουν μια απόκλιση στον αριθμό των αφιχθέντων.

Η μοναδική εξήγηση που θα μπορούσα να δώσω στο γεγονός αυτό είναι ότι τα σιωνιστικά αρχεία πιθανόν να βρίσκονται πιο κοντά στους πραγματικούς αριθμούς κι' αυτό γιατί είχαν συνδέσμους μέσα στα πλοία, και πιθανόν, να είχαν καταστάσεις των προσώπων που επέβαιναν σε κάθε πλοίο. Αντίθετα, οι αριθμοί που αναφέρουν οι εφημερίδες είναι αριθμοί που προέρχονταν, κυρίως, από τις αναφορές που έδιναν οι βρεττανοί. Οι δημοσιογράφοι έπαιρναν τις πληροφορίες τους από τις βρετανικές αρχές και από τις δημοσιογραφικές συσκέψεις που γίνονταν κατά καιρούς σε ξενοδοχείο της Αμμοχώστου.

Βέβαια, υπάρχει ένας τρίτος αντίποδας που συνάντησα όσον αφορά τον συνολικό αριθμό των

αφιχθέντων εβραίων, ο οποίος προέρχεται από την συνέντευξη που μου παραχώρησε ο κος Παπαβασιλείου, «συνολικά πέρασαν από την Κύπρο 53634 άνδρες, γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι...».

Τελειώνοντας αυτό το μεγάλο κεφάλαιο της μελέτης του Κυπριακού Τύπου και της εγκατάστασης εβραίων μεταναστών στην Κύπρο μία αναφορά στη μετά – εβραίων περίοδο του Καραόλου δεν θα ήταν άστοχη. Όταν το στρατόπεδο έκλεισε βρέθηκαν ολόκληρα παραπήγματα γεμάτα από χώμα, εργαλεία για την εσκαφή, και ένα τρόλλυ με κάδο για τη μετακίνηση του χώματος. Υπήρχε και χάρτης που έδειχνε με κάθε λεπτομέρεια τη διάρθρωση της σήραγγας και τους τρόπους διαφυγής. Πολλά από τα σύνεργα που χρησιμοποιήθηκαν βρίσκονται στο Αστυνομικό Μουσείο, το οποίο επιχείρησα να επισκεφθώ σε μία άσχημη περίοδο του αφού βρίσκεται σε αναδιοργάνωση με αποτέλεσμα να μην καταφέρω να δώ τα εκθέματα του.¹³²

¹³² Παναγιώτης Σ. Μουχλουζαρίδης (πρώην βοηθός Αρχηγός Αστυνομίας Κύπρου), *ΚΥΠΡΟΣ 1940 – 1960. Ημερολόγιο Εξελίξεων*. Επιμέλεια: Σάββας Λ. Πετρίδης, Λευκωσία – Κύπρος, 1985, σελ. 53.

SUPPLEMENT No. 2

TO

THE CYPRUS GAZETTE No. 3257 of 13TH AUGUST, 1946.

LEGISLATION.

THE STATUTE LAWS OF CYPRUS

No. 15 OF 1946.

A LAW TO MAKE PROVISION FOR THE DETENTION OF CERTAIN
PERSONS IN CERTAIN CASES.

C. C. WOOLLEY,
Governor.

[12th August, 1946.]

BE it enacted by His Excellency the Governor and
Commander-in-Chief of the Colony of Cyprus as
follows:—

1. This Law may be cited as the Detention (Illegal Short title.
Immigrants) Law, 1946.

(57)

Interpre-
tation.

3.—(1) In this Law, unless the context otherwise re-
quires—

“detention order” means an order made by the
Governor under the provisions of section 3 of this Law.

“illegal immigrant” means any person certified,
as in this Law provided, to be a person who intends to
enter Palestine contrary to the Palestine Immigration
Ordinance, 1941, or any Ordinance amending or sub-
stituted for the same.

(2) For the purposes of this Law, during the continuance
in force of a detention order, an illegal immigrant, whilst
taken or removed to a place of detention or from one place
of detention to another such place, shall be deemed to be
detained under the order.

Detention
of illegal
immigrants.

3.—(1) The Governor may, with respect to any person
brought to the Colony by any Naval, Military or Air Force
authority and certified by the officer in charge of the escort
to be an illegal immigrant, make an order that such illegal
immigrant shall be detained in such place in the Colony
as may be specified in the order.

(2) The certificate of the officer in charge of the escort
that the person therein named is an illegal immigrant
shall, for the purposes of making a detention order, be
conclusive evidence of the fact.

(3) A detention order may provide that the illegal im-
migrant to whom such order relates may be removed from
the vessel or aircraft in which he was brought to the Colony,
by force if necessary, and that, pending removal, such
immigrant may be detained on board such vessel or
aircraft.

(4) A detention order may be made with respect to any
illegal immigrant or immigrants or to any class of illegal
immigrants.

Illegal
immigrants
detained
deemed to be
in lawful
custody.

4. Any illegal immigrant detained in pursuance of this
Law shall be deemed to be in lawful custody and shall be
detained in accordance with such instructions as may be
issued or approved, from time to time, by the Governor.

Arrest.

5. Any member of the Police Force or of His Majesty's
Forces acting in the course of his duty as such and any
person authorized by the Governor to act under the pro-
visions of this Law, may arrest without warrant any illegal
immigrant who escapes or attempts to escape from lawful
custody and remove him, if necessary by force, to a place
of detention specified in the detention order.

6.—(1) The Governor may make regulations making Regulations.
provision for the orderly administration of any place in
which any illegal immigrants are detained under the pro-
visions of this Law.

(2) In particular and without prejudice to the generality
of the foregoing power, such regulations may make pro-
vision for enabling any person or authority as may be
therein specified—

- (a) to issue such orders and directions as to such
person or authority may seem fit for the mainte-
nance of good order, discipline and sanitation
in any such place;
- (b) to inquire summarily into any contravention of
any such order or direction by any illegal immigrant
and to impose on any such immigrant in respect
of any such contravention a fine not exceeding
twenty-five pounds or solitary confinement not
exceeding one week or both such fine and con-
finement;
- (c) to depute any other person to exercise all or any
of the powers vested in such person or authority
under the regulations.

(3) Nothing in this section shall affect the liability of
any illegal immigrant to be prosecuted, tried and punished
for an offence under section 9 of this Law:

Provided that, if such an immigrant does an act which
is punishable under this section and is also punishable
under section 9 of this Law, he shall not be prosecuted, tried
or punished for that act both under that section of this Law
and also under the regulations.

7. When an order is made, or instructions are given Publicity of
orders,
instructions
or
regulations.
or approved, or regulations are made, the Governor may
specify in such order, instructions or regulations the manner
in which the order, instructions or regulations shall be brought
to the notice of any person or class of persons affected
thereby or who, in his opinion, ought to have notice of the
same.

8. The Governor may appoint such persons as he may Board of
visitors.
see fit to be visitors to any place in which illegal immigrants
are detained under the provisions of this Law for the purpose
of inquiring into, and reporting to him upon, such matters
relating to any such place as he may direct.

9.—(1) Any person detained under the provisions of Penalties.
this Law who escapes or attempts to escape from lawful
custody shall be guilty of an offence against this Law

and shall, on conviction, be liable to imprisonment for a term not exceeding three years or to a fine not exceeding one hundred pounds or to both such imprisonment and fine.

(2) Any person detained under the provisions of this Law who acts in contravention or fails to comply with any instruction issued or approved or any regulations made under the provisions of this Law or with any order or direction issued under any such regulations and any person who impedes or interferes with or knowingly misleads any person exercising any powers or performing any duties under the provisions of this Law or any instruction issued or approved or any regulations made thereunder or any order or direction issued under any such regulations, shall be guilty of an offence against this Law and shall, on conviction, be liable to imprisonment for a term not exceeding one year or to a fine not exceeding twenty-five pounds or to both such imprisonment and fine.

Parties to offences.

10. For the purposes of any offence against this Law, each of the following persons, whether an illegal immigrant or not, shall be deemed to have taken part in committing the offence and to be guilty of the offence, and may be charged and tried with actually committing the offence and may be punished accordingly, that is to say—

- (a) every person who actually does the act or makes the omission which constitutes the offence;
- (b) every person who does or omits to do any act for the purpose of enabling or aiding another person to commit the offence;
- (c) every person who procures, aids or abets another person in committing the offence;
- (d) every person who solicits or incites or endeavours to persuade another person to commit the offence;
- (e) every person who does any act preparatory to the commission of the offence;
- (f) every person who attempts to commit the offence.

12th August, 1946.

H. G. RICHARDS,
Acting Colonial Secretary.

Printed by the Government Printer at the Government Printing Office, Nicosia.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, Δεδοκασία (ΚΥΠΡΟΥ)

- **Παρασκευή** 2.11.1945 (5407): «Εκτεταμένη Δράσις Εβραίων τρομοκρατών έν Παλαιστίνη»
- **Τετάρτη** 14.11.1945 (5419): «Δηλώσεις Μπεβίν επί του Παλαιστινιακού. Απεφασίσθη η σύστασις Αγγλοαμερικανικής Επιτροπής, ήτις θα ερευνήση το όλον Εβραϊκό ζήτημα.»
- **Πέμπτη** 15.11.1945 (5420): «Η Βρεττανία δεν ευνοεί ίδρυσιν εβραϊκού κράτους έν Παλαιστίνη.»
- **Παρασκευή** 16.11.1945 (5421): «Νέαι αιματηραί ταραχαί είς Τελ Αβίβ Παλαιστίνης».
- **Τετάρτη** 28.11.1945 (5433): «Η δίκη της Νυρεμβέργης. Ανήκουστα γερμανικά εγκλήματα». «Η 6η ημέρα της δίκης των Ναζικών εγκληματιών. Η Γερμανία παρεσκευάζετο δια πόλεμον απο του 1932. Ο πρόεδρος του Δικαστηριού επέκρινε το γεγονός, ότι εδημοσιεύθησαν είς τον τύπον έγγραφα, προτού προσαχθούν ταύτα είς το Δικαστήριο».
- **Πέμπτη** 6.12.1945 (5441): «Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης θα πολεμήσουν μέχρι εσχάτων. Αποφασισμένοι να θυσιαστούν χάριν των σκοπών των. Ωμαί δηλώσεις ενός των αρχηγών των.»

- **Πέμπτη** 28.2.1946 : «ΑΥΤΟ ΜΑΣ ΕΛΕΙΠΕ ΤΩΡΑ».
- **Πέμπτη** 16.5.1946: «Υπάρχει σχέδιον εγκαταστάσεως χιλιάδων εβραίων είς Κύπρον; Επερωτήσεις είς την Βουλήν των Κοινοτήτων και απάντησις του Υπουργού Αποικιών».
- **Παρασκευή** 17.5.1946: «Διαμαρτυρία προς τον κυβερνήτην κατά εβραϊκής μεταναστεύσεως».
- **Τρίτη** 4.6.1946: «Το πρόβλημα της Παλαιστίνης. Η διάσπασις των αράβων και αι απαιτήσεις των εβραίων.»
- **Πέμπτη** 11.7.1946: « Το Παλαιστινιακόν. Οι Άραβες ζητούν διάλυσιν του εβραϊκού συμβουλιού. Αρχίζουν έν Λόνδινω Αγγλοαμερικανικά συζητήσεις διά την Παλαιστίνη.»
- **Τετάρτη** 24.7.1946: «Δηλώσεις του κ.Αττλή διά τα γεγονότα της Παλαιστίνης.»
- **Πέμπτη** 25.7.1946: «Το εβραϊκό συμβούλιον υπεύθυνον των βιαιοπραγιών. Τηλεγραφήματα ανταλλαγέντα μεταξύ Εβραίων αξιωματούχων περιήλθον είς Βρεττανικάς χείρας.»
- **Τρίτη** 6.8.1946: «Οι Εβραίοι δεν θέλουν ομοσπονδιακό κράτος.»
- **Παρασκευή** 9.8.1946: «Προσωρινή η είς Κύπρον εγκατάστασις εβραίων;»
- **Σάββατο** 10.8.1946: «Ενώ μας έρχονται....»

- **Κυριακή 11.8.1946:** «Φθάνει αύριον εις Αμμόχωστον το πρώτο φορτίον Εβραίων. Προβλέπεται σοβαρά κρίσις εις την Παλαιστίνην. Διάσκεψις των Αραβικών χωρών.»
- **Τρίτη 13.8.1946:** «Δημοσιεύεται νόμος δια την εγκατάστασιν Εβραίων. Θα παραμείνουν εν Κύπρω υπό στρατιωτικήν εποπτείαν μέχρις ότου εξευρεθούν μονιμοτέροι εστίαι δι αυτούς. Είς ουδένα θα επιτραπή να καταστή κάτοικος της Νήσου. Αναμένονται σήμερον εις Αμμόχωστον οι πρώτοι Εβραίοι πρόσφυγες.»
- **Τετάρτη 14.8.1946:** «Ο Νόμος δια την κράτησιν εν Κύπρω Εβραίων μεταναστών. Εν ανάγκη θα χρησιμοποιήται βία δια την αποβίβασιν των εις Κύπρον. Ανεκοινώθη επισήμως εν Λονδίνω, ότι επί του παρόντος όλοι οι παράνομοι Εβραίοι μετανάσται θ' αποστέλλονται μόνον εις την Κύπρο.»
- **Παρασκευή 16.8.1946:** «Απεβιβάσθησαν χθές εις Αμμόχωστον οι πρώτοι Εβραίοι λαθρομετανάσται. Μεταφέρθησαν υπό στρατιωτικήν συνοδείαν εις το στρατόπεδον «Καράολου». Εν τω μεταξύ αναμένονται και άλλοι πρόσφυγες, διά τους οποίους ετοιμάζεται νέον μέγα στρατόπεδον.» -- «Η εγκατάστασις των Εβραίων και ο βιωτικός τιμάρηθος. Δεν θα διατίθενται εις τους Εβραίους ελεγχόμενα είδη, προοριζόμενα δια τον Κυπριακό λαό.»
- **Παρασκευή 16.8.1946:** «ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ» [Μερικά ερωτήματα χρήζονται απαντήσεως]
- **Σάββατο 17.8.1946:** «Βεβαιούται ότι 10.000 Εβραίων μεταναστών θα εγκατασταθούν προσωρινώς εις την Κύπρο. Ο επισιτισμός των θα βαρύνη τας Στρατιωτικάς Αρχάς. Ανακοινώσεις υπευθύνων Λειτουργών προς τους δημοσιογράφους. Ο Βοηθός Αποικιακός Γραμματεύς προσφωνεί τους Εβραίους έκ μέρους της Κυβερνήσεως Κύπρου.» --- «Το οξύ πρόβλημα. Αι απόψεις της εθναρχίας δια την μεταφορά Εβραίων. Αι Κυπριακαί ακατοίκητοι εκτάσεις χρειάζονται δια τους Έλληνας και ουχί δια τους Εβραίους. Επ' ουδενί λόγω επιτρέπεται να σταθμεύουν Εβραίοι εν Κύπρω πέραν του ενός μηνός.»
- **Κυριακή 18.8.1946:** «Ιδηγίαι του Κυβερνήτου δια τους εβραίους μετανάσται. Ο επί της ευημερίας Λειτουργός εδήλωσεν, ότι δεν θα μεταφερθούν εις Κύπρον πλέον των 10.000 Εβραίων προσφύγων.»
- **Δευτέρα 19.8.1946:** «Σοβαραί ταραχαί εξερράγησαν χθές εις το στρατόπεδον «Καράολου». Εβραίοι κρατούμενοι απειπειράθησαν να διασπάσουν την κύριαν πύλη του στρατοπέδου. Οι Βρεττανοί στρατιώται έρριψαν επανειλημμένους πυροβολισμούς εις τον αέρα. Η τάξις αποκατεστάθη χάρις εις την επέμβασιν Εβραίου δημοσιογράφου. Όλοι οι κρατούμενοι επιμένουν να μεταφερθούν εις την Παλαιστίνην απεφάσισαν δε ν' απόσχουν τροφής επί 24ωρόν.»
- **Τρίτη 20.8.1946:** «Απεβιβάσθησαν χθές εις Αμμόχωστον άνευ επεισοδίων 780 Εβραίοι. Έτερον πλοίον, μεταφέρον πρόσφυγας εις Κύπρον, επέστρεψε εις Χαΐφαν, λόγω ανεπιτυχούς απόπειρας σαμποτάζ.» -- «Μετά τα γεγονότα του Καράολου. Έκτακτος νόμος προνοών δια

χρησιμοποίησιν πυροβόλων όπλων.» ----«Θα υπερβούν τας 20.000 οι εγκατασταθησόμενοι έν Κύπρω Εβραίοι.»

- **Πέμπτη 22.8.1946:** «Αι είς ιματισμόν ανάγκαι των Εβραίων να καλυφθούν έκ των κυπριακών αποθεμάτων. Εγκαταλείφθη υπό του Ελεγκτού Προμηθειών σχέδιον εξαγωγής είς Ελλάδα πλεοναζόντων ειδών ιματισμού.»
- **Τρίτη 27.8.1946:** «Αποβιβάζονται σήμερα άλλοι 650 Εβραίοι πρόσφυγες.»
- **Τετάρτη 28.8.1946:** «Η εγκατάστασις Εβραίων προσφύγων είς Κύπρον.»
- **Πέμπτη 29.8.1946:** «Εβραϊκή Εγκατάστασις.»
- **Τρίτη 3.9.1946:** «Ο κ Σανταμάς δια τους Εβραίους.»
- **Πέμπτη 5.9.1946:** «Μεταφέρθησαν χθές είς Κύπρον και άλλοι 978 εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Σάββατο 7.9.1946:** «Προμήθεια δια τους Εβραίους.»
- **Δευτέρα 9.9.1946:** «Νέα επίσκεψις δημοσιογράφων είς το στρατόπεδον Καράολου. Οι κρατούμενοι συνεκρότησαν και πάλιν διαδήλωσιν, άνευ όμως επεισοδίων. Επιμένουν να μεταφερθούν είς την Παλαιστίνη. Το μίσος των πρός τους Γερμανούς.»
- **Τρίτη 10.9.1946:** «Το Εθναρχικό Συμβούλιον και οι εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Τετάρτη 11.9.1946:** «Δια την ευημερίαν λαθρομεταναστών.»
- **Τρίτη 24.9.1946:** «Οι Εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Τετάρτη 25.9.1946:** «Απεβιβάσθη χθές η νέα αποστολή εβραίων μεταναστών.»
- **Πέμπτη 24.10.1946:** «Και άλλη ομάς εξ 811 περίπου εβραίων λαθρομεταναστών.»
- **Σάββατο 2.11.1946:** «Μας έρχονται σήμερα 1280 Εβραίοι.»
- **Κυριακή 3.11.1946:** «Επεισόδια κατά την αποβίβασιν των Εβραίων.»
- **Δευτέρα 4.11.1946:** «Στρατοδικεϊόν δια τα γεγονότα του Καράολου.»
- **Σάββατο 9.11.1946:** «Ο Αμερικάνικος στρατός υποβοηθεί την εβραϊκή μετανάστευσιν.»
- **Τετάρτη 13.11.1946:** «Επετράπη η είς την Παλαιστίνη είσοδος 3000 Εβραίων μεταναστών. Έκ Κύπρου θα αναχωρήσουν είς Παλαιστίνη εντός δύο μηνών 1050 Εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Κυριακή 17.11.1946:** «24ωρος απεργία πείνης των εβραίων λαθρομεταναστών.»
- **Πέμπτη 21.11.1946:** «Το Παλαιστινιακόν. Οι Εβραίοι επιμένουν είς ίδρυσιν εβραϊκού κράτους.»
- **Κυριακή 24.11.1946:** « Αντιπρόσωποι Εβραϊκού πρακτορείου.»
- **Τετάρτη 8.1.1947:** « Θα ενταθή η εβραϊκή τρομοκρατία έν Παλαιστίνη; Εζητήθη η μεταφορά των έν Κύπρω λαθρομεταναστών προς κατευνασμό των πνευμάτων.» ---«Οι έν Καράολω λαθρομετανάσται.»
- **Δευτέρα 27.1.1947:** «Εβραίοι τρομοκράται απαγουν βρετανούς.»

- **Κυριακή 2.2.1947:** «Απο ποιούς λόγους θα εξαρτηθή η επιτάχυνσις η επιβράδυνσις της συναντήσεως του Υπουργού των αποικιών κ. Τζούνς μετά της Κυπριακής πρεσβείας.»
- **Παρασκευή 7.2.1947:** «Ποιάς δικαιολογίας θα προβάλη πιθανώς ο Υπουργός των αποικιών.»
- **Κυριακή 9.2.1947:** «Αναχωρούν 1100 Εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Δευτέρα 3.3.1947:** «Οι Εβραίοι τρομοκράται πλήττουν επί ευρέος μετώπου.»
- **Παρασκευή 14.3.1947:** «Σοβαρά επεισόδια εις στρατόπεδον Εβραίων. Εις Βρεττανός στρατιώτης και πέντε εβραίοι ετραυματίσθησαν.»
- **Σάββατο 15.3.1947:** «Λαθρομετανάσται αρνούμενοι να αποβιβασθούν εις Κύπρον.»
- **Κυριακή 16.3.1947:** «Απεβιβάσθησαν χθές οι 700 Εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Πέμπτη 3.4.1947:** «Έκρηξις βόμβας εις σκάφος, το οποίον μετέφερεν Εβραίους.»
- **Πέμπτη 17.4.1947:** «Άφιξις εβραίων λαθρομεταναστών.»
- **Σάββατο 19.4.1947:** «Αιματηρά γεγονότα εις το στρατόπεδον Καράολου. Εφονεύθη εις Εβραίος και ετραυματίσθησαν έξ άλλοι.»
- **Κυριακή 20.4.1947 :** «Οι Εβραίοι του Καράολου εκήρυξαν απεργίαν πείνης.»
- **Τρίτη 22.4.1947:** «Η απεργία πείνης των Εβραίων συνεχίζεται. Ετάφη χθές εις Μαργκό ο τυφεκισθείς έν Καράολω Εβραίος.»
- **Τετάρτη 23.4.1947:** «Οι έν Κύπρω Εβραίοι διέκοψαν την απεργίαν πείνης.»
- **Πέμπτη 24.4.1947:** «Αφίκονται σήμεραν 760 Εβραίοι λαθρομετανάσται.»
- **Παρασκευή 25.4.1947:** «Ο Κυβερνήτης επισκέφη τα στρατόπεδα Καράολου.»
- **Κυριακή 27.4.1947:** «Απέδρασεν χθές ο Εβραίος τρομοκράτης.»
- **Κυριακή 6.7.1947:** «Οι έν Κυπρω Εβραίοι αναμένουν την επιτροπήν.»
- **Σάββατο 19.7.1947:** «Σφοδρά μάχη διεξήχθη επί εβραϊκού σκάφους. Εχρησιμοποιήθησαν ένσφαιρα πυρά, δακρυγόνα και καπνογόνοι βόμβαι. Θύματα εκατέρωθεν.»
- **Τετάρτη 3.7.1947:** « Αποβίβασις Εβραίων.»
- **Σάββατο 30.8.1947:** «Μήνυμα των έν Κύπρω Εβραίων.»
- **Κυριακ 7.9.1947:** «Θα χρησιμοποιηθή βία κατά των λαθρομεταναστών.»
- **Πέμπτη 11.9.1947:** «Συμπλοκή εβραίων και γερμανών.»
- **Σάββατο 13.9.1947:** «Οι Εβραίοι τρομοκράται εσχεδιάζον ν' αποστείλουν επιστολικήν βόμβαν εις τον κυβερνήτην Λόρδον Γουίνστερ.»
- **Παρασκευή 10.10.1947:** «Και άλλαι 20 χιλιάδες εβραίων λαθρομεταναστών αναμένονται εις Κύπρον.»
- **Τετάρτη 22.10.1947:** «Εβραίοι επιχειρηματίαι εις την Κύπρον.»
- **Τρίτη 2.12.1947:** «Ηρχισαν εχθροπραξίαι μεταξύ Αράβων και Εβραίων. Μεγάλη έξαψις πνευμάτων εις τα Αραβικά κράτη.»

- **Πέμπτη 4.12.1947:** «Εβραίοι και Άραβες μάχονται με πολυβόλα και χειροβομβίδας.» ---- «Οι Αμερικάνοι φοβούνται εμφάνισην ρωσσικού στρατού εις την Παλαιστίνην.»
- **Παρασκευή 5.12.1947:** «Λαθραία αποβίβασις εβραίων εις την Παλαιστίνην.»
- **Σάββατο 6.12.1947:** «Αι συγκρούσεις Αράβων και Εβραίων επεκτείνονται. Εις την Αλεξάνδρειαν διωργανώθησαν χθές νέαι ογκώδεις διαδηλώσεις.»
- **Κυριακή 14.12.1947:** «Η μεταφορά στρατευμάτων εκ Παλαιστίνης εις Κύπρον.»
- **Σάββατο 3.1.1948:** «Μεταφέρθησαν εις Κύπρον και άλλοι 15,300 Εβραίοι.»
- **Τρίτη 13.1.1948:** «Οι Εβραίοι εγκαθιστούν προσωρινήν κυβέρνησιν.»
- **Πέμπτη 15.1.1948:** «Άγρια αραβική επίθεσις κατά εβραϊκών συνοικισμών.»
- **Κυριακή 18.1.1948:** «Πυροβολισμοί εις το στρατόπεδον Ξυλοτύπου.»
- **Πέμπτη 5.2.1948:** «Οι Εβραίοι ζητούν μέτρα κατά των αράβων.» --- «Κομμουνισταί πράκτορες εις τα έν Κύπρω στρατόπεδα.»
- **Κυριακή 15.2.1948:** «Αρχίζει εκκαθάρισις των εβραϊκών στρατοπέδων.»
- **Κυριακή 22.2.1948:** «Έφθασαν και άλλοι Εβραίοι.»
- **Τρίτη 2.3.1948:** «800 Εβραίοι διά την Κύπρον.»
- **Πέμπτη 4.3.1948:** «Τι θα συμβή με τους έν Κύπρω Εβραίους;»
- **Τετάρτη 5.5.1948:** «Προβλέπονται ταραχαί εις τα Εβραϊκά στρατόπεδα.»
- **Τρίτη 11.5.1948:** «Θα αφεθούν ελεύθεροι διά να μεταβούν εις Παλαιστίνην οι έν Κύπρω Εβραίοι.»
- **Πέμπτη 13.5.1948:** «Δια την παλινόστησιν των έν Κύπρω Εβραίων» -- «Προσωρινήν Εβραϊκήν κυβέρνησιν αναλαμβάνει αύριον εξουσίαν.»
- **Σάββατο 15.5.1948:** «Ελευθέρα δια την μεταφράν εβραίων λαθρομεταναστών.»
- **Πέμπτη 20.5.1948:** «Μάχαι εκ του συστάδην εντός της αρχαίας Ιερουσαλήμ. Οι Εβραίοι διέσπασαν τον αραβικόν κλοιόν και εισήλθον εντός της πόλεως. Απεκρούσθη ισχυρότατη αντεπίθεσις των αράβων εγγύς της Τέλ Αβίβ.»
- **Σάββατο 29.5.1948:** «Παρεδόθησαν οι Εβραίοι της Αρχαίας Ιερουσαλήμ. Αμερική και Ρωσσία υπέρ αποστολής διεθνούς δυνάμεως εις την Παλαιστίνην.»
- **Τετάρτη 2.6.1948:** «Άραβες και Εβραίοι εντείνουν τας εναέριαις επιδρομάς. Η Κυβέρνησις του Ισραήλ εδέχθη την ανακωχήν, οι Άραβες όμως δέν απήντησαν εισέτι.»
- **Πέμπτη 3.6.1948:** «Εβραϊκά στρατεύματα εντός της Υπεριορδανίας. Δέν εβλάβησαν οι Αγίοι Τόποι.»
- **Παρασκευή 4.6.1948:** «Οι Εβραίοι απειλούν μεγάλας επιχειρήσεις.»
- **Σάββατο 5.6.1948:** «Επίσημας ανακοινώσεις διά τους έν Κύπρω Εβραίους.»
- **Κυριακή 6.6.1948:** «Οι Εβραίοι της Κύπρου εκτοξεύουν απειλάς.»
- **Κυριακή 13.6.1948:** «Πρόκειται να σχηματισθή αραβοεβραϊκό κράτος;»

- **Παρασκευή 18.6.1948:** «Η παλινόστησις των εβραίων».
- **Τρίτη 22.6.1948:** «Τα δύο εβραϊκά μεταναστευτικά σκάφη».
- **Σάββατο 3.7.1948:** «Αρχίζει σήμερα η μεταφορά Εβραίων εκ της Κύπρου».
- **Πέμπτη 8.7.1948:** «Ανεχώρησαν καί άλλοι Εβραίοι».
- **Κυριακή 11.7.1948:** «Το αεροδρόμιον της Λύδδας κατελήφθη υπό των Εβραίων».
- **Τρίτη 20.7.1948:** «Είς την Παλαιστίνην παραβιάζεται η ανακωχή».
- **Πέμπτη 22.7.1948:** «Ανεχώρησαν χθές 824 Εβραίοι».
- **Τετάρτη 11.8.1948:** «Οι Άραβες και οι έν Κύπρω Εβραίοι».
- **Τρίτη 12.10.1948:** «Προβλέπει Κομμουνιστικήν επανάστασιν έν Κύπρω έν συνεργασία με τους Εβραίους».
- **Πέμπτη 11.11.1948:** «Εβραίοι εξάγουν εκ Κύπρου εισηγμένα είδη».
- **Παρασκευή 31.12.1948:** «Κίνδυνος επιδημιών είς τα εβραϊκά στρατόπεδα Κύπρου;».
- **Σάββατο 8.1.1949:** «Διεκόπησαν αι εχθροπραξίαι Εβραίων και Αιγυπτίων. Ενώ οι Αιγύπτιοι φέρονται πρόθυμοι ν' αρχίσουν συνομιλία ειρήνης με το Τέλ Αβίβ, η Βρετανία δέν βλέπει με καλό όμμα την παρουσίαν Εβραίων είς Νεγκέβ».
- **Κυριακή 9.1.1949:** «Η Εβραϊκή αεροπορία κατέρριψε δύο αναγνωριστικά της Ράφ. Εντονώτατη διαμαρτυρία της Βρετανικής Κυβερνήσεως. Εδόθη εντολή είς την Ράφ να θεωρή ως εχθρικό πάν εβραϊκό αεροπλάνον ιπτάμενον υπεράνω αιγυπτιακού εδάφους. Βρετανικές ενισχύσεις απεστάλησαν είς Υπεριορδανίας».
- **Κυριακή 23.1.1949:** «Είς αδιέξοδον αι συνομιλίας Εβραίων και Αιγυπτίων. Η γειτνιαζουσα προς την Διώρυγα του Σουέζ έρημος Νεγκέβ είναι το επίμαχον σημείον».
- **Πέμπτη 10.2.1949:** «1809 Εβραίοι είχον αποδράση εκ Κύπρου είς Παλαιστίνην». – «Γενναία εβραϊκή δωρεά προς τον Δήμον Αμμοχώστου».
- **Σάββατο 12.3.1949:** «Οι Εβραίοι αντιμετώποι των Άγγλων είς την Ακάμπα».

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΣ

- **Δευτέρα 4.1.1946:** «Αι κτηνωδίαι των ναζί. Η εξόντωσις των Εβραίων και Κομμουνιστών».
- **Πέμπτη 7.2.1946:** «Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης κηρύττουν τον πόλεμον κατά των βρετανικών αρχών».
- **Πέμπτη 16.5.1946:** «Δια την εγκατάστασιν χιλιάδων εβραίων έν Κύπρω. Η Κύπρος δέν παρέχει δυνατότητα δι' εγκατάστασιν Εβραίων επί μεγάλης κλίμακος».
- **Παρασκευή 17.5.1946:** «Δια τας συζητήσεις περί εγκαταστάσεως εβραίων είς Κύπρον».
- **Σάββατο 18.5.1946:** «Δέν θα εγκατασταθούν Εβραίοι είς την Κύπρον»
- **Τετάρτη 31.7.1946:** «Πρός κατευνασμόν των Εβραίων της Παλαιστίνης. Ραδιοφωνική ομιλία του Υπάτου Αρμοστού Σέρ Άλαν Κάννιγγαμ».
- **Παρασκευή 2.8.1946:** «Συλλήψεις Εβραίων είς Παλαιστίνην».
- **Πέμπτη 8.8.1946:** «Θα εγκατασταθή είς Κύπρον μέγας αριθμός Εβραίων».
- **Παρασκευή 9.8.1946:** «Όλοι οι Εβραίοι μετανάσται θα μεταφερθούν είς Κύπρον. Η πρώτη αποστολή φθάνει εντός ολίγων ημερών».
- **Σάββατο 10.8.1946:** «Εβραίοι της Γερμανίας επιθυμούν να μεταβούν είς Παλαιστίνην».
- **Κυριακή 11.8.1946:** «Αύριον καταφθάνη η πρώτη ομάς Εβραίων μεταναστών».
- **Τρίτη 13.8.1946:** «Θεσπίζεται νόμος διά την άφιξιν Εβραίων είς Κύπρον. Η παραμονή των έν τη νήσω θα είναι προσωρινή».
- **Τετάρτη 14.8.1946:** «Έν αναμονή της αφίξεως των Εβραίων μεταναστών είς την Κύπρον. Παραχαί εσημειώθησαν είς Χάϊφα από την αναγγελία της Βρετανικής αποφάσεως. Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης θα συνεχίσουν τον αγώνα των. Ο θεσπισθείς νόμος διά τους αναμενόμενους Εβραίους μετανάστας».
- **Παρασκευή 16.8.1946:** «Έφθασαν είς την Κύπρον οι πρώτοι Εβραίοι μετανάσται. Μεταφερόμενοι είς Καράολον εκραύγαζον: «Θέλομεν την Παλαιστίνην και όχι την Κύπρον.»».
- **Σάββατο 17.8.1946:** «Εβραίοι μετανάσται διέσπασαν τον αποκλεισμόν της Παλαιστίνης». – «Η Κυπριακή κυβέρνησις προς τους αφιχθέντας μετανάστας».
- **Κυριακή 18.8.1946:** «Ο κος Ντόναλντ ομιλεί προς τους δημοσιογράφους διά τους εβραίους μετανάστας. Διακαής πόθος των είναι να μεταβούν είς Παλαιστίνην».
- **Τρίτη 20.8.1946:** «Απεβιβάσθησαν χθές έτεροι 784 Εβραίοι μετανάσται. Ο λιμνή Αμμοχώστου και η οδός προς τον Καράολον στρατοκρατούνται. Τροποποιείται ο νόμος περί παρανόμων μεταναστών. Πάσα απόπειρα διασαλεύσεως της τάξεως θα πατάσεται διά των όπλων».

- **Τετάρτη 21.8.1946:** «Βρετανικά ενισχύσεις προς φρούρησιν των Εβραίων εν Κύπρω. Συνεχίζονται αι απειλαί περί ανατινάξεως Κυβερνητικών κτιρίων».
- **Πέμπτη 22.8.1946:** «Καί νέον στρατόπεδον διά τους Εβραίους».
- **Παρασκευή 23.8.1946:** «Οι Εβραίοι εσαμπόταραν τα βρετανικά πλοία τα μεταφέροντα μετανάστας εις Κύπρον. Το Ανεξάρτητον Εργατικόν Κόμμα διά το Παλαιστινιακόν».
- **Τρίτη 27.8.1946:** «Έτεροι 600 Εβραίοι φθάνουν σήμερον εις την Κύπρον. Επετράπη εις τους δημοσιογράφους να παραστούν κατά την αποβίβασιν των. Οι Εβραίοι του Καράολου παραπονούνται διά την παρεχόμενην τροφήν και ιματισμόν».
- **Τετάρτη 28.8.1946:** «Αφίκοντο χθές οι αναμενόμενοι εβραίοι μετανάσται».
- **Πέμπτη 29.8.1946:** «Επέστρεψαν οικειοθελώς οι αποδράσαντες Εβραίοι».
- **Σάββατο 31.8.1946:** «Στρατόπεδον Συγκεντρώσεως Καρόλου».
- **Τετάρτη 4.9.1946:** «Και άλλοι Εβραίοι εις Κύπρον».
- **Πέμπτη 5.9.1946:** «978 Εβραίοι αφίκοντο χθές».
- **Δευτέρα 9.9.1946:** «Μία επίσκεψις εις το στρατόπεδον των Εβραίων μεταναστών Καραόλου».
- **Σάββατο 14.9.1946:** «Το ζήτημα των Εβραίων λαθρομεταναστών και γερμανών αιχμαλώτων. Υπόμνημα του Δημοτικού Συμβουλίου Αμμοχώστου».
- **Πέμπτη 19.9.1946:** «Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης εκήρυξαν πολιτικήν ανυπακοήν. Εψηφίσθη ποσόν ενός εκατομμυρίου λιρών έκ του προϋπολογισμού των Εβραϊκών Δημοτικών Συμβουλίων προς υποβοήθησιν της μεταναστεύσεως».
- **Τετάρτη 25.9.1946:** «Αφίχθησαν χθές και άλλοι Εβραίοι».
- **Σάββατο 28.9.1946:** «Οι Εβραίοι μετανάσται και η άνοδος του τιμαρίθμου. Υπόμνημα της Παγκύπριας Εργατικής Οργανώσεως προς την Κυβέρνησιν».
- **Τετάρτη 23.10.1946:** «Φθάνουν σήμερον εις Κύπρον και άλλοι οκτακόσιοι Εβραίοι».
- **Πέμπτη 24.10.1946:** «Έφθασαν εις Κύπρον 819 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Παρασκευή 1.11.1946:** «Οι Εβραίοι θα συνεχίσουν τον αγώνα κατά των Άγγλων». – «Και άλλοι Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Σάββατο 2.11.1946:** «Φθάνουν σήμερον εις Κύπρον και άλλοι 1400 Εβραίοι λαθρομετανάσται. Είχον αναλάβη πραξικοπηματικώς την κυβέρνησιν του πλοίου».
- **Κυριακή 3.11.1946:** «Αιματηραί σκηναί εις το στρατόπεδον Καράολου. Οι Εβραίοι ελιθοβόλησαν Βρεττανούς στρατιώτας, οι οποίοι ακολούθως ήνοιξαν πύρ εναντίον των» -- «Αφίκοντο χθές οι αναμενόμενοι 1279 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Σάββατο 9.11.1946:** «Δια την διακοπήν του ρεύματος των Εβραίων μεταναστών. Η Γαλλία προτείνει την σύγκλησιν τριμερούς διασκέψεως».
- **Τετάρτη 13.11.1946:** «Αρχίζει η αναχώρησις των Εβραίων έκ Κύπρου».

- **Πέμπτη 14.11.1946:** «ΟΙ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΕΒΡΑΙΟΙ. Απογοητευμένοι έκ της αποφάσεως της Παλαιστινιακής Κυβερνήσεως».
- **Κυριακή 17.11.1946:** «Οι Εβραίοι Καραόλου».
- **Πέμπτη 21.11.1946:** «Νέαι τρομοκρατικά πράξεις των Εβραίων».
- **Τετάρτη 27.11.1946:** «Οι Εβραίοι απειλούν. Νέαι τρομοκρατικά πράξεις αναμένονται κατά των Άγγλων».
- **Πέμπτη 28.11.1946:** «Οι κρατούμενοι Εβραίοι έν Παλαιστίνην ζητούν να απολυθούν. Υπέβαλον σχετικήν αίτησιν προς τὸ Ανώτατον Δικαστήριον».
- **Σάββατο 30.11.1946:** «Φθάνουν σήμερον εἰς Κύπρον 3854 Εβραίοι».
- **Κυριακή 1.12.1946:** «Αφίχθησαν χθές οι 3854 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Παρασκευή 6.12.1946:** «Το χειμερινόν στρατόπεδον των Εβραίων λαθρομεταναστών. Δια την ανέγερσιν του απασχολούνται 3500 Κύπριοι εργάται και 800 Γερμανοί αιχμάλωτοι».
- **Κυριακή 8.12.1946:** «Απαγωγή κυπρίων στρατιωτών υπό εβραίων τρομοκρατών. Τους εγκατέλειψαν μόνους 4 ώρας μακρά της Ναζαρέτ».
- **Τετάρτη 11.12.1946:** «Οι Εβραίοι μετανάσται αψηφούν τους κινδύνους. Αι εβραϊκαί οργανώσεις ότι η μετανάστευσις εἰς την Παλαιστίνην θα συνεχισθῆ». «Αναχωρούν και ἄλλοι Εβραίοι».
- **Πέμπτη 12.12.1946:** «Η τύχη των οκτακόσιων Εβραίων ναυαγών. Θα επιτραπῆ η εἰσοδος εἰς Παλαιστίνην των γυναικοπαίδων και των ασθενών».
- **Κυριακή 15.12.1946:** «Οι αφιχθέντες χθές Εβραίοι ηρνούντο να αποβιβασθούν. Ο στρατός εχρησιμοποίησεν εναντίον των δακρυγόνα αέρια».
- **Σάββατο 28.12.1946:** «Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Τρίτη 4.2.1947:** «Τελεσίγραφον προς τους Εβραίους».
- **Κυριακή 9.2.1947:** «Ελήφθησαν χθές έκτακτα μέτρα εἰς Ιερουσαλήμ. Μεταφέρονται σήμερον εἰς Παλαιστίνην 750 Εβραίοι έκ Κύπρου».
- **Τετάρτη 12.2.1947:** «Αφίκοντο χθές εἰς Κύπρον και ἄλλοι 650 Εβραίοι».
- **Τετάρτη 19.12.1947:** «Αφίκοντο χθές εἰς Κύπρον και ἄλλοι 800 Εβραίοι».
- **Παρασκευή 21.2.1947:** «Εβραίοι τρομοκράται επετέθησαν δι' όλμων εναντίον αεροπορικής βάσεως».
- **Πέμπτη 27.2.1947:** «Οι Εβραίοι επικρίνουν τας απόψεις του Μπέβιν δια την Παλαιστίνην».
- **Παρασκευή 7.3.1947:** «Αφίχθησαν και ἄλλοι 604 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Τρίτη 11.3.1947:** «Τα επεισόδια εἰς τον καταυλισμόν των Εβραίων λαθρομεταναστών».
- **Παρασκευή 14.3.1947:** «Τα επεισόδια εἰς τον καυταλισμόν των Εβραίων λαθρομεταναστών».

- **Σάββατο 15.3.1947:** «Οι Εβραίοι συσκέπτονται προς καθορισμόν της πολιτικής των» – «Οι αφιχθέντες χθές Εβραίοι ηρνούτο να αποβιβασθούν. Προέβαλον αντίστασιν και ετραυμάτισαν Βρεττανόν στρατιώτην».
- **Τετάρτη 2.4.1947:** «Και άλλοι Εβραίοι».
- **Πέμπτη 3.4.1947:** «Σαμποτάζ επί βρεττανικού σκάφους εις την Αμμόχωστον».
- **Τετάρτη 16.4.1947:** «Αφικνούνται και άλλοι 2700 Εβραίοι».
- **Πέμπτη 17.4.1947:** «Οι Εβραίοι απειράθησαν να αντινάξουν το Βρεττανικόν υπουργείον των αποικιών. Εξετελέσθησαν έν Παλαιστίνην 4 Εβραίοι τρομοκράται».
- **Σάββατο 19.4.1947:** «Εβραίοι τρομοκράται κατά βρεττανικού σταρτοπέδου. Η υπόθεσις Γκρούνερ πρό του Ο.Η.Ε.».
- **Κυριακή 20.4.1947:** «Οι Εβραίοι Καραόλου».
- **Πέμπτη 24.4.1947:** «Η ΠΕΟ διά τα επεισόδια Καραόλου».
- **Κυριακή 18.5.1947:** «Και άλλαι 6 χιλιάδες Εβραίοι μεταβαίνουν εις Παλαιστίνην».
- **Τρίτη 20.5.1947:** «Και άλλοι 1416 Εβραίοι εις Κύπρον».
- **Τρίτη 8.7.1947:** «Οι Εβραίοι πρόσφυγες εκήρυξαν απεργίαν πείνης. Διαδηλώσις 10 χιλ. καρτουμένων εις το στρατόπεδον Δεκέλειας».
- **Πέμπτη 24.7.1947:** «Αντιβρεττανικαί διαδηλώσεις εβραίων εις ευρωπαϊκάς πόλεις».
- **Τρίτη 29.7.1947:** «Έτεροι 1100 λαθρομετανάσται θα μεταφερθούν εις Κύπρον».
- **Πέμπτη 31.7.1947:** «Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Τρίτη 5.8.1947:** «Εβραίοι τρομοκράται φονεύουν τον διευθυντή αγγλικής τραπέζης».
- **Τρίτη 26.8.1947:** «Το Ιουδαϊκόν δράμα. Αγωνιώδης έκκλησις των Εβραίων προς τον οργανισμόν Ηνωμένων Εθνών. Σφοδραί κατηγορίαι κατά της Μεγάλης Βρεττανίας. Οι Εβραίοι εκήρυξαν 24ώρον νηστείαν διαμαρτυρίας».
- **Τετάρτη 10.9.1947:** «Συνεπληρώθη η αποβίβασις των 4500 Εβραίων μεταναστών. Ηρνούτο να αποβιβασθούν».
- **Τρίτη 7.10.1947:** «Και άλλοι Εβραίοι εις Κύπρον».
- **Παρασκευή 17.10.1947:** «Διαμαρτυρία διά την μεταφορά εις Κύπρον Εβραίων μεταναστών. Αι οργανώσεις του Κυπριακού Λαού προς τον Γ.Γραμματέα του Ο.Η.Ε.»
- **Τετάρτη 24.12.1947:** «Έτεροι 850 Εβραίοι μετανάσται αφινούνται εις την Κύπρον».

ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ

- **Πέμπτη 31.10.1946:** «Οι Γάλλοι σοσιαλισταί διαμαρτύρονται διά τον περιορισμόν Εβραίων έν Κύπρω».
- **Κυριακή 3.11.1946:** «Οι λαθρομετανάσται Εβραίοι αφίχθησαν χθές είς την Κύπρον. Σκηναί κατά την αποβίβασιν των. Μία γυνή επί φορείου εφαινετο νεκρά».
- **Πέμπτη 7.11.1946:** «Οι Εβραίοι δέν εξάπτωνται από τας «καλάς διαθέσεις» των Βρεττανών. Τί λέγει η Σιωνιστική οργάνωσις».
- **Τετάρτη 13.11.1946:** «Τρείς χιλιάδες Εβραίοι εγκαθίστανται έν Παλαιστίνην. 1050 μεταφέρονται έκ Κύπρου».
- **Τετάρτη 27.11.1946:** «Σφοδρά συμπλοκή Εβραίων μεταναστών και βρεττανικών στρατευμάτων. Εβραϊκή Οργάνωσις προειδοποιεί, ότι εξαιρετικώς βίαιαι αντίποινα θα χρησιμποιηθούν εάν οι μετανάσται μεταφερθούν είς Κύπρον».
- **Πέμπτη 28.11.1946:** «Διεξάγεται σαμποτάζ είς στρατόπεδον Καραόλου. Ακόμη 4000 Εβραίοι διά την Κύπρον. Αγωγή κατά της Κυβερνήσεως Παλαιστίνης».
- **Κυριακή 1.12.1946:** «Αφιζις Εβραίων».
- **Παρασκευή 7.12.1946:** «Εντεινεται η δράσις των Εβραίων είς Παλαιστίνην. Θα εφαρμοσθή ο στρατιωτικός νόμος καθ' άπασαν την χώρας;».
- **Κυριακή 8.12.1946:** «Κύπριοι στρατιώται απήχθησαν υπό των Εβραίων τρομοκρατών».
- **Τρίτη 10.12.1946:** «Ανεχώρησαν 700 Εβραίοι διά την Παλαιστίνην. Απεχαιρέτησαν τον Κυπριακό λαόν, ευχόμενοι «την σύντομον αποκατάστασιν και ελευθερίαν του».
- **Κυριακή 15.12.1946:** «700 Εβραίοι ναυαγοί έφθασαν είς Κύπρον».
- **Σάββατο 28.12.1946:** «Αναχωρούν 750 Εβραίοι».
- **Τετάρτη 12.2.1947:** «Τί συμβαίνει με τους Εβραίους; Έτεροι 651 αφίχθησαν χθές, αλλά θα φύγουν όλοι προσεχώς».
- **Τετάρτη 19.2.1947:** «Και αυτοί είς Ξυλοτύμπου».
- **Πέμπτη 13.3.1947:** «Άγρια συμπλοκή Άγγλων και Εβραίων».
- **Παρασκευή 14.3.1947:** «Ποιός ο λόγος της συμπλοκής μευταξύ Εβραίων και Άγγλων. Ο πόλεμος δέν ήτο αναίμακτος».
- **Πέμπτη 3.4.1947:** «Οι Εβραίοι έρριψαν ωρολογιακή βόμβα κατά βρεττανικού πλοίου είς Αμμόχωστον».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

(απογευματινή εφημερίς)

- **Τρίτη 4.2.1947:** «Το Αγγλικόν τελεσίγραφο προς τους Εβραίους της Παλαιστίνης. Αι συνέπειαι της τρομοκρατίας θα είναι ολέθριαι διά τον Εβραϊκόν λαόν».
- **Τετάρτη 5.2.1947:** «Αναμένεται εντός 48 ωρών σπουδαία απόφασις της Αγγλίας διά το μέλλον της Παλαιστίνης. Η συνδιάσκεψις του Λονδίνου εναυάγησε. Οι Άραβες απορρίπτουν οιονδήποτε σχέδιον διαμοιρασμού της χώρας και εγκαθιδρύσεως εκεί Εβραϊκής εστίας».
- **Τρίτη 18.2.1947:** «Φθάνουν εις Κύπρον και έτεροι 800 Εβραίοι».
- **Τετάρτη 26.2.1947:** «Θύελλα διαμαρτυριών διά την επίθεσιν του κ. Μπέβιν κατά της Αμερικής. Ζητείται η άμεσος μεταφορά Εβραίων εις Παλαιστίνην δι' Αμερικανικών πλοίων».
- **Σάββατο 1.3.1947:** «Φθάνουν εις Κύπρον 300 Εβραίοι».
- **Δευτέρα 3.3.1947:** «Οι Εβραίοι τρομοκράται εκήρυξαν τον «πόλεμον» κατά των Άγγλων έν Παλαιστίνη. Επιθέσεις και ανατινάξεις επί μετώπου 80 μιλίων. Εκηρύχθη ο στρατιωτικός νόμος».
- **Δευτέρα 24.3.1947:** «Μετεφέρθησαν 300 Εβραίοι εκ Κύπρου».
- **Σάββατο 19.4.1947:** «Οι Εβραίοι του στρατοπέδου του Καράολου και της Ξυλοτύμπου εκήρυξαν απεργίαν πείνης».
- **Τετάρτη 23.4.1947:** «Η κατάστασις εις τα στρατόπεδα των Εβραίων εξακολουθεί να είναι έντονος».
- **Σάββατο 7.6.1947:** «Εκκλησις της Βρετανίας προς αναστολήν της Εβραϊκής μεταναστεύσεως».
- **Τρίτη 24.6.1947:** «Οι Εβραίοι του Καράολου εκάλεσαν την ερευνητικήν επιτροπήν της Ο.Η.Ε όπως επισκεφθή την Κύπρον».

ΕΣΠΕΡΙΝΗ

- **Παρασκευή 18.1.1946:** «Οι Εβραίοι λαθρομετανάστει».
- **Τρίτη 29.1.1946:** «Οι Εβραίοι ζητούν απεριόριστον μετανάστευσιν».
- **Παρασκευή 1.3.1946:** «50 χιλ. Γερμανο-εβραίοι θα αποικήσουν εις την Παλαιστίνην».
- **Τρίτη 5.3.1946:** «Μία άστοχος εισήγησις: Αδύνατος ο εποικισμός Εβραίων εις Κύπρον. Ο Κυπριακός λαός δέν θ' ανεχθή οιουσδήποτε ξένους δια να του αρπάξουν την γήν και να τον υποδουλώσουν οικονομικώς».
- **Παρασκευή 8.3.1946:** «Η εγκατάστασις ξένων έν Κύπρω. Έλληνες και όχι Εβραίοι».
- **Παρασκευή 7.6.1946:** «Η είσοδος και άλλων Εβραίων εις Παλαιστίνην. Διεξάγονται διαπραγματεύσεις μεταξύ των κ.κ. Μπέρνς και Μπέβιν».
- **Τρίτη 11.6.1946:** «Οι Εβραίοι ζητούν όπως εγκαθιδρύσουν ιδικήν των κυβέρνησιν έν Παλαιστίνην».
- **Πέμπτη 13.6.1946:** «Οι Εβραίοι απειλούν».
- **Δευτέρα 17.6.1946:** «Οι Εβραίοι ανένδοτοι».
- **Τετάρτη 26.6.1946:** «1000 Εβραίοι λαθρεπιβάται».
- **Δευτέρα 1.7.1946:** «Οι Εβραίοι κηρύσσουν επανάστασιν εναντίον των Άγγλων έν Παλαιστίνην».
- **Τρίτη 2.7.1946:** «Οι Εβραίοι απειλούν εκστρατείαν πολιτικής ανυπακοής».
- **Δευτέρα 8.7.1946:** «Έκκλησις των Εβραίων δια να τους σταλούν όπλα».
- **Πέμπτη 11.7.1946:** «Ο αγών των Εβραίων».
- **Τετάρτη 7.8.1946:** «Εβραίοι λαθρεπιβάται φθάνουν συνεχώς εις Παλαιστίνην».
- **Πέμπτη 8.9.1946:** «1500 Εβραίοι εις Κύπρον».
- **Παρασκευή 9.9.1946:** «Η Κύπρος κατακλύζεται υπό Εβραίων. Αγγλικά στρατεύματα εις Αμμόχωστον».
- **Σάββατο 10.9.1946:** «Η μεταφορά Εβραίων μεταναστών εις Κύπρον».
- **Δευτέρα 12.9.1946:** «Σήμερον αποβιβάζεται εις Αμμόχωστον η πρώτη ομάς Εβραίων έκ Παλαιστίνης. Ο αριθμός των μεταφερθησομένων εις Κύπρον Εβραίων θα είναι απεριόριστος. Δέν εγνώσθη εάν πρόκειται περί τρομοκρατών ή προσφύγων».
- **Τρίτη 13.9.1946:** «Ο λιμήν Βαρωσίων απεκλείσθη δια το κοινόν. Πυρετώδεις προπαρασκευαί διά την μεταφοράν των Εβραίων». – «Υπόμνημα της ΠΕΚ διά την μεταφορά Εβραίων».
- **Τετάρτη 14.9.1946:** «Ο κ. Κληρίδης διά τους Εβραίους».

- **Παρασκευή 16.9.1946:** «Διάταγμα του κυβερνήτου Κύπρου προς εγκατάστασιν 10χιλ. Εβραίων».
- **Σάββατο 17.9.1946:** «Έτεροι 1400 Εβραίοι θα φθάσουν σήμερα».
- **Δευτέρα 19.9.1946:** «Οι Εβραίοι της Παλαιστίνης θα εξαπολύσουν σήμερα γενικήν επίθεσιν κατά των Άγγλων».
- **Τρίτη 20.9.1946:** «ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ» – «Έκτακτα προληπτικά μέτρα εις Παλαιστίνην. Οι Εβραίοι διεξάγουσιν πόλεμον νεύρων».
- **Τρίτη 27.9.1946:** «Έργα και ημέραι των Εβραίων εις την Αμμόχωστον».
- **Τετάρτη 28.9.1946:** «Συνελήφθησαν εις Αμμόχωστον οι Εβραίοι δραπέται».
- **Δευτέρα 21.10.1946:** «Διήλθον διά της Κύπρου 800 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Τρίτη 22.10.1946:** «Φθάνουσιν σήμερα εις Κύπρον 800 νέοι Εβραίοι».
- **Παρασκευή 25.10.1946:** «Μία έκθεσις διά τους έν Κύπρω Εβραίους».
- **Τετάρτη 6.11.1946:** «Και άλλοι Εβραίοι δια την Κύπρον».
- **Παρασκευή 8.11.1946:** «Χειμερινά καταλύματα διά τους Εβραίους εις Ξυλοτύμπου».
- **Σάββατο 16.11.1946:** «Οι Εβραίοι συνεχίζουν τον πόλεμον νεύρων» – «ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ».
- **Τρίτη 14.1.1947:** «Τελεσίγραφον των Άγγλων προς τους Εβραίους».
- **Τετάρτη 15.1.1947:** «Αι αρχαί της Κύπρου κατέσχον φωτογραφίας του στρατοπέδου των Εβραίων».
- **Τρίτη 4.2.1947:** «Τελεσίγραφον προς τους Εβραίους της Παλαιστινιακής Κυβερνήσεως. Εάν εντός 7 ημερών η τρομοκρατία δέν καταπαύση οι Εβραίοι θα υποστούν βαρείας συνέπειας. Η κατάστασις είναι εκτάκτως σοβαρά».
- **Τετάρτη 5.2.1947:** «Οι Εβραίοι απαντούν εις το βρεττανικόν τελεσίγραφον».
- **Δευτέρα 10.2.1947:** «Μάς φεύγουσιν 750 Εβραίοι και μάς έρχονται άλλοι 650. Ζωηρά επεισόδια» – «Η οξύτατη κρίσις έν Παλαιστίνη επαυξάνει την απειλήν της ειρήνης. Οι Εβραίοι αδιάλλακτοι διακηρύττουσιν, ότι η «ώρα δια την εγκαθίδρυσιν Εβραϊκής Κυβερνήσεως και την δημιουργίαν εβραϊκού σταρτού έφθασεν».
- **Τετάρτη 12.2.1947:** «Αμερικάνικη εισήγησις όπως αι θύραι της Παλαιστίνης ανοίξουσιν δι' όλους ανεξαιρέτως τους Εβραίους».
- **Σάββατο 1.3.1947:** «300 νέοι Εβραίοι μεταφέρονται εις Κύπρον. Τραυματισμός Άγγλων Ναυτών».
- **Τρίτη 11.3.1947:** «Ειδήσεις Βαρωσίων».
- **Πέμπτη 13.3.1947:** «Έτεροι 600 Εβραίοι καταφθάνουσιν εις Κύπρον».
- **Τετάρτη 2.4.1947:** «Σαμποτάζ επί αγγλικού σκάφους εις Αμμόχωστον. Το πλοίο αρχίζει να βυθίζεται».

- **Τρίτη 8.4.1947:** «Η Παλαιστίνη θα χωρισθή εις Αραβικήν και Εβραϊκήν. Υπό την κηδεμονίας των Ηνωμένων Εθνών» -- «Ειδήσεις Βαρωσίων».
- **Τρίτη 15.4.1947:** «Μεταφέρονται εις την Κύπρον και άλλοι Εβραίοι».
- **Τετάρτη 16.4.1947:** «1700 Εβραίοι έφθασαν την πρωίαν εις την Αμμόχωστον».
- **Παρασκευή 18.4.1947:** «Έτεροι 1400 Εβραίοι αφίκοντο εις Αμμόχωστον».
- **Πέμπτη 24.4.1947:** «Έτεροι 700 Εβραίοι έφθασαν σήμεραν την πρωίαν εις Βαρώσια».
- **Σάββατο 26.4.1947:** «Απόδρασις εβραίου «σαμποτέρ» εκ της αστυνομίας Αμμοχώστου».
- **Δευτέρα 19.5.1947:** «Οι Εβραίοι θέτουν όρους προς κατάπαυσιν της τρομοκαρίας».
- **Κυριακή 20.5.1947:** «Ενετάθη η τρομοκαρτία των Εβραίων εις την Παλαιστίνη».
- **Δευτέρα 7.7.1947:** «11 χιλιάδες Εβραίων έν Κύπρω εκήρυξαν σήμεραν απεργίαν πείνης».
- **Τρίτη 9.7.1947:** «Νέα απεργία πείνης 5.599 Εβραίων έν Κύπρω».
- **Δευτέρα 21.7.1947:** «Οι αναμενόμενοι εις Βαρώσια 4500 Εβραίοι δέν ήλθον».
- **Τρίτη 22.7.1947:** «Οι προοριζόμενοι δια Κύπρον 4500 Εβραίοι λαθρομετανάσται θα εγκατασταθούν εις Κολομβίαν;».
- **Τετάρτη 23.7.1947:** «Λαμβάνει διαστάσεις το ζήτημα των 4500 Εβραίων λαθρομεταναστών. Οι Εβραίοι ισχυρίζονται ότι υπέστησαν επίθεσιν υπό των Άγγλων και ότι έσχον υπέρ τα 100 θύματα. Αντιβρετανικαί διαδηλώσεις» -- «Οκτακόσιοι Εβραίοι ανεχώρησαν εκ Κύπρου».
- **Τρίτη 29.7.1947:** «Αφίκοντο την πρωίαν εις Βαρώσια 450 Εβραίοι».
- **Τετάρτη 30.7.1947:** «Αναμένονται έν Κύπρω έτεροι 283 Εβραίοι».
- **Παρασκευή 8.8.1947:** «485 ορφανά εβραίοπουλα έν Κύπρω θα εγκατασταθούν εις την Παλαιστίνη».
- **Τετάρτη 3.9.1947:** «Το δράμα μιάς φυλής. Πώς γίνεται η λαθραία μετανάστευσις Εβραίων. 250 λίρες στοιχίζει κάθε Εβραίος λαθρομετανάστης που μεταφέρεται εις την Κύπρον. 750 Εβραίοι αποστέλλονται κάθε μήνα εκ Κύπρου εις Παλαιστίνη».
- **Τετάρτη 10.9.1947:** «Έτεροι 236 Εβραίοι εγκαταλείπουν την Κύπρον».
- **Σάββατο 20.9.1947:** «Ανεχώρησαν ψές εκ Κύπρου 198 Εβραίοι λαθρομετανάσται».
- **Δευτέρα 29.9.1947:** «Αφίχθησαν χθές 432 Εβραίοι».
- **Σάββατο 11.10.1947:** «Κάθε χώρα θα δέχεται αριθμόν Εβραίων προσφύγων».
- **Δευτέρα 1.12.1947:** «18.000 Εβραίων έν Κύπρω πανηγυρίζουν δια τον διαχωρισμόν της Παλαιστίνης».

Συνέντευξη από τον κο Πρόδρομο Παπαβασιλείου, ο οποίος διετέλεσε δημοτικός Σύμβουλος στην επαρχία Αμμόχωστο κατά την περίοδο που αφίχθησαν στην Κύπρο οι Εβραίοι πρόσφυγες.

«Να σε συγχαρώ λοιπόν για την εξαιρετη αυτή έρευνα σου και να υπογραμμίσω ότι με τη πρωτότυπη αυτή εργασία θα σε βοηθήσει πολύ και στο μέλλον σου.

Μας ενδιαφέρει έμμεσα γιατί η πατρίδα μας έπαιξε σπουδαίο ρόλο στα χρόνια '46 - '49, όχι με αυτά τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, τα οποία δημιούργησαν οι Άγγλοι αμέσως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μάλιστα, κατεμένα πολύ άδικα, διότι εφόσον μετά την Γενοκτονία των Εβραίων (6 εκατομμύρια) θανατώθηκαν από τους ναζίδες, δεν μπορούσαν τα απομεινάρια, όσοι επέζησαν από τους Ευρωπαίους Εβραίους, ήθελαν να επιστρέψουν εις την γη των πατέρων τους γιατί αυτοί πιστεύουν ότι, από 2000 χρόνια, κάποια μέρα θα επέστρεφαν στην γη των πατέρων τους, η οποία είναι η Ιουδαία, η Σαμάρεια, η οποία αργότερα έγινε Παλαιστίνη, αλλά εν πάση περίπτωση στην Ιερουσαλήμ, την οποία θεωρούν, λένε οι Εβραίοι, ότι «εάν σε ξεχάσω Ιερουσαλήμ να μου κοπεί η γλώσσα».

Έτσι λοιπόν οι Εβραίοι στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την τρομερή γενοκτονία που έγινε εναντίον τους και την απόφαση σχεδόν, εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών να δημιουργήσουν δικό τους Εβραϊκό κράτος που δημιουργήθηκε στις 14 Μαΐου 1948, αποφάσισαν μέσα σε σαπιοκάραβα, παλιοκάραβα να μεταφερθούν στην πατρίδα τους με ενδιάμεσο σταθμό στην Κύπρο.

Τους έβαζαν σε καράβια εγγλέζικα, τους έφερναν στην Κύπρο, στο λιμάνι της Αμμοχώστου, κι αυτό γιατί ήταν το μόνο κλειστό λιμάνι. Δημιούργησαν στρατόπεδα συγκεντρώσεως και πέρασαν από την Κύπρο, από το στρατόπεδο του Καράολου στην αρχή, και αργότερα επειδή δεν χωρούσαν πλέον όλοι, και από το στρατόπεδο της Ξυλοτύμπου (εκεί που είναι η σημερινή Δεκέλεια, το στρατόπεδο των Εγγλέζων). Συνολικά πέρασαν από την Κύπρο 53634 άνδρες, γυναίκες, παιδιά, ηλικιωμένοι, συνολικά στην Κύπρο γεννήθηκαν 1919 παιδιά.

Έτσι λοιπόν, οι Εγγλέζοι τα δημιούργησαν παρά την επιθυμία του κυπριακού λαού, ο κυπριακό λαός ο οποίος, ο ίδιος ήταν σκλάβος δεν θέλαμε άλλους σκλάβους εις την πατρίδα μας. Ιδιαίτερα συγκεντρώθηκαν στην επαρχία Αμμοχώστου, τους συμπεριφερόμασταν όμως με το καλύτερο τρόπο και στο πρόσωπο του κυπριακού ελληνισμού οι εβραίοι πρόσφυγες έβλεπαν κάποια λύτρωση γι' αυτό μιλούσαν με τα καλύτερα λόγια.

Έτσι λοιπόν αρχίζουμε την ιστορία που έχει μεγάλη σημασία για τους Εβραίους, ήταν διωγμένοι από όλους, ο μόνος τόπος που τους υποδέχθηκε έστω φυλακισμένους και τους πρόσφερε μία βοήθεια είμαστε εμείς οι Έλληνες της Κύπρου, οι Κύπριοι, γιατί ούτε οι Τούρκοι δεν είχαν αντιδράσει τότε, γιατί ήμασταν αποικία των Εγγλέζων. Προσωπικά την εποχή εκείνη ήμουν Δημοτικός Σύμβουλος στην επαρχία Αμμ/στου υπό την δημαρχία του αείμνηστου Αδάμου Αδάμαντος, σπουδαίος άνθρωπος της Φιλολογίας και Φιλοσοφίας, έκανε και καθηγητής στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Μόρφου, το οποίο τότε λεγόταν Διδασκαλικό κολλέγιο. Με τις επαφές του η Αμμ/στος, η πόλη και η επαρχία, με τις αγροτικές οργανώσεις και τις διάφορες οργανώσεις της εποχής είχαν «στήσει» πόδι εναντίον των Εγγλέζων, θα έλεγα, με διάφορες κινητοποιήσεις, διαμαρτυρίες, με άρθρα στις εφημερίδες, με επιστολές στην Αγγλία.

Αργότερα σ' όλες τις κοινωνίες διερωτούνταν πώς είναι δυνατόν οι άνθρωποι αυτοί, οι οποίοι έχουν γλιτώσει από τα μαρτύρια των Γερμανών και οι οποίοι πολέμησαν για ν' αντεπεξέλθουν στην μανία των ναζιδών, να τους βάζετε μέσα στα στρατόπεδα. Αυτό είναι απίστευτο. Οι Εγγλέζοι το έκαναν για άλλους πολιτικούς λόγους, επειδή στην Μέση Ανατολή υπήρξαν περισσότεροι Άραβες και οι Άραβες εις την Παλαιστίνη τότε ήταν πιο πολλοί, 34 εκατομμύρια., ενώ οι Εβραίοι μόνο 20.000. Στην Παλαιστίνη σήμερα οι Εβραίοι, όπου γης, την θεωρούν δική τους χώρα. Όλη η Βόρεια Αφρική, οι Αραβικές χώρες τους έδιωξαν, το Μαρόκο, είχαν έναν βασιλιά φιλελεύθερο, η Αλγερία τους έδιωξε, η Τυνησία τους έδιωξε, η Λιβύη, ο Λίβανος, η Συρία, το Ιράκ, η Περσία, το Ιράν. Στην Υεμένη δεν τους έδιωξαν αλλά τους έβαλαν φυλακή. Στην Αιθιοπία, στην Αμβυσσινία και σε μάζ τους υποδέχθηκαν. Στην Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία (6 εκατομ), Αμερική (4-5 εκατομ.) είχε εβραίους αλλά δεν φεύγουν πολλοί, διότι ζούνε καλά, βγάζουν χρήματα και στέλνουν στην χώρα τους.

Αλλά ας επανέλθουμε στην ιστορία του τόπου μας. Ένα πράγμα που εγώ και όλοι οι άλλοι που ήρθαμε σε επαφή με τα στρατόπεδα και τους Εβραίους, νιώσαμε έντονα ήταν η δυνατή αλληλεγγύη που έχει μεταξύ του ο εβραϊκός λαός, εγώ το ξέρω αυτό από πρώτο χέρι, όπου γης οι εβραίοι πρόσφεραν ρούχα, παπούτσια, χρήματα, φάρμακα, δασκάλους, καθηγητές, στείλανε γυμναστές, ραβίνους, αλλά περισσότερο δασκάλους για να διδάξουν τα παιδιά την εβραϊκή γλώσσα κι αυτό γιατί 13000 άνθρωποι είχαν εκατοντάδες μωρά, διότι οι εβραίοι τότε είχαν 4-5 παιδιά και όλα τα παιδιά κάτω από 18 χρονών έμεναν με τους γονείς τους, πάνω από 18 χρονών μπορούσαν ν' αποφασίσουν από μόνα τους αν θ' ακολουθούσαν τους γονείς τους. Έτσι λοιπόν μάθαμε την τρομερή αλληλεγγύη που έχουν μεταξύ τους, έστελναν δασκάλους εκατοντάδες δασκάλους, όχι μόνο έναν, καθηγητές, γιατρούς, νοσοκόμες, εκατοντάδες νοσοκόμες, όλοι για να

βοηθήσουν, γι' αυτό η βεβήλωση εκείνη για τους εβραίους και το κράτος του Ισραήλ είναι ιστορική.

Από τις 12 Αυγούστου 1946 – 3 Οκτωβρίου 1949 και στα 2 στρατόπεδα, πιο πολλοί 32.000 στο Καραόλο και οι υπόλοιποι 20.000 εις το στρατόπεδο της Ξυλοτύμπου. Ξεκίνησαν να έρχονται κατά ομάδες, ήρθαν συνολικά 37 «βαποριές», βαπόρια. Πήγαιναν στην Χάιφα και τους έστρεφαν στην Κύπρο. 2 βαπόρια μόνο ήρθαν κατευθείαν και αυτά τα βαπόρια έγραψαν ιστορία στην παγκόσμια ναυτιλία, το «Πάνκρεσετ» και το «Πάν Γιόρκ». Ήρθαν από την Βουλγαρία και την Ρουμανία τους μάζεψαν εκεί. Ήταν μεγάλα βαπόρια, την εποχή εκείνη τα πολυτελέστατα βαπόρια όπως το Queen Elizabeth, Queen Mary χωρούσαν 3000 ανθρώπους, αυτά μετέφεραν και τα 2, 15.142 πλάσματα, βαπόρια τα οποία ήτανε φορτηγά και μετέφεραν μπανάνες αλλά οι μπανάνες ήταν σε μικρό αριθμό μέσα εις τα αμπάρια. Εχτισαν διάφορα διαχωρίσματα μέσα στο βαπόρι, ξύλινα και εκεί που ήταν 3 τα διαχωρίσματα τα έκαναν 7 και ο κόσμος έμενε εκεί, ως επί το πλείστον, είτε κάθονταν είτε έπεφταν, αλλά είχαν τέτοιους τρόπους υγιεινής, είχαν γιατρούς πάνω στα καράβια ο πιο διάσημος γιατρός – νευροχειρουργός ήταν μαζί τους. Δεν υπήρχαν πλούσιοι και φτωχοί, ήταν όλοι οι ίδιοι, άνθρωποι καταδιωκόμενοι. Έτσι λοιπόν αυτά τα 2 βαπόρια κατέφθασαν στην Κύπρο την 1η Ιανουαρίου 1948. Ο κάπτεν Άικ Καρόνοβιτς ήταν ο πλοίαρχος του καραβιού «Πάνκρεσέτ» και έφερε 7642 ανθρώπους και ο κάπτεν Γκάρθεν Χίλλ, καπετάνιος του «Πανόρκα» κι αυτός 24 χρονών. Μας πήρε 3 μέρες να ξεφορτώσουμε τόσο κόσμο που μετέφεραν.

(ΕΞΟΔΟΣ- Μυθιστόρημα)

Οι Εγγλέζοι εφοβήθησαν ότι αν άφηναν τα βαπόρια ελεύθερα θα μεταφέρουν κι άλλους, έτσι συνέλαβαν τα 2 βαπόρια αλλά το Jews Agency, που ήταν μία από τις οργανώσεις που ήταν υπεύθυνη και το American Joint Distribution Comity και εγώ ήμουν ο αντιπρόσωπος τους εκίνησαν αγωγή ενάντια στην κυβέρνηση της Κύπρου με δικηγόρο τον sir Παναγιώτη Κακογιάννη κι ένα διάσημο δικηγόρο, ο οποίος έγινε αργότερα Υπουργός, τον κο Σιαπίρρα απο το Ισραήλ. Και οι Εγγλέζοι πρέπει να ομολογήσουμε ότι στα δικαστήρια ακολουθούν πιστά την τάξη αλλά έχουν και την τυπικότητα να τηρούν τους νόμους και τους κανονισμούς, μόλις διατάχθηκαν ότι λανθασμένα κατακρατούσαν αυτά τα βαπόρια τα απελευθέρωσαν.

Ποιος οργανώνει αυτούς τους ανθρώπους ?

Είχαν οργανώσεις, αλλά οι εβραίοι σ' όλον τον κόσμο που έχουν μεγάλες οργανώσεις έχουν ακόμη μία πιο μεγάλη την American Joint Distributions Comity κι έστειλαν γκρουπ από διευθυντικά στελέχη, ο διευθυντής λεγόταν Μορίς Λαούτο, είχε πολλούς βοηθούς και καθηγητές και δημοσιογράφους. Και το Jews Agency ήταν υπεύθυνο για τους θρησκευτικούς, ας πούμε

θησκευτική διεύθυνση, περισσότερο το American Joint είχε ρόλο για την όλη διεύθυνση και, θα έλεγα, των γραμμάτων, της ιατρικής τους περίθαλψης κ.α. Και τελειώνοντας, οι όπου γης Εβραίοι έστελναν χρηματικά ποσά για να τους βοηθήσουν να ντυθούνε, να μορφωθούνε κ.λ.π. Ζούσαν μεν μέσα στα «τσιατίρια» (σκηνές) αλλά κανονική ζωή, κατά τα άλλα, όταν έχει κάποιος να φάει, νερό να πει, μπορεί να μορφωθεί, έχει ιατρική περίθαλψη, φωνάζει και υποφέρει αλλά τουλάχιστον ζει.

Οι 2 αυτές οργανώσεις αργότερα όταν δημιουργήθηκε το κράτος του Ισραήλ, στις 14 Μαΐου 1948, είχαν πλέον μεγαλύτερη δυνατότητα ευκινησίας μεταξύ τους και οργάνωσαν και διαφυγή από τα στρατόπεδα. Πώς δηλαδή? Τα νέα παιδιά με την βοήθεια κυπρίων δραπέτευσαν κατά ομάδες από τα στρατόπεδα, ερχόντουσαν μικρά βαποράκια από το Ισραήλ και με την βοήθεια κυπρίων έφευγαν. 1779 εβραίοι δραπέτευσαν με αυτόν τον τρόπο από τα στρατόπεδα.

Η ζωή περνούσε, ο Δήμος Αμμ/στου πάντοτε αρωγός, ηθικά τουλάχιστον, όπως και η Κύπρος ολόκληρη. Η κα Γκολταμείρ, μετέπειτα πρωθυπουργός του Ισραήλ, ήταν υπεύθυνη στο Jews Agency Immigration Department στο τμήμα της μεταφοράς των Εβραίων προσφύγων. Ήρθε στην Κύπρο, τους είδε όλους, συζήτησε με τις διάφορες επιτροπές και βεβαιότατα, αυτό ήταν μία μεγάλη ενθάρρυνση για τους εβραίους πρόσφυγες αλλά και αυτούς που εργάζονταν εδώ. Επίσης, ήρθαν να τους δουν οι μεγαλύτεροι ποιητές και να τους ενθαρρύνουν, εφημερίδες, υπήρχαν δεκάδες ποιήματα που υμνούσαν τους ανθρώπους που ήθελαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

Οι Εγγλέζοι είχαν ένα σύστημα να δίνουν 1500 άτομα τον μήνα, γέρους, γυναίκες και μικρά παιδιά, να επαναπατρίζονται. Σε 3 χρόνια το σύνολο ήταν 4500, 1789 δραπέτευσαν. Όταν έκλεισαν τα στρατόπεδα οι χιλιάδες που έμειναν πίσω μεταφέρθηκαν στην πατρίδα τους με τα βαπόρια (Πάνκρεστ – Πανόρκα)

Μιλήσαμε για τον ρόλο της Κύπρου, για τον ρόλο των Εβραίων, να μιλήσουμε για τους ίδιους τους εβραίους πρόσφυγες. Πρέπει να πω ότι η εκτίμηση που έχει η Κύπρος εις το Ισραήλ, και σήμερα, και ιδιαίτερα τότε που ήταν μεγάλη αποικία. Καθημερινά γινόταν ένας ύμνος για την Κύπρο, γι' αυτό από τότες μέχρι σήμερα, η εκτίμησης την οποίαν έχει η Κύπρος εις το Ισραήλ είναι τεράστια. Αυτήν την εκτίμηση μας την έδειξαν κατά διάφορους τρόπους : 1) το φιλικό Έξοδο έχει γυριστεί κατά 80 % εις την Κύπρο, Κερύνεια στην αρχή, Αμμ/στος και αργότερα στο Ισραήλ. 2) Η εκτίμηση προς την Κύπρο συνεχίζεται 50 χρόνια μετά το κλείσιμο των στρατοπέδων και 50 χρόνια μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ (1948). Το Ιούνιο του 1998 μία από τις μεγάλες οργανώσεις του Ισραήλ (Κέρεντ Χάιγεσότ) μάζεψε 300 από τα καλύτερα

εβραϊκά στελέχη του Ισραήλ και διεθνώς και ήρθαν επίσκεψη στην Κύπρο, ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο κος Κληρίδης τους υποδέχθηκε, τους παρέθεσε δείπνο, στο οποίο ήταν ομιλητής και ύμνησαν την Κύπρο. Άφησαν γράμματα πίσω, τα οποία για την Κύπρο είναι μεγάλη υπόθεση, ευγνωμοσύνη για το τί τους έχουν προσφέρει. Κάθε χρόνο γίνονται τέτοιες εκδηλώσεις.

Θα ήθελα να σου πω για τα παιδιά που έχουν γεννηθεί εδώ. Η κυβέρνηση μας δια του πρέσβη μας στο Ισραήλ πριν 2 χρόνια είχε οργανώσει στο Ισραήλ μία μεγάλη συγκέντρωση μέσω των εφημερίδων και καλούνταν όλα τα εβραϊόπουλα που είχαν γεννηθεί στην Κύπρο σε συνεδρίαση για να γίνει ένα είδος εκδήλωσης. Από τα 1919 παιδιά μαζεύτηκαν 1000, αγόρια και κορίτσια, και η κυβέρνηση μας τους έδωσε πιστοποιητικό γεννήσεως και όλοι μίλησαν με έναν ύμνο για την Κύπρο. Είχα την τιμή να με καλέσουν και μένα. Αυτά τα 1919 παιδιά, τα κυπριόπουλα σύμφωνα με τον νόμο, γεννήθηκαν εδώ και δικαιούνταν να απαιτήσουν κυπριακή ιθαγένεια.

Τέλος να πούμε πόσοι Εβραίοι πέθαναν στην Κύπρο. Πέθαναν 130, τους οποίους έθαψαν στο κοιμητήριο του Μαργκό. Από τα παλιά οι εβραίοι είχαν κάνει διάφορες προσπάθειες να σταματήσουν στην Κύπρο, δεν ρίζωσαν, όμως αλλά έκαναν κοιμητήριο. Εκεί έθαψαν τους 130 αλλά η κυβέρνηση τους όταν έγινε το κράτος και η πρωθυπουργός κα Γκολνταμείρ, έστειλε στρατιωτικούς ραβίνους, είχαν κάνει εκταφή των πεθαμένων τους, έκαναν καινούργια φέρετρα και τα πήραν στο Ισραήλ με μεγάλη τιμή. Εκεί τους έθαψαν στο στρατιωτικό κοιμητήριο της Χάιφας κι εκεί κάλεσαν από την Κύπρο και το εκεί πρέσβη μας. Κι εδώ είχα την τιμή να βρίσκομαι και μου έκανε μεγάλη χαρά όταν η κα Γκολνταμείρ με αναγνώρισε μέσα από την αντιπροσωπεία.

Γιατί ονομάζονταν « παράνομοι μετανάστες »? Έτσι τους ονόμαζαν οι Εγγλέζοι, για μας τους κύπριους δεν ήταν παράνομοι. Οι Εγγλέζοι τους έλεγαν Jews illegal immigrants, αυτοί που έφευγαν ήταν παράνομοι για τους εγγλέζους για μας άνθρωποι που διώχονταν δεν ήταν παράνομοι, για μας ήταν εβραίοι πρόσφυγες.

Υπήρξαν επεισόδια στα στρατόπεδα, εξεγείρονταν οι Εβραίοι? Δεν είχαμε πολλά αιματηρά επεισόδια. Όταν ο κόσμος έφθασε, εγώ είδα άνθρωπο που πήγαινε στο σπίτι του και υπό τις διαταγές κάποιου έφευγε και βρισκόταν σε ένα στρατόπεδο, ήταν φυσικό να είναι εξαγριωμένος. Αλλά είχαν την επιτροπή τους, ο Μόρις Λάουτ κ.α., τους εξήγησαν ότι «εμείς αγωνιζόμαστε να φύγετε από τα στρατόπεδα, κάντε υπομονή». Στην αρχή δραπέτευσαν δια της βίας 2 παιδιά και τα σκότωσαν, αλλά δεν είναι τίποτα όταν σε 53.634 ανθρώπους κατάφεραν οι εβραίοι να τους πείσουν ότι βρίσκεστε στα μαχαίρια. Να σου πω μία ιστορία για να καταλάβεις. Σε μια από τις

νόμιμες μεταφορές, που σου έλεγα με τους 1500, μία κυρία ψηλή, γιάτρενα είχε μαζί της ένα παιδί, ψηλό 16 χρονών. Στις μεταφορές δικαιούνταν να πάνε μέχρι 18 χρονών. Οι άγγλοι έλεγαν πώς ήταν 18 χρονών και ήθελαν να το στείλουν, η γυναίκα όμως που είδε οι Γερμανοί να σκοτώνουν τον άντρα της, τον πατέρα της, την κόρη της, έγινε τίγρης. Πάει κοντά στον ανώτερο και του λέει : «Sir, he is my son he is 16 years old.» Αυτός λέει: « Over 18 are gone.» Είχαμε μία συμφωνία να μην επεμβαίνουμε στην δουλειά του, ούτε εγώ ούτε ο κος Λαούτ μπορούσαμε να επέμβουμε. Εγώ όμως τότε ήμουν νέος και του λέω : «Κε Ρεκόσιετ, εάν μία μητέρα λέει ότι είναι κάτω από 18», με διέκοψε «Mr Pparavassiliou, you know we have an agreement». Εγώ όμως συνέχισα και του λέω : « Τα ζώα για να πει την ηλικία τους ένας κτηνίατρος κοιτάζει τα δόντια του, εσύ δεν είχες την καλοσύνη να κοιτάξεις τα δόντια αυτού του παιδιού?» Έγινε θηρίο. Είχαμε σχέδια λαθραίας αναχώρησης και φροντίζαμε για την επιβίβαση. Η γυναίκα κατάλαβε πως μπορούσε να μας εμπιστευθεί και του είπε «δεν πάω, θα μείνω πίσω με τον γιο μου». Τελικά, το παιδί έμεινε πίσω αλλά το στείλαμε εμείς κρυφά και η γυναίκα πείστηκε ότι μπορούσε να εμπιστευθεί τους εκατέρους της, θέλω να πω ότι υπήρχε μεγάλος συναισθηματισμός σε όλες τις περιόδους.

Είμαι ευτυχής που σε βοήθησα και πραγματικά είμαι βέβαιος ότι θα είναι σημαντική η εργασία σου και για την κοινωνία γενικά.»

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΟΡΩΝ

1. **Alivah**: Η λέξη αυτή σημαίνει «άνοδος» ή «ανέβασμα» και αναφέρεται στην άφιξη εβραίων από την εξορία ή τη Διασπορά για να ζήσουν στη Γη του Ισραήλ. Ο όρος «going up», γνωστός ως olim χρησιμοποιήθηκε στη Βίβλο πριν την ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ αναφερόταν στη μετανάστευση των εβραίων και ήταν μια πηγή ολοκλήρωσης για τον κάθε εβραίο ξεχωριστά.
2. **American Jewish Joint Distribution Committee**: Αμερικάνικος φιλανθρωπικός οργανισμός, ο οποίος προσέφερε πολύτιμη βοήθεια και υπήρξε αρωγός στους αμέτρητους εβραίους της Ευρώπης πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το Ολοκαύτωμα. Συγκροτήθηκε το 1914 με την υποστήριξη όλων των σημαντικών οργανώσεων μεταξύ των αμερικάνων εβραίων ώστε να ανακουφίσουν τους φτωχούς και απειλούμενους εβραϊκούς πληθυσμούς στο εξωτερικό. Κατά τη διάρκεια της δεκαετία του '30 έστειλε προμήθειες και χρήματα για να υποστηρίξουν τους γερμανοεβραίους, οι οποίοι είχαν αποδυναμωθεί από τη γερμανική «αριανική» πολιτική. Η μεγαλύτερη συνεισφορά της AJD επήλθε μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο όταν οι εκτοπισμένοι εβραίοι (DP) τους είχαν ανάγκη, έτσι κατάφεραν να βοηθήσουν περισσότερους από 250.000 εβραίους με ποικίλα προγράμματα αποκατάστασης που διοργάνωσαν.
3. **Brihah (flight)** : Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου ξεκίνησε μία μαζική μετακίνηση εβραίων μεταναστών, κάπου στις 250.000 εβραίους πρόσφυγες επιζώντες του Ολοκαυτώματος από τη Πολωνία, ΕΣΣΔ, Ουγγαρία, Ρουμανία και Τσεχοσλοβακία ξεκίνησαν ένα μεγάλο ταξίδι με προορισμό το Ισραήλ. Αυτή η μαζική μετανάστευση από όλη την Ευρώπη στα εβραϊκά λεγόταν brihah, στα αγγλικά flight δηλαδή φυγή, δραπέτευση, διαφυγή.
4. **Διακήρυξη Μπάλφουρ**: 2 Νοεμβρίου 1917. Διακήρυξη της βρετανικής υποστήριξης για την «εγκαθίδρυση στη Παλαιστίνη εθνικής κοιτίδας του εβραϊκού λαού». Η διακήρυξη διατυπώθηκε σε μορφή επιστολής του Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ, βρετανού υπουργού Εξωτερικών προς τον Λάιονελ Γουόλτερ Ροτσίλντ (Lionel Walter Rothschild), 2^ο βαρόνο Ροτσίλντ, ηγέτη των βρετανών εβραίων. Η διακήρυξη αυτή που όριζε ότι «τίποτε δεν θα γίνει που να παραβιάζει τα πολιτικά και θρησκευτικά δικαιώματα των υπαρχουσών μη εβραϊκών κοινοτήτων στην Παλαιστίνη», διέψευσε κατά ένα μέρος τις προσδοκίες των Σιωνιστών, οι οποίοι ζητούσαν αποκατάσταση της Παλαιστίνης ως «του εθνικού εβραϊκού εδάφους». Η διακήρυξη υιοθετήθηκε από τους κυριότερους συμμάχους και ενσωματώθηκε στη βρετανική εντολή στην Παλαιστίνη.
5. **Εκτοπισμένα πρόσωπα (DP)** : Από τις 14,000,000 ευρωπαίους πρόσφυγες που

ξεριζώθηκαν από τα σπίτια τους στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, αρκετοί αρνήθηκαν να επιστρέψουν σ' αυτά και έγιναν εκτοπισμένα πρόσωπα. Αυτός ο αριθμός συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο ποσοστό αντισοβιετικών ανατολών ευρωπαίων και μικρότερο ποσοστό επιζώντες εβραίους του Ολοκαυτώματος, οι οποίοι επιχειρήσαν να επιστρέψουν στα σπίτια τους στην Ανατολική Ευρώπη αρκετές φορές αλλά αντιμετώπισαν δύσκολες συνθήκες και αντισημιτισμό, τα οποία τους ανάγκασαν να ξαναφύγουν, αυτό παρατηρήθηκε στην Πολωνία. Μέχρι το 1947 οι εβραίοι αποτελούσαν το 1/3 από τους 700,000 εκτοπισμένους που παρέμειναν στην Ανατολική Ευρώπη σε στρατόπεδα συγκέντρωσης εκτοπισμένων.

6. **Εντολή (Mandate)**: Το 1922 στο Συνέδριο του Σαν Ρέμο, η Παλαιστίνη παραχωρείται στη Μεγάλη Βρετανία σύμφωνα με την Εντολή του συνδέσμου των Εθνών (Mandates Committee of the League of Nations)
7. **Ιργκούν Τσβαί Λεουμί (Irgun Zvai Le'umi)**: Εθνική Στρατιωτική Οργάνωση. Η Χαγκάνα διασπάστηκε σε δύο ομάδες, μετά το 1929, την αντι-στρατιωτική και τη στρατιωτική. Της τελευταίας ηγείται ο Avraham Tehomi, ο ανώτατος διοικητής της Ιερουσαλήμ. Έτσι ιδρύει την Irgun Zvai Le'umi ή ETZL, η οποία είναι γνωστή και ως «Irgun B» ή «Haganah Le' umit» (Εθνική Άμυνα).
8. **Ισταντροντ (Histadrut)**: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών. Πανίσυρη εβραϊκή συνομοσπονδία εργασίας που συνδυάζει το ρόλο της ομοσπονδίας των εργατών και της ελέγχουσας εταιρείας βιομηχανικών και αγροτικών συνεταιρισμών.
9. **Mossad Le Aliyah Bet (Οργάνωση για την Παράνομη Μετανάστευση)**: Η λέξη Mossad σημαίνει οργάνωση. Η λέξη «αλιγιά» σημαίνει ανεβαίνω, υψώνομαι. Έτσι επιστροφή ενός εβραίου στην Παλαιστίνη θεωρείται πάντοτε σαν ένα είδος αλιγιά. Το γράμμα «Μπέτ» είναι το γράμμα β και υπονοεί την παράνομη μετανάστευση. Σκοπός της οργάνωσης είναι να διασώζει εβραίους και να τους μεταφέρει στην Παλαιστίνη, να οργανώνει πλαστά διαβατήρια και κατάφεραν τα μέλη της να εισχωρούν στο βρετανικό στρατό χωρίς να γίνονται αντιληπτα.
10. **ΟΥΝΡΑ (UNRRA United Nations Relief and Rehabilitation Administration)**: Η καταστροφή εκτεταμένων περιοχών του κόσμου και η διακοπή των οικονομικών σχέσεων κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο κατέστησαν αναγκαία την ίδρυση της Διεύθυνσης Περίθαλψης και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών.
11. **Παλμάχ (Palmach)**: Ιδρύθηκε το 1941, ήταν μια δύναμη κομμάντος από τα αρχικά των εβραϊκών λέξεων που σημαίνουν «Ομάδες Καταδρομών Pluggot Machatz».
12. **Σάϊκς-Πικό(Sykes – Picot)**: Αγγλογαλλική συμφωνία, προσχέδιο «μοιράσματος» της πετρελαιοφόρου Μέσης Ανατολής σε ζώνες επιρροής. Υπογράφηκε το Μάιο του 1916.
13. **Σιωνισμός**: Κίνημα που ιδρύθηκε από τον Herzl κατά τα τέλη του 19^{ου} αιώνα με σκοπό

τη δημιουργία «εθνικής εστίας» στην Παλαιστίνη και, το οποίο θα συγκεντρώσει τους εβραίους που ήταν διεσπαρμένοι στον κόσμο.

14. **Στέρν Αβραχάμ (Avraham Stern, 1907 – 1942):** Ο Αβραχάμ γεννήθηκε στη Πολωνία μέσα σε ένα σιωνιστικό περιβάλλον. Το 1925 μετακομίζει στη γη του Ισραήλ και σπούδασε σε γυμνάσια στην Ιερουσαλήμ πριν συνεχίσει τις σπουδές του σε εβραϊκό πανεπιστήμιο. Κέρδισε μία υποτροφία για να σπουδάσει κλασσικές γλώσσες και λογοτεχνία στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντία. Επέστρεψε το 1929 στο Ισραήλ και εντάχθηκε στη Χαγκανά, παράτησε τις σπουδές του για να αφοσιωθεί στον αγώνα για την εβραϊκή ανεξαρτησία. Το 1931, μία ομάδα μαχητών της Χαγκανά αποσχίστηκε από αυτή και οργάνωσαν μία ένοπλη αντίσταση γνωστή ως Ιργκούν Τσβαί Λεουμί. Ο Στέρν συμπεριλήφθηκε στο δυναμικό της οργάνωσης αυτής και πήρε το κωδικό όνομα «Yaig» από τον αρχηγό των ζηλωτών στη Μασάτ (Masada). Το 1937 η Ιργκούν διαλύεται, όπου πολλά μέλη της επέστρεψαν στη Χαγκανά ενώ ο Στέρν και άλλοι αρνήθηκαν να ξαναεπιστρέψουν στη Χαγκανά και συνέχισαν τις στρατιωτικές τους δραστηριότητες.
15. **Συνέδριο Βερολίνου (1/13 Ιουνίου 1878):** Αποφασίζονται τα παρακάτω: εδαφικά όφελγη για τη Ρωσία, ανεξαρτησία και εδαφικές ρυθμίσεις για τη Ρουμανία, εδαφικές προσαρτήσεις για την Ρουμανία, αυτόνομη Βουλγαρία (ανάμεσα στον Αίμο και το Δούναβη), αυτόνομη Ρωμυλία (σημερινή Νότια Βουλγαρία). Στην Ελλάδα δόθηκε η ελπίδα ότι με διαπραγματεύσεις θα μπορούσε να επιτύχει καλύτερη ρύθμιση των συνόρων με την Τουρκία, ώστε να επεκταθεί προς βορρά. Η Αγγλία για τις υπηρεσίες που πρόσφερε στην Τουρκία πήρε με μυστικό πρωτόκολλο στην Κύπρο (1878).
16. **Χαγκανά (Haganah στα εβραϊκά Άμυνα):** Σιωνιστική στρατιωτική οργάνωση, η οποία απηχούσε τα αισθήματα της πλειονότητας του εβραϊκού στοιχείου στην Παλαιστίνη στην περίοδο 1920-1948. Με σκοπό αρχικά την καταστολή των εξεγέρσεων των Παλαιστινίων Αράβων κατά της εγκατάστασης εβραίων στην Παλαιστίνη. Παρά το γεγονός ότι η οργάνωση κηρύχθηκε παράνομη από τις αρχές του καθεστώτος της Βρετανικής Εντολής και παρά τον υποτυπώδη εξοπλισμό της, κατόρθωσε να υπερασπιστεί αποτελεσματικά τους εβραϊκούς οικισμούς. Ήταν πολέμια της πολιτικής φιλοσοφίας και των τρομοκρατικών ενεργειών της Ιργκούν Τσβαί Λεουμί. Μετά την απόφαση του Ο.Η.Ε για διχοτόμηση της Παλαιστίνης το 1947, η Χαγκάνα εμφανίστηκε ανοιχτά ως δύναμη προάσπισης του εβραϊκού κράτους. Κατά την ίδρυση του Ισραήλ (1948) είχε ήδη υπό τον έλεγχο της όχι μόνο τις περισσότερες από τις περιοχές εποίκων αλλά και αραβικές πόλεις. Με διάταγμα της προσωρινής κυβέρνησης του Ισραήλ (31 Μαΐου 1948) η Χαγκάνα, ως ιδιωτική οργάνωση, διαλύθηκε και αποτέλεσε τον εθνικό στρατό του κράτους. Η ονομασία της διατηρήθηκε ως επίσημη ονομασία των Ενόπλων Δυνάμεων του Ισραήλ (Haganah le Yisra'el).

ΠΡΟΣΩΠΩΝ

1. Γκόλντα Μέιρ (3 Μαΐου 1898 – 8 Δεκεμβρίου 1978): Γεννήθηκε στη Ουκράνία το 1898 και σε ηλικία οκτώ ετών μετανάστευσε με την οικογένεια της στο Ουισκόνσιν των Η.Π.Α., από όπου έφυγε το 1921 με το σύζυγο της, για να εγκατασταθεί σε κιμπούτς της Παλαιστίνης. Το 1946, πριν από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, όταν οι βρετανικές αρχές κατοχής φυλάκισαν την ηγεσία της εβραϊκής κοινότητας, η Μέιρ αντικατέστησε τον Μοσέ Σαρέτ στην κεφαλή του πολιτικού τμήματος της Εβραϊκής Ομοσπονδίας, τον ανώτατο εβραϊκό σύνδεσμο με τους Βρετανούς. Κατά την παραμονή της στη διοίκηση της Εβραϊκής Ομοσπονδίας, η Μέιρ συνέβαλε στη συγκέντρωση κινδυλίων από τις Η.Π.Α., προκειμένου να καλυφθεί το κόστος του Πολέμου της Ανεξαρτησίας, και έγινε από τις αποτελεσματικότερες εκπροσώπους των Ηνωμένων Πολιτειών. Μετά τον αιφνίδιο θάνατο του τρίτου Ισραηλινού πρωθυπουργού Λεβί Εσκόλ, το 1967, στην πρωθυπουργία του Ισραήλ ανήλθε η Γκόλντα Μέιρ. Η 71χρονη τότε Μέιρ ανέλαβε τη δεύτερη κυβέρνηση εθνικής ενότητας που είχε σχηματίσει ο Εσκόλ, η οποία ωστόσο οδηγήθηκε σε διάλυση, εξαιτίας της διάστασης απόψεων σχετικά με το εάν θα έπρεπε να συνεχιστεί η κατάπαυση του πυρός μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου, από τη στιγμή που το Κάιρο δέν δεχόταν να υπογράψει ειρηνευτική συμφωνία. Τη διακυβέρνηση της Γκόλντα Μέιρ στιγμάτισε ο Πόλεμος του Γιόμ Κιπούρ, που ξέσπασε στις 6 Οκτωβρίου του 1973 με συγχρονισμένες επιθέσεις της Αιγύπτου και της Συρίας κατά του Ισραήλ. Όπως αποφάνθηκε μεταπολεμικά, η ειδική ερευνητική επιτροπή που συστάθηκε, οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις και η κυβέρνηση Μέιρ είχαν σφάλει σοβαρά στην εκτίμηση των αραβικών προθέσεων. Αν και η Μέιρ οδήγησε το Κόμμα των Εργατικών σε νίκη στις εκλογές που λόγω του πολέμου διεξήχθησαν το 1973, ένα χρόνο αργότερα υπέβαλε παραίτηση, παραχωρώντας τον πρωθυπουργικό θώκο στον Γιτζχάκ Ράμπιν. Η δεύτερη γυναίκα πρωθυπουργός στον κόσμο είχε διοριστεί το 1948 πρέσβειρα του Ισραήλ στην πρώην Σοβιετική Ένωση και διετέλεσε υπουργός Εξωτερικών επί δέκα έτη, από το 1956 έως το 1966. Απεβίωσε το Δεκέμβριο του 1978.

2. Νταβίντ Μπεν – Γκουριόν: Έχοντας πρωτοστατήσει στον αγώνα για την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, το Μάιο του 1948 ο πολωνικής καταγωγής Νταβίντ Μπέν Γκουριόν έγινε ο πρώτος πρωθυπουργός του εβραϊκού κράτους. Φτάνοντας στο Ισραήλ από την Πολωνία το 1906, σε ηλικία 20 ετών έλαβε μέρος στη δημιουργία της πρώτης κοινότητας αγροτών (πρόδρομος των κιμπούτς), συμβάλλοντας παράλληλα στην ίδρυση της εβραϊκής ομάδας αυτοπροστασίας «Χα – Σομέρ». Ένας από τους ιδρυτές των εργατικών σωματείων και του πανίσχυρου συνδικάτου Χιστραντούτ, ο Γκουριόν διετέλεσε εκπρόσωπος του στον Παγκόσμιο Σιωνιστικό Οργανισμό και την Εβραϊκή Ομοσπονδία, ενώ εξελέγη στην προεδρία και των δυο οργανισμών το 1935. Όταν ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, απελάθηκε από τις οθωμανικές Αρχές εκτός της γής της Παλαιστίνης. Ο Γκουριόν ταξίδεψε στη Νέα Υόρκη εκπροσωπώντας το Σοσιαλιστικό Σιωνιστικό Κόμμα, ενώ επέστρεψε στο Ισραήλ με τη στολή της Εβραϊκής Λεγεώνας, μονάδας του βρετανικού στρατού που συστάθηκε από το σιωνιστή ηγέτη Βλαντιμίρ Τζαμποτίνσκι. Με την ανεξαρτησία, ο Μπέν Γκουριόν ανέλαβε την πρωθυπουργία και το υπουργείο Άμυνας της χώρας εκείνα τα πρώτα δύσκολα χρόνια. Στα τέλη του 1953, εγκατέλειψε την κυβέρνηση για να αποσυρθεί στο κιμπούτς Σντε Μπόκερ, στην έρημο Νεγκέβ. Επέστρεψε στην πολιτική σκηνή του Ισραήλ μετά τις εκλογές στην Κνεσέτ το 1955, αναλαμβάνοντας το αξίωμα του υπουργού Άμυνας και αργότερα την πρωθυπουργία. Κατά τη δεύτερη πρωθυπουργική του θητεία ήλθε αντιμέτωπος με θύελλα αντιδράσεων, υποστηρίζοντας την αποκατάσταση των δεσμών του Τέλ-Αβίβ με τη Δυτική Γερμανία. Τον Ιούνιο του 1963 παραιτήθηκε από την εξουσία, επικαλούμενος «προσωπικούς λόγους», ωστόσο παρέμεινε πολιτικά ενεργός έως το 1970, οπότε αποσύρθηκε από την πολιτική και επέστρεψε στη Νεγκέβ, όπου απεβίωσε το 1973.

Λογοτεχνικές Αναπαραστάσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Β' μέρος της διπλωματικής μου εργασίας δεν αποσκοπεί να κάνει μία επισκόπηση της Νεότερης Κυπριακής Λογοτεχνίας αλλά να ανιχνεύσει τις οποιεσδήποτε λογοτεχνικές αναπαραστάσεις γύρω από την εικόνα του εβραίου την χρονική περίοδο που διαπραγματεύτηκα στο πρώτο μέρος της εργασίας. Όπως όμως συμβαίνει σε κάθε εθνική λογοτεχνία δεν φτάνουν τα δημιουργικά πνεύματα για να γραφτούν μεγαλουργήματα αλλά και ένα κατάλληλο κλίμα, έτσι και στην Κυπριακή λογοτεχνία ο 20^{ος} αιώνας συνδέεται άμεσα με την αναζωογόνηση του αιτήματος και των αγώνων του Κυπριακού λαού για ελευθερία. Στραμμένα τα βλέμματα και η προσοχή όλων των Κυπρίων είναι στην πραγματοποίηση του εθνικού πόθου για ένωση. Αν και μόνιμα ατενίζουν προ την Ακρόπολη, δεν παύει το νησί να είναι κάπως απομονωμένο πολιτικά εξαιτίας της γεωγραφικής του απόστασης, αλλά και εξαιτίας της αγγλικής κατοχής, που συστηματικά και μεθοδικά αγωνιζόταν για την απομάκρυνση της Κύπρου από τον εθνικό κορμό.

Έχοντας υπόψιν τα ιστορικά δρώμενα που διαδραματίζονταν στο νησί γίνεται ευκολότερα κατανοητό το θέμα που με απασχόλησε στην έρευνα μου και αφορά την εβραϊκή παρουσία στην κυπριακή λογοτεχνία. Η παρουσία μπορεί να θεωρηθεί μηδαμινή, ο λαός αυτός δεν εμφανίζεται σχεδόν καθόλου στα θέματα που απασχολούν τους κύπριους λογοτέχνες παρόλο που η παρουσία τους στο νησί υπήρξε καθοριστική την χρονική περίοδο 1946–1949 στα αγγλικά στρατόπεδα όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος της εργασίας. Η παραμονή τους στο νησί απασχόλησε μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις του κόσμου αλλά δεν θεωρήθηκε αρκετά σημαντικό το γεγονός για να καταλάβει μερικές γραμμές στα γραπτά των Κυπρίων λογοτεχνών.

Τα δύο κείμενα που θα παρουσιαστούν στην συνέχεια είναι δείγματα μίας επιλεκτικής μελέτης του συνολικού όγκου των έργων που χαρακτηρίζουν την Νεώτερη Κυπριακή Λογοτεχνία από τον Μεσοπόλεμο μέχρι την Ύστερη Αγγλοκρατία (1945 – 1960) και αυτά είναι : το μυθιστόρημα του Νίκου Νικολαΐδη του Κύπριου, «Τα τρία καρφιά» και το μυθιστόρημα του Κώστα Μόντη, «Ο αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα». Τα δύο αυτά έργα ξεφεύγουν από τα γεγονότα που διαπραγματεύτηκα στο πρώτο μέρος κι αυτό γιατί εστιάζονται περισσότερο στα στερεότυπα που εβραίου και όχι στο συγκεκριμένο γεγονός άφιξης τους στο νησί.

Το μοναδικό λογοτεχνικό βιβλίο που διάβασα και συμπεριέλαβα σ' αυτό το μέρος, που δεν ανήκει, βέβαια, στην κυπριακή γραμματεία αλλά αναπαριστά πολύ καλά τον θέμα που απασχολεί την εργασία μου είναι το έργο του Λέοντος Γιούρι, *Η Εξοδος*, το οποίο αφηγείται

ένα γεγονός που δεν έχει όμοιο του στην ιστορία της ανθρωπότητας : της αναγεννήσεως ενός έθνους που είχε διασκορπιστεί πριν από 2000 χρόνια. Ο Γιούρις αφιερώνει ολόκληρο τον πρώτο τόμο του έργου του στην εγκατάσταση των Εβραίων στην Κύπρο υπό την διαταγή της Βρετανικής Κυβέρνησης, εγκατάσταση που επιβάλλει στους Εβραίους την παραμονή τους σε ειδικά διαμορφωμένα στρατόπεδα, για τα οποία γίνεται λόγος στο πρώτο μέρος της εργασίας. Σε συνάρτηση με την παρουσίαση του βιβλίου θα γίνει μία σημαντική αναφορά στην κινηματογραφική διασκευή του έργου με σκηνοθέτη της τον Otto Preminger. Το σώμα των ηθοποιών που επιλέχθηκαν δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο, μερικά από τα ονόματα που παρέλασαν ήταν οι : Paul Newman, Eva Marie Saint, Jill Haworth, Ralph Richardson, David Opatoshu κ.α.¹

Το τελευταίο μέρος της εργασίας στόχο έχει την θεωρητική πλαισίωση όλου αυτού του εγχειρήματος που θα επιχειρηθεί στο σύνολο της ανάλυσης σχετικά με την εικόνα του Εβραίου στην κυπριακή λογοτεχνία. Εδώ αντιπαραβάλω την εικόνα του Εβραίου στην ελληνική πεζογραφία σε σχέση με την κυπριακή περίπτωση. Θα προσπαθήσω να ιστορικοποιήσω τη λογοτεχνία, ούτως ώστε να αναδείξω μία πλευρά της κυπριακής παραγωγής όπου πιθανώς μέχρι σήμερα να μην έχει τύχει ουσιαστικής μελέτης. Στο μέρος αυτό θα γίνει χρήση της κυριότερης δευτερογενούς βιβλιογραφικής πηγής, η οποία προέρχεται από μια ελληνίδα καθηγήτρια που ασχολήθηκε με ζητήματα που αναφέρονται στην εικόνα του Εβραίου στη ελληνική λογοτεχνία και σχετικά με την αναπαράσταση της γενοκτονίας στην ελληνική πεζογραφία, την Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου² και στο βιβλίο της *Ο Άλλος έν Διωγμό*. Πρέπει να ομολογήσω ότι προκειμένου ν'αντιπαραβάλω μία περίπτωση με μία άλλη θα έπρεπε το υλικό που διέθετα να είναι αρκετό, κυρίως από κυπριακής πλευράς. Εντούτοις αυτό δεν μπορεί να σταθεί εμπόδιο στο να αναχθούν συμπεράσματα που δεν έχουν καταγραφεί μέχρι τώρα και θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως πρωτότυπα, και ταυτοχρόνως προσωπικά, χωρίς δηλαδή να έχουν τύχει κάποιας θεωρητικής πλαισίωσης.

¹ Απο την ηλεκτρονική διεύθυνση: www.kirjasto.sci.fi/uris.htm.

² Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Ο Άλλος έν Διωγμό, Η Εικόνα του Εβραίου στη Λογοτεχνία, Ζητήματα Ιστορίας και Μυθοπλασίας*, Θεμέλιο 1998

Η Κυπριακή λογοτεχνία αρχίζει σιγά-σιγά να βρίσκει τον καλύτερο εαυτό της και ν' αναπτύσσεται, κυρίως, μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Οι συνθήκες που ακολούθησαν το τέλος του πολέμου, για διευθέτηση των εκκρεμών προβλημάτων, καθορίζονταν από τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, και το συμφέρον των Άγγλων ήταν να αρνηθούν να δώσουν ελευθερία στην Κύπρο. Η άρνηση αυτή οδήγησε στην επαναστατική έκρηξη του Οκτωβρίου το 1931, που είχε ως συνέπεια τη σκοτεινή, αφελληνιστική και καταπιεστική περίοδο που έμεινε στην Ιστορία της Κύπρου ως Παλμεροκρατία.

Η παρεμβολή των Άγγλων καθυστέρησε τη γλωσσική εξέλιξη, που πιθανώς θα συνέβαλλε στην επικράτηση της πανελληνίας κοινής γλώσσας στην Κύπρο. Κατά την περίοδο της αγγλοκρατίας (1878 - 1960) δεν δημιουργήθηκε μια αγγλοκυπριακή κοινωνία, που θα είχε τη δική της έκφραση, αντίθετα οι Άγγλοι επενέβησαν με ενέργειες στην εξέλιξη της γλωσσικής καταστάσεως της Κύπρου. Τα δάνεια από την Αγγλική γλώσσα στην Κυπριακή διάλεκτο κατά την αγγλοκρατία είναι ελάχιστα. Η εισροή αγγλικών δανείων στην Κυπριακή διάλεκτο έγινε μετά την ανεξαρτησία. Αρκετά σημαντικά γεγονότα - σταθμοί επέτειναν την εξέλιξη των λογοτεχνικών πραγμάτων της Κύπρου. Ως γεγονότα - σταθμοί θα πρέπει να θεωρηθούν μερικές σημαντικές εκδόσεις λογοτεχνικών περιοδικών. Στη Λεμεσό εκδίδεται το πολύ προοδευτικό και ανανεωτικό περιοδικό «Αβγή», 1924 - 1925, με πρωτεργάτη τον *Αμίλιο Χουρμούζιο*. Σπουδαία έκδοση και σημείο εκκίνησης για την αναβάθμιση της Κυπριακής Λογοτεχνίας και ποίησης θα πρέπει να θεωρηθεί η εμφάνιση των «*Κυπριακών Γραμμάτων*», 1934 - 1956, τα οποία στέγασαν την έκφραση σημαντικών λογοτεχνών και ανθρώπων του πνεύματος, επίσης πρόσφερε υπόσταση στη σοβαρή κριτική προσέγγιση των λογοτεχνικών και πνευματικών πραγμάτων του τόπου και του ελληνισμού. Οι τόμοι των *Κυπριακών Γραμμάτων* με τη μακρόχρονη εκδοτική παρουσία τους αποτελούν, μέχρι σήμερα, μνημείο για τη νεώτερη Κυπριακή λογοτεχνία.⁴

Η γενιά των κυπρίων λογοτεχνών του μεσοπολέμου μπορεί να χαρακτηριστεί ως η γενιά που έθεσε τα θεμέλια για την γερή υποδομή, τη σοβαρή και μεθοδική εργασία για τα Κυπριακά γράμματα. Η επίδραση από τους έλληνες πεζογράφους και ποιητές είναι άμεση ή έμμεση, οι Κύπριοι λογοτέχνες δείχνουν σεβασμό προς την παράδοση και τις ελληνικές αξίες. Στη δεκαετία του 1930 παρατηρείται στροφή προς την Ευρωπαϊκή λογοτεχνία με την εισαγωγή του Ελιοτικού και υπερρεαλιστικού τρόπου γραφής και δημιουργίας, χωρίς όμως να μπορούν ν' αποκοπούν τελείως από τη βαριά σκιά του Παλαμά, η οποία κυριαρχεί, κυρίως, στην ποίηση των χρόνων αυτών.

⁴ Κλείτος Ιωαννίδης, ο.π., σελ. 125 - 126.

Σημαντικό λογοτεχνικό πρόγραμμα που προσπάθησε να ενσωματώσει στα έργα της, τόσο τα ποιητικά όσο και στα πεζογραφικά, η γενιά του μεσοπολέμου είναι η συνειδητή καλλιέργεια των ελληνικών γραμμάτων στο νησί. Στοιχείο που θεωρείται ευεργετικό γιατί βοήθησε στο προπαρασκευαστικό έργο του αγώνα για εθνική αποκατάσταση.

Μέσα από αυτή την σύντομη αναφορά στην Κυπριακή λογοτεχνία του μεσοπολέμου επεδίωξα να παρουσιάσω τις κοινωνικές, ιδεολογικές και τεχνολογικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο αυτή στο νησί. Ποιες ήταν οι ιδεολογικές επιρροές των Κυπρίων και ποια ήταν τα θέματα που τους απασχόλησαν. Είναι ολοφάνερο ότι η προσοχή και το ενδιαφέρον τους δεν ήταν στραμμένα στην παγκόσμια ιστορία, αλλά περιορίζονταν στα στενά όρια της Κύπρου και της Ελλάδας.

Η «μονόπλευρη» αυτή αντιμετώπιση των γεγονότων προσέφερε ελάχιστο υλικό στην έρευνα μου όσον αφορά την εικόνα του Εβραίου στην Κυπριακή λογοτεχνία. Η πιο συνήθης μορφή με την οποία γίνεται αναφορά στους Εβραίους είναι μέσω στερεοτύπων, τα οποία προσδιορίζουν την διαφορά των Εβραίων, όπως αυτή παρουσιάζεται δια μέσου των αιώνων. Απο την έρευνα μου συμπεράνα ότι η ταυτότητα του Εβραίου σηματοδοτείται αρνητικά, ότι δηλαδή η διαφορά του χαρακτηρίζεται απειλητική και η παρουσία του εχθρική. Η εχθρότητα εναντίον των Εβραίων μαρτυρείται από την αρχαιότητα και συνεχίζεται στους ελληνιστικούς χρόνους, όπου η κατάσταση επιδεινώνεται υπό την επίδραση των Αιγυπτίων, κράτους με αντιεβραϊκή παράδοση, γι αυτό το λόγο οι συγγραφείς της εποχής των Πτολεμαίων δίνουν μία εντελώς αρνητική εικόνα του Εβραίου: οι Εβραίοι είναι ακάθαρτοι, μολυσμένοι από λέπρα, μάγοι, παιδοκτόνοι.⁵

Η εχθρότητα αυτή αποτελεί κοινό γνώρισμα όλων των χριστιανικών λαών και δεν έχει σταμάτημα, για παράδειγμα στην χριστιανική κοινωνία του 10^{ου} – 13^{ου} αιώνα η Δ' Σύνοδος του Λατερανού, το 1215, επιβάλλει στους Εβραίους να φέρουν ένα διακριτικό στρογγυλό σήμα. Ενωρίτερα το 1146, εμφανίζεται η πρώτη κατηγορία «τελετουργικού φόνου» (*meurtre rituel*), δηλαδή η δολοφονία ενός χριστιανόπαιδου, του οποίου το αίμα ενσωματώνουν στα άζυμα και θεωρείται θεοκτονία. Οι συκοφαντίες δεν θα πάψουν, αντίθετα θα αυξηθούν κι έτσι οι εβραίοι θα θεωρούνται αποδιοπομπαίοι τράγοι. Οι κατηγορίες θα συνεχίσουν να υφίστανται, εμπλουτίζοντας πια τα στερεότυπα: η εικόνα του εβραίου, ο οποίος κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Πανούκλας του 1348 δηλητηριάζει τα πηγάδια της Γαλλίας⁶, η εικόνα του εβραίου που συνωμοτεί για την καταστροφή του χριστιανισμού, η εικόνα του εβραίου ως μεσολαβητή του Διαβόλου, του Σατανά.

⁵ Αμπατζοπούλου, ο.π., σελ. 25-26, σε υποσημ. μας πληροφορεί ότι η εικόνα αυτή αντανακλάται σε κείμενα συγγραφέων της πτολεμαϊκής Αιγύπτου, τα οποία προέρχονται από τον Φλάβιο Ιώσηπο.

⁶ Jacques Le Goff, *Ο Πολιτισμός της Μεσαιωνικής Δύσης*, Μετφρ. Ρίκα Μπενβενίστε, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991.

αυτά τα στερεότυπα ορίζονται ως προπαρασκευασμένες ιδέες που δεν στηρίζονται στην εμπειρία, δεν έχουν συγκεκριμένα θεμέλια, κυριαρχούν στα μέλη μιας ομάδας και, βέβαια, δεν γίνονται ν'αναπαράγονται αμετάβλητα. Μέσα από αυτές τις προπαρασκευασμένες ιδέες φύεται η εικόνα για τον Άλλο, που αποτελεί σχήμα πάντα μεταβλητό, που μορφοποιείται με διαφορετικό τρόπο ανά εποχή και κοινωνία.⁷

αυτό ακριβώς το σημείο συνίσταται η διαφοροποίηση της εχθρότητας κατά των Εβραίων ανά τον 19^ο-20^ο αιώνα, η οποία προερχόταν από τη φυλετική ψευδο-επιστημονική θεωρία. Στην ιστορία της ανθρωπότητας είναι αγώνας μεταξύ διαφορετικών φυλών, που είναι διαιρέσιμες σε μία ιεραρχική τάξη, σε ανώτερες και κατώτερες φυλές. Οι Εβραίοι ανήκουν σε μια κατώτερη φυλή γι'αυτό το λόγο εισάγεται μια καινούργια λέξη, ο «αντισημιτισμός». Μέχρι σήμερα η λέξη αυτή χρησιμοποιείται για να δηλώσει αυτή την εχθρότητα εναντίον των Εβραίων. Προσθέτοντας, όμως, μπροστά ένα επίθετο, το «εξολοθρευτικό» οδηγούμαστε στον ναζιστικό, ολοκληρωτικό πόλεμο που εξαπέλυσε ο Χίτλερ για τον ολοκληρωτικό αφανισμό των Εβραίων.⁸

Η πρώτη κατασκευή του «Εβραίου» στην Κυπριακή Λογοτεχνία, όπως την συνάντησα από τα βιβλία μου προέρχεται από τον Νίκο Νικολαΐδη και το έργο του «Τα τρία καρφιά». Η ιστορία, στο οποίο παρατηρούμε τις επιρροές που δέχεται ο Νικολαΐδης από έλληνες συγγραφείς σχετικά με την εικόνα του Εβραίου. Θα αποδειχθεί και στην ανάλυση του βιβλίου ότι ο Νικολαΐδης πίστευε όλα αυτά τα στερεότυπα που δημιουργήθηκαν στο φαντασιακό των κοινωνιών γύρω από το πρόσωπο των Εβραίων.

⁷ Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, ο.π., σελ 160 – 161.

⁸ Daniel – Johan Goldhagen, *Hitler's Willing Executioners. Ordinary Germans and the Holocaust*, Alfred A. Knopf, Νέα Υόρκη 1996.

Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος - Τα Τρία Καρφιά, Μυθιστόρημα⁹

Το 1948 εκδίδεται το μυθιστόρημα αυτό, στο οποίο ο Νικολαΐδης δίνει μια αυθεντική εικόνα μιας άδικης και κακοφτιαγμένης κοινωνίας που αλλοτριώνει το άτομο και του καταστρέφει, μερικές φορές, μίας κοινωνίας που ολοένα και περισσότερο πληγώνει τα δημιουργήματα της.

Ο Ν.Νικολαΐδης δούλεψε τα κείμενα του με πολλή επιμέλεια και αφοσίωση. Όσον αφορά στο περιεχόμενο του έργου για να το εκτιμήσουμε σήμερα, σύμφωνα με τον Γ.Φ.Πιερίδη, «στην πραγματική του αξία θα πρέπει να μπορέσουμε να το δούμε μέσα από τα συμφραζόμενα της εποχής που γράφτηκε. Όσον αφορά τη μορφή, την περίτεχνη δομή του, αυτή είναι μια μόνιμη ομορφιά, η οποία δεν αλλοιώνεται ούτε μεταβάλλεται με τις ροπές και το πνεύμα της κάθε εποχής».¹⁰

«Τα Τρία Καρφιά» είναι μία πλατιά και σύνθετη αφήγηση. Ολόκληρο το έργο ξεδιπλώνεται έρωτα από το βίο του Κασσιανού, του ψιλικατζή, του οποίου ο συγγραφέας θέλει να συνθέσει όλον τον πόνο και την μικρότητα μίας εποχής και μίας κοινωνίας που στη βασική της διάρθρωση παραμένει ακόμη η ίδια.

Το υλικό που χρησιμοποίησε ο Νικολαΐδης σ' αυτό του το έργο προερχόταν από ανέκδοτα που κυκλοφορούσαν τότε στην Κύπρο και από μερικές σκόρπιες κουβέντες που άκουσε από τον πατέρα του προτού πεθάνει. Ο Κασσιανός έμεινε στην μνήμη των ανθρώπων με την ονομασία «Βουλωμένος του Σατανά». Από μικρός έμαθε από τον πατέρα του ότι η ζωή είναι «λάμια, αμορουφήχτρα, άσπλαχνη»(σελ.23), ο οποίος του υπενθύμιζε ότι στόχος της ζωής του πρέπει να είναι «να κάνει παράδες». Από μικρό ο πατέρας του τον έστειλε στην Λευκωσία για να ορθοποδήσει και, εκεί, «σαν πέτρα που κυλάει τον κατήφορο, πέρασε από λογής παραγγέλματα»(σελ.30). Πέρασε δέκα χρόνια σκυλίσιας ζωής κάτω από την επίβλεψη άλλων, αυτοί έβλεπαν στο πρόσωπο του το εύκολο θύμα για πειράγματα και κοροϊδία.

Σιγά – σιγά αρχίζει να φτιάχνει ένα μικρό μαγαζάκι με «ψιλικά», με σχολικά είδη, καραμέλες, ζάχαρη και με είδη φαρμακευτικής. Η τσιγγουνιά του και πολλές φορές η κλεψιά που διενεργούσε εις βάρος των πελατών του – που τύγχανε να είναι γείτονες του- τον έκανε «μοναχοφάγο», αγειτόνευτο και ήταν ζήτημα αν υπήρχαν τρεις άνθρωποι που ν' ανταλλάζουν μια κουβέντα μαζί του.

Το χαρακτηριστικό του «τσιγκούνη» και του «σπαγγοραμμένου» συνόδευε συχνά το όνομα που αποδιδόταν στους Εβραίους. Ο Εβραίος εμφανίζεται ιδιαζόντως αντιπαθής εξαιτίας της φιλαργυρίας του, πράγμα σύνηθες για τον λαό αυτό σύμφωνα με την ελληνική παράδοση. Η εικόνα αυτή ταυτίζεται με το στερεότυπο που αποδίδουν στον Εβραίο ως «τσιγκούνη»,

⁹ Νίκου Νικολαΐδη του Κύπριου, *Άπαντα, Τα τρία καρφιά, Μυθιστόρημα*, Εκδόσεις Κέδρος, 1992.

στερεότυπο πού, σύμφωνα με την Αμπατζοπούλου, θα μπορούσαμε να τον αποδώσουμε και με τον όρο κλισέ (cliché). Ο όρος αυτός αναφέρεται ειδικά σε ζητήματα ύφους ή ρητορικής, και σχετίζεται με την απουσία αυθεντικότητας του συγγραφέα. Το κλισέ είναι ομάδα λέξεων, η οποία προκαλεί την αίσθηση του déjà – νυ, της κοινοτοπίας, του χλιοειπωμένου. Η φράση «αυτός είναι τσιγκούνης» είναι ένας τύπος, ο οποίος σχετίζεται με μία ιδέα ή γνώμη¹¹.

Το επόμενο στερεότυπο που εμφανίζεται στο έργο *Τα Τρία Καρφιά* έχει σχέση με την κατασκευή του αντί – ιουδαϊσμού που αποτελεί εκδήλωση της θρησκευτικής διαφοράς. Το γένος των Εβραίων θεωρείται υπεύθυνο για τη σταύρωση του Ιησού, στην ακολουθία της Μεγάλης Πέμπτης οι Εβραίοι αποκαλούνται συνεχώς «θεοκτόνοι», «θεοστυγείς», «λαός δυσσεβής και παράνομος» και ζητείται η τιμωρία τους : «Αλλά δός αυτοίς Κύριε, κατά τα έργα αυτών, ό,τι κενά κατά σου εμελέτησαν»¹². Έχοντας αυτά στο μυαλό τους οι γείτονες του Κασσιανού πίστευαν ότι «*ξημερώματα Μεγαλοτετάρτης «οι άνομοι εβραίοι» του προσφέρουν «καλήν τιμήν» για το Χριστό του, μα... - Μεγάλη η δόξα Σου Χριστέ μου – δε θέλει να τον παραδώσει. Τινάζεται στον ύπνο του και φωνάζει : Δεν Τον πουλώ!... δεν Τον πουλώ!... ».*

Συνέδεαν την τσιγγουνιά του και την λαιμαργία του για απόκτηση περισσότερων χρημάτων με το γεγονός ότι έκανε μυστικές συμφωνίες με τους Εβραίους ώστε να πουλήσει τον Χριστό, δηλαδή τον ταύτιζαν με τον Ιούδα. Ο Ιούδας και κυρίως το κάψιμο του, είναι έθιμο της Μεγάλης Πέμπτης και θεωρείται η πιο γνωστή και διαδεδομένη εκδήλωση λαϊκού αντισημιτισμού στην Ελλάδα. Βέβαια, στο έργο του ο Νικολαΐδης δεν κάνει ξεκάθαρη νύξη στον Ιούδα αλλά μέσα από τα γραφόμενα του και τα στοιχεία που αφήνει να εννοηθούν μας παραπέμπει στο συμπέρασμα αυτό.

Η επόμενη αναφορά του συγγραφέα που άπτεται της κατασκευής του Εβραίου ως Άλλου είναι η πλέον διαδεδομένη συκοφαντία για θυσία αίματος, η οποία αναφέρεται στη δολοφονία μικρών παιδιών ώστε να χρησιμοποιηθεί το αίμα τους στην κατασκευή των άζυμων του Εβραϊκού Πάσχα. Οι γείτονες του πρόσεχαν να μην τον πλησιάζουν τα παιδιά τους, το γεγονός αυτό παραξένεψε τα παιδιά και αυτά καθώς δεν αφήνουν τίποτα χωρίς να του δώσουνε μια εξήγηση άρχισαν να εξερευνούν τον λόγο που προκάλεσε την συμπεριφορά των γονιών τους. Με την σειρά τους «*φτάσανε στο συμπέρασμα πώς ο Κασσιανό πρέπει να είναι ένας «άνομος» που προμηθεύει στους Εβραίους το αίμα το χριστιανικό που μεταλαμβάνουνε το Πάσχα τους!... Και μια μέρα, που είχανε χορτάσει το παιχνίδι μέσα στα μισοτέλειωτα γιαπιά, τα παιδιά καθίσανε και μιλήσανε για τον «άνομο» :*

¹⁰ Γ.Φ.Πιερίδης, «Ο Νίκος Νικολαΐδης όπως τον είδα», *ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ* 211(1991), σ.σ.29-30.

¹¹ Αμπατζοπούλου, ο.π., σελ. 163 - 165

¹² ο.π., σελ 198.

- Καλοπιάνει το παιδί με ιστορίες και λογής καλούδια... κι άμα μια φορά το ξεθαρρέψει και ξεμοναχιαστεί μαζί του, το...
- Το κλείνει στο σπιτομάγαζο του και...
- Το σφάζει !
- Όχι... το ταγίζει αμύγδαλο και ζάχαρη για να καθαρίσει το αίμα του ... Υστερα...
- Το σφάζει !
- Όχι.... Έχει ένα βαρέλι με καρφιά...
- Εκεί μέσα ρίχνει το παιδί....
- Και το κυλάει το βαρέλι...
- Και τα καρφιά μπαίνουν στο κρέας του παιδιού....
- Και σαν αποστραγγιστεί το αίμα του παιδιού...
- Το μαζεύει, και το...
- Μα σταθείτε, λοιπόν, ν' ακούσετε !... Έχει κιτρολέιμονα, που με μαστοριά τα 'χει αδειάσει απ' το ζουμί και την ψίχα τους..
- Και τα γιομίζει με το αίμα!
- Ναι.
- Για φαντάσου !!...» (σελ.86 –87)

Ακριβώς την ίδια περιγραφή «θυσίας αίματος» παρουσιάζει στο μυθιστόρημα του ο Στέφανος Ξένος, *Ο διάβολος εν Τουρκία*¹³. Δεν θα θεωρούσα απίθανο ο Νικολαΐδης να έχει δανειστεί την συγκεκριμένη σκηνή από τον Ξένο. Είναι πιθανόν στις περιπλανήσεις του στο κόσμο να διάβασε το συγκεκριμένο βιβλίο και να ενσωμάτωσε, με τη δική του πινελιά, το γεγονός στη δική του εξιστόρηση. Το μυθιστόρημα εκτυλίσσεται στην Κωνσταντινούπολη, και ο Εβραίος του έργου είναι ο γνήσιος Σάυλωκ, ο τραπεζίτης του Πατισάχ, ο Βεμβενίστας, « αληθής Ιουδαίος ως προς το συμφέρον, το θρησκευτικόν, δηλαδή είχε έναν τυφλόν ζήλον δια την θρησκεία του, και επεθυμεί, εάν ήτο δυνατόν, να εκδικηθεί όλους τους χριστιανούς». Ο Στέφανος Ξένος περιγράφει με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες, μέσα σε ατμόσφαιρα γοτθικού μπαρόκ μια «θυσία αίματος» : «Όταν δε το δυστυχές τούτο σφάγιον γείνει αρκετά λιπαρόν, έχουν μέγα βαρέλιον εσωτερικώς εμπλεων ήλων, και το εισάγουν. Κυλινδούν μετά ταύτα το βαρέλιον εις τρόπον, ώστε αφαιρούν εκ

¹³ Στέφανος Ξένος, *Ο διάβολος εν Τουρκία, ήτοι Σκηναί εν Κωνσταντινουπόλει*, Εκδόσεις Αναστασίου Δ. Φέξη, Εν Αθήναις 1892, Τόμος Α', Β'. Μυθιστόρημα με το οποίο ο Ξένος ήθελε να δώσει στο ευρωπαϊκό κοινό σκηνές απο την Ανατολή όπου έζησε και θα πλέξει γύρω από την πραγματικότητα ένα μύθο. Θέλει να δείξει στου Άγγλους, οι οποίοι υποστηρίζουν με πάθος αυτή την χώρα, την αθλιότητα και τη δολοπλοκία της οθωμανικής διοίκησης. Αν και αναλώνεται στην περιγραφή της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, των λαών της, των ηθών της, τονίζει πώς δεν γράφει ως ιστορικός αλλά θέλει να μπει στα σπίτια των απλών ατόμων και να πεςριγράψει τη ζωή τους. Γράφει ως ζιμητής μυθιστοριογράφος.

του παιδός όλον του το αίμα, έπειτα θάπτουν κρυφίως το σώμα, το δ' αίμα διαμοιράζουν τα Συναγωγή δια μετάληψιν». (σελ. 109)¹⁴.

Το μυθιστόρημα απηχεί τον λαϊκό αντισημιτισμό και τον τύπο του «Εβραίου» της αγγλικής μυθιστοριογραφίας. Η ελληνική και η δυτική παράδοση συναντώνται για να δημιουργήσουν ένα έργο που απευθύνεται στο αγγλικό και ελληνικό κοινό.

Η προκατάληψη αυτή έγινε συχνά η αιτία για αιματηρές επιθέσεις κατά εβραϊκών κοινοτήτων τόσο στη Δύση, όσο και στην Ανατολή. Κάνει την εμφάνιση της στη Δυτική Ευρώπη ήδη από τον 12^ο αιώνα και έφτασε στο αποκορύφωμα της κατά την διάρκεια των επόμενων αιώνων. Αυτές οι κατηγορίες αυξάνονται συνήθως γύρω στο Πάσχα, γιατί τότε υποτίθεται πώς οι Εβραίοι αναζητούν τα θύματα τους ανάμεσα στους χριστιανούς, κυρίως εστιάζονται σε παιδιά, ώστε να βρουν το συστατικό (αίμα) για να φτιάξουν τα άζυμα (matzot) του Εβραϊκού Πάσχα.¹⁵

Η περιέργεια των παιδιών είναι χαρακτηριστικό τους και δεν έχει ούτε αρχή ούτε τέλος γι' αυτό το λόγο θυμίζει κύκλο. Η επόμενη τους κίνηση είναι να καταστρέψουν τον Εβραίο, που θεωρούν ως απεσταλμένο του Σατανά «...μια μέρα μαζευτήκανε όλα σε μια παράμερη γωνιά και συνωμοτήσανε για να διώξουν τον τσιφούτη από την γειτονιά τους :

-Το καλύτερο διωχτικό για τον Εβραίο είναι ο Σταυρός, είπε ένα.

-Μα δεν είναι Εβραίος!... είπε εν'άλλο.

-Είναι.

-Πώς «είναι» !;...μωρέ κοιμισμένη, αφού τότε λένε Κασσιανό; Ο άγιος Κασσιανός είναι Εβραίος;...

-Όχι...ο άγιος Κασσιανός δεν είναι Εβραίος...

Ωστόσο σε λίγο τα παιδιά, βρήκαν πως ο Κασσιανός έπρεπε να είναι Εβραίος, και πως δεν ειν' άλλο διωχτικό, καλύτερο από τον «Τίμιο και Ζωοποιόν Σταυρόν».

-...αφού και τον Σατανά ακόμα τότε διώχνει...

- Και το πάσα κακό...

Πήρανε λοιπόν, δύο παλούκια, τα πελεκήσανε με το σουγιά, τα βάλανε σταυρωτά, ...τα δέσανε μ' ένα σπάγκο, και τραβήξανε στον Κασσιανού... Ένα -το πιο τολμηρό- θα τότε ρίξει μέσα στο σπιτομάγαζο... Τα' άλλο, θα παραμονεύουνε αντίκρυ, πίσω από το μισοτελειωμένο γιατί, για να δούνε πώς θα κάνει ο εβραίος.

¹⁴ Όπως παρατίθεται στη Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Η Γραφή και η Βάσανος. Ζητήματα Λογοτεχνικής Αναπαράστασης*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2000, σελ.152.

¹⁵ Ε. Αμιλήτου, «Έρωτας και Θάνατος στο Γκέτο. Η άλλη Ζάκυνθος του Γρηγορίου Ξενόπουλου». ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ 1738.

-Κοιτάτε τον πώς κάθεται τώρα!...

-Είναι σαν κότα που ζεσταίνει τα αβγά της...

-Όχι!...Ζεσταίνει τα καπιτάλια του για να του ξεπουλιάσουν...του βάρθρακα -θ'αρχίσει να τρέμει...θα τον πιάσουνε σπασμοί...θα βγαίνουνε αφροί από το στόμα του, και τα δόντια του θα χτυπάνε το ένα πάνω στ' άλλο... (σελ.88-89)

Το σχέδιο τους φτάνει στο απόγειο του το βράδυ, όπου όλοι πλέον, άνδρες και γυναίκες, μαζεύονται στα σπίτι τους και ο τόπος θυμίζει «νεκροταφείο εβραϊκό». Την ίδια στιγμή τα παιδιά παραμονεύουν και σχεδιάζουν την κίνηση τους. Ο Κασσιανός βρίσκεται στο σπιτομάγαζο του όπου «άξαφνα μεσ' απ' το γκρίζο μισόφωτο, σφεντονίστηκε κάτι κι ήρθε κι έπεσε μπροστά του, κάνοντας ένα ξερό κρότο. Τινάχτηκε απ' το κάθισμα του ξαφνιασμένος, και κοίταξε για μια στιγμή, ακίνητος, με άπλانا μάτια, το αντικείμενο που βρισκόταν χάμου, μπροστά στα πόδια του... Ύστερα πήρε το συνηθισμένο του ύφος κι έσκυψε κι εσήκωσε το σταυρό... Τον απίθωσε στον πάγκο δίχως να κοιτάζει όζω, δίχως να δώσει καμιά σημασία στο πείραγμα... Απ' αντίκρυ, τα παιδιά που περιμένανε με καρδιοχτύπι το μέγα θαύμα του Σταυρού, κοιταχτήκανε μεταξύ τους απορημένα : «Πώς ;!... Δεν είναι αλήθεια ο Σταυρός είναι αποδιωχτικό;!... Αδύνατον !... κάτι άλλο θα συμβαίνει»...

Ο Κασσιανός ξανακάθισε στη θέση του και πήρε το σταυρό.

-Α!...δεν είναι αλήθεια !...έκανε ένα παιδάκι.

-Τι; !...Ο σταυρός δεν είναι διωχτικό;!... ..

-Είναι!... ..μα ο Κασσιανός δεν είναι εβραίος...Κοιτάτε!... ..πήρε και τον κρατάει στα χέρια του!...

-... Δεν βγαίνουνε αφροί απ' το στόμα του...

-... Δεν χτυπάνε τα δόντια του το 'να πάνω στο άλλο...

.....*

Αυτό έκανε κατάπληξη στα παιδιά!

«Ο Κασσιανός είναι εβραίος, μα ο σταυρός δεν είναι διωχτικό!!»... συλλογίστηκε το καθένα, και κινήσανε να φύγουν απογοητευμένα, αμίλητα, με την παιδιάτικη ευλάβεια τους μειωμένη.» (σελ.91)

Η σύντομη αναφορά του Νίκου Νικολαΐδη στους Εβραίους υπηρετεί ορισμένες κειμενικές λειτουργικές όπως υπαινίχθηκε χαρακτηριστικά ο Μαλάνος Τίμος¹⁶ «...Μεταχειρίζεται μύρια τα κι αμέτρητες πείρες για να φτάσει στο ποθούμενο σκοπό, κι όλα αυτά γίνονται δίχως να νερώνεται η προσπάθεια του. Η τέχνη του είναι ένας σοφός υπολογισμός κι όμως δεν υβρίζει». Το σκεπτικό που ακολούθησε ήταν να παρουσιάσει τον Κασσιανό ως τσιγκούνη, χαρακτηριστικό που αποδίδεται στους Εβραίους, και ως πρόθυμο να εξαγοράσει τον Χριστό αν αυτό ευνοούσε τα συμφέροντα του.

Με το τέλος αυτής της πρώτης ανάγνωσης του μυθιστορήματος αυτόματα καταλαβαίνουμε ότι ο Νικολαΐδης, όπως κι αρκετοί άλλοι μυθιστοριογράφοι, αναπαράγει στά τον μηχανισμό παραγωγής της κοινωνικής προκατάληψης: όποιος συγκεντρώνει τις ιδιότητες του τοκογλύφου και του τσιγκούνη είναι αυτομάτως Εβραίος και επομένως είναι ανάμεικτος δολοφόνος παιδιών και προδότης.

Η αναπαραγωγή αυτής της εικόνας θεωρείται απόρροια των διαβασμάτων του Νικολαΐδη κι υπό γιατί καθόλου στην όλη του συγγραφική πορεία δεν αναφέρεται σε γεγονότα που φορούσαν το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον αντισημιτισμό που επέδειξε ο Χίτλερ στο πρόσωπο των Εβραίων. Τα έργα του ακολουθούν μία πορεία από το 1908-1951. Τα τελευταία του που χρονικά συνέπιπταν με την κτηνωδία που επικρατούσε στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως, δεν αναφέρονται ούτε ονομαστικά στους Εβραίους.

Με την αναφορά του στα «Τρία Καρφιά» αποδεικνύεται ότι αυτή συνίσταται σε διάφορους παράγοντες όπως η επιθυμία του για ταξίδια ώστε να γνωρίσει καινούργιους τόπους και άλλους ανθρώπους. Ήταν κοσμογυρισμένος, μόνιμος κάτοικος Αιγύπτου, χωρίς αντικοινωνικότητα, χωρίς να κάνει το ταξίδι για χόμπυ ή για φυγή. Ταξιδεύει για προσωπική μάθηση, πηγαίνει στην Αθήνα, Συρία, Ιταλία, Μόναχο, Βερολίνο, Παρίσι και, τέλος, εγκαθίσταται μόνιμα στην Αλεξάνδρεια. Η ζωή του ήταν μία συνεχή μετακίνηση, είχε μία έκκεντρη σχέση με τον εθνικό κορμό, επρόκειτο για ένα ποιητή πλάνης, για ένα συγγραφέα της διασποράς. Απολάμβανε τις χαρές του ταξιδιού, κοιμόταν σρε νυχτερινά άσυλα, με κάθε είδους ανθρώπους και ανακατευόταν με τους λαούς των χωρών που επισκεπτόταν.

Στη διάρκεια των μετακινήσεων του ερχόταν σε επαφή με τη λογοτεχνία διαφορετικών χωρών. Γι' αυτό το λόγο, νωρίτερα, ανέφερα ότι ίσως το περιστατικό που περιγράφει στο βιβλίο του είναι «δάνειο» από τον Στέφανο Ξένο και τη γειτονική Κωνσταντινούπολη.

Μαλάνος Τίμος, *Επίλεκτες κρίσεις στο: Λογοτεχνικά Πορτρέτα. Κύπριοι ποιητές και πεζογράφοι*. Τόμος Β', Πρωτοδικείο Κέντρο Ρεν, Εκδόσεις Αρμίδα, Λευκωσία 2000, σελ. 24.

2. Μεταπολεμική Κυπριακή Λογοτεχνία - Η Ύστερη Αγγλοκρατία (1945-1960)

Η μεταπολεμική περίοδος στην κυπριακή λογοτεχνία μπορεί κάλλιστα να χαρακτηριστεί ως μια συνέχεια της μεσοπολεμικής περιόδου. Μεγάλος αριθμός λογοτεχνών της τελευταίας γράφει και δημιουργεί στη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου πολέμου καθώς και στα επόμενα μεταπολεμικά χρόνια. Αρκετοί λογοτέχνες τέμνουν δύο και τρεις λογοτεχνικές περιόδους, με συχνές τις προσαρμογές και τους προσανατολισμούς τους στο ύφος και στο κλίμα των καιρών.

Η λογοτεχνική συνείδηση των κυπρίων λογοτεχνών πλουτίζεται με το Β' Παγκόσμιο πόλεμο, όπως θα εμπλουτιστεί και θα διευρυνθεί στα χρόνια του επικού αγώνα της Κύπρου, στα 1955 – 1959, και στην μετά την Ανεξαρτησία της Κύπρου ελεύθερη αλλά ανήσυχη και δραματική περίοδο. Όσον αφορά την πολιτική σκηνή του νησιού, η ίδρυση του ΑΚΕΛ (Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού) το 1941 και του ΚΕΚ (Κυπριακό Εθνικό Κόμμα) το 1943, θα διαδραματίσουν πρωτεύοντα καθοριστικό ρόλο.

Το αίτημα για Αυτοδιάθεση – Ένωση με την Ελλάδα κυριάρχησε στα χρόνια που ακολούθησαν. Τον Ιανουάριο του 1950 το Ενωτικό Δημοψήφισμα αποτέλεσε τον πρώτο σημαντικό σταθμό του εθνικού κινήματος. Η αδιάλλακτη αρνητική στάση των Άγγλων για ικανοποίηση του πολυπύθητου κυπριακού αιτήματος θα οδηγήσει σε ένοπλη σύγκρουση με τους Άγγλους στα χρόνια 1955 – 1959. Ο αγώνας της ΕΟΚΑ τερματίστηκε με τις οδυνηρές συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου (1959), που οδηγούσαν στην ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας (Αυγούστο 1960)¹⁷.

Την περίοδο αυτή κάθε μορφή ταξινόμησης και κατάταξης είναι πρωταρχικά συμβατική και σχηματική, και γίνεται για σκοπούς μελέτης και ευκολότερης κατανόησης των έργων. Και τούτο διότι οι λογοτέχνες που άρχισαν να δημιουργούν στις προηγούμενες δεκαετίες συνεχίζουν και σ' αυτήν την περίοδο, όπως ανέφερα πιο πάνω. Επομένως στην κατάταξη αυτή εστιάζομαστε στην τεχνική του λογοτέχνη, και δευτερευόντως την ποσότητα του έργου και τη μορφή. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα κοινωνικά δρώμενα και τα συμφραζόμενα της εποχής όπου εκδίδονται τα έργα.

Στο μεταξύ μέσα από αυτή την σύντομη αναφορά που έγινε στα κοινωνικά συμφραζόμενα και στις επιρροές των κυπρίων λογοτεχνών είναι ολοφάνερο ότι η «σιωπή» και η «απουσία» που υφίστανται στην προηγούμενη περίοδο, όσον αφορά την εικόνα του Εβραίου στην Κυπριακή Λογοτεχνία βρίσκεται ακόμη σε λειτουργία. Οι φωνές που έγραφαν την περίοδο του μεσοπολέμου εμπλουτίστηκαν στα χρόνια αυτά, εισέρχονται μέσα στην ιστορική δυναμική της Κύπρου, που ακόμα επίμονα αναζητεί την εθνική της αποκατάσταση. Τυχόν εξωγενείς παράγον-

¹⁷ Λεύκιος Ζαφειρίου, ό.π., σελ. 59.

τες δεν έβρισκαν εύφορο κλίμα για να εμφυτευτούν και να συμπεριληφθούν στα έργα της περιόδου. Απόδειξη αυτής της «μονόπλευρης» ενασχόλησης με συγκεκριμένα θέματα είναι το γεγονός ότι κανείς θα δυσκολευόταν ν'ανακαλύψει οργανική και άμεση σύνδεση με τις αντίστοιχες Ελληνικές σχολές τέχνης. Εκείνο που θα συναντούσε είναι επιφανειακές μορφικές απομιμήσεις, διαβάσματα και προσωπικές συμπάθειες και προτιμήσεις προς Ελλαδίτες ή ξένους λογοτέχνες. «Ο Κύπριος δημιουργός χαρακτηρίζεται έντονα από την αγωνιώδη προσπάθεια να παραμείνει αυθεντικά ο εαυτός του, έστω και αν, κρυμμένος στο δωμάτιο του και χωρίς να το ομολογεί, διαβάσει ξένους λογοτέχνες.»¹⁸

Μιλώντας για απομιμήσεις, συμπάθειες και προτιμήσεις θα ήταν αξίζει ν'αναφέρω ότι τα φαινόμενα αυτά εμφανίζονται μόνο όσον αφορά την μορφή και το βάθος, γιατί όσον αφορά τα θέματα και τα περιεχόμενα στα έργα των κυπρίων λογοτεχνών, δεν συγκλίνουν με αυτά των Ελλήνων.

Βασικό χαρακτηριστικό της μεταπολεμικής πεζογραφίας στην Ελλάδα είναι η έντονη πολιτικοποίηση¹⁹. Αμέσως μετά την απελευθέρωση πολλοί συγγραφείς θέλησαν να διηγηθούν τα ιστορικά περιστατικά, και κυρίως αυτά που αφορούσαν την Κατοχή και την Αντίσταση. Οι μυθιστοριογράφοι και οι διηγηματογράφοι αυτής της περιόδου είτε συνέχισαν είτε αναβίωσαν τους κυρίαρχους τρόπους ρεαλιστικής γραφής που ήταν σε ισχύ από τον μεσοπόλεμο, οι οποίοι καθόρισαν την πεζογραφική παραγωγή και των επόμενων δεκαετιών. Ήδη από το έτος 1946 υπάρχουν αναφορές στις σελίδες των Ελλήνων πεζογράφων για τους Εβραίους, οι οποίοι εξολοθρεύτηκαν/αφανίστηκαν κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Τη χρονιά αυτή κυκλοφόρησαν *Τα ψάθινα καπέλα* της Μαργαρίτας Λυμπεράκη²⁰, η δράση του οποίου τοποθετείται εξ'ολοκλήρου στη διάρκεια της δεκαετίας του '30. Πρόκειται για ένα έργο γεμάτο από τη ζεστή, όλο αγάπη και καλοσύνη, ατμόσφαιρα της οικογένειας, και ακόμη από μια δροσιά και χάρη νεανική. Στις σελίδες του δε γίνεται αναφορά στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο, εντούτοις αναγνωρίζονται στην πορεία της ανάγνωσης κάποιοι υπαινιγμοί, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Άγγλο-εβραίου Δαβίδ και της μητέρας του, όπως και με την αναφορά στις δραστηριότητες του Ανδρέα (εξάδελφος ναυτικός με τον οποίον είναι ερωτευμένη η Κατερίνα, μία εκ των τριών πρωταγωνιστριών – αδελφών) κατά τον παράνομο επαναπατρισμό Εβραίων στην Παλαιστίνη. Πιθανότατα οι υπαινιγμοί αυτοί ν'αναφέρονται στην τύχη των Εβραίων κατά την διάρκεια της ανόδου του Χίτλερ και των ναζί στην εξουσία²¹.

¹⁸ Κλείτος Ιωαννίδης, ο.π., σελ. 297.

¹⁹ Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Ι' Έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (Μ.Ι.Ε.Τ.), Αθήνα 1999, σσ: 346.

²⁰ Λυμπεράκη Μαργαρίτα, *Τα Ψάθινα Καπέλα*, Γαλαξίας, Αθήνα 1946.

²¹ Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία, Ποίηση και Πεζογραφία 1821 – 1992*, Μεταφρ. Ευαγγελία Ζούργου – Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996.

Στην ίδια οικογένεια της μεταπολεμικής πεζογραφίας εντάσσεται ο Νίκος Καζαντζάκης, στον οποίον σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να του αποδοθεί η κρίση ότι έγραψε για τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο παρόλ' αυτά οι λογοτεχνικές του ανησυχίες βασίζονται σε αγωνίες και προβλήματα θεμελιακά. Αναζητεί τη λύτρωση στη γνώση, στα ταξίδια, στην επαφή με τους ανθρώπους, σε κάθε λογής εμπειρίες. Επίσης, τον τυραννούν ανησυχίες θρησκευτικές και ιδιαίτερα η μορφή του Χριστού, η οποία τον παρακολουθεί σαν έμμονη ιδέα από τα νεανικά του χρόνια μέχρι τον θάνατο. Με το μυθιστόρημα του *Καπετάν Μιχάλης (Ελευθερία ή Θάνατος)* που γράφεται το 1950 απομακρύνεται από τα σταθερά μοτίβα που ακολουθούσαν οι περισσότεροι συγγραφείς την περίοδο αυτή και κατασκευάζει έναν «Εβραίο», ο οποίος είναι ένοχος όχι μόνο για τη θεοκτονία αλλά και για τα δεινά του λαού. Έχοντας στο μυαλό του τη κατηγορία της θεοκτονίας παρουσιάζει μέσα από το έργο του και την προσωπική του άποψη, αφού επιδεικνύει έντονο ενδιαφέρον για την εβραϊκή θρησκεία και τον εβραϊκό πολιτισμό. Είναι η στιγμή όπου ο Εβραίος τοποθετείται στο περιθώριο, η στιγμή της τοποθέτησης του στην περιοχή του Άλλου, θέση στην οποία επρόκειτο να μείνει για πολλούς αιώνες. Χαρακτηριστικό απόσπασμα από τον *Καπετάν Μιχάλη* είναι το ακόλουθο:

«Κόντενε πια να ξετελέψει ο Απρίλης, μπήκαν οι χριστιανοί, με τρόμο, στη Μεγάλη Βδομάδα. Δεν ήταν, σε όλη τη χριστιανοσύνη, λαός που να νιωθέ τόσο βαθιά, τόσο αιματερά, τόσο δικά του τα Πάθη του Χριστού, όσο τον καιρό εκείνο οι Κρητικοί. Γιατί, μέσα στην καρδιά τους, Χριστός και Κρήτη έσμιγαν, ένα ήταν τα πάθη και των δυονών, και το Χριστό τον σταύρωσαν οι Οβραίοι, την Κρήτη οι Τούρκοι. Σιγά σιγά, όσο προχωρούσαν, μέρα με τη μέρα, τα Πάθη του Χριστού, οι χριστιανοί της Κρήτης, ξαναμμένοι από την αγρύπνια, από τη νηστεία κι από τον πόνο του Θεού, ένιωθαν την οργή και το παράπονο ν' ανεβαίνουν και να ραίζουν την καρδιά τους. Βλεφάριζαν με άγριο μάτι τους Τούρκους και με βίας κρατιόνταν να μην περάσουν από το μαχαίρι τους λιγοστούς οβραίους – τενεκετζήδες και σαράφηδες – που, στριμωγμένοι στην οβριακή, κοντά στο λιμάνι, κλειδαμπαρώνονταν από νωρίς στις άγιες επικίντνες βραδιές του Μεγαλοβδόμαδου.»²²

Με την ενδιάμεση αυτή παρέμβλητη αναφορά στην Ελλάδα ήθελα να δείξω ότι η στάση των Ελλήνων συγγραφέων όσον αφορά τους Εβραίους μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία κι αυτό γιατί η Ελλάδα υπήρξε μια από τις χώρες όπου η εβραϊκή κοινότητα πλήγηκε από την θανατική μανία των Γερμανών, είχαν δηλαδή ζωντανά και απτά παραδείγματα για να κινηθούν οι άξονες των έργων τους. Με την τρίτη αναφορά που θα κάνω στους έλληνες συγγραφείς της περιόδου θα βάλω ένα επίλογο στο υποκεφάλαιο που ξεκίνησα για την Ελλάδα.

Την περίοδο αυτή αρχίζει ο «Εβραίος» να γίνεται θέμα μέσα από την οπτική της γενοκτονίας. Μέσα από τα έργα αυτά πραγματοποιείται η οικείωση του Άλλου, και των εικόνων του. Επίσης

²² Νίκος Καζαντζάκης, *Ο Καπετάν Μιχάλης (Ελευθερία ή Θάνατος)*, Αθήνα 1981, σελ. 190 – 191.

διερευνάται κατά πόσο αυτός ο Άλλος αντιλαμβάνεται την ετερότητα του. Βασικός συντελεστής στην κατασκευή της ετερότητας είναι η ύπαρξη του γκέτο και η περιθωριοποίηση του Άλλου.

Στην εμπειρία των ναζιστικών στρατοπέδων και την εξόντωση των Εβραίων αναφέρεται στο διήγημα του ο Γιώργης Κιτσόπουλος, «*Στο δρόμο του κίτρινου αστεριού*», το οποίο δημοσιεύτηκε το 1946²³, τη χρονιά όπου γίνονται γνωστές οι λεπτομέρειες της λειτουργίας των ναζιστικών στρατοπέδων. Ο αφηγητής μιλά με τη φωνή ενός Εβραίου επιζώντος για την εμπειρία του στα στρατόπεδα και αποδέκτης της αφήγησης είναι ένας φίλος με τον οποίον μοιράστηκε αυτή την εμπειρία και έτσι η αφήγηση μετατρέπεται σε ένα είδος εξομολόγησης.

Δίνεται έμφαση στον παραλογισμό του ιστορικού γεγονότος, καθώς και στον αδιανόητο και μη ανακοινώσιμο χαρακτήρα του. Αποτελεί το διήγημα την ιστορία μίας μέρας στην κόλαση, που την τυλίγει η σιωπή, όπου ο άνθρωπος «είχε ξεχάσει και τον τελευταίο τρόπο για να κλαίει». Μία πρώτη ανάγνωση του διηγήματος αποδεικνύει ότι δεν δίνεται έμφαση στην εικόνα του Άλλου. Όπως όμως υποστηρίζει η Αμπατζοπούλου, ο Κιτσόπουλος χτίζει με τη μεταφορά και τη μετωνυμία τον χώρο του Άλλου, την ψυχή και τα αισθήματα του.²⁴

Στη συνέχεια της εργασίας μου θα παρουσιάσω ακόμη ένα παράδειγμα από την Κυπριακή λογοτεχνία, έν μέρει διαφορετικό από του Νικολαΐδη αλλά σε συνάρτηση με τον Καζαντζάκη. Παράδειγμα που συνδέεται με το αρνητικό στερεότυπο του Εβραίου και προέρχεται από τον Κώστα Μόντη στο βιβλίο του *Ο Αφέντης Μπατίστας* και άλλα.

²³ Το διήγημα του Γιώργη Κιτσόπουλου δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Κοχλίας*, στο τεύχος 7-8 του 1946.

²⁴ Αμπατζοπούλου, *Ο Άλλος εν Διωγμώ, Η Εικόνα του Εβραίου στη Λογοτεχνία. Ζητήματα Ιστορίας και Μυθολογίας*, Εκδ. Θεμέλιο 1998

(α) Κώστας Μόντης - Ο Αφέντης Μπατίστας και τ'άλλα (Μυθιστόρημα)²⁵

Στο μυθιστόρημα αυτό αναμειγνύονται παιδικές, νεανικές αναμνήσεις του συγγραφέα και γενικότερες αναφορές σε μια άγνωστη και ενδιαφέρουσα για ολόκληρο τον ελληνισμό ιστορική περίοδο στην Κύπρο. Ακολουθεί σύζευξη όλων αυτών με θρύλους και παραδόσεις του νησιού, αφηγήσεις και λαϊκά θυμοσοφικά ανέκδοτα.

Ο πυρήνας της έμπνευσης διευρύνεται ποικιλότροπα καθώς ο συγγραφέας διερευνά τις καταβολές του στον χώρο – χρόνο, ανατρέχει σε αγαπημένα πρόσωπα, διατρέχει το πληγωμένο σώμα της Κύπρου, πλέκει αφηγήσεις σε διάφορα επίπεδα, επανακαλεί τη μνήμη και την ανάμνηση, την ιστορική έρευνα και την προφορική παράδοση, για να συνθέσει την ασύλληπτη και μακρινή μορφή ενός κεντρικού ήρωα, μιας οικογένειας, ενός ολόκληρου κόσμου. Βασικός άξονας του μυθιστορήματος η ιστορία των Μπατισταίων, η οποία βυθίζεται μέσα στο χρόνο και ταυτίζεται με την ιστορική μοίρα του μαρτυρικού νησιού.²⁶

Η αφήγηση του μυθιστορήματος είναι πολυεπίπεδη και δαιδαλώδης, ο συγγραφέας – αφηγητής καταγράφει τα γεγονότα πολλές δεκαετίες και εκατονταετίες από τη χρονική στιγμή που συνέβηκαν, του είναι εύκολο να ελίσσεται στο χρόνο και να επιχειρεί άλματα, να διακόπτει την ευθύγραμμη πορεία της αφήγησης και να πραγματοποιεί παλινδρομικές εξιστορήσεις.

Το έργο χωρίζεται σε δύο μέρη : το πρώτο μέρος (σελ. 7 – 116) τοποθετείται κυρίως στη Λάρνακα γύρω στο 1920 και το δεύτερο μέρος (σελ. 117 – 224) διαδραματίζεται στα Κρασχωρία του Τροόδου γύρω στο 1700. Στο πρώτο μέρος παρεμβάλλονται εγκαβωτισμένες αφηγήσεις (της γιαγιάς), προδρομές και αναλήψεις -δηλαδή αναφέρονται επεισόδια που έγιναν κυρίως- πριν από τον χρόνο της ιστορίας ή, σπανιότερα, μετά από αυτόν. Μέσα από τις αφηγήσεις της γιαγιάς σκιαγραφούνται διάφορα επεισόδια: το ειδύλλιο των γονιών του (τέλη 19^{ου} αιώνα), και η προσωπικότητα του μακρινού προγόνου αφέντη Μπατίστα, ο οποίος είχε βενετσιάνικη καταγωγή και ασχολείτο με το εμπόριο (αρχές 19^{ου} αιώνα). Ταυτόχρονα παρεμβάλλονται μοτίβα από την παιδική ηλικία του αφηγητή και οι απανωτοί θάνατοι που συμβαίνουν στην πολύπαθη οικογένεια του μικρού ήρωα.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου ο συγγραφέας πραγματοποιεί ένα μεγάλο άλμα στον χρόνο και τοποθετεί την εξιστόρηση του στην διάρκεια της Τουρκοκρατίας, όταν οι Τούρκοι καταλαμβάνουν τη φραγκοκρατούμενη Αμμόχωστο και οι Μπατισταίοι διασκορπίζονται. Ο αφηγητής εντοπίζει τα ίχνη ενός Τουρκομπατίστα – ο οποίος είχε εξισλαμιστεί – και τότε είναι που κάνουν την εμφάνισή τους η μνήμη και η ανάμνηση, γίνονται νύξεις για την τουρκική

²⁵ Κώστας Μόντης, *Ο Αφέντης Μπατίστας και τ'άλλα, Μυθιστόρημα*, Ερμής, Αθήνα 1980

²⁶ ΝΕΑ ΕΠΙΟΧΗ, «Ο Αφέντης Μπατίστας και τ'άλλα – Μία Ανάγνωση», 222-23(1993), σσ.:17-24.

εισβολή του 1974 και τα επακόλουθα της και παρατηρούνται στιγμιότυπα από διάφορες χρονικές περιόδους.

Στις αναφορές του στις διάφορες χρονικές περιόδους σκιαγραφείται μια εικόνα του Εβραίου άγνωστη στα αντίστοιχα ελληνικά μυθιστορήματα κι αυτό γιατί η κατασκευή του συγκεκριμένου Εβραίου έχει ρίζες από την Κυπριακή ιστορία. Όπως στις περιπτώσεις που εξέτασα ο λογοτεχνικός τύπος Εβραίου που αναπαράγεται αποτελεί ένα αρνητικό κοινωνικό στερεότυπο, το ίδιο συμβαίνει στην συγκεκριμένη αναφορά του Κώστα Μόντη:

«Μπορεί να 'χαν ακουστεί για τους χοτζάδες ό,τι ακούγαμε κι 'εμείς όταν ήμαστε παιδιά για τους Εβραίους.

-Τώρα που θα περάσει ο Οβριός θα σε δώσω να σου ρουφήξει το αίμα!

Ήταν ίσως μια μακρόχρονη υποσυνείδητη ανάμνηση της μεγάλης σφαγής πούκαναν παλιά οι Εβραίοι στο νησί, μια ανάμνηση πού τη φέρναμε πάππου προς πάππου μαζί μας και μας τρομοκρατούσε (και που μόλις τελευταία 'όταν αρχίσαμε να 'χουμε τουρίστες απ' τον Ισραήλ, προσπαθήσαμε να την πολεμήσουμε κι αγνοήσαμε και ή σφαγή). Ούτε καν ρωτούσαμε ποιος ήταν ο Οβριός και γιατί μας ρουφούσε το αίμα. Ξέραμε εκ γενετής. Και ξέραμε πώς περνούσε ο γιαουρτάς ή ο φιστικός. ,μπορούσαμε και να σου τον περιγράψουμε. Κι αν θες να μάθεις, αίμα είχε στ' ασκί του ο γέρος – κατσούφης που διαλαλούσε τάχα ζίδι. Είδες πώς κοίταζε πονηρά?» [σελ. 143 – 144].

Η παράγραφός αυτή περιγράφει τρία διαφορετικά αρνητικά στερεότυπα που δημιουργήθηκαν στο φαντασιακό της κυπριακής κοινωνίας την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Το πρώτο είναι η γνωστή «συκοφαντία» ή «θυσία αίματος», που καθιστούσε τον Εβραίο επικίνδυνο αφού δολοφονούσε μικρά παιδιά για να χρησιμοποιήσει το αίμα τους στην κατασκευή αζύμων του εβραϊκού Πάσχα. Ταυτόχρονα, ο συγγραφέας αναφέρει ότι ,ίσως, η εχθρότητα για τους Εβραίους είναι απόρροια της μεγάλης σφαγής που 'κανάν οι Εβραίοι στο νησί.

Η αναφορά αυτή μας φέρνει πολύ πίσω στην κυπριακή ιστορία κάπου στο 70 μ.Χ., όπου μετά την καταστροφή της Ιερουσαλήμ από τον Τίτο μετανάστευσαν στην Κύπρο Εβραίοι, κυρίως, στους Γόλγους και στη Σαλαμίνα. Η Σαλαμίνα στα 116 ήταν το κέντρο της εξέγερση των Εβραίων, κρίκος ευρύτερης εβραϊκής επανάστασης εναντίον του Ρωμαϊκού κράτους, αλλά στην πραγματικότητα πιο πολύ κατά της ισχυρής ελληνικής επιρροής στο κράτος , ιδιαίτερα στη Β.Αφρική και στην Εγγύς Ανατολή. Στη Σαλαμίνα αρχηγός των Εβραίων ήταν ο Αρτεμίων, που λέγεται ότι κατάσφαξε άγρια 240.000 Έλληνες κατοίκους της πόλης, αριθμός υπερβολικός πού όμως αποδεικνύει τη δύναμη των Εβραίων στην πόλη και το νησί. Η απαγόρευση εισόδου Εβραίων στην Κύπρο μετά την σφαγή του 116 δείχνει την φοβερή εντύπωση που αυτή προκάλεσε. Αυτό δεν φαίνεται να διατηρήθηκε για πολύ όπως μαρτυρεί η μετέπειτα πορεία ύπαρξης τους στο νησί.²⁷ Η καταστροφή έμεινε χαραγμένη στην κυπριακή συνείδηση και θα

²⁷ Κ.Π.Κύρρης, Εβραίοι και Κύπρος στη Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια, Φιλόκυπρος, Τόμος 4.

αρχίσει να εξαφανίζεται μετά το πέρας πολλών αιώνων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι κύριοι αρχίζουν να συσχετίζονται και να συναναστρέφονται με το λαό αυτό.

Το τελευταίο χαρακτηριστικό που συμπεριλαμβάνεται σ' αυτή την σύντομη αναφορά του Μόντη στον «Οβριό» είναι θεωρείται ως «γερό – κατσούφη και «πώς κοίταζε πονηρά». Χαρακτηριστικά, τα οποία παρόμοια συναντάμε και στον Αριστοφάνη : «κυφό», «ρυσόν», «μαδώντα», «νωδόν» (καμπούρη, ζαρωμένο, φαλακρό, φαφούτη)²⁸ και τα οποία θα υιοθετηθούν στην συνέχεια σε πολλές κοινωνίες, δημιούργημα των κοινωνικών προκαταλήψεων και των στερεοτύπων που ενσωματώνονται στο φαντασιακό τους.

Σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι ο Μόντης, επειδή χρησιμοποίησε το αρνητικό πρόσωπο του Εβραίου για την περιγραφή του, αναγκαστικά τρέφει αντιπάθεια για αυτούς. Δραματοποιεί τη διαδικασία κατασκευής του στερεότυπου και με τον τρόπο αυτό το καταγγέλει.

²⁸ Αμπατζοπούλου, *Η Γραφή και η Βάσανος*, ό.π., σελ. 150.

3. ΛΕΩΝ ΓΙΟΥΡΙΣ, Η ΕΞΟΔΟΣ²⁹

Θεώρησα αρκετά ενδιαφέρον να συμπεριλάβω στην εργασία μου το έργο του Γιούρις, *Η Εξοδος*, το οποίο, όπως προανάφερα αφηγείται την ιστορία ενός μεγάλου θαύματος της εποχής του (1958), ενός γεγονότος που δεν έχει όμοιο του στην ιστορία της ανθρωπότητας, την αναγέννηση ενός έθνους που είχε διασκορπισθεί πριν 2000 χρόνια³⁰.

Ο Λέων Γιούρις είναι γνωστός για τις πανοραμικές και γεμάτες δράση νουβέλλες του, οι οποίες συνήθως αναπαριστούν με ενάργεια ξεχωριστά άτομα διαμέσου των δραματικών στιγμών της νεότερης ιστορίας. Κεντρικά θέματα του είναι το αδάμαστο ανθρώπινο πνεύμα και η τονωτική ικανότητα της ρομαντικής αγάπης.

Ο Λέων Γιούρις γεννήθηκε στη Βαλτιμόρη, στο Maryland το 1924. Γονείς του ήταν ο William και η Άννα (Blumberg) Uris. Ο πατέρας του ήταν Πολωνός μετανάστης και εργαζόταν ως χαρτοκολλητής και στη συνέχεια ως καταστηματούχος. Ο Λέων Γιούρις φοίτησε σε σχολεία στο Norfolk, στη Virginia και στη Βαλτιμόρη, αλλά απέτυχε τρεις φορές στα Αγγλικά, έτσι δεν τα κατάφερε να αποφοιτήσει από το λύκειο. Σε ηλικία 17 χρονών κατάταχθηκε στο ναυτικό και υπηρέτησε στον Νότιο Ειρηνικό, στη Guadalcanal, Tarawa και στην Νέα Ζηλανδία από το 1942 μέχρι το 1945. Την ίδια χρονιά παντρεύτηκε με την λοχία του ναυτικού Betty Katherine Beck, με την οποία απέκτησε τρία παιδιά (Karen, Mark και Michael).

Η παρθενική νουβέλλα του φέρει τον τίτλο *Battle Cry* (1953), η οποία είναι μία ιστορία για το ναυτικό του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το βιβλίο αυτό δέχθηκε ποικίλες εκδοχές αντιδράσεων τόσο από κριτικούς όσο και από αναγνώστες. Επόμενο έργο του ήταν το *Angry Hills* (1955), το οποίο αποτελεί έναν απολογισμό και εκτίμηση του εβραϊκού εκστρατευτικού σώματος από την Παλαιστίνη που βρισκόταν με τον αγγλικό στρατό στην Ελλάδα. Τρία χρόνια μετά (1958) κάνει την εμφάνισή του με το έργο που τιτλοφορείται *ΕΞΟΔΟΣ*, το οποίο έγινε ένα διεθνές εκδοτικό φαινόμενο, το μεγαλύτερο best seller στις Η.Π.Α από τον καιρό του *Gone with the Wind* (=Όσα παίρνει ο άνεμος). Το συγκεκριμένο έργο του Γιούρις θα τύχει περισσότερης και εκτενέστερης

²⁹ Λέων Γιούρις, *ΕΞΟΔΟΣ*, Μυθιστόρημα, Μεταφρ. Γιάννης Δυριώτης, Γρηγόρης, Αθήνα

³⁰ Θεώρησα σημαντικό να αναφέρω από την αρχή της ανάλυσης του βιβλίου αυτού ότι παρ' ότι ονομάζεται *ΕΞΟΔΟΣ* δεν έχει καμία σχέση το πλοίο αυτό με το πραγματικό Έξοδος, το οποίο μετατράπηκε σε σύμβολο του ηρωικού αγώνα των μεταναστών απέναντι στη σκληρή και θανατική αμβλύτητα των βρετανικών αρχών. Στις 11 Ιουλίου 1947, το Έξοδος αναχώρησε από την Γαλλία με 4500 παράνομους μετανάστες, οι περισσότεροι απ' αυτούς προέρχονταν από τα στρατόπεδα εκτοπισμένων προσώπων της Γερμανίας. Όταν το πλοίο βγήκε στα ρηχά ένα βρετανικό θωρηκτό μάχης το πλησίασε και το ακολούθησε καθ' όλη τη διαδρομή μέχρι να φτάσει στην ακτή της υπό Εντολής Παλαιστίνη. Μόλις έφτασε στο Τέλ Αβίβ ξέσπασε μάχη μεταξύ των Βρετανών και των μεταναστών. Οι Βρεττανοί βάζουν φωτιά με αποτέλεσμα τρεις μετανάστες να σκοτωθούν και τρεις να τραυματιστούν. Το πλοίο ρυμουλκήθηκε στο λιμάνι της Χαΐφας και οι μετανάστες μεταφέρθηκαν με μεταγωγικά πλοία. Όλοι θεωρούσαν δεδομένο ότι θα κατευθυνθούν προς την Κύπρο αλλά οι βρεττανοί είχαν διαφορετικά σχέδια. Προκειμένου να καταστρέψουν την παράνομη μετανάστευση αποφάσισαν να επιστρέψουν τους μετανάστες στο λιμάνι, από το οποίο ανεχώρησαν στη Δυτική Γαλλία. Όταν έφτασαν στην Γαλλία οι μετνάστες αρνήθηκαν να αποβιβαστούν και έτσι στέλλονται στο Αμβούργο, στη Γερμανία.

ανάλυσης στην συνέχεια της εργασίας. Αξίζει ν'αναφέρω ότι καταπιάνεται με τον αγώνα για εγκαθίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Η γέννηση του νέου έθνους παρουσιάζεται μέσω διαφορετικών χαρακτήρων, όμως η ιστορία μιάς αμερικανίδας νοσοκόμας και ενός ισραηλινού μαχητή της ελευθερίας θ'αποτελέσει τον πυρήνα του έργου.

Στην συνέχεια τα έργα του συχνά καταπιάνονται με θέματα με ιστορικό περιεχόμενο. Η επόμενη του νουβέλλα τιτλοφορείται *Mila 18(1961)*, αποτελεί συνέχεια στην έρευνα του στα Ισραηλινά αρχεία μέσα από συνεντεύξεις με επιζήσαντες και με επισκέψεις στο γκέτο Warsaw, της Βαρσοβίας. Στην συνέχεια κυκλοφορεί το *Armageddon(1964)*, στο οποίο επικεντρώνεται στην κρίση του Βερολίνου. Το 1967 κυκλοφορεί η νουβέλλα με τίτλο *Topaz*, σ' αυτήν επικεντρώνει την προσοχή του στον Ψυχρό Πόλεμο, και ειδικότερα στην κρίση του 1962 στην Κούβα.

Άλλα έργα του ήταν τα ακόλουθα: *QB VII(1970)*, *Trinity(1976)*, το οποίο αναφέρεται στο χρονικό μιάς νοτιο-ιρλανδικής οικογένειας αγροτών απο το 1840 μέχρι το 1916, η οποία ενώθηκε με δύο άλλες οικογένειες, η μία αντιπροσωπεύει την βρετανική αριστοκρατία και η άλλη προέρχεται απο την Σκωτία. Μετά το *Trinity* δεν κυκλοφόρησε άλλο βιβλίο χρόνια, μέχρι το 1988 όπου εκδίδει το πιο αυτοβιογραφικό απ' όλα έργα του με τίτλο *Mitla Pass*.

ΛΕΩΝ ΓΙΟΥΡΙΣ

(α). ΕΞΟΔΟΣ (1958)

Επέλεξα ν' αρχίσω την αναφορά μου στο βιβλίο του Γιούρις με την μικρή παράγραφο που αναγράφεται στο οπισθόφυλλο της ελληνικής έκδοσης και έχει γραφτεί απο τον ίδιο τον συγγραφέα: *«Η «Εξοδος» είναι η ιστορία του μεγαλύτερου θαύματος της εποχής μας, ενός γεγονότος που δέν έχει όμοιο του στην ιστορία της ανθρωπότητας: της αναγεννήσεως ενός έθνους που είχε διασκορπισθεί πριν απο 2000 χρόνια... Η ιστορία αυτού του λαού στάθηκε μιά αποκάλυψη για μένα καθώς την ανακάλυψα μέσα στα χωράφια και τις πόλεις του Ισραήλ και στάθηκε αποκάλυψη και στους αναγνώστες της Εβραίου και μή.»*

Η όλη υπόθεση της νουβέλλας ξεκινά στην Κύπρο. Τον Νοέμβριο του 1946 φτάνει στην Κύπρο, ο αμερικανός δημοσιογράφος Μάρκ Πάρκερ, προκειμένου να συναντηθεί με την φίλη του Κάθριν Φρέμοντ, μία αμερικανίδα νοσοκόμα, η οποία χάνει τον άντρα της Τόμ στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η μοίρα, όμως, έπαιξε σκληρό παιχνίδι μαζί της, σε λιγότερο απο δύο μήνες πεθαίνει και η κόρη της Σάντρα απο κεραυνοβόλο πολιομελίτιδα. Η Κάθριν εργαζόταν σε στρατόπεδα προσφύγων όπου εκατοντάδες Εβραίοι, κυρίως παιδιά, αναμένουν την αγγλική εντολή, η οποία θα τους επέτρεπε ή όχι να εγκατασταθούν στο Ισραήλ. Τα φιλάνθρωπα αισθήματα της αναμειγνύονται με αισθήματα αντισημιτισμού, κάνοντας την ικανό εκπρόσωπο της ανθρώπινης αντίδρασης όσον αφορά τους εκτοπισμένους Εβραίους μετά τον πόλεμο. Στην συνέχεια υπεισέρχεται σε μία σχέση αγάπης / μίσους με τον σιωνιστή Αρί Μπέν Χαναάν, πρωτοπαλίκαρο της Μοσάντ Αλιγιά Μπέτ.

Η Μοσάντ Αλιγιά Μπέτ ήταν παράνομη οργάνωση, ένα παράνομο δίκτυο, του οποίου η δουλειά ήταν να αποβιβάζει ολοένα και περισσότερους νέους Εβραίους στην Παλαιστίνη, αφηφώντας τον αποκλεισμό και τον κίνδυνο. *«Η λέξη «Αλιγιά» σημαίνει ανεβαίνω, υψώνομαι. Ο πηγαϊμός ενός Εβραίου στην Παλαιστίνη θεωρείται πάντοτε σαν ένα είδος αλιγιά. Γυρίζοντας στη χώρα των προγόνων του, ανεβαίνει πάνω απο την προηγούμενη του κατάσταση. «Μοσάντ» σημαίνει οργάνωση, δίχτυ. «Άλεφ» δηλαδή το γράμμα α, υπονοεί τη νόμιμη μετανάστευση. Το «Μπέτ» δηλαδή το γράμμα β, εξυπνοεί την παράνομη μετανάστευση. Επομένως Μοσάντ Αλιγιά Μπέτ, σημαίνει Οργάνωση για την Παράνομη Μετανάστευση.» (σελ. 79)*

Η Κάθριν δημιουργεί μία ιδιαίτερη σχέση με την 14χρονή εβραία που βρίσκεται στο στρατόπεδο του Καράουλου, Κάρεν Χάνσεν – Κλέμεντ, η οποία εξανεμίζει την αρχική εικόνα που είχε η Κάθριν για τους Εβραίους:

«...Μια Αμερικανίδα που 'ρθε σ'επαφή μαζί μου, ήθελε να μου προτείνει τη διεύθυνση του καινούργιου στρατοπέδου. Κι αυτός ήταν απο τους λόγους πού δεν μπόρεσα να 'ρθώ στο αεροδρόμιο. Πήγα στην Αμμόχωστο για να δώσω την απάντηση μου.

- *Και ποιά ήταν η απάντηση σου;*

- *Αρνητική. Το στρατόπεδο προορίζεται για Εβραϊόπουλα. Υποθέτω πώς και τα παιδιά των Εβραίων είναι ίδια μ' άλλα παιδάκια. Μα δε θα 'θελα να μπλέξω σ' αυτή την ιστορία. Άκουσα πώς οι Εβραίοι που 'χουν καταφύγει εδώ στην Κύπρο, έχουν δημιουργήσει ένα μεγάλο πολιτικό ζήτημα, κι έπειτα τα στρατόπεδα τους δέν έχουν σχέση με τα Ενωμένα Έθνη.» (σελ. 29-30)*

Απο νωρίς επεξηγείται ο σκοπός της αποστολής του Αρί στην Κύπρο: να οργανώσει μία μαζική απόδραση από τα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Στρατόπεδα, τα οποία συχνά – πυκνά περιγράφονται από τον Γιούρις, μέσα απ' τα λόγια των πρωταγωνιστών του και μέσα από ένα τόνο αυτοβιογραφικό. Πολλές λεπτομέρειες που δίνει στο κομμάτι που αφορά την Αμμόχωστο δείχνει άνθρωπο, ο οποίος έχει επισκεφθεί το νησί, περπάτησε στους δρόμους του κι ακόμη, έχει βρεθεί στα συγκεκριμένα στρατόπεδα. Βέβαια, αυτό μπορεί να οφείλεται σε αφηγήσεις, δηλαδή από εβραίους που έχουν βρεθεί στα στρατόπεδα και αφηγήθηκαν την κατάσταση που επικρατούσε σ' αυτά στο Γιούρις. Παραθέτοντας μία προσωπική εκτίμηση θα ταύτιζα το δημοσιογράφο Μάρκ Πάρκερ με τον ίδιο το Γιούρις. Πιθανόν να έκανε ένα ενδιάμεσο σταθμό, όπως ο Πάρκερ, στην Κύπρο πριν πάει στην Παλαιστίνη κι αυτό γιατί το 1956 κάλυπτε την Αραβό-Ισραηλίτικη μάχη ως πολεμικός απεσταλμένος. Το Έξοδος δημοσιεύεται το 1958, ασχέτως ότι τα γεγονότα που αφηγείται διαδραματίζονται με το τέλος του πολέμου. Ίσως στον τότε ενδιάμεσο σταθμό να συνέλεξε όλες αυτές τις λεπτομέρειες σχετικά με το φυσικό τοπίο «κατέβηκε και κοίταξε κάτω την όμορφη μικρή Κυρήνεια, φωλιασμένη ανάμεσα στη θάλασσα και στο βουνό, που θύμιζε ένα όμορφο μπιμπελό. Δεξιά του, δεσπόζοντας σ' όλο τόν αυχένα, ο πύργος του Αγίου Ιλαρίωνα, ύψωνε το περήφανο ερείπιο του μέσα στον απόμουνδρο ουρανό.»(σελ. 15)

Επιστρέφοντας στο στρατόπεδο βλέπουμε απ' την αρχή του βιβλίου ότι ο Γιούρις μέσα απο τα λόγια του ταξίαρχου Μπρους Σάδερλαντ, ανώτατος διοικητής των βρετανικών δυνάμεων στην Κύπρο, να εξηγεί ότι στην Κύπρο «δέν έχουμε στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Οι πρόσφυγες που μένουν στον Καράολο, κρατούνται στην Κύπρο, ώσπου εκείνοι οι ηλίθιοι του Λονδίνου να πάρουν μιάν απόφαση σχετικά με την εντολή μας στην Παλαιστίνη...Οι άνθρωποι αυτοί (Εβραίοι) δέν είναι εγκληματίες κι επιπλέον έχουν μαζί τους τις συμπάθειες όλου του κόσμου.» (σελ. 27– 29)

Εκτός απο τους ήδη αναφερθέντες πρωταγωνιστές σημαντικούς ρόλους κατέχουν οι: Ντόβ Λαντάου, νεαρός φίλος της Κάρεν επιζών απο τα γκέτο Warsaw και Άουσβιτς, Ιωάβ Γιαρκόνι, εβραίος απο το Μαρόκο γεννημένος στην Καζαμπλάνκα, Δαυίδ Μπέν Αμί, Ακίβα, ο θείος του Αρί, κ.α.

Μεγάλο τμήμα του πρώτου τόμου είναι αφιερωμένο στις ζωές των πρωταγωνιστών πριν την παραμονή τους στο στρατόπεδο και στο σχέδιο του Αρί. Η υλοποίηση του σχεδίου θα παραγματοποιηθεί στην Κύπρο, σκοπός του να γεμίσει το πλοίο Έξοδος με μικρά εβραϊόπουλα, η όλη επιχείρηση φέρει την ονομασία «Γεδεών», όνομα προερχόμενο απο τη Βίβλο.

Η όλη διαδικασία ήταν επιμελώς και καλά οργανωμένη ώστε να βρεθούν τα παιδιά στο πλοίο και ν' αποτελέσουν την απειλή που θα σταθεί εμπόδιο στα σχέδια των Άγγλων. Η διεθνής κατακραυγή θα θορυβήσει την Αγγλία, οι ανταποκρίσεις του Μάρκ Πάρκερ δημοσιεύονται καθημερινά προσφέροντας ολοένα και καινούργιες λεπτομέρειες στην περιέργεια που διακατέχει αμέτρητο κόσμο. Δημοσιογράφοι από ένα σωρό χώρες τρέξανε στην Λευκωσία και ζήτησαν την άδεια να πάνε στην περιοχή της Κερύνειας. Το «Ντόμ Οτέλ» πήρε όψη έδρας πολιτικής διάσκεψης, ενώ στην υπόλοιπη Ευρώπη τα αισθήματα ήταν ανάμεικτα, «στα καφενεία του Παρισιού προγκάρανε τους Εγγλέζους, στα δημόσια κέντρα του Λονδίνου αυτοσχέδιοι ρήτορες υπεράσπιζαν την αγγλική πολιτική, στη Στοκχόλμη γίνανε κηρύγματα στις εκκλησίες, στη Ρώμη η υπόθεση έφτασε στη Βουλή, και τέλος στη Νέα Υόρκη βάζανε στοιχήματα 4 πρό 1, πώς το «Εξοδος» δε θα μπορούσε να νικήσει.» (σελ.247)

Τέλος, αποφασίστηκε απεργία πείνας για ν' αποδειχθεί η αποφασιστικότητα της όλης επιχείρησης. Τα παιδιά ορκιστήκανε να πεθάνουν απο την πείνα παρά να γυρίσουν πίσω στο στρατόπεδο. Η απεργία έμελλε να είναι το κύκνειο άσμα, οι άγγλοι υποχώρησαν και η μάχη του «Εξοδος» τελείωσε, ήταν πλέον ελεύθερο να πραγματοποιήσει το ταξίδι του προς την Παλαιστίνη.

Ακριβώς στο σημείο αυτό τελειώνει το πρώτο βιβλίο χωρίς όμως να τελειώνει η συναρπαστική αυτή ιστορία. Στο δεύτερο τόμο του έργου θα έχουμε μιά σειρά νέων επεισοδίων και την τελική εδραίωση του Κράτους του Ισραήλ μέσα πάντα απο τις προσωπικές περιπέτειες των κεντρικών ηρώων. Η όλη εξιστόρηση των γεγονότων λαμβάνει χώρα στο Ισραήλ, την τελική απόληξη του «Εξοδος», στη Γή της Επαγγελίας. Ο επόμενος χώρος όπου θα διαδραματιστούν αρκετά απο τα γεγονότα που περιγράφει στον δεύτερο τόμο ο Γιούρις είναι το χωριό της Νεολαίας της Αλιγιά, Γκάν Ντάφνα – Κήπος της Δάφνης, όνομα της αρραβωνιαστικιάς του Αρί που δολοφονήθηκε απ' τους Άραβες. Η εξέλιξη της ιστορίας θα στηρίχθει στην διαρκή αφήγηση του τρόπου ζωής στο Ισραήλ του Αρί, της Κάθριν και των λοιπών πρωταγωνιστών.

(β) ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ

Όπως έχω ήδη αναφέρει ο πρώτος τόμος του βιβλίου καταπιάνεται με την προσωρινή παραμονή των Εβραίων στα αγγλικά στρατόπεδα στην Κύπρο. Μέσα απο την αφήγηση του Γιούρι είμαστε σε θέση ν' αντιληφθούμε τις συνθήκες που επικρατούν σ' αυτά απο μία διαφορετική οπτική γωνία, την λογοτεχνική. Βέβαια, έχει ήδη προηγηθεί η παρουσίαση των στρατοπέδων μέσα απο τον κυπριακό τύπο, έτσι με το εγχείρημα αυτό αποσκοπώ στο να πραγματοποιήσω μία αντιπαραβολή και σύγκριση των δύο περιγραφών.

Μία πρώτη εικόνα των στρατοπέδων βλέπουμε απο τα λόγια του Μπρούς Σάδερλαντ, ανωτάτου διοικητή των βρετανικών δυνάμεων στην Κύπρο, αναφέρεται σ' αυτά με την ακόλουθη φράση «...είναι εκείνα τα καταραμένα στρατόπεδα συγκεντρώσεως που αναγκαστήκαμε να φτιάξουμε στο νησί... Εδώ δεν έχουμε στρατόπεδα συγκεντρώσεων. Οι πρόσφυγες που μένουν στον Καράολο, κρατιούνται στην Κύπρο, ώσπου εκείνοι οι ηλίθιοι του Λονδίνου να πάρουν μίαν απόφαση σχετικά με την Εντολή μας στην Παλαιστίνη.» (σελ.27)

Με την άφιξη του Αρί Μπέν Χαναάν στην Κύπρο, πρώτιστο μέλημα του ήταν η επίσκεψη του στο στρατόπεδο του Καράολου. «Το στρατόπεδο εκτεινόταν πολλά χιλιόμετρα σ' ένα παραλιακό επίπεδο που βρισκόταν ανάμεσα στην Αμμόχωστο και στα ερείπια της Σαλαμίνας. Το μέρος που ρίχναν τα σκουπίδια αποτελούσε σημείο επαφής για Κύπριους και πρόσφυγες. Το σημείο αυτό έγινε κέντρο εμπορίου, όπου δερμάτινα είδη και χειροτεχνήματα, φτιαγμένα μέσα στο στρατόπεδο, ανταλλάσσονταν με ψωμί και είδη ρουχισμού.» (σελ.55)

Στην συνέχεια της αφήγησης του ο Γιούρις εισέρχεται στα ενδότερα του στρατοπέδου και αναφέρεται σε «συγκροτήματα με σκηνές». «Το ένα συγκρότημα ύστερ' απο τ' άλλα απλώνονταν στο μάκρος του κόλπου... Οι σκηνές, σε συγκροτήματα το ένα ύστερα απο τ' άλλο, ήταν στημένες πλάι στον κόλπο, όλες σε μίαν έκταση με χαμηλές ακακίες. Το κάθε συγκρότημα περικλεινόταν απο αγκαθωτό συρματοπλέγμα σε ύψος από δέκα ως δώδεκα πόδια. Στις γωνιές, βρίσκονταν πύργοι με προβολές και φρουρούσαν Άγγλοι στρατιώτες, οπλισμένοι με πολυβόλα.»

Η περιγραφή για την τοποθεσία του στρατοπέδου είναι παραστατικότερη, στην συνέχεια διά στόματος Αρί ο Γιούρις μας οδηγεί στο εσωτερικό όπου «σε κάθε συγκρότημα που επισκεφτήκαμε είδαν την ίδια εικόνα. Άνθρωποι στοιβαγμένοι και οργισμένοι. Σχεδόν ο καθένας απ' αυτούς ήταν ντυμένος με χοντροραμμένα σόρτς και πουκάμισα καμωμένα από ύφασμα σκισμένο από την εσωτερική επένδυση των σκηνών. Ο Αρί περιεργαζόταν τις φυσιογνωμίες που 'δείχναν υποψία, μίσος και κούραση.» Πράγματι, οι Εβραίοι που διέμεναν σ' αυτά τα στρατόπεδα δεν έδειχναν καθόλου εμπιστοσύνη στους Άγγλους, ήταν αγανακτισμένοι και ήθελαν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, στη γή των πατέρων τους.

«Πολλά απ' τα συγκροτήματα στέγαζαν ανθρώπους με διαφορετική εθνικότητα. Υπήρχαν συγκροτήματα για Πολωνούς, Γάλλους και Τσέχους. Κι άλλα πάλι για ορθόδοξους Εβραίους, και

για άλλους που τους ένωναν όμοιες πολιτικές πεποιθήσεις. Ωστόσο, στα περισσότερα συγκροτήματα ήταν άνθρωποι, που απλώς είχαν επιζήσει απο τον πόλεμο, χωρίς άλλο κοινό χαρακτηριστικό παρά το ότι ήταν Εβραίοι που θέλαν να πάνε στη Παλαιστίνη. Και όλοι τους είχαν κάτι ίδιο μεταξύ τους, την ομοιόμορφη αθλιότητα.»(σελ. 56-57)

Το όλο σκηνικό που συνάντησε ο Αρί τόν εξόργισε, «τα είχε με τους Βρεττανούς για τις απάνθρωπες συνθήκες στο στρατόπεδο και για το γεγονός πώς οι γερμανοί αιχμάλωτοι πολέμου στην Κύπρο είχαν περισσότερη ελευθερία. Ακόμα, για την έλλειψη τροφής και ιατρικής φροντίδας και γενικά για τη μεγάλη αδικία που βασίλευε εκεί.» (σελ.57)

Σημαντική θέση στο στρατόπεδο κατείχε ο τομέας των παιδιών, ο οποίος στην συνέχεια απετέλεσε την έδρα της Παλμάχ. Αυτός ο τομέας ήταν «γεμάτος απο ορφανά μικρής ηλικίας και εφήβους των δεκαεπτά χρονών. Τα περισσότερα απ' αυτά τα παιδιά είχαν μείνει κλεισμένα στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως στη διάρκεια του πολέμου και πολλά απ' αυτά δέν είχαν γνωρίσει ζωή έξω απ' τα συρματοπλέγματα.»(σελ.58)

Ο τομέας των παιδιών περιλαμβάνει πολλές μόνιμες εγκαταστάσεις όπως σχολείο, τραπεζαρία, νοσοκομείο και γήπεδο για παιχνίδια. Σ' αυτούς τους χώρους κυριαρχούσε η ζωηρότητα και η κίνηση, σε αντίθεση με το λήθαργο που βασίλευε στους άλλους τομείς. Το γεγονός ότι υπήρχαν παιδιά και εξ' αιτίας της συρροής προσώπων έξω απο τον τομέα, ήταν ο μοναδικός τομέας που φυλαγόταν πιο χαλαρά απ' όλους τους άλλους. Αποτέλεσμα της χαλαρότητας ήταν ότι «το γήπεδο του τμήματος μετατρεπόταν τη νύχτα σε πεδίο στρατιωτικών ασκήσεων για τους πρόσφυγες. Στις αίθουσες του σχολείου πράκτορες από την Παλαιστίνη δίδασκαν μαθήματα, που πολύ λίγο μοιάζαν με σχολικά.... Το θέμα της άσκησης ήταν ότι ο εξεταζόμενος είχε μπει στην Παλαιστίνη και είχε πιαστεί από τους Άγγλους. Ο εξεταστής του έβαζε ένα ερωτηματολόγιο, γαι να αποδείξει ότι ο εξεταζόμενος δε βρισκόταν νόμιμα στην Παλαιστίνη. Και ο τελευταίος αυτός είχε τότε να απαντήσει σε πάρα πολλά ερωτήματα σχετικά με τη γεωγραφία και την ιστορία της Παλαιστίνης και να αποδείξει έτσι πώς είχε ζήσει εκεί πολλά χρόνια.

Όταν ο υποψήφιος πετύχαινε στις εξετάσεις του, τότε ήταν καιρός να δραπετεύσει. Μέσα απο το τούνελ έφτανε στο άσπρο σπίτι του λόφου της Σαλαμίνας απ' όπου ήταν δυνατό να τον φυγαδέψουν στην Παλαιστίνη.»(σελ.58-59)

Μέσα σ' αυτό το περιβάλλον ο Αρί επεξεργάστηκε καλύτερα το τρόπο απόδρασης των εβραϊόπουλων, ο οποίος έφερε το τίτλο «Επιχείρηση Γεδεών.» Είναι το κρυπτογραφικό όνομα του σχεδίου και προερχόταν απο τη Βίβλο, «ο Γεδεών ήταν να διαλέξει τους στρατιώτες που θα βιάδιζαν ενάντια στους Μαδιανίτες. Διάλεξε τρακόσιους. Και μείς διαλέξαμε τρακόσιους πολεμιστές – και μάλιστα αμούστακα παιδιά, για να βιάδίσουν ενάντια στους Βρεττανούς.» (σελ.82)

Η όλη επιχείρηση όμως για να καρποφορήσει και να είναι επιτυχής χρειαζόταν την συνεισφορά του κυπριακού λαού, εκπρόσωπος του οποίου ήταν ο Μανδριάς, μεγάλος Κύπριος εφοπλιστής της εποχής. «Όλοι μας, κ Μπέν Χαναάν, όλοι οι έλληνες της Κύπρου, είμαστε έτοιμοι

να υποστηρίξουμε την υπόθεση σας, ως την τελευταία σταγόνα του αίματος μας. Είμαστε με το μέρος σας ως το τέλος... Εμείς οι Κύπριοι είμαστε μαζί σας! Ο πόλεμος σας είναι και δικός μας.» (σελ.35-36)

Η συμπεριφορά των Κυπρίων, μέσα απο το χαρακτήρα του Μανδριά, δέν είναι αμελητέα. Η Κυπρο – Μεσογειακή ναυτιλιακή εταιρεία του Μανδριά είχε αναλάβει τον εφοδιασμό του βρετανικού στρατού στην Κύπρο, έτσι ο Μανδριάς είχε έναν κατάλογο όλων των υλικών που ήταν εκεί αποθηκευμένα. Το γεγονός αυτό διευκόλυνε τον Αρί, ο οποίος ήθελε να προμηθευτεί υλικό απο την αποθήκη, η οποία ήταν μιά απο τις μεγαλύτερες βάσεις ανεφοδιασμού των συμμάχων στη Μέση Ανατολή. Το πρώτο είδος υλικών που ζήτησε ήταν δώδεκα καμιόνια και δύο τζίπ. Ο κατάλογος από πράγματα που ζήτησε στην συνέχεια ήταν μακρύς: ραδιοπομπός, κονσέρβες, φάρμακα, ηλεκτρικά φανάρια, μικρά όπλα, κουβέρτες, μεγάφωνα κ.α.

Όλα ήταν έτοιμα για να ξεκινήσει η υλοποίηση της επιχείρησης. Τα δώδεκα καμιόνια και τα δύο τζίπ βάφτηκαν στο χακί χρώμα του βρετανικού στρατού. Στις πόρτες κάθε καμιονιού υπήρχε μια επιγραφή που έγραφε: «23η μοίρα μεταφορών ΑΜΕΔΚ.» Η «μοίρα» είχε τόσα πολλά ψεύτικα και γνήσια χαρτιά που να μην αφήνει καμία αμφιβολία για την αυθεντικότητα της. Η σημασία του ΑΜΕΔΚ δεν ήταν τίποτα άλλο απο μία γελοιοποίηση/κοροϊδία του αγγλικού στρατού, «*Αυτού Μεγαλειότητος Εβραϊκές Δυνάμεις στην Κύπρο.*»

Έτσι σιγά – σιγά το σχέδιο της επιχείρησης είχε στρωθεί, ξεχωρίστηκαν με μεγάλη προσοχή τριακόσια παιδιά, αγόρια και κορίτσια, απ' τα πιά γερά, και τά σκληραγώγησαν με ασκήσεις, τα μάθαιναν πώς να πολεμούν με μαχαίρια και μπαστούνια, να χρησιμοποιούν μικρά όπλα και να ρίχνουν χειροβομβίδες. Τους διδάξανε τη γεωγραφία της Παλαιστίνης κι ότι άλλο χρειαζόταν γι' αυτόν τον σκοπό.

Τα πάντα ήταν έτοιμα. Ενημερώθηκε το Αμερικανικό Συνδικάτο Πληροφοριών στο Λονδίνο και ανέμενε νεότερα απο τον απεσταλμένο του στην Κύπρο, Μάρκ Πάρκερ. Το γεγονός αυτό έμελλε να ταρακουνήσει τη κοινή γνώμη παγκοσμίως. Σχετικά ο Πάρκερ σε μία ανταπόκριση του αναφέρει «*Μα κανένα από τα αμέτρητα επεισόδια αυτής της ιστορίας δεν μπορεί να συγκριθεί σε δραματικότητα με τη σκηνή που αυτή τη στιγμή ξετυλίγεται στο μικρό, ήσυχο λιμάνι. Εδώ και πολλούς μήνες, η Κύπρος ήταν το κέντρο φυλακής των Εβραίων προσφύγων, που δοκίμασαν να παραβιάσουν το βρετανικό αποκλεισμό για να γυρίσουν στην Παλαιστίνη. Σήμερα, λοιπόν, τριακόσια παιδιά, ηλικίας από δέκα ως δεκαεφτά ετών, δραπετεύσαν, μέ άγνωστα ακόμη μέσα, απο το στρατόπεδο του Καραόλου και, αφού διέσχισαν το νησί, ήρθαν στην Κερύνεια όπου τα περίμενε ένα ρυμουλκό διακόσιων τόννων περίπου. Μ' αυτό το σαπιοκάραβο προσπαθούν να πάνε στην Παλαιστίνη... Ένας πληρεξούσιος του «Έξοδος» ανάγειλλε πώς τ' αμπάρια του πλοίου είναι γεμάτα δυναμίτη. Τα παιδιά έχουν αποφασίσει μιάν ομαδική αυτοκτονία, κι ορκίστηκαν ν' ανατινάξουν στον αέρα το καράβι, άν οι Εγγλέζοι αποπειραθούν νά τό παραβιάσουν.»(σελ.240-241)*

Με το απειλητικό αυτό ύφος κατάφεραν να ταρακουνήσουν τους Άγγλους, και ως τελευταία κίνηση χρησιμοποίησαν την απεργία πείνας. Τα παιδιά που θα λιποθυμούσαν θα τα έβαζαν στη γέφυρα για να τα βλέπουν οι Άγγλοι και ο υπόλοιπος κόσμος. Ο Αρί προχώρησε ακόμη παρά πέρα τον εκβιασμό στέλνοντας ένα σημείωμα στον Μπρούς Σάδερλαντ: «Ο Αρί Μπέν Χαναάν, εκπρόσωπος του πλοίου «Εξοδος», ανήγγειλέν ότι από της μεσημβρίας της αύριον δέκα εθελονταί θα αυτοκτονούν καθ' εκάστην επί της γεφύρας του πλοίου, υπό τα βλέμματα της βρετανικής φρουράς. Η καθημερινή αυτή εκδήλωσις διαμαρτυρίας θα συνεχισθή, μέχρις ότου επιτραπή εις την «Εξοδον», όπως αποπλεύσῃ⁶⁵ Παλαιστίνην, ή μέχρις ότου αποθάνουν όλοι οι επιβάται του πλοίου.»(σελ.262). Μετά απο 38 ώρες απεργίας πείνας, αυτόματα όλοι οι Κύπριοι, χωρίς καμία εξαίρεση, πάψανε να δουλεύουν σ' ένδειξη διαμαρτυρίας εναντίον τών Άγγλων : «οι χερσαίες μεταφορές σταμάτησαν, τα μαγαζιά κλείσανε, στα λιμάνια οι εκφορτωτές σταυρώσανε τα χέρια, τα θέατρα και τα εστιατόρια αμπαρώσανε τις πόρτες. Η Αμμόχωστος, η Λευκωσία, η Λάρνακα, η Λεμεσός, δέν ήταν πιά παρά νεκρές πόλεις.» (σελ.255).

Το όλο σκηνικό θορύβησε τους Άγγλους, οι οποίοι δέν είχαν άλλη επιλογή παρά να αφήσουν το «Εξοδος» να αποπλεύσει στη Παλαιστίνη. Με το ξεκίνημα του Δεύτερου Βιβλίου με τίτλο «Η γή είναι δική μου», ο Γιούρις μας πληροφορεί ότι η μάχη του «Εξοδος» τελείωσε. Το τελεσίγραφο με τις λέξεις «Η «Εξοδος» αποπλέει» έγινε επικεφαλίδα στις εφημερίδες όλου του κόσμου. Η χαρά του λαού στην Κύπρο ήταν εμφανέστατη και ένα αίσθημα ανακούφισης ξεχύθηκε σ' όλο τον κόσμο. Η συμπαράσταση του κυπριακού λαού δεν μπορεί να επισκιαστεί κι ούτε να παραγκωνιστεί ήταν εμφανέστατη. «Στην αποβάθρα συγκεντρώθηκαν τρόφιμα, είδη ρουχισμού και εφόδια. Στο πλοίο έφτασαν εκατοντάδες δώρα απο τον κυπριακό λαό. Μηχανικοί του Βασιλικού Ναυτικού επιθεώρησαν τό γέρικο σκάφος, κοίταζαν τόν κινητήρα του και τό πλοίο ανεφοδιάστηκε και απολυμάνθηκε.»(σελ.269)

Η παραμονή του πλοίου παρατάθηκε για ακόμη λίγο έπειτα απο παράκληση της μικρής ιουδαϊκής κοινότητας της Κύπρου να επιτραπεί στα παιδιά να γιορτάσουν στην Κύπρο την πρώτη νύχτα της Χανουκά, της γιορτής των Φώτων. Ο Αρί δεν τους απογοήτευσε και δέχτηκε, πράγμα που ευχαρίστησε και τα ίδια τα παιδιά. Την ημέρα της γιορτής επικρατούσε τρομερή ευθυμία «τα παιδιά έτρεχαν στην ταρατσα ντυμένα μέ τά καλά τους και έπαιζαν μέ τα δώρα πού τούς είχε δώσει ο λαός της Κύπρου και οι στρατιώτες της φρουράς. Τα παιδιά πήραν από ένα δώρο το καθένα για τον εαυτό τους και άφησαν τ' άλλα για τό στρατόπεδο του Καράολου.» Αναμφίβολα η αλληλεγγύη που διακατέχει αυτό το λαό είναι διάχυτη σε ολόκληρο το βιβλίο. Οι καταστάσεις που ζούν δέν σηκώνουν εγωισμούς, έτσι ανα πάσα στιγμή είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν τον συνάνθρωπο τους.

Με την παρουσίαση των στρατοπέδων μέσα από ένα λογοτεχνικό έργο επιχειρήσα μία γενικότερη εικόνα της παραμονής τους στο νησί. Συμπεριέλαβα το σχέδιο για αποστολή τριακόσιων μικρών παιδιών, πάντοτε Εβραίων, στην ιδιαίτερη πατρίδα τους την Παλαιστίνη, και

μία εικόνα του πώς αντιμετώπιζε την παραμονή των Εβραίων στο νησί ο κυπριακό λαός. Σκοπός μου ήταν να δείξω πώς μέσα απο ένα μυθιστόρημα, γραμμένο απο έναν μη-κύπριο, αλλά με πατέρα πολωνό μετανάστη, παρουσιάστηκε η όλη υπόθεση της προσωρινής παραμονής των Εβραίων στο νησί υπό βρετανική διαταγή. Ουσιαστικά, ο Γιούρις επεχείρησε και, κατά τη γνώμη μου κατάφερε, να μάς αναγάγει στην περιοχή του Άλλου. Όσο και να πιστεύουμε ότι αποδεχόμαστε τους ξένους που έρχονται στην χώρα μας, όλες οι κοινωνίες και όλα τα συλλογικά σώματα διαχωρίζουν την έννοια του «εμείς» από αυτήν του «Άλλου». Κάθε κοινωνία όμως συγκροτείται με, εν μέρει, ιδιόμορφους τρόπους, ορίζει με δικά της κριτήρια τόν «Άλλον», δίνει κοινωνική ύπαρξη και νόημα σε διαφορετικές ιδιότητες ή λειτουργίες και χρησιμοποιεί ιδιαίτερους μηχανισμούς αποκλεισμού³¹. Σε αυτό το σημείο έγκειται και η αντιμετώπιση των εβραίων από το κυπριακό λαό. Συμπάσχουν με το λαό αυτόν, είναι και οι ίδιοι υπό βρετανική κυριαρχία, πράγμα που συνεπάγεται ότι είναι ξένοι στο ίδιο τους νησί. Τα λόγια του Μανδριά δηλώνουν ξεκάθαρα την θετική αντιμετώπιση που ταυγχάνει ο εβραϊκός λαός, κι άς ανήκει στην περιοχή του Άλλου, «σκεφτόμαστε ότι, αν τα καταφέρετε να διώξετε τους Άγγλους από την Παλαιστίνη, θα κατορθώσουμε ίσως και μείς, να τους διώξουμε από την Κύπρο κάποια μέρα.» (σελ. 37)

Η μαρξιστική ανάγνωση του *Εξοδος* είναι ενδιαφέρουσα γιατί ο Γιούρις ήταν αντίπαλος της μοναδικής παγκόσμιας δύναμης που βασιζόταν στη μαρξιστική φιλοσοφία την εποχή εκείνη: τη Σοβιετική Ένωση. Άπ' την άλλη, είναι σφοδρός υποστηρικτής των αμερικανικών καπιταλιστικών αξιών. Το Ισραήλ που σκιαγραφεί ο Γιούρις στο βιβλίο του είναι από πολλές απόψεις μία μαρξιστική ουτοπία, και οι χώρες, οι οποίες απειλούν να στερήσουν στους εβραίους την πατρώα γή ενεργούν πέραν του οικονομικού συμφέροντος.

Απο την στιγμή που οι εβραίοι εγκλείονται στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως της Κύπρου είναι ουσιαστικά θύματα του καπιταλισμού, η περίπτωση τους είναι ανάλογη με αυτή του προλεταριάτου. Η μοίρα τους βρισκόταν στα χέρια των ξένων, κυρίως των βρεττανών. Ο Γιούρις γράφει ότι οι βρεττανοί αρχικά δέχθηκαν παλαιστίνιους εβραίους εθελοντές στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, και ότι μετά το τέλος του πολέμου τους υποσχέθηκαν την επιστροφή στη πατρίδα τους, η υπόσχεση ήταν μέρος της Παλαιστινιακής εντολής. Η εντολή αυτή εξασφάλιζε στη Μεγάλη Δύναμη την παρουσία της στον σημαντικό στρατηγικό τομέα της Μέσης Ανατολής. Ακόμη, υποστηρίζει ότι η Μεγάλη Βρετανία δέν βρισκόταν στην Παλαιστίνη για να προστατεύσει τους εβραίους μετανάστες αλλά, περισσότερο βρισκόταν για να ικανοποιήσει τα δικά της οικονομικά και πολιτικά ενδιαφέροντα. Τα αποτελέσματα που επέφερε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος έδιναν στη Μέση Ανατολή μία στρατηγικής σημασίας θέση, τη

³¹ Λίνα Βεντούρα, *ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΘΝΟΣ*, *Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις*. Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας 15 ΜΝΗΜΩΝ 1994.

διώρυγα του Σουέζ, η οποία ελέγχεται από την Αίγυπτο. Η περιοχή αυτή ήταν καθοριστικής σημασίας για τα βρετανικά ενδιαφέροντα, μία δική τους στρατιωτική παρουσία εκεί θα τους επέτρεπε να ελέγχουν από κοντά τα πράγματα.

Το 1939 απαγορεύουν την εβραϊκή μετανάστευση στη Παλαιστίνη, το καλώς εννοούμενο οικονομικό συμφέρον της Μεγάλης Βρεταννίας επέβαλλε να υποστηρίξουν τους Άραβες, που τα δέκα εκατομμύρια τετραγωνικά τους μέτρα ήταν πλούσια σε πετρέλαιο. Τα καπιταλιστικά ενδιαφέροντα της συνίστανται στο θάνατο χιλιάδων Εβραίων. Έτσι, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, παρατηρούνται απαγορεύσεις στη κυκλοφορία οχημάτων και πολιτών, καθορισμός ωραρίου λειτουργίας καταστημάτων, οδοφράγματα, έρευνες και άλλες ταπεινώσεις, οι οποίες συσσωρεύθηκαν στο πρόσωπο των Εβραίων. Ακόμη, απαγορεύθηκε σε πάνω από 4000 πρόσφυγες η είσοδος στη Παλαιστίνη, οι οποίοι θα έπρεπε να επιστρέψουν στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως στη Γερμανία. Επομένως, αν οι Βρεταννοί εκπροσωπούν τα καπιταλιστικά συμφέροντα στη Παλαιστίνη, τότε οι Εβραίοι μετανάστες είναι οι προλετάριοι. Είναι γεγονός, ότι η εκδικητική μανία των Μακκαβαίων³² μπορεί να ειπωθεί και ως μεταφορά για την επανάσταση των προλεταρίων.

Οι Εβραίοι στη Παλαιστίνη είχαν εγκαθιδρύσει αληθινές προλεταριακές κοινότητες. Ταυτοχρόνως, δεν υπήρχε μία κεντρική κυβέρνηση, η οποία θα εξολόθρευε τη διανομή της εργασίας και του πλούτου. Τα κιμπούτς (kibbutzim) λειτουργούν σύμφωνα με τις μαρξιστικές αρχές, τα μέλη τους αναλαμβάνουν καθήκοντα, τα οποία βασίζονται στα ταλέντα τους και στις ανάγκες της κοινότητας. Η ιδεολογία τους αντανακλά, όχι τη κυβερνητική πολιτική δύναμη, αλλά τα ίδια τα άτομα που την υιοθετούν. Όταν οι Εβραίοι πολεμούν τους Άραβες, το κάνουν για τη δική τους γη και όχι για να προσφέρουν στους ιδιοκτήτες της γης πλούτο. Υπο αυτή την οπτική, οι Εβραίοι ζούν ένα μαρξιστικό όνειρο. Όταν αυτό το όνειρο απειλείται, η απειλή προέρχεται είτε από τους Βρεταννούς καπιταλιστές είτε από τους πρό-καπιταλιστές, φεουδάρχες Άραβες.

Με το τέλος της λογοτεχνικής ανάγνωσης του Έξοδος, αφού στην συνέχεια θα παρουσιάσω την κινηματογραφική διασκευή του έργου, θα ήταν παράλειψη να μην συνδέσω τους κύριους λογοτέχνες που ανέφερα με τον Γιούρις. Μέσα από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι ξεκείμενο ότι έχουμε να κάνουμε με τρεις διαφορετικές περιπτώσεις. Στις περιπτώσεις των δύο

³² Μακκαβαίοι: ονομασία μεγάλης και δυναμικής οικογένειας της Ιερουσαλήμ κατά τους τελευταίους προχριστιανικούς χρόνους, η οποία διακρίθηκε για τους συνεχείς αγώνες της για τη διάσωση της πατρίδας θρησκείας και της ελευθερίας της ιουδαϊκής λατρείας από την καταπιεστική πολιτική της δυναστείας των Σελευκιδών. Η ονομασία τους προέρχεται από τον Ιούδα, τρίτοτοκο γιο του ιερέα και αρχηγού της οικογένειας Ματθαθία, ο οποίος προσωνυμώθηκε πρώτος Μακκαβαίος (από το εβραϊκό μακκαμπά=σφύρα, σφυροκοπώ) για να δηλώσει ότι συντριβεί τους εχθρούς. Έτσι αποδόθηκε σε όλα τα μέλη της οικογένειας των Ασμοναίων και σε όσους αγωνίζονταν για την υπεράσπιση της θρησκευτικής ελευθερίας. Η οικογένεια των Μακκαβαίων πρόσφερε μεγάλες υπηρεσίες στον ιουδαϊκό λαό σε κρίσιμες στιγμές για τη διατήρηση της εθνικής και της θρησκευτικής αυτονομίας τους.

κυπρίων λογοτεχνών, του Νικολαΐδη και του Μόντη, είχαμε είτε προφορικές ιστορίες είτε την παρουσίαση του αρνητικού στερεότυπου του Εβραίου. Στην περίπτωση του Γιούρι είχαμε την πιο πρόσφατη εικόνα των Εβραίων μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μία εξιστόρηση των πρόσφατα ελευθερωμένων εβραίων από τα ναζιστικά στρατόπεδα και, επίσης, πρόσφατα «φυλακισμένων» στα αγγλικά στρατόπεδα στην Κύπρο. Οι τρεις περιπτώσεις λογοτεχνικών βιβλίων που παρουσίασα είναι εντελώς ξεχωριστές από αθτές που συνήθως συναντάμε, αυτό οφείλεται στην ελάχιστη επιλογή που είχα όσον αφορά τους κύριους λογοτέχνες και, ακόμη, στο ότι επέλεξα να παρουσιάσω εικόνες σχετικά με τους εβραίους που δέν εστιάζονται, κατ' ανάγκη, στη γενοκτονία τους, η οποία έχει εκτενώς μελετηθεί. Στην περίπτωση του Γιούρις, όπως έχω αναφέρει, έχουμε να κάνουμε με μία, ίσως, προσωπική αφήγηση. Ίσως ήρθε στην Κύπρο και βρέθηκε κοντά στα στρατόπεδα ή ήρθε κοντά με επιζώντες του Ολοκαυτώματος που μεταφέρθηκαν στα βρετανικά στρατόπεδα. Μπορούμε να θεωρήσουμε την περίπτωση του έργου μυθοπλασίας, το ιστορικό γεγονός δέν εξιστορείται, αλλά σημασιοδοτείται, εγγράφεται σε ένα συμβολικό σύμπαν και ανάγεται σε μύθο.

(γ) ΕΞΟΔΟΣ και Κινηματογραφική Διασκευή.

Το 1958 το Έξοδος γίνεται ένα διεθνές εκδοτικό φαινόμενο, το οποίο καταφέρνει να ξεπεράσει την ταινία εποχής «Όσα παίρνει ο άνεμος». Σκηνοθέτης της ταινίας είναι ο Otto Preminger και η ομάδα των ηθοποιών που τον πλαισιώνει είναι οι: Πώλ Νιούμαν, Εβα Μαρί Σάιντ, Ράλφ Ρίτσαρντσον, Πήτερ Λωφόρντ, Σάλ Μινέο, Τζιλ Χαηγουώρθ, Χιούτζ Γκρίφιθ κ.α.

Όπως συμβαίνει με το βιβλίο η ιστορία χωρίζεται σε δύο ταινίες. Η πρώτη ταινία, η οποία εστιάζεται στην Κύπρο και ενδιαφέρει την εργασία μου, ξεκινά έχοντας ως φόντο το τοπίο της Αμμοχώστου και το ξεναγό-οδηγό να λέει στην Κίτη (Eva Marie Saint) την ιστορία της Κύπρου, και τους κατά καιρούς κατακτητές της. Την ίδια στιγμή αποβιβάζονται στο λιμάνι της πόλης εβραίοι από το πλοίο «Άστρο του Δαβίδ» και μπαίνουν στα φορτηγά αυτοκίνητα που θα τους μεταφέρουν στο στρατόπεδο του Καράολου. Στο σημείο αυτό θα' θελα να αναφέρω ότι η εναλλαγή ανάμεσα στις τοποθεσίες, στα πρόσωπα και στα γεγονότα είναι εντυπωσιακή. Ο σκηνοθέτης φροντίζει να μην αφήνει την ιστορία να εξελιχθεί σε μόνο ένα σημείο, μεταφέρει συνεχώς τις κάμερες και τους πρωταγωνιστές του αλλού.

Στην διαδρομή για την επιστροφή η Κίτη βλέπει την πομπή από τους εβραίους και δείχνει ενδιαφέρον γι' αυτούς αφού δεν γνώριζε ποιοί ήταν ή τί γύρευαν στο νησί. Ο ξεναγός της εξηγεί ότι στο νησί υπάρχουν βρετανικά στρατόπεδα, στα οποία βρίσκονται κλεισμένοι Εβραίοι, οι οποίοι επιχειρήσαν να εισέλθουν παράνομα στην Παλαιστίνη. Την συγκεκριμένη στιγμή πραγματοποιείται και μία απόπειρα απόδρασης από τα αυτοκίνητα από ένα νεαρό εβραίο, τον Ντόβ Λαντάου.

Πιστεύω είναι σωστό να αναφέρω ότι το περιστατικό αυτό, όπως και άλλα που παρουσιάζονται στην ταινία δεν συγκαταλέγονται στην αφήγηση του βιβλίου. Ίσως προστέθηκαν για να προσδώσουν στην ταινία ενδιαφέρον και εμπορικότητα από μέρους του σκηνοθέτη, ή ακόμη ίσως προστέθηκαν στην προσπάθεια του Preminger να αποφύγει την προπαγάνδα.

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο ο Γιούρις δήλωσε δημόσια ότι ο σκηνοθέτης κατέστρεψε το βιβλίο του. Οι μεγάλες αναφορές του λογοτεχνικού Έξοδος, σε σχέση με το πόλεμο που εξαπελύθηκε κατά των Εβραίων, την ζωή των ηρώων, τα βρετανικά στρατόπεδα στην Κύπρο, για την βρετανική απόφαση στη Παλαιστίνη, για τον αγώνα του Έξοδος και την διεθνή αντίδραση που προκάλεσε κατά της Μεγάλης Βρετανίας, όλα αυτά παραλείπονται. Η μεγάλη συνεισφορά του δημοσιογράφου Μάρκ Πάρκερ παραλείπεται εντελώς, δεν υπάρχει καμία αναφορά στο πρόσωπο του. Το μόνο κοινό που θα μπορούσαμε να καταλογίσουμε στα δύο είναι ότι πολλές σκηνές από την ταινία γυρίστηκαν στις τοποθεσίες όπου τα πραγματικά γεγονότα που περιγράφει και ο Γιούρις έλαβαν χώρα, δηλαδή στην Κύπρο, ιδιαίτερα στο λιμάνι και στη πόλη της Αμμοχώστου.

Επιστρέφοντας στην ταινία μετά το περιστατικό στο δρόμο η Κίτη ζητά από τον οδηγό της να την πάει στο σπίτι του στρατηγού Σάδερλαντ(Ralph Richardson), την οποία, επίσης, δεν αναφέρει το βιβλίο. Σ' αυτήν την επίσκεψη θα γίνει πρόταση από τον στρατηγό στην Κίτη να δουλέψει στο στρατόπεδο. Στο βιβλίο αυτή η πρόταση γίνεται αρχικά απο μία αμερικανίδα που της προτείνει να αναλάβει τη διεύθυνση του καινούργιου στρατοπέδου που θα ανεγερθεί στην Αμμόχωστο και η απάντηση της ήταν αρνητική. Η επόμενη πρόταση γίνεται απο το φίλο της το Μάρκ για να μπορέσει να καλύψει το ρεπορτάζ του σχετικά με την έξοδο ενός αριθμού από τους εβραίους βάση του σχεδίου που προετοίμασε ο Αρί, όπου και δέχεται.

Όπως ανάφερα η εναλλαγή των εικόνων είναι εντυπωσιακή, από το σπίτι του στρατηγού θα μεταφερθούμε στην παραλία το βράδυ όπου θα κάνει την εμφάνιση του ο Αρί (Paul Newman). Αμέσως θα μεταφερθούμε στο στρατόπεδο για πρώτη φορά, είναι ευδιάκριτες οι ουρές των εβραίων και ο συνωστισμός. Η Κίτη πηγαίνει για επίσκεψη αφού επρόκειτο να εργαστεί εκεί , αναμειγνύεται με το πλήθος και κατευθύνεται προς το νοσοκομείο. Εκεί ο Ντόβ Λαντάου αρνείται πεισματικά να δεχθεί οποιαδήποτε ιατρική περίθαλψη, δέν συνεργάζεται και είναι ένα ανήσυχο πνέυμα. Το μοναδικό πρόσωπο που μπορεί να τον ηρεμήσει και να το συνετίσει είναι η μικρή Κάρεν (Jill Haworth), το κορίτσι που θα μαγέψει την Κίτη και θα θέλει να την πάρει μαζί της στην Αμερική.

Την ίδια στιγμή ο Αρί συναντά τον Μανδρία, τον κύπριο εφοπλιστή που θα τους βοηθήσει στην απόδραση. Η συμπεριφορά του Αρί είναι κάπως πιο ευγενική από την αντίστοιχη του βιβλίου, λέει στο Μανδριά ότι *«χαίρομαι που σάς γνωρίζω ακούγονται πολύ καλά λόγια για σας στην Παλαιστίνη»*. Ακόμη μία τρανταχτή αντίθεση με το βιβλίο είναι και η ακόλουθη: στην ταινία λένε πως από το στρατόπεδο θα βγάλουν 611 άτομα, αυτά που ήρθαν με το πλοίο «Άστρο του Δαυίδ», αντίθετα το βιβλίο λέει ότι θα δραπετεύσουν 300 παιδιά μεταξύ 10 και 18 ετών, τα πιο γενναία.

Στην συνέχεια όλα τα γεγονότα εξελίσσονται με πάρα πολύ γρήγορους ρυθμούς. Ο Αρί επισκέπτεται το πλοίο που του βρίσκει ο Μανδριάς, ζητά την επισκευή του, να τοποθετηθούν μεγάφωνα, να του βρούν τζιπ και έτοιμα φαγητά. Η συμπάθεια της Κίτη για την μικρή Κάρεν θα την οδηγήσει στο να ζητήσει από το στρατηγό να της επιτρέψει να την πάρει μία μέρα από το στρατόπεδο και να την πάει βόλτα στην παραλία. Εκεί θα την ρωτήσει άν θέλει να πάει στην Αμερική μαζί της, πράγμα που χαροποιεί την Κάρεν, η οποία θέλει να το σκεφτεί καλύτερα γιατί ως σκοπό στη ζωή της, μετά από όλες τις κακουχίες που έχει περάσει, είναι να βρεί το πατέρα της.

Η υλοποίηση του σχεδίου που κατέστρωσε ο Αρί ξεκίνησε πολύ πιο γρήγορα από ότι στο βιβλίο, δίνονται οι ψεύτικες διαταγές και αρχίζει η επιβίβαση των επιβατών του πλοίου «Άστρο του Δαυίδ» στα φορτηγά αυτοκίνητα για να μεταφερθούν στο λιμάνι. Στο μέσο της διαδρομής θα βρεθεί για ακόμη μία φορά η Κίτη μαζί με τον στρατηγό Κόλντγουελ, ο οποίος σταματά την

πομπή και ρωτάει τον Αρί τί σημαίνουν όλα αυτά. Αφού τον πληροφορεί ο Αρί ότι πρόκειται να μεταφέρουν μερικούς εβραίους στο Αμβούργο αρχίζει μια αξιοπερίεργη και χιουμοριστική συνομιλία ανάμεσα στους δύο άντρες: «*Θα μας απαλλάξεις από μερικούς εβραίους έ; Έπρεπε να εφάρμοζαν αυτή την τακτική πριν δύο χρόνια. Δέν με νοιάζει για τους εβραίους έτσι κι αλλιώς είναι φασαρίες.*» – «*Έχεις δίκιο κύριε. Αν αφήσεις δύο μαζί, θα 'χεις επανάσταση.*» – «*Οι μισοί είναι κομμουνιστές έτσι κι αλλιώς.*» – «*Και οι άλλοι μισοί ενεχυροδανειστές.*» – «*Έχουν και παράξενες φάτσες. Μπορώ ν' αναγνωρίσω έναν εβραίο από ένα μίλι μακριά.*» Στο σημείο αυτό θα κάνει πίο αστεία την σκηνή ο σκηνοθέτης αποσκοπώντας, πιστεύω, στη γελοιοποίηση των Άγγλων. Ο Αρί του λέει ότι κάτι έχει στο μάτι του κι άν μπορεί να δει τί είναι, είναι προφανές τί επιδίωκε να κάνει, χωρίς ίχνος φόβου φέρνει τον άγγλο κοντά του όσο πίο πολύ μπορεί για να δει άν όντως έχει το χάρισμα ν' αναγνωρίσει ένα εβραίο όχι απο ένα μίλι αλλά από απόσταση αναπνοής. Ο Κόλντγουελ συνεχίζει λέγοντας ότι «*πολλοί απ' αυτούς προσπαθούν να κρυφτούν πίσω από ξένα ονόματα αλλά με μία ματιά καταλαβαίνεις*». Στη σκηνή αυτή ο σκηνοθέτης κατάφερε να συνδυάσει χιούμορ και εξυπνάδα. Εξυψώνει τους εβραίους για την εξυπνάδα και ισοπεδώνει τους άγγλους θέλοντας να δείξει ότι μπορεί να είναι μεγάλη δύναμη αλλά αυτό δέν σημαίνει ότι δέν μπορούν να τούς ξεγελάσουν.

Μετά από αυτή τη σκηνή θα συναντηθούν για πρώτη φορά η Κίτη και ο Αρί, η συνάντηση πραγματοποιείται πολύ αργά σε σχέση πάντοτε με το βιβλίο και κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Βλέποντας τα αυτοκίνητα ανησυχεί για την Κάρεν και θέλει να μάθει άν την έχουν επιβιάσει σ' αυτά, αλλά ο Αρί της δίνει την ψεύτικη διαβεβαίωση ότι την έχουν αφήσει στο στρατόπεδο.

Όταν πιά έχουν μεταφερθεί στο πλοίο αποκαλύπτεται το καλοστημένο σχέδιο του Αρί, η εξαπάτηση των άγγλων και η γελοιοποίηση του Κόλντγουελ, ο οποίος υπέγραψε για να φύγουν οι εβραίοι και να κατευθυνθούν προς το λιμάνι. Η ευθύνη βαραινει τον ίδιο και αυτός πρέπει να επιλύσει το πρόβλημα, να επιστραφούν πίσω όλοι στο στρατόπεδο. Τα επεισόδια που ακολουθούν είναι εντέλως διαφορετικά απο το βιβλίο, γενικά η αφήγηση των γεγονότων είναι μία μετάλλαξη τους τον σκηνοθέτη και συμπύκνωση τους. Τί εννοώ με το τελευταίο; Ότι προσπάθησε να βάλει όσα πίο πολλά γεγονότα μπορούσε και στην προσπάθεια του αυτή έκανε μία κινηματογραφική διασκευή του βιβλίου, στην οποία παρουσιάζονται σε συντομία και πολύ πυκνά. Η διάρκεια κάθε περιστατικού που περιγράφει δέν διαρκεί περισσότερο από πέντε με έξι λεπτά.

Κάθε φορά που ήθελε να τονίσει τη σκηνή που παρουσίαζε έβάζε μουσική για να δείξει την δραματικότητα και τη σοβαρότητα του ζητήματος. Κατάφερνε με τη μουσική να παρατείνει την αγωνία και το δράμα του εβραϊκού λαού. Τα πράγματα δέν επρόκειτον αν είναι τόσο απλά, οι άγγλοι έκλεισαν το λιμάνι και τους απαγορεύθηκε να φύγουν, άν δέν επέστρεφαν στο Καράολο θα τους έστελνα τρόφιμα και φάρμακα, όταν τα χρειάζονταν. Οι επιβάτες όμως δέν συζητούσαν

το γεγονός να επιστρέψουν, έλεγαν χαρακτηριστικά πώς αυτό θα συμβεί μόνο αν τους έπαιρναν έρποντας. Αποφάσισαν να πετάξουν όλα τα τρόφιμα από το πλοίο και να πεθάνουν , αρχίζουν απεργία πείνας και υψώνουν την ισραηλίτικη σημαία. Μετατρέπουν την ονομασία του πλοίου από Olympra σε Exodus, στο βιβλίο η μετονομασία γίνεται πολύ πριν αποβιβαστούν σ' αυτό οι εβραίοι.

Μετά από τις αποτυχημένες προσπάθειες της Κίτη να μεταπείσει τον Αρί να επιτρέψει να επιστραφούν στο στρατόπεδο οι εβραίοι και, έπειτα από προτροπή της να αναλάβει πρωτοβουλία ο στρατηγός θα λυθεί το πρόβλημα. Ο Σάδερλαντ θα μεταβεί στο Λονδίνο, θα παραιτηθεί από τα καθήκοντα του στην Κύπρο και έτσι θα επιτραπεί στο Έξοδος να αποπλεύσει.

Τα νέα χαροποιούν τόσο τους εβραίους όσο και του κύπριους. Ο Μανδριάς ξεχύθηκε στους δρόμους με το κόσμο, φώναζαν, τραγουδούσαν, έπαιζαν μουσικές και υπήρχαν αυτοκίνητα γεμάτα φαγητά για να τα δώσουν στους επιβάτες του πλοίου.

Με μουσική λύτρωσης ο σκηνοθέτης επέλεξε να παρουσιάσει την σκηνή όπου το πλοίο φτάνει στα παράλια της Παλαιστίνης. Η εξέλιξη της ιστορίας διαδραματίζεται, από δω και πέρα, στη Παλαιστίνη.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η μη ύπαρξη λογοτεχνικών έργων που ν'αναφέρονται στους Εβραίους και κυρίως στην εγκατάσταση τους στο νησί, πιθανόν να οφείλεται στο γεγονός ότι στην μακραίωνη ιστορία της Κυπριακής λογοτεχνίας στα έργα των κυπρίων μυθιστοριογράφων και διηγηματογράφων του 20^{ου} αιώνα, ο χώρος του Άλλου δεν έχει μελετηθεί. Ακόμη κι αν, κατά καιρούς υπήρξαν ξένοι πρωταγωνιστές, αυτοί δεν ήταν άλλοι από τους Τούρκους και Άγγλους,

Το είδος αυτής της «αποσιώπησης» δεν έχει καμία ομοιότητα με το ζήτημα της σιωπής που εμφανίζεται στην διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου σε σχέση με την Γενοκτονία και το Ολοκαύτωμα των Εβραίων από τον Χίτλερ και τους ναζί. Η μορφή της γενοκτονικής «αποσιώπησης» έγκειται στον τρόπο εγγραφής της τραυματικής εμπειρίας στην μνήμη, μία εμπειρία που όλοι ήθελαν ν' απωθήσουν έτσι ώστε να ξαναφτιάξουν την ζωή τους μετά από αυτόν τον φρικτό πόλεμο. Εκτός από το προσωπικό επίπεδο η «αποσιώπηση» -άλλωστε- ανάγεται και σε πολιτικό. Παράδειγμα αποτελεί η Γαλλία, στην οποία οποιαδήποτε συζήτηση για το Ολοκαύτωμα θα έφερνε στην επιφάνεια την συνεργασία της κυβέρνησης του Vichy με τους Γερμανούς γι' αυτό ακριβώς το λόγο η γαλλική ιστοριογραφία επιμένει στην μακρά διάρκεια και τις δομές, αποστρέφοντας το ενδιαφέρον των ιστορικών από την σύγχρονη ιστορία.

Η «αποσιώπηση» όμως στην Κυπριακή Λογοτεχνία είναι απόρροια του επιλεκτικού ενδιαφέροντος που έδειχναν οι λογοτέχνες απέναντι στα θέματα τους. Επέλεξαν θέματα τα οποία κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου περιορίζονταν σε προσωπικές αναμνήσεις και εντυπώσεις και στη διατήρηση της ελληνικότητας του κυπριακού λαού, ενώ για την μεταπολεμική περίοδο το βάρος ρίχνεται στο μεγάλο ιστορικό γεγονός του Β' Παγκοσμίου πολέμου και διευρύνεται στα χρόνια του επικού αγώνα, 1955-1959 και στη μετά την Ανεξαρτησία της Κύπρου ελεύθερη αλλά ανήσυχη και δραματική περίοδο.

Η συγκεκριμένη περίοδος κατακλύζεται από αυτοβιογραφίες πολέμου και μαρτυρίες. Με τις τελευταίες παρατηρούμε την πρόθεση του γραφόντος να αφηγηθεί πραγματικά γεγονότα και να τηρήσει ένα συμβόλαιο φιλαλήθειας. Αντίθετα, το «μυμητικό συμβόλαιο», σύμφωνα με την Αμπατζοπούλου, επιτρέπει στο μυθιστοριογράφο, ανεξάρτητα εάν υπήρξε και ο ίδιος αυτόπτης μάρτυρας να επεμβαίνει στα ιστορικά γεγονότα. Κάτι ανάλογο συνάντησα στις δύο περιπτώσεις των κυπρίων λογοτεχνών που μελέτησα, ο Νίκος Νικολαΐδης υιοθετεί στην αφήγηση του για το βίο του Κασσιανού το στερεότυπο του αντι - ιουδαϊσμου και των παιδοκτόνων εβραίων, δηλαδή ενσωματώνει στο βιβλίο του την πρόθεση που έχει να αναμείξει γεγονότα και συκοφαντίες που διαδίδονται από γενιά σε γενιά. Κάτι ανάλογο παρατήρησα και στο Κώστα Μόντη, ο οποίος ξεδιπλώνει την ιστορία των Μπατισταίων, στην πορεία παρεμβάλλει την «θυσία αίματος» και το στερεότυπο του εβραίου όπως αυτά έχουν ενσωματωθεί στο κοινωνικό φαντασιακό της κυπριακής κοινωνίας την συγκεκριμένη εποχή.

Στο σημείο αυτό θεωρώ συμπληρωματική κι όχι υπερβολική την επέκταση της ανάλυσης σχετικά με την επιλεκτική μνήμη σ'έναν γνωστικό κλάδο που εστιάζει την προσοχή του στην ψυχαναλυτική προσέγγιση ενός λογοτεχνικού έργου. Το επιλεκτικό ενδιαφέρον συγγραφής είναι σαν την επιλεκτική μνήμη, όπου μέσω αυτής αποκτούμε το προνόμιο να «απωθούμε» πράγματα και γεγονότα ανεπιθύμητα. Εισερχόμενη περισσότερο στην ψυχανάλυση, όπως αναφέρει ο Freud, η «βασιλική οδός» για το ασύνειδο είναι τα όνειρα, τα οποία μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τη λειτουργία του. Το εγώ λειτουργεί ακόμα και όταν ονειρευόμαστε, άλλοτε λογοκρίνοντας μία εικόνα και άλλοτε περιπλέκοντας ένα νόημα. Κατορθώνει να οργανώσει τα στοιχεία έτσι ώστε να επιτύχει το ανώδυνο, να συμπυκνώσει μία ολόκληρη σειρά εικόνων σε μία και μόνη «δήλωση» ή να «μεταθέσει» τη σημασία ενός αντικειμένου σε κάποιο άλλο, το οποίο συνδέεται κάπως μαζί του. Με αυτή τη λογική οδηγούμαστε στις δύο πρωταρχικές λειτουργίες της ανθρώπινης γλώσσας: τη συμπύκνωση νοημάτων και τη μετάθεση ενός νοήματος σε κάτι άλλο.³³ Έχοντας αυτή τη ψυχαναλυτική επεξήγηση ως παράδειγμα οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, πιθανόν, αυτό να συνέβαινε και με τους Κύπριους λογοτέχνες: μετέθεταν το νόημα κάπου αλλού. Απομακρυνόμενοι από τα γεγονότα που σημάδευαν μία εποχή και αναγόμενοι σε κάποια άλλα.

³³ Τέρι Ηγκλετον, *Εισαγωγή στη Θεωρία της Λογοτεχνίας*, Εισαγωγή-Θεώρηση Μετάφρασης: Δημήτρης Τζιώβας, Οδυσσέας 1996

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

1. Νίκος Νικολαΐδης ο Κύπριος

Ο Νίκος Νικολαΐδης γεννήθηκε στη Λευκωσία στις 3 Απριλίου του 1884. Πολύ νωρίς χάνει και τους δύο του γονείς και μαζί με τη μικρότερη αδελφή του μεγαλώνει στο σπίτι μίας φτωχής θείας του. Στην τετάρτη τάξη του δημοτικού εγκαταλείπει το σχολείο, προφανώς οι ανάγκες της επιβίωσης, αλλά και ο τρόπος διδασκαλίας της ορθογραφίας (που δεν την έμαθε ποτέ) και των άλλων μαθημάτων, τον οδήγησαν να βγει στη βιοπάλη. Εργάζεται για ένα διάστημα σε βιβλιοδετείο, η επιθυμία του όμως για μάθηση του στοίχισε την αποπομπή του από εκεί κι αυτό γιατί διάβαζε συνεχώς σε βάρος της εργασίας του. Στην συνέχεια καταφεύγει σ'έναν αγιογράφο μοναχό, όπου μαθαίνει την τέχνη της αγιογραφίας και δεν θ' αργήσει η ζωγραφική να του γίνει ξεχωριστή αγάπη, ώσπου στο τέλος, η τέχνη αυτή θ' αποτελέσει μόνιμο του επάγγελμα που μαζί με τη λογοτεχνία θα συνθέσουν τους δύο βασικούς τομείς της δημιουργίας του. Μετά την Κύπρο το 1907 τον βρίσκουμε στο Πολυτεχνείο των Αθηνών (Σχολή Καλών Τεχνών) όπου συναναστρέφεται με θεατρικούς και λογοτεχνικούς παράγοντες. Ιδιαίτερη φιλία αναπτύσσει με τον ποιητή Άγγελο Σικελιανό και την κόρη του Παλαμά, Ναυσικά. Από το 1907 μέχρι το 1919 κινείται μεταξύ Αθήνας, Αλεξάνδρειας και Καΐρου. Στα ταξίδια του ήταν ένας άσημος, ρακένδυτος οδοιπόρος, ο οποίος εργαζόταν σε οποιαδήποτε δουλειά. Το 1919 επιστρέφει στην ιδιαίτερη πατρίδα του με το όραμα να βοηθήσει στην καλλιτεχνική εξύψωση της : «Θα κάνω εγώ την Κύπρο μουσοχώρι», όπως χαρακτηριστικά δήλωνε. Έζησε στην Λεμεσό μέχρι το 1923, ωστόσο η πνευματική ένδεια του νησιού τον απογοητεύει και φεύγει για την Αίγυπτο. Εγκαθίσταται μόνιμα στο Κάιρο, όπου ζει και δημιουργεί μέχρι το 1956 που πεθαίνει. Ο Νίκος Νικολαΐδης παίζει ηγετικό ρόλο στο χώρο της λογοτεχνίας και γενικά της τέχνης, αναδεικνύεται ως κορυφαίος πεζογράφος του Αιγυπτιακού Ελληνισμού. Απόδειξη της εκτίμησης που χαίρει από άλλους λογοτέχνες είναι η κριτική που δέχεται για το δημιουργικό του έργο. Ο Άγγελος Σικελιανός αναφέρει χαρακτηριστικά «... Η μόνη επιθυμία που θά 'χα, άν η επιθυμία μου έπαιρνε κι αυτή τη διεύθυνση, θά 'τανε κάποια σου διηγήματα να τά 'χα γράψει εγώ...». Ο Φάνης Μιχαλόπουλος αναφέρει ότι «... Μπροστά στον Νικολαΐδη όλοι σχεδόν οι νεοέλληνες πεζογράφοι παλαιοί και νεότεροι είναι ΒΑΡΒΑΡΟΙ. Ο Νικολαΐδης είναι ο ασύγκριτος, ο απροσπέλαστος, ο αμίμητος». Τέλος, ο Στρατής Τσίρκας, σε άρθρο του στο Κυπριακό περιοδικό «Νέα Εποχή», το 1976, τον χαρακτηρίζει «ασύγκριτο πεζογράφο και ανατόμο της ανθρώπινης ψυχής...».

Ενδεικτική εργογραφία του είναι η ακόλουθη: *Το Γαλάζιο Λουλούδι. Λυρικό δράμα έμμετρο σε τρεις πράξεις και μία διάμεση σκηνή*. Κύπρος (Λευκωσία 1919), *Ανθρώπινες και Άνθινες Ζωές. Πεζά τραγούδια και μικρές πρόζες. Βιβλίο πρώτο*. Κύπρος (Λεμεσός 1920), *Διηγήματα. Σειρά Α'*. Κύπρος (Λεμεσός 1921), *Ο Σκέλεθρας και Άλλα Διηγήματα*. Κέδρος. (Αθήνα 1991), *Η καλή*

Συντρόφισσα. 6+4 διηγήματα. Κέδρος. (Αθήνα 1999), *Πέρ' απ' το Καλό και το Κακό.* Εκδόσεις Κέδρος. (Αθήνα 1994), *Τα Τρία Καρφιά. Μυθιστόρημα.* Εκδόσεις Κέδρος. (Αθήνα 1992), *Το Βιβλίο του Μοναχού.* Εκδόσεις Κέδρος. (Αθήνα 1987)³⁴.

2. Κώστας Μόντης

Ο Κώστας Μόντης, ένας από τους πλέον σημαντικούς σύγχρονους ζώντες ποιητές αλλά και πεζογράφους της Κύπρου, γεννήθηκε στην Αμμόχωστο στις 18 Φεβρουαρίου 1914. Ο πατέρας του ήταν κρατικός υπάλληλος και εξαιτίας των μεταθέσεων του, ο ποιητής γνώρισε κι άλλες πόλεις της Κύπρου, ιδιαίτερα τη Λάρνακα, όπου έμαθε και τα πρώτα του γράμματα. Ο θάνατος των γονιών του τον βρίσκει έφηβο και μαθητή στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Ο πατέρας Μόντης άφησε στο γιο του μια σημαντική υποθήκη προτού πεθάνει : «Πρόσεξε να τελειώσεις το γυμνάσιο. Πρόσεξε πάνω απ' όλα τη γλώσσα σου.» Η πατρική αυτή υποθήκη στάθηκε αποφασιστική στο δρόμο του ποιητή.

Αν και την περίοδο εκείνη υπήρχε η απαγόρευση από την τότε αποικιακή κυβέρνηση της άσκησης του δικηγορικού επαγγέλματος στους αποφοίτους της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Κ. Μόντης πούλησε τα υπάρχοντα που του άφησε ο πατέρας του κι ακολούθησε νομικές σπουδές στην Αθήνα. Άλλωστε μέσα του πίστευε πως μέχρι να τελειώσει τις σπουδές του, θα είχε γίνει η Ένωση με την Ελλάδα και δεν θ' αντιμετώπιζε πρόβλημα εργασίας. Στα 1937 επιστρέφει από την Αθήνα δικηγόρος αλλά η Ένωση δεν είχε γίνει! Μη μπορώντας ν' ασκήσει το επάγγελμα του δικηγόρου, εργάζεται ως προϊστάμενος γραφείων στην Ελληνική Μεταλλευτική Εταιρεία, ως καθηγητής, διευθυντής τυπογραφείου, συντάκτης σε εφημερίδες, γίνεται εκδότης εμπορικών και οικονομολογικών περιοδικών, γράφει θεατρικές επιθεωρήσεις και μεταφράζει πάρα πολλά κινηματογραφικά έργα.

Η φιλοπατρία του είναι έκδηλη καθόλη την διάρκεια της ζωής του, μαθητής, ακόμη, λαμβάνει μέρος στην εξέγερση του 1931 και κατόπιν, μετά από μία φάση κοινωνικών προβληματισμών και αναζητήσεων (1941-1944), λαμβάνει μέρος στον απελευθερωτικό αγώνα 1955- 1959 και αναλαμβάνει την ευθύνη του πολιτικού καθοδηγητού των μελών της Ε.Ο.Κ.Α στην επαρχία Λευκωσίας.³⁵

³⁴ Τα βιογραφικά στοιχεία και οι επίλεκτες κρίσεις προέρχονται από το συλλογικό έργο: *Λογοτεχνικά Πορτρέτα.* Τόμος Β', Κυπριακό Κέντρο Pen, Αρμίδα, Λευκωσία 2000, σελ. 13 - 26.

³⁵ Τα βιογραφικά στοιχεία για τον Κώστα Μόντη προέρχονται από το βιβλίο του Κλείτου Ιωαννίδη, ό.π., σελ. 228-239, στο οποίο υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία για τα έργα και την ζωή του.

Η ποίηση και η πεζογραφία του Μόντη συνδέεται άμεσα με τη λογοτεχνική παράδοση της Κύπρου, τόσο με τον κυρίαρχο ερωτισμό όσο και με τη γνωμική, επιγραμματική τεχνική. Όπως αναφέρει ο Τάσος Λιγνάδης «εκείνο που στην κυριολεξία χαρακτηρίζει τον Μόντη είναι το επίγραμμα. Η ποίηση του είναι επιγραμματική και ειδολογικά και βιωματικά.»³⁶ Βιωματικά γιατί οι συχνοί θάνατοι στην οικογένεια του θα διαδραματίσουν καθοριστική επίδραση στην ψυχοσύνθεση και στο έργο του.

Ο λόγος του είναι γνωμικός και διδακτικός, πρόκειται για έναν ποιητικό λόγο σπαρακτικό στη λιτότητα του. Κατ' ανάλογο τρόπο το πεζογραφικό του έργο αναδεικνύει την διάσταση των απλών και των ταπεινών πραγμάτων και αναπτύσσεται από τον τραυματικό περίγυρο στον άξονα της φυλετικής και εθνικής εμπειρίας. Από θεματική άποψη συναντούμε τη δεσπόμενη υπαρξιακή αγωνία, η οποία επικεντρώνεται στον σπαρασσόμενο άνθρωπο : έρωτας, θάνατος, ματαίωση, αποτυχία.

Οι πρώτοι του στίχοι δημοσιεύονται σε ηλικία 18 ετών, το 1932, στην εφημερίδα *Καθημερινά Φύλλα*, με τον τίτλο «*Φεύγω Καλή*». Το πρώτο του βιβλίο εκδίδεται στα 1934 και φέρει τον τίτλο «*Με μέτρο και χωρίς μέτρο*». Έκτοτε η λογοτεχνική παραγωγή του θα παραμείνει σταθερή και ανοδική. Οι περισσότεροι τον γνωρίζουν μέσα από τις ποιητικές του συλλογές : *Minima* (Λευκωσία 1946), *Τα Τραγούδια της Ταπεινής ζωής* (Λευκωσία 1954), *Στιγμές* (Λευκωσία 1958), *Συμπλήρωμα των Στιγμών* (Λευκωσία 1960), *Ποίηση του Κώστα Μόντη* (Λευκωσία 1962) και πολλά άλλα.

Η προβολή του ποιητικού του μεγέθους υπήρξε άδικη για την πεζογραφική του δεινότητα. Ο ποιητής Κώστας Μόντης είναι συγχρόνως και κορυφαίος πεζογράφος. Η πεζογραφική του συλλογή αποτελείται από τα κείμενα : *Γκαμήλες και Άλλα Διηγήματα* (Λευκωσία 1939), *Ταπεινή Ζωή* (Λευκωσία 1944), *Κλειστές Πόρτες* (Λευκωσία 1964) και τέλος το μυθιστόρημα *Ο Αφέντης Μπατίστας και τάλλα* (Αθήνα 1980).

³⁶ Τάσος Λιγνάδης, «Στον Κώστα Μόντη για το τετράδιο του ουρανού. Γυμνάσμα ανάγνωσης» στο *Δώδεκα Κείμενα για τον Κώστα Μόντη*, Επιμέλ. Γιώργος Κεχαγιόγλου – Μιχάλης Πιερής, Αθήνα 1984, σελ. 154-155.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με το τέλος αυτής της πτυχιακής εργασίας αρκετά ερωτήματα, μπορεί, να έχουν απαντηθεί γύρω από το υπό πραγμάτευση θέμα και άλλα τόσα, μπορεί, να έχουν δημιουργηθεί. Η εργασία αυτή στηρίχθηκε στο πρώτο μέρος, κυρίως, στις κυπριακές εφημερίδες της εποχής, σε πρωτογενείς δηλαδή πηγές χωρίς βασική βιβλιογραφία στοχεύει να αναδείξει ερωτήματα πάνω σε ορισμένα θέματα. Ομολογουμένως, αυτή ήταν μία από τις επιδιώξεις μου ν' αποτελέσει ένα έναυσμα για περαιτέρω μελέτη και έρευνα σχετικά με την παράνομη μετανάστευση των εβραίων μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου και την μεταφορά τους στα βρετανικά στρατόπεδα στην Κύπρο.

Η άγνοια που μπορεί να υπήρχε γύρω από το θέμα αυτό από πολλά άτομα, μεταξύ αυτών και από μένα, ευελπιστώ πως θα 'χει μετατραπεί σε μερική γιατί οι πληροφορίες που παρέχει η εργασία είναι πολύ σημαντικές και βασικές. Η συνεισφορά του κυπριακού Τύπου ήταν θεμελιώδης, τώρα ως ιστορική πηγή πληροφορεί και μας παρουσιάζει μία εικόνα της κοινωνίας εκείνης της εποχής, ενώ τότε, κρατούσε ενήμερο το κυπριακό λαό με άρθρα που προέρχονταν είτε από ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία είτε από κύπριους δημοσιογράφους, οι οποίοι βρέθηκαν κοντά στους εβραίους πρόσφυγες και συνομίλησαν μαζί τους.

Μέσα από τους επτά θεματικούς άξονες που επεξεργάστηκα με βάση πάντοτε τις εφημερίδες, είναι εμφανές ότι το πρόβλημα που δημιουργήθηκε με την εγκατάσταση των εβραίων στην Παλαιστίνη μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου δεν ήταν απλό αλλά αντιθέτως ήταν δυσεπίλυτο επειδή άπτεται πλήθους σημαντικών ζητημάτων της σύγχρονης ιστορίας όπως της ναζιστικής γενοκτονίας και των προσφύγων που διασώθηκαν, του κινήματος για τη δημιουργία εθνικής εστίας των εβραίων στην Παλαιστίνη, των συνθηκών της βρετανικής εντολής στην Παλαιστίνη μετά τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, των συγκρούσεων στην Παλαιστίνη, των διεθνών σχέσεων στην εποχή του ψυχρού πολέμου.

Οι επτά θεματικοί άξονες που μελετήθηκαν ήταν: οι συγκρούσεις στην Παλαιστίνη, η ανακήρυξη του κράτους του Ισραήλ, οι απόηχοι του Ολοκαυτώματος, τι συμβαίνει μέσα στο στρατόπεδο του Καράολου, η στάση της εκκλησίας, η αριστερά και οι κυπριακές οργανώσεις και, τέλος, οι επιστολές στις κυπριακές εφημερίδες.

Μεγάλο μέρος κατέλαβαν στη μελέτη οι συνθήκες διαβίωσης τους στο μεγαλύτερο στρατόπεδο του Καράολου, μαρτυρία γι' αυτές είναι οι κατά καιρούς επισκέψεις σ' αυτό των δημοσιογράφων και οι λεπτομέρειες που έδιναν.

Το χρονολόγιο που συμπεριέλαβα είναι μία μικρογραφία των γεγονότων των ετών 1946 – 1949, το οποίο μας εντάσσει και στο διεθνές προσκήνιο την συγκεκριμένη περίοδο.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας, στο οποίο επιχείρησα να ανιχνεύσω λογοτεχνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το ίδιο γεγονός δημιούργησε κι' αυτό με τη σειρά του ερωτήματα γύρω από το θέμα της αποσιώπησης και απουσίας. Η μη ύπαρξη λογοτεχνικών έργων που να έχουν γραφτεί γι' αυτή τη σημαντική παραμονή εβραίων στο νησί, πιθανόν, να σχετίζεται με τη χρονική συγκυρία που αυτή πραγματοποιήθηκε. Μία περίοδος, η οποία έχει να επιδείξει δείγματα έργων με εθνικό περιεχόμενο και συσπείρωσης του κυπριακού λαού για τον αγώνα της απελευθέρωσης από το βρετανικό ζυγό και την ένωση με την Ελλάδα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(α) Μελέτες

- Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Ο Άλλος εν Διωγμώ, Η εικόνα του Εβραίου στη Λογοτεχνία. Ζητήματα Ιστορίας και Μυθοπλασίας*, Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1998.
- Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Το Ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων*, Θεσ/νίκη, Πρατηρητής 1993.
- Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, *Η Γραφή και η Βάσανος, Ζητήματα Λογοτεχνικής Αναπαράστασης*, Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2000.
- Τόλης Καζαντζής, *Η πεζογραφία της Θεσ/νίκης 1912 –1983, Μελετήματα 1966 – 1991*, Εκδ. Βάνιας, Θεσ/νίκη 1991.
- Mark Mazower, *Στην Ελλάδα του Χίτλερ, Η Εμπειρία της Κατοχής*, Β' Έκδοση, Εκδ. Αλεξάνδρεια, σελ.263 – 293.
- Ντάνιελ Τζόνα Γκολντχαγκεν, *Πρόθυμοι Δήμιοι: Οι εκτελεστές του Χίτλερ. Οι καθημερινοί Γερμανοί και το Ολοκαύτωμα*, Terzo Books, Αθήνα 1998.
- Martin Gilbert, *Exile and Return, The Emergence of Jewish Statehood*, Weidenfeld and Nicolson, London 1978.
- Ze'ev Venia Hadari, *SECOND EXODUS, The Full Story of Jewish Illegal Immigration to Palestine 1945 – 1948*, Valentine Mitchell, 1991.
- Donald Niewyk & Francis Nicosia, *The Columbia Guide to the Holocaust*, Columbia University Press, New York, 2000.

Νάση Μπαλτά, *Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 – 1949). Μέσα απο τον Γαλλικό Τύπο*, Εκδόσεις Οδυσσέας 1993.

Λ.Μ. Μούσουρου, *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Κοινωνιολογική και Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη – Gutenberg, 1991.

Παναγιώτης Σ. Μουχλουζαρίδης (πρώην βοηθός Αρχηγός Αστυνομίας Κύπρου) *ΚΥΠΡΟΣ 1940-1960, Ημερολόγιο των εξελίξεων*. Επιμέλεια : Σάββας Λ. Πετρίδης, Λευκωσία- Κύπρος 1985

Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *Οι πρώτες Κυπριακές Εφημερίδες καί τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου*, Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης Intercollege, Λευκωσία-Κύπρος 1994.

Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ' Έκδοση, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1999.

Roderick Beaton, *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία. Ποίηση και Πεζογραφία, 1821 – 1992*, Μετφρ. Ευαγγελία Ζούργου – Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996.

Ζέφυρος Καυκαλίδης, *Στέφανος Ξένος, Σκηνές από το δράμα του Ελληνισμού σε Ανατολή και Δύση (1821 – 1894)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1998.

12 κείμενα για τον Κ.Μόντη, Επιμέλεια : Γιώργος Κεχαγιόγλου – Μιχάλης Πιερής, Εκδ. Ερμής, 1984.

Λεύκιος Ζαφειρίου, *Η Νεότερη Κυπριακή Λογοτεχνία, Γραμματολογικό Σχεδιάσμα*, Λευκωσία 1991.

Κλείτου Ιωαννίδη, *Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών*, Λευκωσία 1986.

- Νάση Μπαλτά, *Ο ελληνικός Εμφύλιος Πόλεμος (1946 – 1949). Μέσα απο τον Γαλλικό Τύπο*, Εκδόσεις Οδυσσέας 1993.
- Λ.Μ. Μούσουρου, *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Κοινωνιολογική και Ανθρωπολογική Βιβλιοθήκη – Gutenberg, 1991.
- Παναγιώτης Σ. Μουχλουζαρίδης (πρώην βοηθός Αρχηγός Αστυνομίας Κύπρου) *ΚΥΠΡΟΣ 1940-1960, Ημερολόγιο των εξελίξεων*. Επιμέλεια : Σάββας Λ. Πετρίδης, Λευκωσία- Κύπρος 1985
- Δρ. Ανδρέας Κλ. Σοφοκλέους, *Οι πρώτες Κυπριακές Εφημερίδες καί τα ανθρώπινα δικαιώματα των Ελλήνων της Κύπρου*, Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης Intercollege, Λευκωσία-Κύπρος 1994.
- Λίνος Πολίτης, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Γ' Έκδοση, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1999.
- Roderick Beaton. *Εισαγωγή στη Νεότερη Ελληνική Λογοτεχνία. Ποίηση και Πεζογραφία, 1821 – 1992*, Μετφρ. Ευαγγελία Ζούργου – Μαριάννα Σπανάκη, Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1996.
- Ζέφυρος Καυκαλίδης, *Στέφανος Ξένος, Σκηνές από το δράμα του Ελληνισμού σε Ανατολή και Δύση (1821 – 1894)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1998.
- *12 κείμενα για τον Κ.Μόντη*, Επιμέλεια : Γιώργος Κεχαγιόγλου – Μιχάλης Πιερής, Εκδ. Ερμής, 1984.
- Λεύκιος Ζαφειρίου, *Η Νεότερη Κυπριακή Λογοτεχνία, Γραμματολογικό Σχεδιάσμα*, Λευκωσία 1991.
- Κλείτου Ιωαννίδη, *Ιστορία της Νεώτερης Κυπριακής Λογοτεχνίας*, Δημοσιεύματα του Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών, Λευκωσία 1986.

(β) Λογοτεχνικά κείμενα

- Raquela, A woman of Israel, Ruth Gruber, author of Exoduw 1947 and Haven, Introduction by Faye Kellerman.
- Κώστας Μόντης, Ο Αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα, Μυθιστόρημα, Εκδ. Ερμής, Αθήνα 1980
- Κώστας Μόντης, ΑΠΑΝΤΑ Β', Πεζά, Ίδρυμα Αναστασίου Γ. Λεβέντη, Λευκωσία 1987 : Ο Σαγρίδης (1985)
- Γκαμήλες κι άλλα διηγήματα (1939)
- Ταπεινή ζωή (1944)
- Διηγήματα (1970)
- Διηγήματα II (ανέκδοτα)
- Νίκου Νικολαΐδη του Κύπριου, Άπαντα, Ο Σκέλεθρας και άλλα διηγήματα, Εκδ. Κέδρος 1986.
- Νίκου Νικολαΐδη του Κύπριου, Τα τρία καρφιά, Μυθιστόρημα, Εκδ. Κέδρος, 1992.
- Βασική Βιβλιοθήκη, Κυπριακή Λογοτεχνία, Αριθμός 6, Προλεγόμενα : Νικολάου Λανίτη, Επιμέλεια: Μελή Νικολαΐδη, Αθήνα.
- Γ.Φιλίππου Πιερίδη, Σκληροί Καιροί, Διηγήματα. Εκδ Κέδρος, Αθήνα 1963.
- Λέων Γιούρις, Η Έξοδος, Εκδ. Γρηγόρης (2 Τόμοι)

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις:

- <http://geography.about.com/library/weekly/aa051898.htm>
- <http://www.jajz-ed.org.il/100/act/38zion.html>